

De tevredenheid van leerlingen en hun ouders over de ondersteuning geboden via het ondersteuningsmodel

Een casestudieonderzoek

Bijlagen deel II: Verticale analyses

**Elke Struyf, Karine Verschueren, Liesbeth Bogaert & Kathleen
Bodvin**

Inhoud

Bijlage 1: Casusbeschrijvingen (verticale analyse)	2
Bijlage 2: Overzichtstabel concrete vormgeving ondersteuning	281

Bijlage 1: Casusbeschrijvingen (verticale analyse)

Deze bijlage bevat per casus een uitgebreide en gedetailleerde fiche met informatie over de ondersteuning en de tevredenheid van de verschillende respondenten hierover (ouder(s), leerling, ondersteuner en leerkracht). De fiches bestaan uit twee grote onderdelen, namelijk een beschrijving van de ondersteuning (deel 1) en informatie over de tevredenheid van de respondenten met de ondersteuning (deel 2). We geven in onderstaande leeswijzer enkele toelichtingen bij de manier waarop de fiches zijn opgebouwd.

Leeswijzer

Deel 1: Beschrijving van de ondersteuning

- **Ondersteuning:** De informatie rond de ondersteuningsnood, de ondersteuning aan de leerling en aan de leerkracht is hoofdzakelijk gebaseerd op de informatie uit de bevraging van de ondersteuner, aangezien de ondersteuner van elke casus deelnam aan het onderzoek. Bovendien beschikt de ondersteuner over de meest volledige informatie hierrond. Als er aanvullingen gebeuren op basis van informatie van andere respondenten wordt dit vermeld.
- **Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of begeleiding op de school voor BuO):** Voor deze informatie werd grotendeels gebruik gemaakt van de interviews met de ouders. Zij hebben zicht op het volledige traject van hun zoon/dochter. Indien anders wordt dit expliciet toegevoegd.
- **Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling** (eventueel extra ondersteuning vanuit de school): Zowel de ouders als de leerlingen kregen kaartjes met mogelijke betrokkenen bij de ondersteuning (bv. ondersteuner, leerkracht(en), klasgenoten, zorgcoördinator of leerlingenbegeleider, CLB-medewerker, externe hulpverlener). Ze selecteerden de betrokkenen (kaartjes) die voor hun van toepassing waren.
- Bij enkele onderdelen in de beschrijving van de casus worden de perspectieven van de verschillende informanten geïntegreerd. Om aan te geven wie welke informatie gaf, wordt dit tussen haakjes en cursief toegevoegd, bijvoorbeeld (*ouders*).

Deel 2: Tevredenheid met de ondersteuning

- **Algemene tevredenheid:** Op basis van de informatie van de verschillende geïnterviewden, werd er een mate van 'algemene tevredenheid' toegekend. Dit is een interpretatie van de onderzoekers.
- **Tevredenheid met concrete elementen:** Bij de opdeling van de tevredenheid met enkele concrete elementen van de ondersteuning zijn *positieve/negatieve* elementen in kleur aangeduid (groen/rood) en worden ze voorafgegaan met een (+)/(-).
- We merken op dat de verschillende bevrageden zich baseren op diverse gronden om de ondersteuning te beoordelen en zich uit te drukken in termen van tevredenheid. Elk beantwoordt de vragen vanuit zijn/haar eigen referentiekader en bijgevolg op basis van verschillende en verschillende hoeveelheden aan informatie.

Voorafgaand aan de casusbeschrijvingen voegen we twee overzichtstabellen toe met per casus enkele achtergrondgegevens van de ouders (Tabel 1) en de leerkrachten en ondersteuners (Tabel 2).

Tabel 1.

Achtergrondgegevens van de ouders per casus

Pseudo-naam leerling	ID	Type ondersteuning	ONW/BuO	Geslacht (J/M)	Onderwijsniveau ¹	Leeftijd	Diagnose	Achtergrondgegevens ingevuld door	Opleidingsniveau ouders	Thuis taal	Migratieachtergrond (groot)ouders
Ellen	T2-M-LO	Type 2	ONW1	M	LO	11	ja	mama	mama: master papa: SO	Nederlands	neen
Valérie	T2-M-SO	Type 2	ONW1	M	SO	21	/	/	/	/	/
Jonas	T4-J-LO	Type 4	BuO1	J	LO	9	ja	mama	mama + papa: SO	Nederlands	neen
Emma	T4-M-LO	Type 4	ONW5	M	LO	10	ja	mama	niet ingevuld	Nederlands	neen
Simon	T4-J-SO	Type 4	BuO1	J	SO	13	ja	mama	mama: bachelor papa: niet ingevuld	Nederlands	neen
Lucas	T4-J-SO	Type 4	BuO1	J	SO	15	ja	mama	mama: bachelor papa: niet ingevuld	Nederlands	neen
Matthias	T6-J-KO	Type 6	ONW3	J	KO	4	ja	papa	mama + papa: master	Nederlands + Frans	ja
Tuur	T6-J-KO	Type 6	BuO3	J	KO	6	ja	mama	mama: niet ingevuld papa: SO	Nederlands	neen
Ward	T6-J-LO	Type 6	ONW4	J	LO	7	neen	mama	mama + papa: master	Nederlands + Spaans	ja
Maarten	T6-J-LO	Type 6	BuO2	J	LO	11	ja	mama	mama: bachelor papa: master	Nederlands	neen
Amir	T6-J-SO	Type 6	ONW3	J	SO	14	ja	papa	mama: niet ingevuld papa: SO	Nederlands + Marokkaans	niet ingevuld
Louis	T7(auditief)-J-KO	Type 7 (auditief)	ONW3	J	KO	6	ja	mama	mama: bachelor papa: master	Nederlands + Frans	neen
Lander	T7(auditief)-J-LO	Type 7 (auditief)	ONW3	J	LO	10	ja	mama	mama: bachelor papa: SO	Nederlands	neen
Michael	TBA-J-LO	Type basis-aanbod	ONW4	J	LO	10	neen	mama	mama: SO papa: niet ingevuld	Nederlands	ja
Amber	TBA-M-SO	Type basis-aanbod	ONW4	M	SO	13	niet ingevuld	mama	mama + papa: master	Nederlands	ja
Yaro	T3-J-LO	Type 3	ONW1	J	LO	10	neen	papa	mama: SO papa: bachelor	Nederlands + Spaans	Ja
Sofie	T3-M-SO	Type 3	ONW4	M	SO	13	ja	mama	mama + papa: master	Nederlands	ja
David	T7(stos)-J-SO	Type 7 (stos)	BuO3	J	SO	12	ja	mama	mama + papa: bachelor	Nederlands	neen

¹ KO = kleuteronderwijs, LO = lager onderwijs en SO = secundair onderwijs

Bram	T7(stos)-J-SO	Type 7 (stos)	BuO3	J	SO	15	ja	papa	mama: bachelor papa: master	Nederlands	neen
Jana	T9-M-LO	Type 9	ONW6	M	LO	10	ja	mama	mama: master papa: bachelor	Nederlands	neen
Thijs	T9-J-SO	Type 9	ONW2	J	SO	13	ja	mama	mama + papa: master	Nederlands	neen
Lennert	T9-J-SO	Type 9	ONW2	J	SO	13	ja	mama	mama + papa: SO	Nederlands	neen
Yassin	T9-J-SO	Type 9	ONW2	J	SO	18	ja	papa	mama: bachelor papa: SO	Nederlands	ja
Gerben	T9-J-SO	Type 9	ONW6	J	SO	13	ja	mama	mama: master papa: bachelor	Nederlands	neen

Tabel 2.

Achtergrondgegevens van de ondersteuner (O) en leerkracht (LK) per casus

Pseudo-naam leerling	ID	Leeftijd leerling	O				LK (/zorgcoördinator = *2)			
			Leeftijd en geslacht (M/V)	Jaren ervaring als O (incl. GON/ION)	Jaren andere relevante ervaring (bv. LK BuO)	Opleiding	Leeftijd en geslacht	Jaren ervaring als LK	Aantal lln met ondersteuning in de klas	Opleiding
Ellen	T2-M-LO	11	V, 43 jaar	9 jaar	21 jaar	Logopedist	V, 37 jaar	7 jaar	4	Leraar kleuteronderwijs
Valérie	T2-M-SO	21	Geen info	Geen info	Geen info	Geen info	M, 38 jaar	15 jaar	5	Leraar lichamelijke opvoeding, trainingsleer en voedingsdeskundige
Jonas	T4-J-LO	9	M, 27 jaar	1 jaar	2 jaar als LK (1 als LK lichamelijke opvoeding en 1 als LK BuO type 9)	Leraar lager SO lichamelijke opvoeding	V, 24 jaar	3 jaar	1	Leraar lager onderwijs
Emma	T4-M-LO	10	V, 39 jaar	5 jaar	11 jaar als ergotherapeut (in kinder- en jeugdpsychiatrie en BuO)	Ergotherapeut (bachelor) + getuigschriften	V, 38 jaar*	12 jaar, 4 jaar als zorgcoördinator*	1*	Leraar lager onderwijs en beginnende zorgcoördinatoren*
Simon	T4-J-SO	13	V, 39 jaar	1 jaar	10 jaar onderwijservaring, waarvan 2 in het BUSO	Leraar lager SO + postgraduaat ASS + Banaba BuO ³	/ ⁴	/	/	/
Lucas	T4-J-SO	15	V, 49 jaar	2 jaar	26 jaar als LK BUSO type 3	Leraar lager SO wiskunde/wetenschappen	V, 49 jaar*	27 jaar*	1 in de klas, 5 op school*	Leraar lager SO + zorgcoördinator + coach rond hoogbegaafdheid*
Matthias	T6-J-KO	4	V, 27 jaar	2 jaar	3 jaar als ergotherapeut bij volwassenen	Ergotherapeut (bachelor)	V, 42 jaar	19 jaar	1	Leraar kleuteronderwijs
Tuur	T6-J-KO	6	V, 35 jaar	10 jaar	2 jaar in een zorgfunctie in het gewoon onderwijs	Leraar kleuteronderwijs + Banaba Zorgverbreding en remediërend leren + Banaba BuO	V, 33 jaar	11 jaar	1	Leraar kleuteronderwijs
Ward	T6-J-LO	7	V, 50 jaar	2 jaar	29 jaar als logopediste in BuO (type 2 + 5 jaar type 6 met ernstige mentale beperking)	Logopedist	V, 41 jaar	20 jaar	2	Leraar lager onderwijs

² Bij enkele casussen werd de zorgcoördinator geïnterviewd in plaats van de leerkracht. Dit wordt aangeduid met *.

³ Bachelor-na-bachelor (Banaba) buitengewoon onderwijs (BuO)

⁴ / verwijst naar ontbrekende informatie van leerkrachten die niet deelnamen aan het onderzoek

Maarten	T6-J-LO	11	V, 26 jaar	5 jaar	6 jaar	Leraar lager onderwijs + Banaba Zorgverbreding en remediërend leren	V, 50 jaar	30 jaar	3	Leraar lager onderwijs
Amir	T6-J-SO	14	V, 29 jaar	2 jaar	Ervaringsdeskundige visuele beperkingen (6 jaar als vrijwilliger) + ongeveer 1,5 jaar als schoolpsycholoog en agoog	Schoolpsychologie (master) + specifieke lerarenopleiding (SLO)	V, 48 jaar	25 jaar	1	Leraar lager SO
Louis	T7(auditief)-J-KO	6	V, 24 jaar	3 jaar	3 jaar als logopedist	Logopedist	V, 36 jaar	14 jaar	1	Leraar kleuteronderwijs
Lander	T7(auditief)-J-LO	10	V, 31 jaar	8 jaar	Enkele maanden als CLB-medewerker	Logopedist (bachelor) + master orthopedagogiek	/	/	/	/
Michael	TBA-J-LO	10	V, 39 jaar	12 jaar (type 3, 7 en 9)	14 jaar als logopedist en 3 jaar als co-teacher	Logopedist (bachelor) + opleiding remedial teacher + postgraduaat ASS + Banaba Zorgverbreding en remediërend leren	V, 35 jaar	14 jaar	2	Leraar lager onderwijs + Banaba Zorgverbreding + schakelprogramma opleidings- en onderwijswetenschappen
Amber	TBA-M-SO	13	V, 47 jaar	2 jaar	25 jaar in BuO	Leraar algemene en sociale vorming (bachelor) + Banaba BuO + Banaba Zorgverbreding en remediërend leren	/	/	/	/
Yaro	T3-J-LO	10	M, 40 jaar	2 jaar	10 jaar (voornamelijk met leerlingen met ASS)	Ergotherapeut + leraar lager onderwijs	V, 48 jaar	27 jaar	1	Leraar lager onderwijs
Sofie	T3-M-SO	13	V, 34 jaar	9 maanden	10 jaar als zelfstandig logopedist + enkele korte vervangingen als leraar lager onderwijs	Logopedist (bachelor) + leraar lager onderwijs	/	/	/	/
David	T7(stos)-J-SO	12	V, 29 jaar	6 jaar	Geen	Logopedist (bachelor) + Banaba BuO + SLO	V, 41 jaar	20 jaar	4	Leraar lager SO (wiskunde, fysica, chemie)
Bram	T7(stos)-J-SO	15	V, 28 jaar	2 jaar	5 jaar als zelfstandig logopediste	Master logopedie en audiologie	/	/	/	/
Jana	T9-M-LO	10	V, 52 jaar	5 jaar	24 jaar als leraar BuO, 2 jaar als vertrouwensleerkracht BuO	Leraar lager onderwijs + tweejarige opleiding BuO + Banaba Autisme	/	/	/	/
Thijs	T9-J-SO	13	V, 56 jaar	20 jaar (type 9)	15 jaar als ergotherapeut bij KOCA ⁵	Ergotherapeut	/	/	/	/
Lennert	T9-J-SO	13	V, 55 jaar	16 jaar	Logopedist en co-teacher bij	Logopedie en				

⁵ KOCA = Koninklijk Orthopedagogisch Centrum Antwerpen (KOCA). Dit is een dynamische en integrale groep van scholen en voorzieningen voor kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking of een vermoeden van (doven en slechthorenden, autismespectrumstoornissen, spraaktaalontwikkelingsstoornissen, leer- en gedragsmoeilijkheden). (Bron: <https://www.koca.be/aanbod/>)

					KOCA	audiologie				
Yassin	T9-J-SO	18	V, 34 jaar	1 jaar	10 jaar als leraar deeltijds onderwijs	Bachelor Gezinswetenschappen + Rots en Water trainer ⁶ + SLO	V,32 jaar	4 jaar	1	Master biologie
Gerben	T9-J-SO	13	V, 38 jaar	7 jaar	7 jaar als logopedist en zorgcoördinator in BuO (type 9)	Master logopedie en audiologie	/	/	/	/

⁶ De basistraining is een driedaagse opleiding tot trainer in het geven van de Rots en water weerbaarheidstraining voor meisjes en jongens van 5 tot 18+ jaar. (Bron: <https://www.expoo.be/driedaagse-basistraining-rots-water%C2%A9>)

Casus ID	T2-M-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Ellen (meisje, 11 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	Ellen heeft het syndroom van Down. Zij krijgt type 2 -ondersteuning. Voornamelijk zelfstandig werken (bv. starten met opdrachten) en initiatief tonen, zijn moeilijk voor haar.
Informanten	Ellen (leerling), mama van Ellen, leerkracht (interim), ondersteuner De gesprekken met de betrokkenen vonden plaats in de periode april 2019 (voor en tijdens paasvakantie). Het interview met de leerling leverde weinig tot geen bruikbare informatie op. Door de aard van haar problematiek en haar jonge leeftijd was zij onvoldoende in staat om de ondersteuning (genuanceerd) te beoordelen. Ze kon wel aangeven wie er allemaal betrokken is bij haar ondersteuning en wat elke persoon met haar precies doet (bv. rekenen, op de computer werken).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - De school voor gewoon onderwijs waar Ellen schoolloopt, is een leefschoon. Er wordt vaak projectmatig gewerkt. De leerkracht vermeldt dat de andere leerlingen op deze school vaak ook extra begeleiding nodig hebben. (<i>leerkracht</i>) - De geïnterviewde leerkracht is een interim-leerkracht. Zij was niet betrokken bij de doelbepaling en opstart van de ondersteuning. De ondersteuning aan Ellen was lopende toen ze startte. - De beschrijving van deze casus is gebaseerd op de situatie op het moment van het interview (voor/tijdens de paasvakantie). Het doel van de ondersteuning werd herbekeken en aangepast voor de periode na de paasvakantie. Onderstaande gegevens, ervaringen en tevredenheid hebben betrekking op de ondersteuning voor de paasvakantie.
Samenvatting	<p>Ellen krijgt ondersteuning voor type 2 (syndroom van Down), voornamelijk zelfstandig werken en initiatief nemen zijn moeilijk. Initieel waren de doelen van de ondersteuning: aangepast projectmateriaal aanbieden, zelfstandigheid en zelfredzaamheid verhogen en werken rond rekenen en taal. Deze doelen zijn, in overleg, vlak voor de paasvakantie aangepast, met een sterkere focus op sociale integratie en participatie.</p> <p>Dit schooljaar krijgt Ellen 5u/week ondersteuning vanuit het ONW. Deze ondersteuning vindt steeds plaats in de klas en is individueel gericht aan Ellen. De ondersteuning bestaat hoofdzakelijk uit het werken met Ellen rond rekenen en taal (bv. werkblaadjes invullen). De ondersteuning is hoofdzakelijk gericht op de leerling. Volgens de ondersteuner is er in beperkte mate ook ondersteuning gericht aan de leerkracht (bv. tips, leren relativeren, aangepast materiaal voorzien), al heeft de leerkracht zelf niet de ervaring dat ze ondersteuning</p>

krijgt. Ondersteuning aan de leerkracht blijft zeer beperkt (bv. tips, aangepast materiaal).

De **mama** van Ellen is heel sterk betrokken bij het schooltraject van haar dochter. Omdat de ondersteuning vanuit het ONW niet volstaat voor Ellen heeft mama twee vrijwilligers ingeschakeld (studenten orthopedagogie die als vrijwilliger werken in het verlengde van hun stages/masterproef; ongeveer elk 1dag/week). Mama lijkt een coördinerende rol te spelen in de ondersteuning die haar dochter krijgt. Soms begeleidt ze zelf uitstappen en ze volgt ook op eigen initiatief een bijscholing om vaardigheden aan te leren bij kinderen met het syndroom van Down. Deze informatie zal mama dan vervolgens aan de leerkracht en ondersteuner bezorgen. Ellen zelf wordt niet betrokken bij beslissingen rond de ondersteuning. Volgens mama is zij tevreden met elke vorm van ondersteuning omdat ze (extra) aandacht krijgt.

Andere **betrokkenen** bij de ondersteuning aan Ellen zijn: de ondersteuner, leerkracht, zorgcoördinator (school), externe hulpverlener (kinesist), CLB-medewerker en de vrijwilligers (cf. supra). Zowel volgens de mama van Ellen als de leerkracht spelen de **vrijwilligers** de belangrijkste rol in de ondersteuning aan Ellen, omdat zij ervoor zorgen dat Ellen kan deelnemen aan het klasgebeuren (bv. aangepaste opdrachten rond het project waar de klas rond werkt). Zij zouden meer dan de ondersteuner focussen op sociale participatie en integratie⁷ van Ellen.

Wat de **samenwerking** tussen de leerkracht en de ondersteuner betreft, voelt de leerkracht zich onvoldoende betrokken bij de (inhoud van de) ondersteuning. Zij geeft ook aan dat ze hierop onvoldoende zicht heeft. Over de samenwerking en de communicatie met de ondersteuner is ook de mama van Ellen minder tevreden. Wel positief (en duidelijk) zijn de overlegmomenten met de verschillende betrokkenen. De frequentie ervan zou hoger mogen liggen voor mama.

De mama van Ellen benadrukt de evolutie die Ellen gemaakt heeft qua zelfredzaamheid (**effect** psychosociaal). Op sociaal vlak lijkt er geen effect te zijn van de ondersteuning. De ondersteuner heeft de indruk dat het dit schooljaar wat moeilijker is voor Ellen om deel uit te maken van de klas. In het 5de leerjaar ligt de focus meer op het cognitieve en het volgen van lessen, waardoor de klasgenoten van Ellen hier meer aandacht voor hebben. Ook de leerkracht merkt dit op, hoewel er volgens haar toch enkele klasgenoten zijn die interesse tonen in Ellen.

Voor de verschillende bevraagden is het onduidelijk of de ondersteuning een **effect** heeft op academisch vlak. Ellen participeert sowieso niet aan de lessen. De ondersteuner merkt op dat deze casus redelijk vlot verloopt omdat er zo veel betrokkenen zijn die allemaal een deel van de ondersteuning op zich nemen (o.a. vrijwilligers). Dit ligt in de lijn met de visie van de mama van Ellen en de

⁷ In overleg met de verschillende betrokkenen werd het doel van de ondersteuning aangepast. Na de paasvakantie zou ook de ondersteuner sterker inzetten op sociale participatie en integratie, en minder werken rond ondersteuning op cognitief vlak.

leerkracht over de belangrijke rol die de vrijwilligers opnemen.

Of het effect van de ondersteuning beantwoordt aan de **verwachtingen** van de leerkracht en de mama van Ellen blijft onduidelijk. De ondersteuner had wel verwacht om meer te kunnen bereiken op cognitief vlak. Op dit moment zijn haar verwachtingen deels vervuld: ze heeft wel de indruk dat Ellen zich goed voelt in de klas, maar de actieve betrokkenheid van Ellen in de klas verliep wat minder goed. Om deze reden werd het doel van de ondersteuning aangepast (cf. supra).

Tevredenheid:

- **(overwegend ontevreden)** De **mama** van Ellen is tevreden over het feit dat er ondersteuning voorzien wordt vanuit de overheid én over de nadruk op inclusie. Ze heeft enkele positieve ervaringen waarbij Ellen echt deel kon uitmaken van de klasgroep. Over de hulp van de vrijwilligers is mama ook zeer tevreden. Ze is echter niet tevreden over het aantal uren ondersteuning (te weinig), de inhoud van de ondersteuning (te sterke focus op cognitie, te weinig op inclusie), de communicatie met en het profiel van de ondersteuner (logopediste van opleiding, maar onvoldoende expertise voor type 2-ondersteuning) en de organisatie van het ONW (één ondersteuner voor diverse problematieken, keuze van school voor BuO die bij hetzelfde net is aangesloten als de school voor gewoon onderwijs).
- **(weinig tot geen bruikbare informatie)** De **leerling** is onvoldoende in staat om de ondersteuning te beoordelen. Volgens mama is ze tevreden met elke vorm van extra aandacht.
- **(matig tevreden)** De **leerkracht** is positief over het profiel van de ondersteuner en de één-op-één begeleiding aan Ellen. Net zoals de mama van Ellen, vindt ze het aantal uren ondersteuning te beperkt. Ze zou zelf graag meer betrokken worden bij de invulling van de ondersteuning en ze vindt dat de ondersteuning meer zou moeten focussen op de praktijk en het verhogen van zelfstandigheid (in plaats van op cognitie).
- **(matig tevreden)** De ondersteuner is tevreden over het feit dat het doel geherformuleerd werd (meer focus op sociale participatie en integratie), over de opstart van de ondersteuning en haar profiel/expertise als ondersteuner. Het groot aantal betrokkenen bij deze casus maakt het soms lastig om overzicht te bewaren. Toch is het net door de extra ondersteuning door de vrijwilligers dat het tekort aan ondersteuningsuren vanuit de overheid opgevangen kan worden. Dit jaar verloopt de sociale participatie van Ellen in de klas wat minder goed dat vorige schooljaren, omwille van de sterkere focus op cognitie (5de leerjaar).

A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De initiële doelen van de ondersteuning zijn het (1) aanbieden van aangepast projectmateriaal, (2) verhogen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid en (3) werken rond rekenen en taal. - Voor de paasvakantie is het doel van de ondersteuning aangepast, omdat de verschillende betrokkenen de indruk kregen dat 'het niet goed meer draaide'. De mama van Ellen volgt een cursus in Nederland rond het aanbrengen van vaardigheden bij kinderen met het syndroom van Down. Mama zal het materiaal van deze cursus aan de school bezorgen, zodat het gebruikt kan worden tijdens de ondersteuningsmomenten en tijdens de les. De ondersteuner zelf zal in de toekomst (na de paasvakantie) eerder inzetten op de sociale integratie en participatie van Ellen.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht heeft de indruk dat de ondersteuner in de eerste plaats voor materiaal zorgt in de vorm van opdrachten (bv. rekenblaadjes, dicteetjes, spelletjes, werkblaadjes voor wereldoriëntatie). Daarnaast begeleidt ze Ellen bij het maken van deze opdrachten tijdens de ondersteuningsmomenten. (<i>leerkracht</i>) - Volgens de leerkracht neemt de ondersteuner ook deels socio-emotionele begeleiding op. De leerkracht verwijst hierbij naar een voorval dat Ellen als pesten ervoer. De ondersteuner zou dit besproken en uitgeklaard hebben met Ellen. (<i>leerkracht</i>) - Na de paasvakantie zal de ondersteuner minder op cognitief vlak werken met Ellen. In de plaats daarvan zal zij bijvoorbeeld projectwerk aanpassen zodat Ellen kan participeren aan het klasgebeuren en kan meewerken aan dezelfde projecten als haar klasgenoten. De opdrachten die Ellen krijgt, zullen afgestemd worden op haar mogelijkheden.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De begeleiding aan Ellen gebeurt individueel (één-op-één), in de klas. Ellen krijgt opdrachten (voornamelijk werkblaadjes) die afgestemd zijn op haar mogelijkheden. - Dit schooljaar krijgt Ellen ongeveer 5u/week ondersteuning. Dit aantal omvat ook de voorbereidingstijd van de ondersteuning (bv. voorbereiding van oefeningen voor Ellen op de iPad).
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel van de ondersteuning werd rond de paasvakantie geherformuleerd. - Praktische redenen (zoals de beschikbaarheid van de vrijwilligers) zorgen er volgens de ondersteuner voor dat het niet altijd mogelijk is om flexibel te zijn in de momenten waarop de ondersteuning kan doorgaan. - Qua aanpak van de ondersteuning is er tijdens de voorbije periode (voor de paasvakantie) niets gewijzigd, volgens de leerkracht.
Eerdere ondersteuning (ONW)	In het 4 ^{de} leerjaar werd de ondersteuning vanuit het ONW opgestart. In vergelijking met eerdere schooljaren is het huidige schooljaar een lastig jaar, omdat er meerdere interim-leerkrachten ingeschakeld zijn geweest. (<i>ouder</i>)

Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	Vanaf de kleuterklas was er extra begeleiding. In de derde kleuterklas kreeg Ellen voor de eerste keer ION-begeleiding, hoewel dit officieel pas vanaf het eerste leerjaar kon. Daarnaast kreeg ze ook GON-begeleiding omwille van gehoorverlies. De extra begeleiding aan Ellen omvatte 6,5 uur ION-begeleiding. (<i>ondersteuner</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht vertelt dat ze geen ondersteuning krijgt⁸. Ze heeft er weinig zicht op of andere personeelsleden op school wel ondersteuning krijgen. (<i>leerkracht</i>) Mama denkt dat de leerkracht niet 'geholpen' is met de huidige ondersteuning vanuit het ONW, omdat deze te sterk gericht is op het individueel werken met Ellen. (<i>ouder</i>) - De ondersteuner geeft aan dat zij voornamelijk ondersteuning biedt aan de leerling en slechts in beperkte mate aan de leerkracht. Vermoedelijk hanteren de ondersteuner en de leerkracht een andere definitie van ondersteuning, want de leerkracht heeft niet de indruk dat ze ondersteuning krijgt. De beperkte ondersteuning aan de leerkracht bestaat volgens de ondersteuner uit volgende onderdelen: (<i>ondersteuner</i>) <ul style="list-style-type: none"> o De ondersteuner ondersteunt de leerkracht door haar te leren relativeren en bepaalde zaken 'los te laten'. o Doordat de ondersteuner aangepast materiaal voorziet voor Ellen, hoeft de leerkracht dit niet meer op te nemen. Bovendien wordt in overleg met de leerkracht besproken welke onderdelen van het projectwerk Ellen zou kunnen meevolgen. De ondersteuner geeft de leerkracht ten slotte ook tips om Ellen meer te betrekken bij de projecten (bv. als er papieren geperforeerd moeten worden, kan de leerkracht dit samen met Ellen doen). o Als de ondersteuner voor Ellen in de klas is, gebeurt het ook dat zij andere leerlingen vooruithelpt. o Een ander voorbeeld dat de ondersteuner geeft, is de coaching van de turnleerkracht om Ellen meer te betrekken bij de turnles. (Ellen zat vaak alleen op de bank.) o De ondersteuner heeft ten slotte de indruk dat de leerkracht sommige maatregelen ook doortrekt naar andere leerlingen. Op die manier is de beperkte ondersteuning aan de leerkracht helpend voor de leerkracht. 	
C Ondersteuning algemeen	

⁸ Aangezien het gesprek met de leerkracht plaatsvond voor het gesprek met de ondersteuner, werd dit niet verder bevraagd en kon de visie van de ondersteuner niet afgetoetst worden bij de leerkracht.

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- Voor Ellen is het nodig dat alle projecten aangepast worden aan haar mogelijkheden. Mama geeft aan dat dit niet (altijd) gebeurt en dat ze dit vaak zelf opneemt. – *Citaat: [...] uh, het zou fijn zijn dat dat gebeurt, maar momenteel gebeurt dat eigenlijk door mijzelf.* Mama is in het algemeen heel betrokken bij het schooltraject van Ellen. Op haar initiatief zijn er dit schooljaar twee stagiaires die momenteel als vrijwilliger (betaald door mama) mee begeleiding voorzien aan Ellen. Mama schakelde ook een kinesist en een coach voor taal en spreken in. Het is voor haar niet belangrijk dat er met Ellen gewerkt wordt rond rekenen en schrijven, de focus ligt op het sociale aspect en de integratie in de klas. *(ouder)*
- De mama van Ellen zorgt ervoor dat 'alles geregeld is', aldus de leerkracht. Het gebeurt ook dat mama bij een klasuitstap zelf begeleiding voorziet en met de klasgroep meegaat. *(leerkracht, ouder)*
- De mama van Ellen volgt zelf een cursus in Nederland waarin zij gecoacht wordt in het aanbrenge van vaardigheden bij kinderen met het syndroom van Down. Deze informatie zal zij doorgeven aan de ondersteuner en de leerkracht. Daarnaast zal Ellen na de paasvakantie op donderdag thuisonderwijs krijgen van mama. *(ondersteuner)*
- De grote mate van betrokkenheid van de mama van Ellen uit zich in het feit dat ze de laatste vergadering zelf geleid heeft, mede met het oog op het herformuleren van het doel van de ondersteuning (cf. sociale participatie en integratie). De voorbije jaren was dit initiatief van mama niet nodig.– *Citaat: Als het moet veranderen dan moet het, he. Het is dat of een klacht indienen tegen de ondersteuner, he. Nu geef je ze nog een kans, he.* Mama is wel opgelucht dat de verschillende betrokkenen toelaten dat zij hierin het voortouw neemt. *(ouder)*

Mate van betrokkenheid leerling

- Er wordt met Ellen overlopen wie wanneer ondersteuning biedt. Verder wordt Ellen niet betrokken bij de ondersteuning. Voor Ellen is het fijn dat ze aandacht krijgt. Wat er inhoudelijk tijdens de ondersteuningsmomenten gebeurt, is onbelangrijk. *(ouder)*

Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, leerkracht, vrijwilligers, zorgcoördinator (school), externe hulpverlener (kinesist), CLB-medewerker, mama van Ellen. Al deze betrokkenen waren aanwezig bij het bepalen van het doel. Op het laatste overleg was ook de leerkracht van volgend schooljaar aanwezig.
- **Ondersteuner:** De ondersteuner vertelt dat haar rol voornamelijk bestaat uit het voorzien van materiaal voor Ellen (bv. werkblaadjes zodat Ellen zelfstandig kan werken als er geen ondersteuning is door de ondersteuner/vrijwilligers) en het aansturen van de vrijwilligers. Volgens de leerkracht bedraagt deze ondersteuning

door de ondersteuner slechts 20% van de totale ondersteuning die Ellen krijgt.

- **Vrijwilligers:** Naast de ondersteuning vanuit het ONW en de rol die mama vervult in de begeleiding van haar dochter, krijgt Ellen momenteel ook extra ondersteuning in de klas van twee⁹ vrijwilligers (elk 1 dag/week). Dit zijn studenten orthopedagogie die, al dan niet in het kader of het verlengde van hun masterstage/-proef, deze begeleiding voorzien. Mama organiseerde deze extra begeleiding. (*ondersteuner*) De leerkracht geeft aan dat de vrijwilligers naar haar aanvoelen intensiever werken met Ellen dan de ondersteuner. De vrijwilligers werken lessen uit bv. rond Frans of ze maken samen een PowerPointpresentatie zodat Ellen kan 'deelnemen' aan het klasgebeuren. (*leerkracht*) Zoals de leerkracht duidt mama eveneens de vrijwilligers aan als belangrijkste ondersteuningsfiguren (door de focus op sociale integratie en participatie). Bovendien zou het volgens mama niet mogelijk zijn voor de leerkracht zonder deze extra ondersteuning van de vrijwilligers. Er zijn te veel andere leerlingen in de klas die extra aandacht nodig hebben (bv. gedragsproblemen). (*ouder*)
- **Externe hulpverlener:** De kinesist komt twee keer per week naar school. Om zoveel mogelijk één-op-één-begeleiding te voorzien, komt de kinesist naar school op de momenten dat de ondersteuner niet aanwezig is. De ondersteuner vindt het jammer dat het contact met de kinesist bijgevolg heel beperkt blijft. (*ondersteuner*) De kinesist werkt met Ellen rond rekenen, motoriek en ze biedt ook medische ondersteuning (longen). Zij is aanwezig op alle vergaderingen en speelt ook een belangrijke rol volgens de mama van Ellen ('sturende kracht'¹⁰). (*ouder*)
- **Zorgjuf/-coördinator:** Mama duidt ook de zorgjuf aan als betrokken bij de ondersteuning aan Ellen. Zij biedt zelf geen ondersteuning aan Ellen door tijdsgebrek, maar mama kan wel bij haar terecht bij vragen/moeilijkheden. Ze leidt ook de vergaderingen en denkt mee na rond mogelijke oplossingen. Zij is het aanspreekpunt voor mama en ze is heel bereikbaar. (*ouder*)
- **CLB-medewerker:** Naast de zorgjuf is ook de CLB-medewerker een tweede aanspreekpunt voor mama. (*ouder*)
- **Extra ondersteuning door de school:** Er is volgens de ondersteuner geen (extra) rechtstreekse ondersteuning aan Ellen vanuit de school (bv. zorgcoördinator). Er werd wel afgesproken met de school dat Ellen één dag per week kan meehelpen in de kleuterklas. De ondersteuner vindt dat de school (en de betrokken kleuterjuf) in die zin wel een extra inspanning doet om een aangepaste aanpak te voorzien voor Ellen. Deze 'ondersteuning' is complementair aan de ondersteuning van de ondersteuner. Het gebeurt, maar eerder sporadisch volgens de ondersteuner, dat de zorgleerkracht een gesprekje heeft met Ellen als daar nood aan is (bv. ventileren, verhaal brengen). De leerkracht bevestigt dit. (*ondersteuner, leerkracht*)

Samenwerking en communicatie (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school)

- Samenwerking
 - o **Leerkracht en ondersteuner:**
 - De samenwerking met de leerkracht bestaat volgens de ondersteuner uit het (1) meedraaien in de klas (bv. Als de ondersteuner in de klas is voor Ellen, springt de ondersteuner soms in als er andere leerlingen zijn met vragen) en (2) de afspraak dat de leerkracht ook telkens dezelfde kopie geeft aan Ellen als aan haar klasgenoten. De ondersteuner zal dan zelf bekijken of het (op dat moment) haalbaar is voor Ellen om samen een stukje in te vullen (bv.

⁹ De tweede vrijwilliger is gestart in de loop van het schooljaar, hij volgt ook de turnles samen met Ellen.

¹⁰ Mama licht de (belangrijke) rol van de kinesist niet verder toe. Hier werd niet op doorgevraagd, omdat externe hulpverlening buiten de scope van dit onderzoek valt.

kruiswoordraadsel). (*ondersteuner*)

- De leerkracht daarentegen geeft aan dat ze zich onvoldoende betrokken voelt bij de invulling van de ondersteuning. Het is voor haar onduidelijk waar de ondersteuner rond werkt en ze wordt hierover te weinig op de hoogte gebracht. De leerkracht lijkt nood te hebben aan meer samenwerking met de ondersteuner. – *Citaat: [...] Ik krijg nooit eens de vraag van zullen we eens iets anders doen? [...] (cf. infra) (leerkracht)*

- Ook mama heeft de indruk dat de samenwerking tussen de leerkracht en de ondersteuner niet optimaal verloopt. Ze verwijst naar een voorval waarbij er geen materiaal voor Ellen klaarlag, waardoor de leerkracht dit zelf heeft moeten oplossen. (*ouder*)

- **Leerkracht en mama:** De leerkracht vindt dat vooral de samenwerking met de mama van Ellen goed verloopt. Mama is heel betrokken, soms komt ze zelf in de klas om iets te bespreken met de leerkracht. (*leerkracht*)

- **Alle betrokkenen:** Vergaderingen met alle betrokkenen gaan normaal gezien drie keer/schooljaar door (begin, midden, einde). Door tijdsgebrek is het aantal vergaderingen verminderd in vergelijking met eerdere jaren, toen er rond elke vakantie een vergadering gepland werd (bv. Waar staan we?, Gaan we dat proberen?). Mama begrijpt wel dat dit te maken heeft met het feit dat scholen zelf overvraagd worden. Jammer is ook dat vergaderingen steeds tijdens de schooluren gepland (moeten) worden. (*ouder*)

- Communicatie

- **Ondersteuner en leerkracht:** Als de ondersteuner op de hoogte is van een voorval op school (bv. opmerking van medeleerling) licht zij de leerkracht hierover in. (*ondersteuner*) De communicatie tussen de ondersteuner en de leerkracht gebeurt voornamelijk op de klasvloer/in de gang. (*leerkracht en ondersteuner*). De leerkracht beschrijft de communicatie met de ondersteuner als vlot en informeel. Daarnaast verwijst ze naar de communicatie die er is op de overlegmomenten met de verschillende betrokkenen (3 à 4 keer per jaar).

- **Ondersteuner, mama en vrijwilligers:**

- Met de mama van Ellen en de vrijwilligers communiceert de ondersteuner per mail, via WhatsApp of via een heen-en-weerschriftje. (*ondersteuner*)
- Volgens de mama van Ellen zijn de vergaderingen de duidelijkste momenten. Daarnaast bevestigt mama dat de ondersteuner contact opneemt als er iets belangrijk gemeld moet worden. Mama vindt het jammer dat ze voornamelijk op de hoogte wordt gebracht van negatief gedrag van Ellen (bv. stout, onhandelbaar). Mama zou graag meer informatie krijgen over het inhoudelijke, zodat ze dit kan doortrekken naar de thuissituatie (bv. Rond welk project wordt er gewerkt?, Wat kan je met Ellen thuis al voorbereiden?). Op dit moment verneemt mama zulke informatie eerder op de overlegmomenten of via één van de vrijwilligers dan via de ondersteuner. (*ouder*)
- Hoe de samenwerking tussen de vrijwilligers, de juf en de ondersteuner verloopt, weet mama niet precies. (*ouder*)
- Mama vindt ten slotte dat communicatie van de ondersteuner vaak te laat komt (bv. rond een uitstap), waardoor de ouders van Ellen onvoldoende tijd hebben om bijvoorbeeld extra begeleiding te regelen of zelf vrijaf te nemen op het werk. (*ouder*)

- **Ondersteuner en leerling:** Communicatie met Ellen bestaat uit het overlopen van het overzicht van haar dagindeling. Ellen beseft wel wanneer ze welke ondersteuning krijgt van wie. (*ondersteuner*)

Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Mama benadrukt de evolutie die Ellen gemaakt heeft op het vlak van zelfredzaamheid (bv. zelfstandig een bestelling plaatsen in de winkel). Volgens mama leert Ellen veel door andere kinderen te observeren. (<i>ouder</i>) - De leerkracht benoemt niet echt een effect van de ondersteuning op sociaal vlak. Ellen is bevriend met één leerling uit haar klas met een ernstige vorm van ASS (autismespectrumstoornis). Andere leerlingen uit haar klas nemen eerder een ondersteunende rol ten opzichte van Ellen. Er zijn wel enkele leerlingen die interesse tonen in wat Ellen vertelt en doet. (<i>leerkracht</i>) - Wat sociale participatie betreft loopt het dit schooljaar (5de leerjaar) minder vlot volgens de ondersteuner. Ellen kan de structuur van de lessen niet meer meevolgen, wat vorige jaren wel of beter lukte. (<i>ondersteuner</i>)
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Mama benoemt geen effect op academisch vlak, dat is voor haar ook niet de focus van de ondersteuning. (<i>ouder</i>) - De leerkracht weet niet of en wat het effect van de ondersteuning is op de participatie aan het lesgebeuren. Ellen volgt de lessen niet meer mee (behalve de les knutselen). Het niveau van het 5de leerjaar ligt te hoog voor haar. - De ondersteuner vindt het moeilijk om in te schatten wat het effect van de ondersteuning op Ellen precies is. Ellen vertelt thuis vaak over wat er in de klas of tijdens de ondersteuning is gebeurd, terwijl de ondersteuner dan net de indruk had dat Ellen niet had opgelet. Het effect van de ondersteuning is mogelijk groter dan de ondersteuner inschat. Mits de individuele aanpak heeft Ellen zeker wel dingen bijgeleerd. Dankzij de ondersteuning is het mogelijk om haar in het regulier onderwijs te houden. Toch merkt de ondersteuner hierbij op dat deze casus redelijk vlot verloopt omdat er zo veel betrokkenen zijn (bv. ouder, vrijwilligers, externe hulpverlener). Ook de ondersteuner geeft aan dat Ellen eigenlijk niet participeert aan het klas- en lesgebeuren. (<i>ondersteuner</i>)
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - Wegens tijdsgebrek werd het effect van de ondersteuning voor de leerkracht niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner. 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Mama drukt zich niet expliciet uit over de mate waarin het effect van de ondersteuning aan haar verwachtingen beantwoordt. (<i>ouder</i>) - De leerkracht is van mening dat het effect van de ondersteuning aansluit bij de verwachtingen van mama, gegeven de context. Over haar eigen verwachtingen en de mate waarin de effecten van de ondersteuning daaraan beantwoorden, spreekt ze zich niet uit. (<i>leerkracht</i>) - Toen de ondersteuning vanuit het ONW vorig jaar (4de leerjaar) werd opgestart, had de ondersteuner hoge verwachtingen op cognitief vlak (bv. leesniveau verhogen). Het heeft een tijdje geduurd voordat de ondersteuner dit kon loslaten. Nu zijn de verwachtingen van de ondersteuner eerder dat Ellen zich goed voelt in 	

de klas (bv. glimlachen) en dat ze actief betrokken wordt. Deze verwachtingen zijn deels vervuld. De ondersteuner heeft wel de indruk dat Ellen zich goed voelt in de klas, maar de actieve betrokkenheid verliep de laatste periode wat minder goed. Vandaar dat ok het doel recent werd aangepast. (*ondersteuner*)

Opvolging effectiviteit ondersteuning

- Volgens de ondersteuner gebeurt de opvolging van de effectiviteit van de ondersteuning voornamelijk door de regelmatige overlegmomenten. De zorgcoördinator van de school houdt van elk overleg de actiepunten bij. Deze worden besproken en geëvalueerd op het volgende overleg.

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner, ...
Perspectief ouders	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Vorm - idee ondersteuning in de klas en leerkrachtgericht: <i>Citaat: Ik ben tevreden dat de ondersteuning in de klas is en dat het voor de juf dient. Allee, als dat er zou zijn, he, dan zou dat ideaal zijn. Maar ik denk dat het te weinig is.</i> - (+) Positieve ervaring - zeeklassen: Mama vindt de zeeklassen een positieve ervaring. De ondersteuner is meegegaan en mama is tevreden over de manier waarop ze geprobeerd heeft om Ellen zo veel mogelijk te laten participeren aan het groepsgebeuren. - (+) Positieve ervaring - medeleerlingen leren ook van Ellen: Mama merkt dat de medeleerlingen van Ellen (en de ruimere school) leren om te gaan met verschillen. - (+) Ondersteuning door de vrijwilligers: Mama is heel tevreden over de ondersteuning door de vrijwilligers. Ze zijn beide heel geëngageerd en ze proberen Ellen zo veel mogelijk te betrekken bij de klasactiviteiten (bv. samen met Ellen een PowerPointpresentatie uitwerken en voor de klas brengen). Mama betaalt de vrijwilligers (privé). - (+) Steun vanuit de overheid: Mama is tevreden met het feit dat er steun is vanuit de overheid (hoewel deze absoluut te beperkt is voor Ellen). Er is een positieve evolutie gemaakt ten opzichte van de situatie voor het M-decreet. Mama heeft ook haar twijfels of deze ondersteuning volstaat voor kansarme groepen. Extra steun vanuit de overheid is zeker nodig. - (-) Inhoud - te weinig gericht op inclusie: Mama is van mening dat Ellen te weinig betrokken wordt bij klasactiviteiten. Ze zou bijvoorbeeld meer ingeschakeld kunnen worden voor praktische taken, zoals het uitdelen van papieren of het tellen van rode/groene kaartjes (fout/juist antwoord) bij een quiz. Dit werd volgens de

	<p>mama van Ellen wel besproken op het laatste overleg.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Vorm - tekort aantal uren: Er is een tekort aan uren ondersteuning in deze opstartfase van het ONW. Mogelijk volstaat dit aantal uren op termijn als iedereen zijn 'rol' kent. <i>Citaat: [...] Omdat de ondersteuning van, uh, de officiële voor de school onvoldoende is. [...] Want nu, na Pasen, moet ik ze donderdag thuis houden een dag, omdat er dan geen ondersteuning is. En, ja, dat zien ze niet zitten. [...]. Allee, dat is niet de bedoeling van inclusie, he.</i> - (-) Communicatie met ondersteuner - onvoldoende gericht op het inhoudelijke (projecten in de klas) en onvoldoende initiatief van de ondersteuner: De ondersteuner is vriendelijk en er is wel communicatie, maar mama vindt dat deze onvoldoende gericht is op het inhoudelijke (bv. Op welke manier kan Ellen deelnemen aan het project op school?). Mama verwacht ook dat de ondersteuner meer vooruitziend is (bv. sneller aan de ouders laten weten dat er een schooluitstap gepland staat, zodat zij begeleiding kunnen regelen) en meer initiatief neemt in de samenwerking met de leerkracht (bv. Moet er nog iets geregeld worden voor de zwemuitstap met de klas? Moet ik nog iets met de mama van Ellen bespreken?). - (-) School gewoon onderwijs - zachte dwang om school voor BuO te kiezen uit hetzelfde net als de school voor gewoon onderwijs, met verlies van expertise bij de ondersteuner als gevolg: <i>Citaat: [...] Ervoor hadden wij andere, uh, ondersteuners. Van een ander, die kwamen van een ander net, dus die school buitengewoon was niet verbonden aan deze school. Hebben ze ons onder zachte dwang gevraagd om te veranderen, he. En dus van hetzelfde net te kiezen. We hebben dat uiteindelijk gedaan, omdat je als ouder in een zwakke positie staat, he. De school wil je kind al, he, uh, mee opnemen. Maar eigenlijk zijn we veel expertise daardoor kwijtgeraakt, he. Want we hadden echt wel daarvoor mensen die al kinderen met Down, allee, type twee, waren die niet onbekend, die waren wel creatief, he.</i> - (-) Leerkrachten en ondersteuners – nood aan coaching: Mama denkt dat de leerkrachten nog niet 'klaar' zijn om de klik te maken en inclusie 'anders' te bekijken. - <i>Citaat: [...] Misschien moet daar ook nog een grote switch komen, he, maar misschien in de overgangsfase om iedereen mee te krijgen, dat daar nog wel wat extra coaching nodig is. Het is vooral coaching aan de leerkrachten ook, he.</i> Ook voor ondersteuners zonder de juiste expertise of ervaring zou er vanuit de overheid en/of school voor BuO een (her)scholingstraject voorzien moeten worden. Het is onduidelijk voor de mama van Ellen hoeveel steun de ondersteuners krijgen hierin. - (-) Profiel ondersteuner - tekort aan expertise: Hoewel de emotionele band tussen Ellen en de ondersteuner goed is, heeft mama de indruk dat de ondersteuner (logopediste) 'te cognitief' is ingesteld. Zij behandelt volgens mama o.a. taalproblematieken, wat ze ook gedeeltelijk doet tijdens de ondersteuning voor Ellen, hoewel Ellen dat eigenlijk niet nodig heeft. Het loopt volgens mama mis omdat deze ondersteuning te moeilijk is voor Ellen. Ook de leerkracht heeft volgens de mama van Ellen 'niets' aan de ondersteuner. Ze geeft volgens mama geen
--	--

		<p>tips aan de leerkracht en is te veel gericht op de ondersteuning aan Ellen rond lezen en schrijven. Mama geeft expliciet aan dat ze expertise (voor deze problematiek) mist bij de huidige ondersteuner.</p> <p>De eerdere ondersteuners/begeleiders beschikten wel over voldoende en specifieke expertise volgens mama. – <i>Citaat: En, ja, in de plaats daarvan hebben we nu een logo gekregen die type twee helemaal niet kent. Ja, en dat is een, ik wil die niets, allee, dat is een brave madam en, uh, die zal het wel goed voorhebben, maar de expertise is er niet. En dat is wel jammer. [...] En we hebben hetzelfde verhaal gehad bij de oudste zus... [...] Terwijl eigenlijk het niet zo wettelijk geregeld is, dat je wel vrij bent. Maar de scholen zetten je onder zachte dwang.</i></p> <p>- (-) Organisatie ONW – één ondersteuner voor meerdere problematieken: <i>Citaat: [...] En die doet daar alle leerlingen, denk ik, ik denk dat ze met twee zijn, alle leerlingen met extra vragen of die een zorgvraag hebben. Dus dat is een heel uiteenlopende problematiek. Ik heb mijn bedenkingen dat een iemand al die problematieken kan, kan kennen. [...] En dat was vroeger wel, he, met de GON en zo. Dat waren echt wel degene, type vier, die kwamen voor motoriek en zo, dat was allemaal wel, normaal gezien wel iemand die daarin thuis was.</i></p>
Perspectief leerling	Weinig tot geen bruikbare informatie	<i>Weinig tot geen bruikbare informatie (Volgens mama vindt Ellen elke vorm van ondersteuning leuk, omdat ze extra aandacht krijgt.)</i>
Perspectief leerkracht	<i>Matig tevreden</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Beoordeling invulling: 7/10 - (-) onvoldoende betrokken bij invulling: De leerkracht wordt onvoldoende betrokken bij en op de hoogte gehouden over de inhoud van de ondersteuning. Het is voor haar onduidelijk waar de ondersteuner eigenlijk rond werkt. – <i>Citaat: [...] Ik krijg nooit eens de vraag van zullen we eens iets anders doen? [...] (cf. supra)</i> - (+) Vorm - één-op-één begeleiding (in de klas): Als de ondersteuner er is, werkt Ellen wel goed mee. - (+) Profiel ondersteuner: Dit is volgens de leerkracht passend voor de noden van Ellen. - Opstart ondersteuning: De leerkracht (interim) was niet betrokken. - (-) Inhoud <ul style="list-style-type: none"> o nood aan vernieuwing: De leerkracht heeft de indruk dat er nood is aan vernieuwing. Sinds november 2018 is er weinig veranderd aan de ondersteuning die Ellen krijgt, de opdrachtjes zijn steeds gelijkaardig. De leerkracht heeft de indruk dat Ellen niet (meer) gemotiveerd is, ze kan ook niet inschatten of Ellen de

		<p>ondersteuning wel 'leuk' vindt. De oefeningen op de iPad maakt Ellen wel graag.</p> <ul style="list-style-type: none"> o nood aan focus op zelfstandigheid + geleerde omzetten in de praktijk¹¹: Volgens de leerkracht is de ondersteuning onvoldoende gericht op het trainen van Ellen haar zelfstandigheid. De ondersteuner focust te sterk op lezen en rekenen. – <i>Citaat: Ik heb het gevoel dat ze daar haar limiet bereikt heeft.</i> Het zou ook beter zijn voor Ellen om 'wat ze kan' te leren omzetten naar de praktijk (bv. leren lezen van straatnamen of etiketten/prijskaartjes in de supermarkt). <p>- (-) Vorm - tekort aantal uren: Ellen heeft eigenlijk nood aan constante één-op-één begeleiding. Als er geen ondersteuning is (door de ondersteuner of de vrijwilligers) heeft de leerkracht onvoldoende ruimte om aandacht te hebben voor Ellen. – <i>Citaat: [...] Ik kan haar geen hele dag bezighouden. Ik heb daar geen tijd voor. [...] Ellen neemt zelf onvoldoende initiatief.</i></p>
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Beoordeling doel 8/10: Ze vindt het positief dat het doel van de ondersteuning is aangepast (d.i. meer focus op sociale integratie/participatie). - Beoordeling invulling 7/10 of 8/10: De ondersteuner geeft dit cijfer omdat ze vindt dat de ondersteuning altijd beter, uitgebreider en creatiever kan. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is gestart begin september. Haar uurrooster is volledig opgebouwd rond de ondersteuningsmomenten van Ellen. - (+) Profiel ondersteuner: Bij de start van de ondersteuning was het voor de huidige ondersteuner, logopediste van opleiding, even wennen aan het werken met deze problematiek en binnen dit nieuw ondersteuningsmodel. Nu verloopt dit goed. - (-) Samenwerking (te) veel verschillende betrokkenen + aard problematiek: De ondersteuner geeft geen hoger cijfer omwille van de praktische kant van de ondersteuning. Op dit moment werken er veel verschillende betrokkenen rond hetzelfde. Dat maakt het soms lastig om overzicht te bewaren. Bovendien kan je bij leerlingen met deze problematiek vaak niet vooraf bepalen waarrond je als ondersteuner wilt werken. Veel is afhankelijk van de gemoedstoestand, bereidheid tot medewerking, motivatie en het enthousiasme van de leerling. - (-) Vorm - aantal uren: Vanuit het ONW zijn er absoluut te weinig uren om de constante één-op-één-begeleiding te voorzien, die waar Ellen nood aan heeft. Gelukkig wordt dit opgevangen door de vrijwilligers die werden ingeschakeld door de mama van Ellen.

¹¹ De leerkracht heeft dit gecommuniceerd naar de ondersteuner. Hierover zou ook overlegd moeten worden met de mama van Ellen. Voorlopig is hierop nog geen respons gekomen.

		<p>- (-) Sociale participatie verloopt moeizamer dan in eerdere leerjaren: De ondersteuner ervaart een groot verschil tussen dit leerjaar (5de) en het 3de leerjaar bijvoorbeeld. De focus ligt nu meer op leren en memoriseren, waardoor de klasgenoten van Ellen meer bezig zijn met de leerstof en minder aandacht (kunnen) hebben voor Ellen.</p>
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief leerkracht	/	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Andere inhoud van de ondersteuning (cf. supra) - (-) Leerling meer betrekken bij het klasgebeuren (al voegt de leerkracht hieraan toe dat de leeftijd van de leerlingen hierin een rol speelt, vroeger werd Ellen makkelijker betrokken door haar klasgenoten. - <i>Citaat: [...] Nu starten de leerlingen aan hun werk en vergeten ze Ellen [...]</i>
Perspectief ondersteuner	<p>- (+) Vorm: Vooral het fysiek aanwezig zijn is belangrijk voor Ellen. Het is nodig om haar te betrekken bij de projecten en haar aan te moedigen. Er is absoluut nood aan constante één-op-één begeleiding. Zonder deze begeleiding slaagt ze er niet in om zich zelfstandig bezig te houden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Meer ruimte voor overleg om geïntegreerd te werken: Momenteel gebeurt overleg met de verschillende betrokkenen via mail/telefoon of met een heen-en-weerschriftje. Met de kinesist is een slechts een beperkt contact. - (-) Meer materiaal: Door tijdsgebrek (bv. openingsuren) en praktische redenen (bv. verplaatsing) lukt het de ondersteuner vaak niet om langs te gaan voor materiaal in de centrale bibliotheek van het ONW. Omdat de huidige ondersteuner ook als zelfstandige werkt, beschikt zij zelf over heel wat materiaal, waardoor dit voor haar mogelijk een minder groot probleem vormt dan voor haar beginnende collega's.

Casus ID	T2-M-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Valérie (meisje, 21 jaar, (deeltijds) secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	Valérie krijgt type 2-ondersteuning . De vraag vanuit de school was gericht op ondersteuning voor (1) rekenvaardigheden en, algemener, (2) het helpen uitmaken of deze leerling in het regulier onderwijs kan blijven en eventueel ook een diploma secundair onderwijs kan behalen. De leerkracht splitst deze ondersteuning aan Valérie verder op in cognitieve (d.i. onder andere rekenvaardigheden, taalvaardigheden, ...) en mentale ondersteuning (d.i. werken rond zelfbeeld).*
Informanten	<p>Valérie (leerling), de leerkracht en de ondersteuner.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aangezien de leerling meerderjarig is, zijn de ouders niet bevestigd. De leerkracht gaf aan dat de ouders niet meer betrokken worden bij het schooltraject van de leerling (enkel op expliciete vraag van de leerling). - De ondersteuner legde haar eigen klemtonen in het gesprek over de ondersteuning, waardoor bepaalde deelthema's niet aan bod konden komen wegens tijdsgebrek. Vaak maakte ze ook eerder algemene opmerkingen rond de ondersteuning vanuit het ONW, in plaats van over deze specifieke casus. - Het gesprek met de leerling en dat met de leerkracht vond plaats eind april (na de paasvakantie). De ondersteuner werd begin mei geïnterviewd.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Deze leerling zit in de 3de graad van het deeltijds secundair onderwijs. De ondersteuner merkt op dat er in de klas¹² van Valérie vier leerlingen zitten die ondersteuning (ONW) krijgen, enkele taalzwakke leerlingen (zonder OKAN-begeleiding), een leerlinge met een zeer lage intelligentie, ... Het is volgens haar dus heel zwaar voor de leerkracht om met deze klas te werken. – <i>Citaat: Eigenlijk is dit buitengewoon onderwijs in het kwadraat</i>. Volgens de ondersteuner sturen ouders hun zoon/dochter soms naar het deeltijds onderwijs om het stigma rond BuO te vermijden. De ondersteuning is echter niet 'ingebakken' in het systeem van het deeltijds onderwijs. Door de grotere noden en verschillende profielen van de leerlingen zou het beter zijn als er enkele zorgfiguren aan de school verbonden zijn (bv. logopedist). - De ondersteuner is duidelijk over het feit dat ze volledig achter het idee staat om het onderwijs inclusief te maken en het BuO op termijn zelfs af te schaffen, zodat de maatschappij over 50 jaar ook volledig inclusief kan zijn. – <i>Citaat: Het is mijn levensmissie</i>. Toch is de ondersteuner ontevreden over de huidige organisatie van het ONW en doet ze veel suggesties ter verbetering. - Tot het 5de middelbaar volgde Valérie les in het BuSO (Buitengewoon Secundair Onderwijs), waardoor zij op bepaalde domeinen een grote achterstand heeft wat kennis en vaardigheden betreft.

¹² We hebben geen informatie over het totaal aantal leerlingen in de klas van Valérie.

<p>Samenvatting</p>	<p>Valérie krijgt ondersteuning voor type 2, gericht op het cognitieve (d.i. reken- en taalvaardigheden) en het psychosociale domein (d.i. zelfbeeld, positieve bekrachtiging gelinkt aan het academisch functioneren). De inhoud van de ondersteuning bestaat voornamelijk uit het aanbieden van aangepaste instructies en stappenplannen wanneer de aangereikte oplossingsstrategieën uit de klas niet volstaan. Valérie krijgt momenteel 1u/week ondersteuning. Afhankelijk van de omstandigheden en de behoeften van de leerling kan deze doorgaan in of uit de klas, individueel of samen met enkele medeleerlingen.</p> <p>Naast deze ondersteuning aan de leerling wordt ook de leerkracht ondersteund. De leerkracht verwijst naar het feit dat de ondersteuner bepaalde taken opneemt, waarvoor hij geen tijd heeft (bv. extra oplossingsstrategie aan Valérie aanbieden, stappenplan uitwerken). De ondersteuner beklemtoont dat ze steeds samen met de leerkracht zoekt naar mogelijke oplossingen voor problemen, met de uiteindelijke bedoeling dat de leerkracht dit op termijn zelfstandig(er) kan opnemen.</p> <p>Belangrijke betrokkenen zijn de ondersteuner, de leerkracht en de leerlingenbegeleider. Deze laatste neemt de socio-emotionele begeleiding voor Valérie op ('leven'). De ondersteuner richt zich uitsluitend op het academisch functioneren van Valérie ('leren'). Beide vormen van ondersteuning zijn complementair. De leerling zelf wordt betrokken bij de ondersteuning, omdat ze kan aangeven met welke leerstof ze moeilijkheden ondervindt en waarrond ze bijvoorbeeld minder graag werkt. Voor de leerling volstaat deze mate van betrokkenheid.</p> <p>De leerkracht en de ondersteuner geven aan dat er samengewerkt wordt om Valérie zo goed mogelijk te ondersteunen. Zowel voor als na de ondersteuning stemt de ondersteuner af met de leerkracht. Een goede communicatie maakt hiervan deel uit, zowel tijdens de formele vergaderingen (3 à 4 keer per jaar) als tijdens de frequente informele overlegmomenten.</p> <p>Zowel de leerling, de leerkracht als de ondersteuner wijzen op het positief effect van de ondersteuning op het zelfbeeld van Valérie (psychosociaal welbevinden). De leerling en de ondersteuner merken ook een vooruitgang wat betreft academisch functioneren. De leerkracht echter betwijfelt dit effect. Daarnaast heeft de ondersteuning ook een effect op de leerkracht. Hij geeft aan dat er 'een last wegvalt', omdat de ondersteuner bepaalde taken overneemt waarvoor hij geen tijd heeft (o.a. door de grote en diverse klasgroep). De ondersteuner wijst hier op het feit dat de leerkracht nu meer overtuigd is van het nut van de ondersteuning in vergelijking met de start van het schooljaar.</p> <p>Tevredenheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders werden niet bevraagd. - (overwegend tevreden) De leerling beoordeelt de ondersteuning met een 8/10. Ze ervaart op dit moment positieve emoties bij de ondersteuning ('blij', 'dankbaar'), ondanks enkele negatieve gevoelens bij de start van de ondersteuning ('beschaamd').
----------------------------	---

	<p>Daarnaast voelt ze zich gesteund door de ondersteuner om zich te blijven inspannen om bepaalde kennis/vaardigheden te verwerven. Enkele kleine verbeterpunten aan de ondersteuning zijn voor haar: vaste ondersteuningsmomenten afspreken en vaker ondersteuning buiten de klas (omwille van de drukke klasgroep).</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De leerkracht is overwegend tevreden over de ondersteuning aan Valérie. Hij is positief over het feit dat er individueel gewerkt kan worden met haar (vorm) en over de inhoud van de ondersteuning. Ook de samenwerking, de communicatie, het profiel van de ondersteuner en de mate van betrokkenheid bij de ondersteuning ervaart hij als positief. Hij is ontevreden over het aantal uren ondersteuning per leerling (o.a. voor Valérie) en in het algemeen krijgen te weinig leerlingen met nood aan ondersteuning ook effectief deze extra hulp. - (overwegend ontevreden) De ondersteuner is zeer positief over het feit dat er binnen dit ondersteuningsmodel zowel gefocust wordt op de leerling als op de leerkracht. Belangrijk is wel dat de focus niet te sterk op de leerkracht komt te liggen, wat volgens haar nu soms wel het geval is. Een evenwichtige verdeling is nodig. Ook over haar eigen profiel als ondersteuner is ze tevreden, aangezien ze over de nodige ervaring beschikt om bijvoorbeeld de adviserende rol op te nemen naar leerkrachten. Ze drukt echter haar ontevredenheid uit over volgende aspecten van de ondersteuning: de doelen van de ondersteuning, de beperkte informatiedoorstroom naar de leerkracht (van de besproken informatie op het multidisciplinair samenwerkingsoverleg (MDSO), waarop de school vertegenwoordigd wordt door de leerlingenbegeleider en de leerkracht afwezig is), de opstart van de ondersteuning, het tekort aan uren ondersteuning, de onduidelijkheid van de rollen van de verschillende betrokkenen (inclusief haar eigen rol als ondersteuner), de noodzaak van het bepalen van een maximum aantal leerlingen per ondersteuner, de verantwoordelijkheid die te sterk bij de ondersteuner ligt in plaats van bij de leerkrachten zelf en de scholen die onvoldoende vertrouwd zijn met het M-decreet en de inclusie terminologie (Bv. Wat moet je verstaan onder inclusie?, Wat is precies een ondersteuningsdoel en waarin verschilt het van een leerdoel bijvoorbeeld?).
DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de leerkracht is het doel van de ondersteuning samen bekijken op welke vlakken Valérie nog iets kan bijleren. Op bepaalde domeinen behaalt zij de norm voor het deeltijds secundair onderwijs niet. Met de ondersteuning hoopt de school deze tekorten op te halen, aangezien de leerkrachten/school hiervoor geen ruimte/tijd hebben (o.a. grote en diverse klasgroepen). (<i>leerkracht</i>) - Bij de vraag naar het doel van de ondersteuning geeft de ondersteuner aan dat ze er eigenlijk het handelingsplan zou moeten bijnemen. De ondersteuner geeft uiteindelijk echter geen concreet antwoord op deze vraag. De ondersteuner merkt hierbij wel een groot verschil tussen ondersteuningsdoelen in theorie (d.i. handelingsplan) en in de praktijk. In de praktijk loopt de ondersteuning vaak totaal anders door de wisselwerking tussen leerling, leerkracht, (ev.) ouders en school. Leerkrachten en scholen hebben niet

	<p>altijd zicht op wat handelingsgericht werken precies inhoudt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De doelen van de ondersteuning aan Valérie werden bepaald op een MDSO (multidisciplinair samenwerkingsoverleg) in het begin van het schooljaar. De ondersteuner is echter niet tevreden met het verloop van de doelbepaling en de aanwezigen op het overleg (zie Deel 2: Tevredenheid) Volgende betrokkenen waren aanwezig: de ondersteuner, twee CLB-medewerkers en de leerlingenbegeleider (school). Zowel de inbreng van de CLB-medewerker als deze van de leerlingenbegeleider bleef heel beperkt en te algemeen. De leerkracht voegt hieraan toe dat hij vooraf een lijstje met noden heeft doorgegeven aan het CLB.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Voor de ondersteuning aan Valérie effectief startte, heeft de ondersteuner enkele lessen geobserveerd om uit te maken in welke les de ondersteuning het beste ingeschakeld kon worden. Er werd beslist de ondersteuning te starten voor de lessen PAV (Project Algemene Vakken). Voor de inhoud van de ondersteuning baseert de ondersteuner zich op wat er moeilijk loopt in de les. Ze bekijkt het beschikbare differentiatiemateriaal op school en wat er nog verder aangepast kan worden voor Valérie (bv. aangepaste instructies of stappenplannen). - De ondersteuner neemt de tijd om te luisteren naar Valérie rond hoe het gaat op het vlak van leren. - Volgens de leerkracht besteedt de ondersteuner ook extra aandacht aan het positief bekrachtigen van Valérie, omdat ze tijdens haar loopbaan in het BuSO heel wat negatieve ervaringen heeft opgedaan (laag zelfbeeld). (<i>leerkracht</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Bij de start van het schooljaar bedroeg het aantal uur ondersteuning 4,5u/week. Hiervan ging 4u naar de ondersteuning aan Valérie en de overige tijd werd ingevuld met overleg met de leerkracht. De ondersteuning is nu gereduceerd tot 1u/week. Deze reductie is het gevolg van het feit dat drie collega's (voltijds) van de ondersteuner niet vervangen worden, waardoor de ondersteuner een deel van hun leerlingen moet opvangen. Momenteel begeleidt de huidige ondersteuner 20 à 22 leerlingen in 26 uur. - De ondersteuning vindt normaal gezien plaats tijdens de les. Als er veel leerlingen in de klas zijn, gebeurt het ook dat de ondersteuning doorgaat buiten de klas (nl. in de gang, maar je kan dit zien als een apart lokaal met banken en verwarming). Afhankelijk van de noden van de medeleerlingen van Valérie gebeurt de ondersteuning individueel (één-op-één) of samen met enkele andere leerlingen (bv. uitleg rond het gebruik van stappenplannen).
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet expliciet bevraagd in gesprek met ondersteuner</i> - Er is in zekere zin flexibiliteit wat de vorm van de ondersteuning betreft (in of uit de klas). Ook het tijdstip waarop de ondersteuning plaatsvindt, varieert. De ondersteuner brengt wel steeds de leerkracht op de hoogte. Daarnaast is de inhoud van de ondersteuning sterk afhankelijk van het specifieke probleem dat zich stelt. (<i>leerkracht</i>)
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De leerling krijgt pas sinds dit schooljaar ondersteuning van de ondersteuner. (<i>leerling</i>)

(ONW)	<ul style="list-style-type: none"> - Voor Valérie naar deze school kwam, ging ze naar een secundaire school voor buitengewoon onderwijs (BuSO). Aangezien het niet mogelijk is om een diploma secundair onderwijs te behalen in het BuSO, hebben de ouders van Valérie, met de invoering van het M-decreet, gekozen voor een secundaire school in het deeltijds onderwijs. Valérie maakte deze overstap nadat ze het 5de jaar BuSO had afgerond (wat overeenkomt met de 2de graad in het voltijds onderwijs). Valérie behaalde echter voor bepaalde onderdelen de norm niet. Om die reden werd de ondersteuning vanuit het ONW ingeschakeld. - Tijdens de periode in het BuSO heeft Valérie vaak negatieve ervaringen gehad, met een ongunstig effect op onder andere haar zelfbeeld. - Valérie zelf heeft de indruk dat ze nu meer ondersteuning krijgt dan in haar vorige school voor BuSO en dat er meer ontwikkelingsgericht gewerkt wordt. Ze verkiest de huidige situatie (met ondersteuning) boven de school voor BuSO. – <i>Citaat: Ik krijg nu meer ondersteuning dan toen in ... Hier kijken ze ook meer naar wat ik nog wel, wat ik wil bereiken en zo. Naar mijn mening is het daar [BuSo] van: jij kunt dat niet, dus dan gaan we dat niet meer doen.... Hier kijken ze van: kijk, ze kan het niet, maar ze laten het mij wel proberen en zo stap voor stap, hoe het makkelijk is voor mij. [...] Ik voelde mij daar echt niet op mijn gemak. [...] (leerling)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - De doelen uit het handelingsplan zijn: ‘de ondersteuner zoekt met de leerkracht naar leerlijnen, mogelijke opdrachten en instructies’, ‘wekelijks overleg’, ‘de ondersteuner geeft informatie over het ONW aan de leerkracht en de school’. In tegenstelling tot de doelen op het niveau van de leerling worden deze doelen wel gerealiseerd in de praktijk. - <i>Leerkrachtniveau:</i> Ten eerste stimuleert de ondersteuner de leerkracht om concrete stappen te formuleren voor de leerlingen met een lagere intelligentie. Op die manier leert de leerkracht om over te gaan van ‘abstract denken’ naar een meer stapsgewijze en eenvoudige formulering. Ze helpt hem ook met zoeken naar aangepaste instructies (bv. ‘vraag het eens aan een collega, zoek eens op klascement.be’), maar met het idee dat de leerkracht dit uiteindelijk zelfstandig opneemt. De leerkracht en de ondersteuner overlopen nadien samen of een bepaalde aanpak ook afgestemd was op de noden van de leerling. Ten tweede wordt de leerkracht ondersteund in het beslissen welke onderdelen van het gemeenschappelijk curriculum voor Valérie haalbaar zijn en welke beter aangepast worden. Overleg gebeurt tijdens de middagpauzes, de leerkracht heeft geen aparte uren voor dit soort overleg. - <i>Schoolniveau:</i> Volgens de ondersteuner was het voor het schoolteam niet duidelijk wat een IAC (individueel aangepast curriculum) is en op welke manier het soort verslag (gemotiveerd verslag/verslag) een invloed heeft op het kunnen behalen van een diploma secundair onderwijs. De rol van de ondersteuner is om het schoolteam te informeren en adviseren. Om de 4 weken wordt er op de school een overlegmoment ingepland (45 minuten) waarop de ondersteuner uitleg geeft over het M-decreet. Hoewel dit volgens de ondersteuner niet haar taak is, doet ze dit wel omdat ze merkt dat leerlingenbegeleiders, CLB-medewerkers, ... verschillende interpretaties hebben bij de inclusieterminologie. 	

¹³ Aangezien de ouders niet bevroegd zijn in deze casus is de informatie over eerdere ondersteuning gebaseerd op de bevraging van de leerkracht van Valérie en Valérie zelf.

- De leerkracht verwijst bij dit onderdeel naar de samenwerking met de ondersteuner, die hij als helpend ervaart (o.a. reductie werklast). De heterogeniteit van de klasgroep is zo groot (biologische leeftijd, mentale leeftijd, kennis- en vaardigheidsniveau ,...) dat het voor de leerkracht onmogelijk is geworden om dit alleen op te vangen. – Citaat: [...] Omdat wij zoveel tijd zouden nodig hebben voor één specifieke leerling om die een klein stapje vooruit te krijgen, dat al onze andere leerlingen in de kou blijven staan. Vandaar is de ondersteuning wel goed voor ons, omdat wij dan tenminste aan de mensen van de ondersteuning kunnen vragen: die leerling, specifiek dat en dat, kan jij dat even aanbrengen? Als je dan een goede combinatie hebt tussen leerkracht en ondersteuner, kun je wel iets bereiken. [...] op het gebied van mentale ontlasting een stukje he. Workload in het algemeen, mijn werkcapaciteiten, de mensen die ik moet helpen of mijn aantal leerlingen [...]
- Ook de leerling geeft aan dat de ondersteuning ook gericht is aan de leerkracht, bijvoorbeeld door tips te geven of hulpmiddelen (d.i. stappenplan) te maken.

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- Aangezien de leerling meerderjarig is, worden de ouders niet betrokken. Dat gebeurt enkel op expliciete vraag van de leerling.

Mate van betrokkenheid leerling

- De leerling wordt voldoende betrokken bij de ondersteuning. Ze kan aangeven met welk leerstofonderdeel ze het meeste moeilijkheden heeft of wat ze graag nog wil bereiken. De ondersteuner vraagt dit ook expliciet aan haar. *(leerling)*
- Bij de start van de ondersteuning had Valérie het gevoel dat er te veel druk op haar gelegd werd. Valérie heeft dit bij de ondersteuner aangekaart. - Citaat: [...] dat was geen leuke ervaring omdat ze mij daarin pushten. [...] daarna daar met (naam ondersteuner) ook over gepraat en nu gaat dat wel. *(leerling)*
- Volgens de leerkracht kan de leerling altijd feedback geven (bv. Dat vind ik echt niet leuk) en wordt er ook geluisterd naar de leerling. De leerling wordt wel niet betrokken bij bijvoorbeeld het tijdstip waarop de ondersteuning kan doorgaan. Volgens de leerkracht is er in het algemeen altijd mogelijkheid tot communicatie, ook met de leerling, maar de hoofdlijnen van de ondersteuning worden door de leerkracht en ondersteuner bepaald. *(leerkracht)*

Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** De leerling duidt de **ondersteuner**, de **leerkracht** en de **leerlingenbegeleider** aan als betrokkenen bij haar ondersteuning. De CLB-medewerker is betrokken, maar met hem/haar heeft ze geen contact. De leerling heeft het gevoel dat ze bij alle drie terecht kan, maar de ondersteuner helpt haar het meeste.
 - o **Ondersteuner:** Zie hoger
 - o **Leerkrachten:**
 - De leerling heeft het gevoel dat ze altijd bij de leerkracht terecht kan. Hij vraagt regelmatig of Valérie nog vragen heeft. *(leerling)*

- De leerkracht probeert zelf (samen met zijn collega's) aan de leerlingen met ondersteuning, o.a. aan Valérie, uit te leggen dat het geen teken hoeft te zijn van 'zwakte of tekort', maar dat het net positief bedoeld is. – *Citaat: [...] Wij proberen dat als leerkrachten dan wel uit te leggen van kijk: dat is echt wel positief voor jou. Ik bedoel, het is niet omdat daar iemand één-op-één komt werken dat jij een domme gans bent. Plus, dat zal ook wel echt nut hebben voor jou. ... Geef het een paar weken de kans... (leerkracht)*
- **CLB-medewerkers:** Valérie heeft geen rechtstreeks contact met de CLB-medewerker(s). (*leerling*) De CLB-medewerkers zouden op het MDSO (bij de doelbepaling) enkel over een oud verslag beschikt hebben, niet geschikt om handelingsgericht mee te werken. Hun bijdrage was volgens de ondersteuner dan ook minimaal. (*ondersteuner*)
- **Leerlingbegeleider:**
 - De inbreng van de leerlingenbegeleider op het MDSO bleef heel beperkt en te algemeen. (*ondersteuner*)
 - De leerlingenbegeleider staat in voor de socio-emotionele begeleiding van Valérie (cf. extra begeleiding op school). – *Citaat leerling: Bijvoorbeeld als het moeilijk gaat, thuis of zo, en je weet niet waar je daarmee terecht kan, dan kan ik altijd met haar babbelen. [...] (leerling, leerkracht, ondersteuner)*
- **Extra ondersteuning op school:** Waar de ondersteuner het onderdeel 'leren' opneemt met Valérie, zorgt de leerlingenbegeleider van de school voor het onderdeel 'leven' (d.i. socio-emotionele begeleiding). Hoe deze ondersteuning precies wordt ingevuld, is onduidelijk voor de ondersteuner. Ze houdt dit bewust gescheiden van haar eigen ondersteuning ('leren') en ze wenst hierover ook niet geïnformeerd te worden door de leerlingenbegeleider. In dat opzicht is de ondersteuning vanuit de school complementair en verschillend in doel met de ondersteuning vanuit het ONW. De ondersteuner beoogt met deze scheiding ('leren' vs. 'leven') dat de leerling haar thuissituatie 'even kan vergeten' tijdens haar ondersteuningsmomenten. (*ondersteuner, leerkracht*) De leerkracht benadrukt dat alle leerlingen op school gebruik kunnen maken van deze extra begeleiding door de leerlingenbegeleiders.

Samenwerking en communicatie¹⁴ (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

○ **Ondersteuner en leerkracht:**

- Vooraleer de ondersteuner iets aanleert aan Valérie bevroegde zij de leerkracht rond welke strategieën hij gebruikt om de leerstof over te brengen. In samenspraak proberen ze tot een consensus te komen rond welke aanpak ze best hanteren. (*leerkracht*)
- Na de ondersteuning licht de ondersteuner de leerkracht in over de inhoud van de ondersteuning, zodat hij betrokken blijft. Daarnaast bevroegde de ondersteuner Valérie over wat ze nodig heeft op het vlak van 'leren'. De ondersteuner geeft dit door aan de leerkracht, zodat hij hierop kan inspelen en beter kan differentiëren. (*ondersteuner*)
- Er is echt sprake van samenwerking volgens de leerkracht. – *Citaat: [...] Ze stelt haar kennis open naar ons toe en zeg van: pak wat je nodig hebt, en wij doen hetzelfde. Omdat zij hier nog niet zo lang bezig is, zij kent ook de werking van de school niet super, die kennen wij dan weer veel beter... Dus ik denk dat dat*

¹⁴ Wegens tijdsgebrek kon dit onderdeel niet expliciet bevroegd worden in het gesprek met de ondersteuner. De informatie van het perspectief van de ondersteuner is afgeleid uit de antwoorden van de ondersteuner op andere onderdelen.

een beetje win-win is. (leerkracht)

- Communicatie

o **Ondersteuner en leerkracht:**

- De ondersteuner informeert de leerkracht vooraf over het tijdstip waarop de ondersteuning zal doorgaan. *(leerkracht)*
- Er zijn geen specifieke overlegmomenten tussen de ondersteuner en de leerkrachten. Overleg gebeurt op de klassenraad (directie, leerkrachten, interne leerlingenbegeleiding, tewerkstellingsbegeleiding, ondersteuner). Leerlingen worden grondig besproken. *(leerkracht)*
- Naast de formele klassenraden waarop de ondersteuner steeds aanwezig is, gebeurt er ook veel informeel overleg (bv. tijdens de speeltijden). Er wordt dan besproken wat er in de ondersteuning gebeurd is, welke oefeningen gemaakt zijn, ... *(leerkracht)*

- o **Leerkracht, ouders, leerling:** Aangezien Valérie meerderjarig is, wordt er niet met de ouders gecommuniceerd. Alle communicatie verloopt via Valérie. Op oudercontacten wordt er met de leerling gepraat over de ondersteuning. Soms is de ondersteuner erbij, soms ook niet. Ook tijdens de ondersteuningsmomenten zelf is er ruimte voor de leerling. – *Citaat: [...] Dus er zijn wel genoeg contactmomenten en communicatiemomenten met die leerling. Dat is zeker geen probleem denk ik, nee. (leerkracht)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- De leerling heeft meer **zelfvertrouwen** dankzij de ondersteuning (incl. de socio-emotionele begeleiding door de leerlingenbegeleider op school). Ze voelt zich beter.
- De leerkracht is overtuigd van het gunstige effect van de ondersteuning op korte termijn, meer bepaald in de vorm van een **positiever zelfbeeld**.
- De ondersteuner is overtuigd van de ondersteuning en het effect ervan. Bij de start van het schooljaar (en de ondersteuning) was Valérie zeer terughoudend, nu is ze **assertiever** tegen de ondersteuner. Daarnaast heeft ze ook **meer vertrouwen** in haar eigen ontwikkelingsproces: de ondersteuner leerde de leerling om te kijken naar ‘wat ik NOG niet kan’ in de plaats van welke kennis/vaardigheden er nog beheerst moeten worden. Een voorbeeld van Valérie haar ‘ontwikkelingsgerichte mindset’ is dat ze geleerd heeft om hulpvragen te stellen. De ondersteuner benadrukt het belang om te blijven geloven in ontwikkelingsmogelijkheden en het respecteren van het tempo van de leerling hierin.

Academisch

- De leerling heeft het gevoel dat ze vooruitgang geboekt heeft voor rekenen en taal (kennis en vaardigheden). – *Citaat: [...] Want wat ik nu allemaal weet, wist ik niet. [...]*
- De leerkracht is niet zeker of de ondersteuning effect heeft op lange termijn op academisch vlak (bv. automatisatie van wiskundige trucjes zoals de ‘regel van 3’). Hij twijfelt hier sterk aan. Bovendien vermoedt hij dat Valérie haar diploma voor de derde graad secundair onderwijs niet zal behalen.
- De vooruitgang op psychosociaal vlak is volgens de ondersteuner ook zichtbaar in het schools functioneren (gedrag) van Valérie. Samen met de ondersteuner heeft Valérie een presentatie uitgewerkt en ze is erin geslaagd om een goede presentatie te geven

	voor de klasgroep.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - Het effect van de ondersteuner voor de leerkracht is dat er een last wegvalt bij de leerkracht doordat de ondersteuner één-op-één begeleiding voorziet en progressie maakt met de leerling. <i>(leerkracht)</i> - Volgens de ondersteuner is het effect van de ondersteuning aan de leerkracht gelijkaardig aan het effect op de leerling. Bij de start had de ondersteuner de indruk dat de leerkracht mogelijk niet helemaal overtuigd was van de ondersteuning. Nu ervaart de leerkracht de ondersteuner als zinvol, aldus de ondersteuner. Hij zou ook zaken 'meenemen' uit de ondersteuning aan Valérie en toepassen bij andere leerlingen. <i>(ondersteuner)</i> - <i>Het effect van de ondersteuning voor de school/het schoolteam werd niet bevestigd bij de ondersteuner wegens tijdsgebrek.</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Dit onderdeel werd niet bevestigd wegens tijdsgebrek. (ondersteuner, leerkracht)</i> 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Dit onderdeel werd niet bevestigd wegens tijdsgebrek. (ondersteuner)</i> - Volgens de leerkracht is de klassenraad het belangrijkste moment waarop de effectiviteit van de ondersteuning beoordeeld wordt. De ondersteuner is steeds aanwezig op de klassenraad. Er wordt besproken of leerlingen vooruitgang boeken of er positieve/negatieve invloeden zijn. Dergelijke evaluatie gebeurt voor elk rapport, elk verlof of elke vakantie, met andere woorden drie à vijf keer per jaar. Specifieke vergaderingen met de leerkrachten en de ondersteuner zijn er niet. <i>(leerkracht)</i> 	

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning
---------------	--

Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner, ...
Perspectief ouders	<i>Niet bevroegd</i>	<i>Leerling meerderjarig</i>
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 8/10: De leerling is positief over het feit dat ze goede uitleg krijgt als ze bepaalde leerstof niet begrijpt. De ondersteuning is voldoende. - (+)/(-) Positieve gevoelens op dit moment ('blij' en 'dankbaar'), ondanks negatieve gevoelens bij de start ('beschaamd', 'gekwetst', 'verdrietig'): Bij de start van de ondersteuning was de leerling vooral een beetje beschaamd. Nadat dit gekaderd was, verminderde het negatieve gevoel. Op dit moment is ze vooral dankbaar. – <i>Citaat: In het begin was ik wel een beetje beschaamd [...] Ik ben natuurlijk wel dankbaar dat ze mij toch die kans geven [...] Na een tijdje ging dat wel goed, dus dankbaar.</i> - (+) Positieve ervaring van steun: De leerling geeft als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning het feit dat de ondersteuner haar helpt om niet op te geven en haar steunt, wat haar moed geeft om door te zetten. - (-) Vorm – drukke klasgroep en vaste ondersteuningsmomenten: De leerling zou graag nog vaker apart zitten voor de ondersteuning (omwille van haar drukke klasgroep). Het zou ook fijn zijn als de ondersteuningsmomenten op vaste tijdstippen of tijdens een bepaald vak zouden plaatsvinden.
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel: 8/10 - De leerkracht denkt dat er altijd marge is voor verbetering, maar hij vindt het positief dat de ondersteuners ervoor kunnen zorgen dat het niveau van de leerling erop vooruit kan gaan. De leerkrachten zelf hebben hiervoor te weinig tijd. - (+) Beoordeling invulling: 8/10 – <i>Citaat: Ik denk dat het in het algemeen supergoed is. [...] Ik vind keiveel goed, een paar kleine dingetjes. Ik denk dat we volgens jaar eens of ... moeten evalueren, wij als leerkrachten enerzijds, en anderzijds de ondersteuning en ten slotte de directie en leerlingenbegeleider van wat vinden wij nu allemaal, dat we dat eens moeten samenvoegen. [...]</i> <ul style="list-style-type: none"> o (+) Vorm – individueel werken met de leerling: De ondersteuner heeft, in tegenstelling tot de leerkracht, de ruimte om haar aandacht enkel op de leerling te richten. Als leerkracht moet je per definitie je aandacht verdelen over verschillende leerlingen. o (-) Vorm - te weinig uren ondersteuning: De leerkracht geeft aan dat meer ondersteuning aan Valérie goed zou zijn. – <i>Citaat: [...] maar het zou cool zijn als X (naam ondersteuner) gewoon een ganse dag bij mij zit. En dan zou ze niet alleen Valérie kunnen doen bij mij...</i>

		<ul style="list-style-type: none"> o (+) Inhoud – aanbieden van andere oplossingsstrategieën dan de leerkracht: De leerkracht brengt meerdere oplossingsstrategieën aan. In sommige gevallen, zoals bij Valérie soms gebeurt, volstaat dit niet. De ondersteuner heeft dan ruimte om nog andere strategieën aan te reiken. o (+) Ondersteuning aan leerkracht: De leerkracht voelt zich geholpen. - (+) Samenwerking met ondersteuners: De leerkracht is positief over de samenwerking met de ondersteuners. – <i>Citaat: [...] Voor de rest zie ik persoonlijk, omdat ik mij wel amuseer met die mensen, ... in de zin dat ik daar wel goed mee samenwerk, zie ik geen verbeterpunten of zo. Niet direct.</i> - (+) Goede onderlinge communicatie, o.a. rond de ondersteuning: De communicatie verloopt vlot. Belangrijke zaken worden direct doorgegeven. De leerkracht heeft de indruk dat ze op school telkens een goed totaalbeeld hebben over de leerlingen. - (+) Mate van betrokkenheid bij de invulling van de ondersteuning: De leerkracht voelt zich voldoende betrokken bij de invulling van de ondersteuning. Vooraf bevaart de ondersteuner de leerkracht rond mogelijke strategieën om leerstof aan te brengen. Nadien bezorgt ze hem haar voorbereiding. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner is rustig, ze beschikt over voldoende kennis (zowel om problemen op te lossen als om andere strategieën aan te reiken dan de leerkracht), ze staat open voor overleg met de leerkracht, ... - (-) Organisatie ONW - te weinig leerling krijgen ondersteuning: De leerkracht merkt op dat bijna 70% van de leerlingen in zijn klas ondersteuning zou moeten krijgen. Er is dus nood aan meer werkingsmiddelen en geld om ondersteuning te voorzien voor meer leerlingen. - Opstart ondersteuning: De leerkracht weet niet precies wanneer de ondersteuning is opgestart. Hij vermoedt dat dit in het begin van het schooljaar geleidelijk is opgestart. Hij drukt zich niet uit in termen van tevredenheid.
Perspectief ondersteuner	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner heeft veel ervaring. Ze merkt hierbij echter op dat dit niet voor alle collega's geldt. Ze begrijpt bijgevolg dat sommige leerkrachten het 'moeilijk hebben' met het feit dat onervaren/ minder ervaren ondersteuners hen komen adviseren. - (+) Ondersteuningsmodel – 'tweesporenbeleid' behouden: De ondersteuner vindt het absoluut nodig dat naast de focus op de leerling, ook de focus op de leerkracht en de school behouden blijft. Dit tweesporenbeleid moet zeker behouden blijven in het ondersteuningsmodel. Toch merkt de ondersteuner op dat beide aspecten (leerling en leerkracht) evenveel aandacht moeten krijgen ('fifty-fifty'). Op dit moment heeft ze soms de indruk dat de focus te sterk op de leerkracht komt te liggen. - (-) Beoordeling doelen: 3/10 - overleg rond doelbepaling onvoldoende 'to the point' en 'foute' partijen rond de tafel:

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Het overleg (MDSO) om de doelen van de ondersteuning te bepalen kwam volgens de ondersteuner onvoldoende 'to the point', omdat de verkeerde partijen rond de tafel zaten. Eigenlijk zouden de leerkracht, de leerling (>16 jaar) en de ouders (leerling < 16 jaar) (ook) betrokken moeten worden. Door tijdsgebrek was het niet mogelijk om de leerkracht grondig te bevragen rond zijn inschatting en eigen noden/vragen betreft de ondersteuning aan Valérie. Bovendien vond dit overleg plaats wanneer de ondersteuner al enkele weken met Valérie aan het werken was. De meeste input kwam van de ondersteuner zelf. Ook hier verwijst de ondersteuner naar het feit dat scholen geprofessionaliseerd zouden moeten worden om de regie zelf meer op te nemen. ○ Wel positief was de constructieve sfeer op het MDSO om iets te bereiken. Ook de (beperkte) informatie van de leerlingenbegeleider (school) en het feit dat de verschillende contactpersonen aanwezig waren, vindt de ondersteuner positief. - (-) Onvoldoende informatiedoorstroom (vanuit MDSO; multidisciplinair samenwerkingsoverleg) van leerlingenbegeleider naar leerkracht: Op het MDSO werd de school (en de leerkracht) vertegenwoordigd door de leerlingenbegeleider. De leerkracht met wie de ondersteuner rechtstreeks samenwerkt, was niet op de hoogte gebracht van wat er op het MSDO besproken werd. - (-) Opstart ondersteuning: De ondersteuner is niet geheel positief over de opstart van de ondersteuning. Vanaf 1/10 (dit schooljaar) kreeg Valérie ondersteuning van een andere collega, maar zij stootte op veel weerstand en kreeg 'geen toegang tot de school', volgens de huidige ondersteuner. Half oktober heeft de huidige ondersteuner de ondersteuning overgenomen. Ze ervoer weinig samenwerking met de school (bv. Toen de ondersteuner voor het eerst op school kwam, kreeg ze de uurroosters van alle leerkrachten en de namen van de leerlingen aan wie ze ondersteuning moest geven.) Na observatie werd beslist dat ondersteuning tijdens PAV en voor taal en rekenen nodig was. Initieel had de leerkracht het idee dat de ondersteuning beter individueel en uit de klas gebeurde. Nadien ging de leerkracht wel akkoord met ondersteuning in de klas. - (-) Beoordeling invulling: 4/10 - tekort aantal uren (vorm): Het huidige aantal ondersteuningsuren (reductie van 4,5u¹⁵ naar 1u/week) is te beperkt. Volgens de ondersteuner krijgt de leerling op dit moment niet de ondersteuning die nodig is (niet afgestemd om noden). De ondersteuner vreest zelfs dat deze reductie maakt dat Valérie mogelijk niet zal kunnen afstuderen. Eigenlijk heeft Valérie, volgens de inschatting van de ondersteuner, zelfs individueel onderwijs nodig. Het is niet mogelijk voor de leerkracht om extra uitleg en verlengde instructies te voorzien voor alle 'type 2-leerlingen'.
--	--	---

¹⁵ Met het initieel aantal uren ondersteuning per week (nl. 4,5u/week) zou de ondersteuner de invulling van de ondersteuning beoordelen met een 8/10. Door de reductie naar 1u/week bedraagt de beoordeling slechts 4/10.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+)/(-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht: <ul style="list-style-type: none"> o 7/10: In deze casus beoordeelt de ondersteuner de zuivere ondersteuning aan de leerkracht met een 7/10. Er wordt echter nog te veel individueel gewerkt en het is voor haar onduidelijk wat het beleid precies wil. o 4/10: Ze is veel minder tevreden met hoe het er in het algemeen (incl. ondersteuning aan de leerling) in de praktijk aan toegaat. Door het beperkt aantal uur ondersteuning aan de leerling, kan er onvoldoende input van de leerling naar de leerkracht gaan via de ondersteuner, waardoor het te lang duurt om iets te bereiken. - (-) Onduidelijkheid rond functieomschrijving 'ondersteuner': Voor de ondersteuner blijft haar eigen functieomschrijving onduidelijk. Ze verruimt dit naar de nood aan een duidelijke rolomschrijving van elke betrokken partner. - (-) Organisatie ONW – nood aan maximaal aantal leerlingen/ondersteuner: Doordat enkele collega-ondersteuners niet vervangen worden, begeleidt de ondersteuner 20 à 22 leerlingen in 26 uur. Eigenlijk zou er een maximaal aantal begeleiders per ondersteuner moeten bepaald worden, om de kwaliteit van de ondersteuning te kunnen (blijven) garanderen. - (-) Visie leerkrachten - te vaak verantwoordelijkheid bij ondersteuner: De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkrachten niet altijd op de hoogte zijn van wat het idee van ondersteuning precies is: ondersteuning met de bedoeling deze zo snel mogelijk overbodig te maken. - (-) Visie scholen - terminologie rond inclusief onderwijs niet altijd duidelijk voor scholen: De ondersteuner verwijst naar een voorbeeld rond de interpretatie van 'doel'. In het nieuwe format van het handelingsplan betekent dit voor de ondersteuner 'ondersteuningsdoel', de school interpreteerde dit als 'leerdoel'. Ook de interpretatie van de CLB-medewerker verschilt soms en is heel afhankelijk van hoe sterk geprofessionaliseerd hij/zij is in inclusief onderwijs.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Het aanbieden van andere oplossingsstrategieën dan de leerkracht doet, is het meest helpend voor Valérie. – <i>Citaat: [...] daaraan merk ik dat dat wel echt goed is dat ze er zijn en dat dat echt wel een meerwaarde is.</i> - (+) Eén-op-één werken: De ondersteuner hoeft haar aandacht niet te verdelen over de andere leerlingen. – <i>Citaat: [...] of het</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Nood aan begeleiding voor meer leerlingen: De leerkracht is van mening dat eigenlijk 70% van zijn leerlingen baat zouden hebben bij extra ondersteuning. Door het één-op-éénwerken los te laten (wat eigenlijk een sterkte is) en de ondersteuning te richten aan groepjes van leerlingen (bv. 3 leerlingen met gelijkaardige noden), kan de ondersteuning meer leerlingen

	<i>niet moeten verdelen van uw tijd over 10 koppen, maar maar over 1 kop...</i>	bereiken. Dit vraagt natuurlijk een goede inschatting van de ondersteuner. Anderzijds zouden meer ondersteuners ervoor kunnen zorgen dat meer leerlingen toch één-op-éénbegeleiding kunnen krijgen
Perspectief ondersteuner	<i>De ondersteuner vermeldt hierbij geen specifieke onderdelen van de ondersteuning. Ze verwijst naar het effect van de ondersteuning.</i>	<i>Niet bevraagd wegens tijdsgebrek</i>

Casus ID	T4-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Jonas (jongen, 9 jaar, lager onderwijs)

Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Type 4 (DCD ¹⁶ -problematiek): Jonas heeft voornamelijk moeilijkheden met zijn schrijfmotoriek (1). Schrijven in de klas verloopt moeizaam. Doorheen het schooljaar bleek er ook nood te zijn aan ondersteuning voor wiskunde (zelfstandige verwerking van leerstof en toepassing van theorie) (2). Deze extra ondersteuning werd opgestart rond april-mei 2019. Er is ook sprake van een ASS-problematiek, maar er werd geopteerd voor ondersteuning type 4.
Informanten	Jonas (leerling), mama en pluspapa van Jonas, leerkracht en ondersteuner . De gesprekken met Jonas, zijn mama en pluspapa vonden plaats eind maart 2019 (voor de paasvakantie). De leerkracht en de ondersteuner werden respectievelijk begin mei en begin juni 2019 geïnterviewd (na de paasvakantie).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - In het begin van dit schooljaar (2018-2019) kreeg Jonas typlessen vanuit het mobiel team van de school voor BuO, waar ook de huidige ondersteuner deel van uit maakt. Van zodra het mobiel team besliste dat Jonas voldoende goed kon typen, kon de ondersteuning (door de huidige ondersteuner) in principe opgestart worden. Dit gebeurde echter niet, omdat de school geen duidelijke hulpvraag stelde, volgens de ondersteuner. - Rond het einde van het eerste trimester is de eigenlijke leerkracht van Jonas uitgevallen omwille van medische redenen. Er was toen nog geen ondersteuning vanuit het ONW (cf. geen hulpvraag van de school). De ondersteuner had de indruk dat de eigenlijke leerkracht (en/of de school) niet openstond(en) voor ondersteuning. De ouders benadrukken ook dat de school in het algemeen te weinig toont (in acties) dat zij open staan voor de ondersteuning. Op het moment dat de interim-leerkracht op school kwam, is de ondersteuning vanuit het ONW wel meteen opgestart (ongeveer na de kerstvakantie). De extra ondersteuning (2) startte in de periode april-mei 2019.
Samenvatting	Jonas krijgt ondersteuning voor zijn type 4-problematiek. Op dit moment krijgt hij twee uur ondersteuning per week: één uur is gericht op het aanleren van computervaardigheden (tijdens de les, in de klas), het andere uur is bedoeld voor extra hulp bij de leerstof wiskunde (individueel, uit de klas). De (beperkte) ondersteuning aan de leerkracht gebeurt vraaggericht. De ouders waren betrokken bij het bepalen van het doel van de ondersteuning. Zij zijn niet betrokken bij de concrete invulling van de ondersteuning (inhoud/vorm), wat voor hen ook niet echt nodig is. Verder wordt er met de ouders gecommuniceerd via mail en tijdens de tussentijdse vergaderingen. De belangrijkste betrokkenen bij de ondersteuning zijn de ondersteuner, de leerkracht en de ouders. De zorgcoördinator (school) is op de hoogte en volgt de ondersteuning mee op, maar ze speelt verder geen actieve rol in de ondersteuning aan Jonas. Er is vooral een

¹⁶ DCD staat voor **D**evelopmental **C**oordination **D**isorder of coördinatie-ontwikkelingsstoornis. Leerlingen met DCD hebben vaak moeite om bewegingen vloeiend uit te voeren. De coördinatie van alledaagse taken (bv. schrijven) loopt moeilijk. Leerlingen met DCD worden vaak omschreven als 'onhandig'. (Bron: UGent, z.j. Wat is DCD?. Op dcd.ugent.be. Geraadpleegd op 27 juni 2019 via http://bib-informatievaardigheden.thomasmore.be/uploads/8/9/4/3/89433886/stijlwijzer_3de_uitgave_augustus_2018.pdf)

	<p>nauwe samenwerking en communicatie tussen de leerkracht en de ondersteuner.</p> <p>Wat het effect van de ondersteuning voor de leerling betreft benadrukken de ouders het belang van de ondersteuning voor het welbevinden van Jonas (psychosociaal). Jonas zelf merkt eerder een effect op schools vlak ('rekenen en leren'). Zowel de leerkracht als de ondersteuning merken een effect op psychosociaal welbevinden (meer rust) als op academisch functioneren (o.a. beter leerstofbegrip). Het effect van de ondersteuning voor de leerkracht bestaat uit een geruststelling dat de 'juiste' hulp er is (leerkracht) en meer ruimte en tijd voor de andere leerlingen (leerkracht en ondersteuner).</p> <p>Tevredenheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (matig tevreden) De ouders zijn over het algemeen matig tevreden. Over de ondersteuning door de ondersteuner hebben zij geen negatieve opmerkingen. Het is ook positief dat Jonas ondersteuning krijgt (één uur) tijdens de les, zodat hij geen leerstof mist. De ouders hebben een eerder negatieve kijk op de samenwerking met en de visie van de school voor gewoon onderwijs (bv. onvoldoende erkenning ernst problematiek, zeer late opstart van de ondersteuning (pas in het tweede semester), leerling mag hulpmiddel onvoldoende vaak gebruiken). - (overwegend tevreden) De leerling zelf is overwegend tevreden over de ondersteuning. - (overwegend tevreden) Ook de leerkracht is overwegend tevreden met de ondersteuning. Vooral de goede samenwerking met de ondersteuner speelt hierin een belangrijke rol. - (matig tevreden) De ondersteuner ten slotte is matig tevreden met de ondersteuning. Ook hij is positief over de samenwerking met de leerkracht. De ondersteuning zou volgens hem echter beter doorgaan tijdens een andere les (bv. taal) met meer oefenmogelijkheden. Daarnaast zorgde de initieel moeizame opstart van de ondersteuning ervoor dat de leerling te laat ondersteuning kreeg waardoor hij de reeds geleerde vaardigheden (typlessen mobiel team) onvoldoende heeft kunnen inoefenen. De ondersteuner benadrukt dat het uur individuele ondersteuning, naast het uur ondersteuning in de klas, zinvol is voor Jonas.
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	- Computervaardigheden (1): De ondersteuning is er in de eerste plaats op gericht om Jonas te leren om zijn computer te gebruiken

	<p>op school. Hij werkt hiervoor met een speciaal computerprogramma (Alinea).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerstof wiskunde (2): De extra ondersteuning (vanaf april-mei 2019) richt zich op de leerstof voor wiskunde. - Deze doelen zijn in samenspraak vastgelegd op de startvergadering. Aanwezig op de startvergadering waren de ondersteuner, de zorgcoördinator, de klasleerkracht. Het CLB was niet aanwezig op de startvergadering. Zij zullen wel aanwezig zijn op de eindvergadering.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - (1) Jonas werkt op zijn computer tijdens wereldoriëntatie (digitaal werkboek). De ondersteuner zit naast Jonas in de klas. Terwijl dat de leerkracht lesgeeft, stuurt de ondersteuner Jonas bij waar nodig. - (2) De ondersteuner geeft parallel met de leerkracht de leerstof van wiskunde aan Jonas (<i>parallel teaching</i>). Vooraf maakt hij een inschatting van mogelijke problemen. Jonas krijgt verlengde instructies en meer sturing bij de oefeningen, indien nodig. De leerling werkt zo veel mogelijk zelfstandig. Het ondersteuningsmoment wordt afgerond met het overlopen van oefeningen die moeilijk verliepen of foutief werden opgelost.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - (1) In de klas: De ondersteuner zit naast Jonas, terwijl de leerkracht lesgeeft. - (2) Uit de klas (<i>parallel teaching</i>): De ondersteuner gaat met Jonas naar een apart lokaal (individueel). Hij geeft dezelfde les wiskunde aan Jonas, als de les die de klas op dat moment krijgt van de leerkracht.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - (1) Er zijn geen wijzigingen (nodig) geweest qua aanpak doorheen het schooljaar. - (2) De mama van Jonas vertelde de ondersteuner dat Jonas moeite had met wiskunde. De ondersteuner koppelde dit terug naar de leerkracht. In samenspraak werd beslist om extra ondersteuning op te starten in april-mei 2019.
Eerdere ondersteuning	Jonas heeft voor de huidige ondersteuning typlessen gekregen van het mobiel team van de school voor BuO (begin schooljaar). Zij waren van mening dat hij voldoende goed kon typen om ondersteuning in de klas op te starten.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - In de tweede kleuterklas is er gestart met het afnemen van diagnostische testen. In september van de derde kleuterklas kreeg Jonas zijn eerste begeleiding (<i>geen verdere toelichting</i>). Tussen de derde kleuterklas en het eerste leerjaar heeft Jonas een brugklas gevolgd in het BuO. De school voor gewoon onderwijs was van mening dat de overstap naar het eerste leerjaar te moeilijk zou zijn (door zijn problematiek en zijn jongere mentaliteit in vergelijking met zijn klasgenoten (geboren einde van het jaar)). - Vergelijking huidige ondersteuning en begeleiding op de school voor BuO: Er was meer aandacht voor welbevinden op de school voor BuO, maar te weinig intellectuele uitdaging voor Jonas, volgens zijn ouders.
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	

- Ondersteuning aan de leerkracht: Deze ondersteuning blijft beperkt tot het beantwoorden van en inspelen op vragen van de leerkracht (**vraaggericht**), omdat de leerkracht op eigen initiatief al veel ondersteuning biedt aan Jonas. De leerkracht en de ondersteuner overleggen tijdens, voor of na de ondersteuningsmomenten aan Jonas.

Voorbeeld: De leerkracht merkte dat Jonas vaak moeite had om te starten met een taak in de klas. De ondersteuner heeft dit besproken met Jonas. Blijkbaar gebeurde het regelmatig dat Jonas de opdracht niet goed begreep, maar dat hij geen hulpvraag durfde te stellen. Hiervoor werd een hulpmiddel geïntroduceerd in de klas (blokje met een groene ('ik kan verder') en een rode ('ik heb een vraag') kant).

- Aan het lerarenteam of de school wordt er geen ondersteuning geboden.

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- De ouders waren betrokken bij het **bepalen van het doel** (startvergadering). Zij vonden het belangrijk dat de ondersteuning gericht was op een vaardigheid die nuttig zou zijn voor de hele schoolcarrière. In overleg werd er gekozen om Jonas al vroeg te leren typen. Concrete beslissingen rond inhoud en vorm van de ondersteuning gebeur(d)en door de leerkracht en/of de ondersteuner. Er is weinig flexibiliteit rond het tijdstip waarop de ondersteuning kan doorgaan. Het aantal uren ondersteuning werd hen medegedeeld, maar ze vermoeden dat dit aantal door de overheid werd opgelegd. (*ouders*)
- Naast de aanwezigheid van de ouders op de startvergadering en de tussentijdse vergadering, geven de ouders informatie en feedback over hoe het maken van het **huiswerk** verloopt. Op basis daarvan is bijvoorbeeld de afspraak gemaakt dat Jonas zijn huiswerk mag typen in plaats van schrijven ('zodat hij even veel tijd spendeert aan huiswerk als zijn klasgenoten'). De **communicatie** met de ouders verloopt vlot. (*leerkracht en ondersteuner*)
- De ondersteuner **communiceert** met de ouders via **mail**. Hij geeft zelf aan dat hij consequenter zou moeten communiceren met de ouders. (*ondersteuner*)

Mate van betrokkenheid leerling

- Naast communicatie tussen de leerling en de ondersteuner tijdens het ondersteuningsmoment, wordt er niet met de leerling gepraat over de ondersteuning. (*ouders, leerling, leerkracht en ondersteuner*)
- De input die de ondersteuner krijgt van Jonas tijdens de ondersteuning neemt de ondersteuner mee in het overleg met de verschillende betrokkenen (bv. afspraak gebruik van hoofdtelefoon omwille van het tikken van de klok). (*leerkracht*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)	
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, leerkracht, zorgcoördinator, klasgenoten, ouders - De ouders beschouwen de ondersteuner als de belangrijkste ondersteuningsfiguur, omdat hij de grootste rol speelt in het dagelijks functioneren van Jonas. Ze merken op dat de zorgcoördinator wel aanwezig is op het zorgoverleg, maar dat ze geen belangrijke rol speelt in het dagelijks functioneren van Jonas. Daarnaast geven de ouders aan dat zij Jonas (te) vaak helpen met het schrijven van zijn huiswerk (bv. Jonas dicteert de oplossingen voor de wiskundeoefeningen en mama noteert). De leerkracht zou hiervan wel op de hoogte zijn, volgens mama. - Jonas duidt de ondersteuner, leerkracht en klasgenoten aan als betrokken bij de ondersteuning. In tegenstelling tot zijn ouders is volgens hem de leerkracht de belangrijkste ondersteuningsfiguur. - <i>Citaat: [...] Ik vind dat de juffrouw toch een beetje meer helpt, want X (naam ondersteuner) helpt enkel voor het schrijven. De juffrouw zorgt er ook voor wanneer ik iets niet snap, dat ze het dan oplost. En ik moet het maar zeggen tegen haar wanneer ik iets niet leuk vind.</i> - De leerkracht verwijst ook naar de aanwezigheid van de zorgcoördinator op de overlegmomenten. Volgens haar neemt de zorgcoördinator een coördinerende rol op: zij bundelt informatie op het overlegmoment en voorziet opvolging naar volgende schooljaren toe (bv. informatieoverdracht naar volgende leerkracht). - De leerkracht en de ondersteuner geven aan dat de concrete invulling van de ondersteuning voornamelijk in overleg tussen hen beiden gebeurt. Naast de ondersteuning door de ondersteuner is er geen extra ondersteuning op school (bv. door zorgcoördinator/leerlingenbegeleider), maar dat is volgens de leerkracht en de ondersteuner ook niet nodig. 	
Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)	
<ul style="list-style-type: none"> - De ouders hebben het meest intensieve contact met de ondersteuner en met de school voor BuO. Het tussentijds overleg is voor hen eigenlijk onvoldoende, maar ze vermoeden dat het niet mogelijk is om dit te verhogen door de grote hoeveelheid leerlingen met extra ondersteuning. - De leerkracht en de ondersteuner verwoorden dat er een goede communicatie is met elkaar. De leerkracht benadrukt dat de ondersteuner de richtlijnen die zij geeft voor de individuele ondersteuning aan de leerling (wiskunde) goed opvolgt. - Naast de goede communicatie met de leerkracht is de zorgcoördinator van de school de contactpersoon voor de ondersteuner bij 'grote' problemen. Zij werd ook op de hoogte gebracht van de extra ondersteuning voor wiskunde. (<i>ondersteuner</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Het belangrijkste effect van de ondersteuning is volgens de ouders dat Jonas in het regulier onderwijs kan blijven. Qua resultaten zou Jonas het ook zonder ondersteuning redden in het reguliere onderwijs, maar naar welbevinden toe zou mama zich zorgen maken. - De leerling merkt geen effect op 'het graag naar school gaan' of zijn motivatie om te leren.

	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de leerkracht en de ondersteuner zorgt de ondersteuner ervoor dat Jonas meer rust ervaart. De leerkracht haalt aan dat Jonas voor de ondersteuning vaak ongelukkig was en zich druk maakte in het feit dat hij niet kon volgen met het tempo van de klas. De ondersteuner verwijst hierbij eerder naar het feit dat Jonas tijdens de individuele ondersteuning (<i>parallel teaching</i>) op zijn eigen tempo kan werken en op die manier succeservaringen kan opdoen (bv. 'blij' als het hem lukt om een oefening zelfstandig te maken). - Op sociaal vlak is er volgens de leerkracht en de ondersteuner geen effect, noch in positieve, noch in negatieve zin.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de ouders is er geen effect betreft het academisch functioneren. - De leerling merkt dat rekenen en ook 'leren' in het algemeen beter gaan. - De leerkracht en de ondersteuner geven aan dat Jonas de les beter kan volgen (<i>leerkracht</i>) en een beter leerstofbegrip heeft (<i>ondersteuner</i>).
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning zorgt er volgens de leerkracht en de ondersteuner in de eerste plaats voor dat de leerkracht meer ruimte en tijd heeft voor de andere leerlingen in haar klas, die ook allerlei diverse noden hebben. De ondersteuner benadrukt dat het onmogelijk zou zijn voor de leerkracht om individuele aandacht te besteden aan Jonas bij het gebruiken van zijn computer in de klas. - De leerkracht voegt toe dat de ondersteuning ook een geruststelling is voor haar, in de zin dat ze weet dat Jonas de hulp krijgt die hij nodig heeft. Qua handelingsbekwaamheid weet de leerkracht niet of er een effect is. Mogelijk zou ze dit merken als ze in de toekomst nog eens een leerling met een gelijkaardige problematiek in haar klas krijgt. - De ondersteuner heeft niet de indruk dat er sprake is van een 'ruimer' effect op het leerkrachten- of schoolteam. 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De ouders drukken zich niet concreet uit over de mate waarin de effecten van de ondersteuning aan hun verwachtingen beantwoorden. Mama had in het algemeen wel verwacht dat de school meer 'open' zou staan voor de ondersteuning en dat de opstart ervan bijgevolg vlotter zou verlopen. - De leerkracht was niet betrokken bij de opstart van de ondersteuning. Zij is van mening dat er al een positieve evolutie gemaakt is in het bereiken van het einddoel (nl. zelfstandig werken met de computer). - De ondersteuner vindt dat het effect van de ondersteuning voor wiskunde aansluit bij zijn verwachtingen. Voor de ondersteuning rond de computervaardigheden is dat niet het geval. Door de moeizame opstart van de ondersteuning (pas in januari/februari) heeft Jonas te weinig geoefend in het eerste trimester. 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	

Zowel de leerkracht als de ondersteuner verwijzen naar de drie 'formele' overlegmomenten (startvergadering, tussentijdse evaluatie en eindevaluatie).

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner,...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Tevreden met ondersteuning vanuit BuO: goede communicatie en opvolging, goed contact en vlot mailverkeer, correct doel - (+) Visie huidige leerkracht (interim): 'ondersteuning als meerwaarde' - (+) Vorm - begeleiding in de klas (1; computervaardigheden): Op die manier mist Jonas geen lesinhoud. - (-) Vorm - graag meer uren ondersteuning - (-) Visie school voor gewoon onderwijs: <ul style="list-style-type: none"> o onvoldoende erkenning ernst problematiek + school ervaart geen noodzaak van ondersteuning (De school hanteert de resultaten als indicator voor nood aan ondersteuning (Jonas behaalt goede cijfers), maar ze hebben onvoldoende aandacht voor het welbevinden van de leerling.) o weigerachtig t.o.v. gebruik van hulpmiddel (bv. laptopgebruik beperkt tot de les wereldoriëntatie, ouders zijn vragende partij voor laptopgebruik tijdens andere lessen, maar vrezen dat dit niet meer doorgevoerd kan worden dit schooljaar). o geen/te 'late' vraag vanuit school voor ondersteuning met bijgevolg late opstart - <i>Citaat: [...] Ik heb wel al vaak het gevoel gehad dat als wij als ouders niet zo mondig geweest waren ... Ik vrees dan ook dat het op andere kindjes negatievere effecten heeft, dat ze geen ondersteuning krijgen.</i> o vroeger startoverleg plannen zodat ondersteuning mogelijk vanaf eerste schooldag o niet per se weigerachtige houding van leerkrachten (De ouders hebben het gevoel dat sommige leerkrachten niet 'kunnen'/'mogen' meewerken van bv. hun eigen directie.) o te weinig overdracht/continuïteit tussen leerjaren (bv. Vorig leerjaar kon Jonas het 'groen/rood blokje' (hulpmiddel) gebruiken. Dit hulpmiddel werd niet standaard overgedragen naar het huidige leerjaar.) o veel tussenpersonen in communicatie op school - <i>Citaat: [...] Ik heb het gevoel dat de administratie heel log is en dat het daardoor heel stroef loopt.[...] Ik ben nu drie weken aan het wachten op een stick waarop een programma staat dat we thuis kunnen gebruiken. De ICT-coördinator moet dat van de zorg-coördinator naar</i>

		<p><i>de ik-weet-niet-wie-coördinator door communiceren. Zo moeilijk lijkt mij dat nu niet.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o nog te weinig samenwerking tussen ondersteuning en school¹⁷ - Citaat: [...] het moeilijk is om de juiste hulp te krijgen. Het bestaat en het bestaat allemaal wel, maar het is niet zo vanzelfsprekend. Ik zou denken dat in een perfecte wereld, het de school zou zijn die bepaalde diensten aanbiedt die een meerwaarde kunnen bieden. Er wordt te veel op eilanden geredeneerd: het eiland 'school', het eiland 'ondersteuning'. De verbinding daartussen is soms redelijk vaag.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden ¹⁸	<ul style="list-style-type: none"> - Beoordeling ondersteuning: 7/10 - Gevoelens bij ondersteuning: Jonas is 'blij' en 'dankbaar' dat hij geholpen wordt door de ondersteuner, de leerkracht en de klasgenoten. Citaat: [...] Omdat ik dankbaar ben dat de kindjes mij soms helpen in de klas. En ik ben blij dat ik veel word geholpen. [...] [vraag interviewer naar hulp van de leerkracht en de ondersteuner] Ja. [...] Omdat het mij echt helpt.
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Invulling: 8/10 - Doel: geen mening (leerkracht niet betrokken) - Ondersteuning aan leerkracht: 8,5/10 - (+) Vlotte opstart van de extra ondersteuning (2) rond april-mei 2019 - (+) Samenwerking en communicatie met ondersteuner (via mail, wisselwerking, aanspreekbaar voor vragen, samen zoeken naar oplossingen/hulpmiddelen) - (+) Juiste profiel ondersteuner - Citaat: De school voor BuO heeft hiervoor zijn sterkste man ingezet. - (-) Sommige vragen blijven onbeantwoord (bv. Zijn de tempoproblemen te wijten aan DCD?)
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Invulling: 8/10 - Doel: 8/10 ('duidelijke doelen') - Ondersteuning aan de leerkracht: 8/10 - (+) Samenwerking met leerling: goede relatie, 'open' houding t.o.v. ondersteuning - (+) Samenwerking met interim-leerkracht: heel positief, ondersteuner kan lesinhoud voor wiskunde goed voorbereiden en afstemmen op de klassikale aanpak (bv. De leerkracht mailt elk weekend naar de ondersteuner de lesinhoud voor wiskunde en de aanpak die ze klassikaal zal gebruiken.)

¹⁷ Ouders geven hierbij aan dat het dit schooljaar wel al beter verloopt in vergelijking met andere schooljaren.

¹⁸ Leerling is weinig genuanceerd in zijn beoordeling. Hij kan niet toelichten waarom hij de ondersteuning beoordeeld met een 7/10.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Als ondersteuner voldoende expertise - (-) Vorm - ondersteuning voor computervaardigheden (2) tijdens andere les (Computerondersteuning tijdens spelling of taal is niet mogelijk op dit moment, het zou wel meer oefenmogelijkheden creëren. Nu krijgt Jonas hiervoor ondersteuning tijdens de les wereldoriëntatie. In deze les wordt er volgens de ondersteuner eigenlijk onvoldoende getypt.) - (-) Moeizame opstart en ondersteuning 'te laat': De ondersteuning is pas opgestart halverwege het schooljaar bij de komst van de interim-leerkracht. De ouders waren echter al vanaf het begin van het schooljaar vragende partij voor ondersteuning.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen concreet antwoord</i>	De leerkracht geeft aan dat ze dit moeilijk kan inschatten.
Perspectief ondersteuner	<p>(+) Vorm - ondersteuning uit de klas: De ondersteuning uit de klas helpt Jonas met concentreren, aangezien hij snel is afgeleid in de klas (bv. door tikkende secundewijzer in de klas), omwille van zijn bijkomende ASS-diagnose.</p> <p>(+) Eén-op-één relatie met de ondersteuner (individueel) doet Jonas volgens de OS deugd, zowel om zich beter te kunnen concentreren als door de vertrouwensrelatie met de ondersteuner.</p>	<p>(-) Vorm - niet 'juiste' les voor ondersteuning van computervaardigheden (1): De ondersteuner ervaart dit soms bijna een als een 'verloren moment', doordat de ondersteuning gebeurt in een les waar onvoldoende getypt moet worden. De ondersteuner is voorstander van uitbreiding van de ondersteuning naar de lessen spelling en/of taal.</p>

Casus ID	T4-M-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Emma (meisje, 10 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	Emma krijgt ondersteuning voor type 4 . Ten gevolge van een ongeluk ondervindt ze moeilijkheden rond fijne motoriek, schrijven in het bijzonder, waardoor ze moeite heeft om het tempo van de klas te volgen. Daarnaast is er ook sprake van ontwikkelingsproblemen (aandachts- en concentratieproblemen).

Informanten	<p>Emma (leerling), mama van Emma, zorgcoördinator, ondersteuner</p> <p>De gesprekken met de verschillende betrokkenen vonden plaats in de periode april 2019 (voor/tijdens de paasvakantie). De klasleraar van Emma wenste niet deel te nemen omdat dit (te veel) tijd in beslag zou nemen, gezien haar drukke agenda. De zorgcoördinator stelde voor om haar te interviewen in de plaats van de klasleraar van Emma. Zij gaf slechts in beperkte mate concrete informatie over de ondersteuning aan Emma en verwees regelmatig naar de ondersteuning in het algemeen.</p>
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - De geïnterviewde ondersteuner¹⁹ (opleiding ergotherapie) ondersteunde Emma vroeger als GON-begeleiding en daarna vanuit de prewaarborgregeling. Vorig schooljaar ondersteunde ze Emma vanuit het ONW. Dit schooljaar gebeurt de ondersteuning door een collega-ondersteuner (opleiding logopedie).²⁰ - De school voor regulier onderwijs (katholieke school) is eigenlijk aangesloten bij een ander ONW. Emma is de enige leerling in de school aan wie dit ONW (gemeenschapsonderwijs, GO!) ondersteuning biedt. Er werd bijgevolg afgesproken om de ondersteuning aan Emma in te vullen als continuering van de GON-begeleiding. Volgens de geïnterviewde ondersteuner wordt er op de scholen die wel bij hun ONW zijn aangesloten veel intensiever gewerkt op klas- en schoolniveau. - <i>Citaat: [...] dan wordt de hele school betrokken.</i> - Mama vertelt dat het ONW (katholieke net) bij de start van het schooljaar aangaf dat de problematiek van Emma onvoldoende ernstig was om type 4-ondersteuning te krijgen. Mama heeft zich aangemeld bij het huidige ONW (GO). Na een startoverleg is de ondersteuning onmiddellijk opgestart. - De huidige ondersteuner zou in bevallingsverlof gaan na de paasvakantie. In overleg met de leerkracht werd er afgesproken om geen andere ondersteuner in te schakelen om de periode tot het einde van het schooljaar te overbruggen. Op dit moment (met de huidige leerkracht) is er volgens de school geen nood meer aan ondersteuning. Volgend schooljaar zal de balans opgemaakt worden met de nieuwe leerkracht.
Samenvatting	<p>Emma krijgt type 4-ondersteuning. Ze ondervindt moeilijkheden met fijne motoriek (in het bijzonder schrijven) en er is ook sprake van ontwikkelingsproblemen. De huidige ondersteuning gebeurt door een ander ONW dan datgene waarbij de school voor regulier onderwijs is aangesloten. Om die reden werd in overleg afgesproken om de ondersteuning te beschouwen als een continuering van de eerdere GON-begeleiding. Er zijn geen nieuwe doelen bepaald voor deze casus. Inhoudelijk bestaat de ondersteuning uit hulp met het leren werken met de computer (leren typen, leren werken met Sprint), zodat Emma geen schriftelijke notities hoeft te maken. Emma krijgt 2u/week ondersteuning. Deze ondersteuning vindt plaats in de klas en is gericht aan Emma, maar soms verdeelt de ondersteuner haar aandacht ook over andere leerlingen als er vragen zijn.</p>

¹⁹ De geïnterviewde ondersteuner lijkt zich voornamelijk te baseren op informatie van vorig schooljaar, toen zijzelf de ondersteuning aan Emma bood. Dit schooljaar wordt de ondersteuning geboden door een collega van haar. De mama van Emma en de zorgcoördinator beschikken over recentere informatie. De onderdelen ondersteuning aan leerling en ondersteuning aan leerkracht zijn gebaseerd op informatie van de verschillende betrokkenen.

²⁰ Via het ONW ontvingen wij enkel toestemming tot deelname van de geïnterviewde ondersteuner.

Volgens de zorgcoördinator en de geïnterviewde ondersteuner bestaat de ondersteuning aan de leerkracht uit het geven van tips en tools. Mama verwijst naar het feit dat de ondersteuner de leerkracht heeft leren werken met het computerprogramma Sprint. De ondersteuner benadrukt dat er niet op klas- en schoolniveau gewerkt wordt, omdat deze school niet bij hun ONW is aangesloten en de ondersteuner slechts voor één casus naar de school komt.

De mama van Emma is van mening dat ze voldoende **betrokken** wordt bij de ondersteuning van haar dochter. Ze is aanwezig op de overlegmomenten (startoverleg, tussentijds, eindoverleg) en ze ontvangt informatie per mail (o.a. plan van aanpak na elk overlegmoment). De zorgcoördinator bevestigt dat de **ouders** steeds op de hoogte gehouden worden. De ondersteuner vraagt **Emma** regelmatig naar haar mening omtrent de ondersteuning. Emma zelf heeft bovendien de indruk dat hiermee rekening gehouden wordt. De zorgcoördinator bevestigt dat dat de ondersteuner Emma bevroegt en voegt toe dat Emma ook bij haar de ruimte krijgt om haar mening te geven.

Emma en haar mama beschouwen beiden de **ondersteuner** als belangrijkste ondersteuningsfiguur. Verder beoordelen de verschillende bevroagden de **samenwerking** en **communicatie** in het algemeen positief. Er is voornamelijk sprake van samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkracht. De communicatie tussen mama en de school (o.a. zorgcoördinator) verloopt hoofdzakelijk via de ondersteuner.

Wat de **effecten** van de ondersteuning betreft noemen zowel mama als Emma een positief effect wat psychosociaal welbevinden betreft (bv. trots, beter voelen in de klas). Volgens de mama van Emma, Emma zelf en de ondersteuner draagt de ondersteuning positief bij aan de participatie aan het lesgebeuren (academisch functioneren). Over de effecten van de ondersteuning op de leerkracht drukt enkel Emma zich uit: zij heeft de indruk dat de aanwezigheid van de ondersteuner in de klas voor minder chaos zorgt.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De mama van Emma is over het algemeen heel positief over de ondersteuning. Ze is tevreden met het feit dat er ondersteuning mogelijk is, de invulling van de huidige ondersteuning, de rol van de ondersteuner als vertrouwenspersoon voor Emma, de houding van de huidige leerkracht, de communicatie en samenwerking ... Enkele kleine opmerkingen van mama zijn dat de leerkracht soms vergeet om documenten voor Emma in te scannen (zodat ze met de computer kan werken en niet hoeft te schrijven) en het feit dat de invulling van de ondersteuning niet uitgebreider kan zijn dan het type waarop het gericht is (bv. Type 4 ondersteuning laat volgens de mama van Emma geen socio-emotionele begeleiding

	<p>toe, naast de ondersteuning gericht op het motorische).</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) Emma is zeer tevreden over de ondersteuning (10/10). Ze ervaart positieve gevoelens en ze heeft een goede relatie met de ondersteuner. Ze kan geen voorbeeld geven van een negatieve ervaring met de ondersteuning. Ze zou ook graag hetzelfde soort ondersteuning krijgen voor wiskunde. - (overwegend tevreden) De zorgcoördinator beoordeelt de invulling van en de communicatie rond de ondersteuning met een 9/10. Ook over het profiel van de ondersteuner en de opstart van de ondersteuning is ze positief. - (matig tevreden) De geïnterviewde ondersteuner is tevreden (7/10) met de invulling van de huidige ondersteuning, maar ze haalt meermaals in het gesprek aan dat het jammer is dat er in deze casus niet meer gewerkt kan worden op klas- en schoolniveau.
DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	- Er werden geen nieuwe doelen bepaald voor de ondersteuning aan Emma, aangezien de huidige ondersteuning opgevat is als continuering van de eerdere GON-begeleiding.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Emma ondersteuning om te leren typen (volgens de Typ 10-methode) en er werd ook aandacht besteed aan een juiste pengreep, een correcte houding, schrijven en fijne motoriek in het algemeen. <i>(ondersteuner)</i> - Dit schooljaar wordt er volgens de zorgcoördinator gewerkt met Sprint (computerprogramma voor leerlingen met lees-, schrijf- en spellingsproblemen). Emma heeft ook enkele andere hulpmiddelen: wiebelkussen, koptelefoon, eigen werkhoeek, dagplanning en gekleurde kaften. - Volgens mama kan Emma tijdens alle lessen haar computer gebruiken. Ze maakt enkel nog schriftelijke notities voor wiskunde. <i>(ouder)</i>
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar gebeurde de ondersteuning voornamelijk individueel en buiten de klas, volgens de geïnterviewde ondersteuner. De ondersteuning zou vaak zijn doorgegaan buiten de klas op vraag van de leerkracht, die de ondersteuning (m.n. het leren typen) als storend ervoer voor de medeleerlingen van Emma. <i>(ondersteuner)</i> - Dit schooljaar krijgt Emma 2u/week ondersteuning. De mama van Emma vertelt dat de ondersteuner in de klas ondersteuning biedt aan Emma. Ze verdeelt ook haar aandacht onder andere leerlingen die vragen hebben. <i>(ouder, leerling, zorgcoördinator)</i> Mama vindt dit positief omdat dit Emma stimuleert om zelfstandig te werken.

Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning wordt flexibel ingezet op basis van de noden van de leerling. (De ondersteuner licht dit niet verder toe). Naast de ondersteuning voor de motoriek en schrijfmoeilijkheden werd de ondersteuning uitgebreid naar aandacht- en concentratieproblemen. Het is belangrijk om dit op te nemen volgens de ondersteuner, maar anderzijds moet er ook gewerkt worden binnen de noden die opgenomen zijn in het verslag. <i>(ondersteuner)</i> - In overleg werd er bekeken of de ondersteuning aan Emma 'on hold' gezet kon worden. Emma zelf heeft volgens mama wel nood aan de nabijheid van de ondersteuner, waardoor de ondersteuning niet 'on hold' werd gezet <i>(ouder)</i>
Eerdere ondersteuning (ONW)	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Emma ook ondersteuning vanuit het ONW. Deze ondersteuning werd opgenomen door de geïnterviewde ondersteuner (ergotherapeut van opleiding) en bestond voornamelijk uit leren schrijven. Omdat dit te moeilijk bleek te zijn, is er overgeschakeld naar ondersteuning om te leren typen. Sinds september 2018 wordt dit opgenomen door de huidige ondersteuner. <i>(ouder)</i>
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Voordat de ondersteuning vanuit het ONW voorzien werd, kreeg Emma twee jaar GON-begeleiding. Deze GON-begeleiding kreeg ze van de geïnterviewde ondersteuner. <i>(ouder)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - Naast de ondersteuning aan de leerling is er ook ondersteuning gericht aan de leerkracht en zorgcoördinator van Emma. De ondersteuning aan de leerkracht bestaat uit het doorgeven van tips en tools die handig kunnen zijn voor Emma en het bespreken van het gebruik van hulpmiddelen (bv. hoofdtelefoon, een duidelijke dagplanning). Daarnaast wordt de leerkracht ook altijd betrokken bij de ondersteuning²¹. <i>(ondersteuner, zorgcoördinator)</i> - In deze casus wordt er verder niet gewerkt op klas- en schoolniveau. De ondersteuner geeft een voorbeeld van een andere school die wel aangesloten is bij hun ONW. Daar worden methodieken aangereikt aan de school, met als bedoeling de leerkrachten en de school te vormen opdat zij nadien zelfstandig problemen op school kunnen aanpakken. Om op schoolniveau te werken is het volgens de ondersteuner ook belangrijk om meerdere jaren te werken rond bepaalde thema's (bv. een methodiek installeren op een school vraagt tijd, de school moet de kans krijgen om daarin te groeien). Bovendien is het zinvoller om klasgericht te werken als er meerdere leerlingen met een gelijkaardige problematiek in de klasgroep zitten dan als er maar één leerling in de klas zit, zoals bij deze casus het geval is. <i>(ondersteuner)</i> - Volgens mama heeft de ondersteuner de leerkracht volledig leren werken met het computerprogramma Sprint. <i>(ouder)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	

²¹ Geen verdere toelichting

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning²²
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mama van Emma was aanwezig op het startoverleg om de noden van Emma te bespreken. Ten tijde van de GON-begeleiding werd er een soort van tijdslijn opgesteld van vaardigheden (leren typen, leren werken met Sprint ...) die gehaald moeten worden om Emma zo goed mogelijk te laten functioneren in de klas. Hierop is verder gebouwd voor de huidige ondersteuning. <i>(ouder)</i> - Mama voelt zich voldoende betrokken bij de ondersteuning, zowel door de leerkracht als door de ondersteuner. Mama verwijst hierbij naar het feit dat ze op de overlegmomenten aanwezig is en dat ze na elk overleg het plan van aanpak toegestuurd krijgt. <i>(ouder)</i> - Volgens de zorgcoördinator worden de ouders steeds op de hoogte gehouden en hebben zij inspraak in beslissingen. Bij belangrijke beslissingen wordt ook expliciet hun goedkeuring gevraagd (eventueel per mail). <i>(zorgcoördinator)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Emma kan niet mee beslissen over het moment waarop de ondersteuning doorgaat. De ondersteuner vraagt haar wel regelmatig wat ze vindt van de ondersteuning. Emma heeft ook de indruk dat er rekening gehouden wordt met haar visie. Ze kan hier geen voorbeeld van geven. – <i>Citaat: Ja meestal wel, 'en hoe vond je het deze keer?' Meestal zeg ik wel 'Ja, echt superleuk. Je hebt me echt geholpen.'</i> De leerkracht stelt haar niet zulke vragen. <i>(leerling)</i> - Emma krijgt tijdens het gesprek met de zorgcoördinator en tijdens de ondersteuning de ruimte om aan te geven wat er moeilijk loopt. Als ze bijvoorbeeld naast een klasgenote zit in de klas met wie de sociale band niet goed is, kan ze dit aangeven en wordt er bekeken hoe dit aangepakt kan worden. De leerling is zelf wel niet aanwezig op formele overlegmomenten. <i>(zorgcoördinator)</i>
Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, zorgcoördinator, ouders, leerkracht, directeur, CLB-medewerker, externe hulpverlener (logopediste), klasgenoten - Ondersteuner: Mama beschouwt de ondersteuner als de belangrijkste ondersteuningsfiguur. Noch mama, noch de school beschikten over voldoende kennis om het gebruik van bijvoorbeeld Sprint te introduceren. <i>(ouder)</i> Ook Emma duidt de ondersteuner aan als belangrijkste ondersteuningsfiguur. - Leerkracht: Volgens de ondersteuner kwam er dit schooljaar weinig input van de leerkracht. - Directeur: <i>geen informatie</i>

²² Geen informatie uit het gesprek met de ondersteuner. Aangezien zij zelf geen ondersteuning biedt aan Emma, heeft zij hierop mogelijk onvoldoende zicht.

- **CLB-medewerker:** Mama heeft geen contact met haar. *(ouder)*
- **Externe hulpverlening:** Emma krijgt ondersteuning om te leren typen van een externe logopediste. *(zorgcoördinator)* Mama geeft hierover geen verdere informatie. *(ouder)* Emma zelf verwijst naar een schema dat ze van de logopediste kreeg rond spelling. *(leerling)*
- **Klasgenoten:** Mama beschouwt de klasgenoten niet als betrokken bij de ondersteuning. *(ouder)* Emma zelf duidt hen wel aan, ze helpen haar vooral met rekenen. *(leerling)*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Er werd aangegeven dat Emma nood had aan een moment om te ventileren (vertrouwenspersoon). De zorgcoördinator van de school nam dit op. Begin april 2019 werd deze hulp vanuit de school 'on hold' gezet op vraag van Emma. Deze ondersteuning bestond uit een gesprekje met Emma (elke donderdag), waarin zij kon aangeven welke moeilijkheden ze ervoer. *(ondersteuner, zorgcoördinator)*
 - o Deze hulp vanuit de school is aanvullend met de ondersteuning door de ondersteuner. Omdat de klas van Emma een groep is met sterke dynamieken en veel gedragsproblemen werd deze begeleiding aan Emma opgenomen door de zorgcoördinator. Zij is vaker dan de ondersteuner op school aanwezig. De ondersteuner merkt ook op dat dit type ondersteuning bovendien niet binnen type 4 valt. *(ondersteuner)*
 - o Emma zelf geeft aan dat de zorgcoördinator haar niet echt helpt. *(leerling)*

Samenwerking en communicatie (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school) ²³

- Samenwerking
 - o Volgens de ondersteuner verloopt de samenwerking (en communicatie) altijd open en transparant. Er zijn duidelijke afspraken rond wie welke verantwoordelijkheden heeft en wie welke taken opneemt. Zo werd er bijvoorbeeld afgesproken dat de zorgcoördinator de rol van vertrouwenspersoon zou opnemen (cf. supra). *(ondersteuner)*
 - o **Ondersteuner en leerkracht:** Volgens de mama van Emma gaf de leerkracht van Emma tijdens het laatste oudercontact expliciet aan dat ze een heel goede band had met de ondersteuner en steeds bij haar terecht kon met vragen. De leerkracht en de ondersteuner werken heel goed samen. *(ouder)*
 - o **Ondersteuner en zorgcoördinator:** Aangezien de zorgcoördinator de rol van vertrouwenspersoon opgenomen heeft, reikt de ondersteuner wel tips en ideeën aan vanuit haar eigen expertise. *(ondersteuner)* De samenwerking tussen de zorgcoördinator en de ondersteuner verliep heel vlot. *(zorgcoördinator)* Mama heeft geen zicht op deze samenwerking. *(ouder)*
- Communicatie
 - o **Ondersteuner en ouder:** De ouders van Emma ontvangen maandelijks een verslag via mail. Per trimester krijgen de ouders ook een nieuw plan van aanpak na elk evaluatiegesprek (o.a. wat heeft Emma bereikt, wat heeft ze nog niet bereikt en wat moet er nog bijgestuurd worden). Er zijn ongeveer drie momenten waarop zo'n evaluatiegesprek doorgaat: bij de start, halverwege de ondersteuning en op het eind van het schooljaar. Mama kan de ondersteuner ook steeds mailen bij vragen. – *Citaat: Ik kan haar ook mailen bij vragen. Dus, eigenlijk is dat oké. (ouder)*

²³ Deze rubriek bevat de informatie van de ondersteuner en de zorgcoördinator die aanbod kwam doorheen het interview. Wegens tijdsgebrek kon deze rubriek niet apart bevestigd worden.

- **Ouder en leerkracht:** Met de leerkracht heeft de mama van Emma buiten de vaste oudercontacten niet veel contact. De communicatie met de leerkracht laat mama over aan de ondersteuner. Mocht dat nodig zijn, dan kan mama de leerkracht wel altijd aanspreken of mailen, maar tot op heden is daartoe nog geen aanleiding geweest. (*ouder*)
- **Ondersteuner en zorgcoördinator:** De zorgcoördinator krijgt regelmatig verslagen door over de ondersteuning aan Emma. Ze beoordeelt de communicatie in het algemeen met een 9/10. De ondersteuner komt soms naar haar bureau om casussen te bespreken. – *Citaat: Een 10 mogen we nooit geven hè, maar alles loopt goed. (zorgcoördinator)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Mama geeft aan dat Emma heel **fier** is op wat ze geleerd heeft op een korte tijd. Ze is volgens mama echt opengebloeid doordat ze o.a. heeft leren typen en leren werken met Sprint.
- Emma geeft aan dat ze zich **beter voelt** op school doordat ze de computer kan gebruiken. Daarnaast kijkt ze uit naar de momenten dat de ondersteuner naar school komt. Ten slotte geeft ze aan dat ze zich dankzij de ondersteuner meer ‘zoals de anderen’ voelt. Zonder ondersteuning ligt haar tempo wat lager dan dat van de klas.
- De zorgcoördinator²⁴ noemt geen effect van de ondersteuning aan Emma op psychosociaal vlak.
- De ondersteuner noemt geen effect van de ondersteuning op psychosociaal vlak.

Academisch

- Mama geeft aan dat Emma heel veel heeft bijgeleerd (leren typen, Sprint). Ze kan de les ook beter volgen nu. (participatie lesgebeuren)
- Dankzij de ondersteuning is het veel gemakkelijker voor Emma om de les te volgen (participatie lesgebeuren). Het werken met de computer zorgt ervoor dat ze meer georganiseerd kan werken: voor ze haar computer kon gebruiken had ze vaak moeite om orde te bewaren op haar bank. Ze heeft ook leren typen dankzij de ondersteuning. Ten slotte kan ze zich ook beter concentreren. (*leerling*)
- De zorgcoördinator noemt geen effect van de ondersteuning aan Emma wat academisch functioneren betreft.
- Volgens de ondersteuner heeft de ondersteuning een positief effect op de participatie aan het lesgebeuren. (Ze licht dit niet verder toe.)

Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam

²⁴ De zorgcoördinator heeft over het algemeen wel de indruk dat de leerlingen en de school baat hebben bij de ondersteuning. Het effect van de ondersteuning is volgens haar heel sterk afhankelijk van het type problematiek.

<ul style="list-style-type: none"> - Volgens Emma is de leerkracht geholpen met de ondersteuning. Als de ondersteuner aanwezig is, is er volgens haar minder chaos in de klas. <i>(leerling)</i>
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - Mama had geen echte verwachtingen bij de opstart van de ondersteuning, aangezien de ondersteuning eigenlijk een verderzetting was van de eerdere GON-begeleiding. - <i>Geen bruikbare informatie van de zorgcoördinator, ze interpreteerde deze vraag in algemene termen.</i> - <i>Niet bevraagd bij de ondersteuner wegens tijdsgebrek.</i>
Opvolging effectiviteit ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - Drie keer per jaar zitten de verschillende betrokkenen samen (startvergadering, tussentijdse vergadering en eindvergadering). <i>(zorgcoördinator, ouder)</i> - <i>Niet bevraagd bij de ondersteuner door tijdsgebrek.</i>

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Positief over het feit dat er ondersteuning is: Mama is blij dat de ondersteuning bestaat. Zonder de ondersteuning had ze zelf op zoek moeten gaan naar mogelijke oplossingen voor de moeilijkheden die Emma ondervindt. – <i>Citaat: Ja, ik ben blij dat dat eigenlijk bestaat en dat we zo verder er mee geholpen zijn. [...] Ik kan daar zelf niet mee werken. Ik ben wel blij dat die ondersteuning er is.</i> - (+) Positieve beoordeling inhoud ondersteuning: Mama is tevreden met de inhoud van de ondersteuning. - (+) Algemene tevredenheid met ondersteuning – <i>Citaat: Ja, ik vind het eigenlijk heel positief. Emma is er ook positief over, ze kijkt er elke week naar uit. [...]</i> - (+) Voldoende betrokkenheid bij ondersteuning – <i>Citaat: Ja, ik kan niet klagen. Ik ben heel goed betrokken daarin, in het hele verhaal.</i> - (+) Rol ondersteuner – vertrouwenspersoon: Mama geeft aan dat de ondersteuner een soort van vertrouwenspersoon is geworden voor Emma. Ze biedt een luisterend oor voor Emma als het bijvoorbeeld wat moeilijker gaat in de klas.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Houding huidige leerkracht: Mama vindt het positief dat de huidige leerkracht openstaat voor de ondersteuning. Bij de leerkracht van vorig schooljaar was dit volgens mama veel minder het geval. Het is volgens mama heel moeilijk om de ondersteuning goed te laten verlopen als de leerkracht niet 'mee is in het verhaal'. - (+) Goede communicatie en samenwerking - (+) Geen negatieve ervaring rond ondersteuning: Mama kan geen negatieve ervaring geven rond de ondersteuning aan Emma. - (+) Opstart huidige ondersteuning – <i>Citaat: [...] dan is er een startoverleg geweest en dan zijn die onmiddellijk begonnen.</i> - (-) Leerkracht vergeet soms om documenten voor Emma in te scannen: Hoewel mama positief is over de houding van de huidige leerkracht, merkt ze wel op dat de leerkracht soms vergeet om documenten in te scannen voor Emma. Het gebeurt dat Emma dan toch schriftelijke notities moet maken. Mama heeft dit al besproken met de ondersteuner. - (-) Gemotiveerd verslag is beperkt tot 'type 4-ondersteuning': Mama is tevreden over de inhoud van de ondersteuning, maar ze vindt het jammer dat de ondersteuning uitsluitend op de motorische moeilijkheden gericht zijn. Emma heeft ook nog andere noden (bv. socio-emotioneel) die volgens mama niet losstaan van de type 4-problematiek. In dat opzicht zou de ondersteuning beter uitgebreider zijn.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling ondersteuning 10/10: Emma geeft een hoge score aan de ondersteuning. Ze voelt zich er echt mee geholpen. - (+) Positieve gevoelens 'dankbaar', 'blij' en 'enthousiast': Emma is dankbaar dat de ondersteuner haar helpt. Ze is ook blij als de ondersteuner komt, omdat ze het gesprekje met de ondersteuner nodig heeft. - (+) Ondersteuner biedt luisterend oor: Emma vindt het fijn dat de ondersteuner altijd lief is en naar haar luistert. – <i>Citaat: Altijd naar mij luisteren, een oortje hebben naar mij.</i> - (+) Geen negatieve ervaringen rond de ondersteuning: Emma geeft als negatieve ervaring het moment dat de ondersteuner naar huis gaat. Ze zou dan liever hebben dat ze nog langer in de klas blijft. - (-) Vorm – extra ondersteuning, voor wiskunde: Volgens Emma kan ze hetzelfde soort ondersteuning maar dan voor wiskunde ook gebruiken.
Perspectief zorgcoördinator	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling 9/10: De zorgcoördinator is van mening dat Emma vooral nood heeft aan ver-trouwenpersoon. Naar haar inschatting is het huidige aantal ondersteuningsuren te groot. De verschillende betrokkenen (ondersteuner, leerkracht, zorgcoördinator, directeur, ouders en externe hulpverlener (logopedist)) hebben al besproken of (al) deze ondersteuning nog nodig is.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Communicatie rond de ondersteuning 9/10 - (+) Profiel ondersteuner: Het profiel is goed volgens de zorgcoördinator, ze geeft hierbij geen verdere toelichting. - (+) Vlotte opstart ondersteuning: De opstart verliep vlot omdat het een verderzetting inhoudt van de eerdere GON-begeleiding. De ondersteuning kwam volgens de zorgcoördinator dus zeker op tijd.
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling 7/10: De ondersteuner vindt dat de ondersteuning positief is naar duurzaamheid toe, maar er wordt niet op klas- en schoolniveau gewerkt. - <i>Citaat: Het gaat verder dan brandjes blussen.</i> - (+) Vlotte opstart ondersteuning: Omdat de huidige ondersteuning een continuering van de eerdere GON-begeleiding is, verliep de opstart volgens de ondersteuner vlotter dan normaal. De ondersteuning werd opgestart twee à drie weken na de start van het schooljaar. Volgens de ondersteuner kwam de ondersteuning op tijd. - (-) Geen ondersteuning op klas- en schoolniveau: Mocht de school wel aangesloten zijn bij het huidige ONW, dan zou er meer op klas- en schoolniveau gewerkt kunnen worden. De ondersteuner benadrukt dit meermaals in het gesprek. De ondersteuner is wel tevreden over de vooruitgang die Emma maakt en ze leidt dit ook af uit de informatie van de ouders van Emma.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief zorgcoördinator	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Het werken met het computerprogramma Sprint is volgens de zorgcoördinator het meest helpend voor Emma. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn geen onderdelen van de huidige ondersteuning die beter anders ingevuld/georganiseerd zouden moeten worden. Toch zou het volgens de zorgcoördinator zinvol zijn, mocht de ondersteuner (soms) ook in de klas aanwezig zijn.
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Voornamelijk de ondersteuning rond schrijfmotoriek is helpend volgens de ondersteuner. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Vraag niet gesteld wegens tijdsgebrek</i>

Casus ID	T4-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Simon (jongen, 13 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	Simon krijgt type 4 -ondersteuning voor zijn DCD-problematiek ²⁵ . Hij heeft een zwak werkgeheugen waardoor leerstof en opdrachten in deelstappen opgesplitst moeten worden. Hij krijgt uitleg rond welke deel- of tussenstappen hij het beste kan zetten. Ook het opsplitsen van meervoudige instructies is nodig. Ten slotte wordt er gewerkt aan zelfstandigheid. De ondersteuning is gericht aan Simon en aan de leerkrachten. De ondersteuner haalt hierbij aan dat niet elke leerkracht openstaat voor de ondersteuning. Sommige leerkrachten zijn minder betrokken en 'houden de boot af' volgens de ondersteuner. Ze respecteert deze wens ook omdat het volgens haar geen zin heeft om tegen deze weerstand in te gaan.

²⁵ DCD staat voor **D**evelopmental **C**oordination **D**isorder of coördinatie-ontwikkelingsstoornis. Leerlingen met DCD hebben vaak moeite om bewegingen vloeiend uit te voeren. De coördinatie van alledaagse taken (bv. schrijven) loopt moeilijk. Leerlingen met DCD worden vaak omschreven als 'onhandig'. (Bron: UGent, z.j. Wat is DCD?. Op dcd.ugent.be. Geraadpleegd op 27 juni 2019 via http://bib-informatievaardigheden.thomasmore.be/uploads/8/9/4/3/89433886/stijlwijzer_3de_uitgave_augustus_2018.pdf)

Informanten	Simon (leerling), mama van Simon, ondersteuner. Het gesprek met Simon en zijn mama vond plaats in april 2019 (paasvakantie). De ondersteuner werd geïnterviewd in mei 2019. We ontvingen geen toestemming tot deelname van de leerkracht van Simon.
Achtergrondinformatie	Simon zit in het 2 ^{de} jaar secundair onderwijs.

Samenvatting	<p>Simon krijgt type 4-ondersteuning (DCD-problematiek). Het doel van de ondersteuning is onder andere hulp bieden bij het zelfstandig leren plannen en structureren en opdrachten uitvoeren door ze in deelstappen op te delen. De inhoud van de ondersteuning wordt afgestemd op geplande opdrachten en testen. De ondersteuning gebeurt steeds individueel en uit de klas. Simon krijgt 2u ondersteuning per week.</p> <p>Naast de ondersteuning aan de leerling is er ook ondersteuning gericht aan de leerkracht. Deze ondersteuning gebeurt hoofdzakelijk tijdens informele contacten (bv. in de leraarskamer). Enerzijds gebeurt de ondersteuning vraaggericht (bv. de leerkracht vraagt om Simon te begeleiden bij een grote opdracht voor zijn/haar vak, de leerkracht geeft aan waar hij/zij tijdens de les moeilijkheden ervaart). Anderzijds geeft de ondersteuner ook tips en inzichten rond DCD (bv. agenda op het bord noteren en controleren of Simon zijn agenda invult.)</p> <p>De ouders van Simon waren betrokken bij het bepalen van het doel van de huidige ondersteuning. Ook op de tussentijdse vergadering was mama aanwezig. De ouders worden ook ingelicht over de invulling van de ondersteuning en de ondersteuner bevraagt hen rond mogelijke behoeften/noden van Simon thuis. De leerling wordt eveneens betrokken bij de ondersteuning: hij kan aangeven waarom hij wel/niet wil werken en waar hij noden ervaart. De ondersteuner houdt hier zo goed als mogelijk rekening mee.</p> <p>Naast de ondersteuner, de ouder en de leerling zijn de andere betrokkenen enkele leerkrachten, de CLB-medewerker (geen actieve rol) en de leerlingenbegeleider (school). Zowel de mama van Simon als Simon zelf duiden de ondersteuner aan als belangrijkste ondersteuningsfiguur. De leerlingenbegeleider van de school voorziet extra begeleiding rond sociale vaardigheden en socio-emotionele begeleiding.</p> <p>De samenwerking met de leerkrachten is afhankelijk van of de leerkracht openstaat voor de ondersteuning. De ondersteuner heeft zowel positieve als negatieve ervaringen wat betreft de houding van de leerkrachten. Zowel de ouders als de ondersteuner geven aan dat de communicatie in het algemeen vlot verloopt. Het contact met de ouders gebeurt telefonisch of per mail.</p>
---------------------	--

Enkel mama benoemt een positief effect van de ondersteuning wat het **psychosociaal** welbevinden van Simon betreft (zelfbeeld en -vertrouwen). Op het vlak van **academisch** functioneren merken zowel Simon, zijn mama als de ondersteuner een gunstig effect. Het effect van de ondersteuning op de leerkrachten en de school is volgens de ondersteuner meer inzicht en meer bereidheid tot verandering, althans bij sommige leerkrachten. De effecten van de ondersteuning beantwoorden deels aan de verwachtingen van de ondersteuner. Zij had gehoopt op meer participatie van de leerkrachten. De mama van Simon is positief: zij had geen concrete verwachtingen, maar had ook geen positief effect op psychosociaal vlak verwacht.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De mama van Simon beoordeelt de ondersteuning in het algemeen met een hoog cijfer: het aantal uur ondersteuning is voldoende en Simon hoeft geen (belangrijke) leerstof te missen voor de ondersteuning. Ze is ook positief over de aandacht die er is voor wat Simon wel goed kan. Ten slotte is ze zeer tevreden over de ondersteuner, zowel als persoon (relatie met Simon) als in de rol van vertrouwenspersoon. De communicatie met de ondersteuner is ook een positief element.
- **(overwegend tevreden)** De leerling is over het algemeen zeer tevreden (9/10) met de ondersteuning en hij heeft er positieve gevoelens bij. Het enige minpuntje is dat hij een meer ontspannen les (godsdienst) mist. Anderzijds nuanceert hij dit als hij aangeeft dat het nuttiger is om zijn testen/examens tijdens de ondersteuningsmomenten voor te bereiden. Een extra uur ondersteuning zou (nog) beter zijn, maar er lijkt hier niet echt sprake van 'nood aan meer uren ondersteuning'.
- De leerkracht werd niet bevroegd.
- **(matig tevreden)** De ondersteuner is matig tevreden. Positieve elementen zijn volgens haar de geformuleerde doelen, de invulling van de ondersteuning, de (redelijk) snelle opstart van de ondersteuning en haar eigen profiel als ondersteuner. Ze drukt meermaals haar ontevredenheid uit over de visie van sommige leerkrachten ('ondersteuning als controle', sommige leerkrachten laten haar niet toe in de klas). Hier kan volgens haar de directie een belangrijke rol in spelen.

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning

A Ondersteuning aan de leerling

Doel van de ondersteuning

- Doelen: zelfstandig leren plannen, samenvatten van leerstof en hoofd-/bijzaken onderscheiden, leren 'rode draad' zien in bepaalde leerstof (bv. (on)regelmatige werkwoorden Frans), opstellen van stappenplannen.
- Verloop: De doelen van de ondersteuning zijn vrij algemeen geformuleerd, omdat Simon een nieuwe leerling was voor de huidige

	<p>ondersteuner en omdat ze bovendien zelf sinds september 2018 werkzaam is als ondersteuner. De ondersteuner van vorig schooljaar droeg het dossier over aan de huidige ondersteuner. Nadien werden de noden van Simon besproken met de ouders en de leerling zelf. Ten slotte werden de leerkrachten geïnformeerd (per mail) en werden de doelen besproken op een portretterende klassenraad.</p>
Inhoud van de ondersteuning	<p>- De inhoud van de ondersteuning krijgt vorm tijdens de ondersteuningsmomenten zelf. Eerst overloopt de ondersteuner samen met Simon zijn schoolagenda. Als er bijvoorbeeld een test gepland staat, bekijken ze op welke manier Simon geholpen kan worden. Verder wordt er ook gewerkt rond enkele algemene thema's, zoals visueel leren werken en leren plannen.</p>
Vorm ondersteuning	<p>- De ondersteuning gebeurt individueel en buiten de klas. De voornaamste reden hiervoor is dat sommige leerkrachten niet openstaan voor ondersteuning tijdens de les.</p> <p>- Simon krijgt 2u ondersteuning per week, op vaste tijdstippen. Er werd gekozen om de ondersteuning te laten doorgaan tijdens de lessen godsdienst omdat het eenvoudig was om hem van deze lessen vrij te stellen. Het is belangrijk dat Simon geen theoretische lessen mist, aangezien het hem veel tijd zou kosten om de leerstof in te halen. Deze beslissing werd besproken met de directie en de leerkrachten.</p>
Flexibiliteit ondersteuning	<p>- De doelen en de invulling van de ondersteuning worden flexibel aangepast op vraag van Simon of op basis van feedback van de leerkrachten.</p> <p>- Vorig schooljaar werd er vooral samen met de ondersteuner gewerkt rond het 'bijwerken van de leerstof'. Dit schooljaar ligt de klemtoon veel sterker op het leren zelfstandig werken en het leren maken van de transfer van het geleerde naar het zelfstandig toepassen ervan.</p>
Eerdere ondersteuning (ONW)	<p>Simon krijgt ondersteuning sinds hij naar het secundair onderwijs gaat. Vorig schooljaar kreeg Simon ondersteuning van een andere ondersteuner.</p>
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<p>In het lager onderwijs was er volgens mama vanaf het 5de leerjaar ook begeleiding, maar ze kan zich daarover geen concrete informatie herinneren. Simon kreeg daarvoor ook nog begeleiding van externe hulpverleners (logopedist en kinesist). Mama treedt hierover niet verder in detail. (<i>ouder</i>)</p>
<p>B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)</p>	
<p>- <u>Doel</u>: De doelen van de ondersteuning aan de leerkrachten werden besproken in het ondersteuningsteam (school voor BuO). Het doel dat uiteindelijk werd</p>	

<p>vastgelegd, is ervoor zorgen dat leerkrachten op de hoogte zijn van de diagnose van Simon en hoe ze hieraan tegemoet kunnen komen in hun lessen. (<i>ondersteuner</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Inhoud en vorm</u>: Ondersteuning aan de leerkrachten gebeurt wekelijks in de leraarskamer, voor of na de lessen. Tijdens deze informele overlegmomenten wordt er besproken welke moeilijkheden de leerkrachten ervaren (vraaggericht). Als er bijvoorbeeld een grote opdracht gepland staat voor een bepaald vak, vraagt de leerkracht of de ondersteuner de leerling hierin kan begeleiden. De ondersteuner geeft ook tips aan de leerkrachten en brengt hen inzicht in bij over de DCD-problematiek van Simon (bv. zorgen voor duidelijke en concrete informatie, tussenstappen noteren op het bord, controleren of Simon zijn agenda invult.) - Volgens de ondersteuner nemen enkele leerkrachten de tips van de ondersteuner wel op. Sommige leerkrachten stellen bijvoorbeeld een stappenplan op voor de hele klasgroep, aan de hand van de richtlijnen die werden opgesteld voor Simon.
<p>C Ondersteuning algemeen</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders zijn betrokken bij de doelbepaling van de ondersteuning. Ze worden ook betrokken bij de invulling ervan: er wordt regelmatig teruggekoppeld over hoe er gewerkt wordt aan de noden van Simon, welke noden zij als ouders thuis ervaren en hoe hierop ingespeeld kan worden. (<i>ouder, ondersteuner</i>) - De ouders zijn ook aanwezig op tussentijdse evaluaties. Op de laatste tussentijdse evaluatie waren enkel de ondersteuner en de mama van Simon aanwezig omdat het volgens de ondersteuner onnodig was met alle betrokkenen samen te zitten. (<i>ouder</i>)
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerling kan zijn mening geven over de invulling van de ondersteuning. Hij heeft ook de indruk dat de ondersteuner er rekening mee houdt. (<i>leerling</i>) - Bij de start van de ondersteuning werd aan Simon gevraagd of hij aanwezig wilde zijn op de overlegmomenten. Hij koos ervoor om niet aanwezig te zijn, omdat hij geen les wou missen. Het volstaat voor hem dat hij zijn mening kan geven tijdens de ondersteuning zelf. (<i>leerling</i>) - Mama heeft onvoldoende zicht op hoe er met Simon over de ondersteuning gesproken wordt. (<i>ouder</i>) - Inhoud en vorm: Simon heeft een groot aandeel in de keuze waarrond er gewerkt wordt. Hij wordt als eerste bevroegd tijdens de ondersteuningsmomenten zelf. Wat de vorm betreft, gaat de ondersteuning op vraag van Simon niet door tijdens de lessen lichamelijke opvoeding, aangezien hij deze lessen niet graag mist. (<i>ondersteuner</i>)
<p>Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Betrokkenen</u>: ouders, de leerkrachten en de ondersteuner. Mama en Simon zien de ondersteuner als belangrijkste betrokkene. (<i>ouder, leerling</i>) - Bij de doelbepaling waren alle betrokkenen, incl. de CLB-medewerker en de leerlingenbegeleider aanwezig. (<i>ouder</i>) - De ouders van Simon helpen hem ook, niet met het leren op zich, maar bijvoorbeeld met de volgorde waarin hij zijn taken kan maken. (<i>leerling</i>)

<ul style="list-style-type: none"> - Leerkrachten: Simon geeft aan dat de leerkrachten wiskunde en Nederlands hem ook helpen. Ze houden rekening met de moeilijkheden die Simon ondervindt. De leerkracht van wiskunde maakt soms samen met Simon de oefeningen aan een lager tempo zodat de rest van de klas verder kan werken. Er zijn ook enkele leerkrachten die minder aandacht hebben voor Simon omdat ze de klas onder controle moeten houden, maar over het algemeen doen de leerkrachten wel hun best. De leerkracht Nederlands is de klastitularis van Simon, zij helpt hem bijvoorbeeld door extra herhalingsoefeningen aan te bieden. (<i>leerling</i>) - CLB-medewerker: De CLB-medewerker was aanwezig op het startoverleg. Mama heeft verder geen zicht op de rol van het CLB, vermoedelijk wordt hij/zij ingeschakeld bij problemen. (<i>ouder</i>) - Extra ondersteuning vanuit de school door leerlingenbegeleider: Simon krijgt ondersteuning van de leerlingenbegeleider. De ondersteuner geeft hierbij aan dat deze ondersteuning wel niet 'op hetzelfde niveau staat' als deze van de ondersteuner zelf. De leerlingenbegeleider is eerder een vertrouwenspersoon voor Simon en er wordt gewerkt rond sociale vaardigheden (bv. assertiviteit) en socio-emotioneel welbevinden. De ondersteuning door de ondersteuner en de leerlingenbegeleider zijn deels overlappend omdat de ondersteuner soms ook een luisterend oor is voor Simon. Anderzijds is de ondersteuner aanvullend door de sterkere focus op moeilijkheden ten gevolge van de DCD-problematiek. 	
Samenwerking en communicatie (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Samenwerking</u> <ul style="list-style-type: none"> o De invulling van de ondersteuning gebeurt voornamelijk in wisselwerking tussen de ondersteuner, het ondersteuningsteam (intervisie op de school voor BuO), Simon, de ouders van Simon, de leerkrachten en de school. (<i>ondersteuner</i>) o Ondersteuner en leerkracht(en): De ondersteuner bevraagt de leerkrachten regelmatig over de noden die zij ervaren in hun vak. Als de leerkrachten ervoor openstaan, dan is het handig dat de ondersteuner tijdens de les kan komen observeren. Uit de observaties tijdens de les Nederlands heeft de ondersteuner veel geleerd over het gedrag van Simon in de klas. Vervolgens kan de ondersteuner feedback geven aan de leerling (bv. hulpvragen durven stellen). o Ondersteuner en interne leerlingenbegeleider: Bij de ondersteuning aan de leerkrachten wordt de interne leerlingenbegeleider betrokken. De ondersteuner verwijst hierbij naar een recent overleg met de leerkrachten wiskunde, natuurwetenschappen en aardrijkskunde en de interne leerlingenbegeleider om samen oplossingen te zoeken voor deze vakken. (<i>ondersteuner</i>) - <u>Communicatie</u> <ul style="list-style-type: none"> o De communicatie loopt volgens de ondersteuner en mama in het algemeen vlot. (<i>ouder, ondersteuner</i>). o Ondersteuner en ouders: Deze communicatie verloopt goed, ondanks de wrijvingen tussen de mama en de papa van Simon. Beide ouders zijn vlot bereikbaar. De mama van Simon belt de ondersteuner op als dat nodig is. Daarnaast is er ook communicatie per mail met beide ouders. (<i>ouder, ondersteuner</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Simon benoemt niet expliciet welk effect de ondersteuning heeft op zijn psychosociaal welbevinden. - De mama van Simon merkt een positief effect op zijn zelfbeeld en zelfvertrouwen. – <i>Citaat: Hij groeit enorm van de ondersteuning.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de ondersteuner is er geen effect (noch positief noch negatief) wat betreft sociale participatie, maar dat werd ook niet als doel gesteld. Simon lijkt er volgens haar ook geen probleem van te maken dat hij soms uit de lessen wordt gehaald voor de ondersteuning.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens Simon kan hij dankzij de ondersteuning zijn testen beter maken en hogere cijfers behalen. Hij heeft geleerd om sommige leerstof te schematiseren en voldoende traag en zorgvuldig te werk te gaan. - Volgens mama heeft Simon ook geleerd om gericht te werken. Hij kan daarnaast ook goed inschatten hoeveel tijd hij nodig heeft om leerstof te studeren en op welke manier hij dit het beste aanpak. - De ondersteuner merkt dat de leerling veel bijgeleerd heeft, waardoor hij de lessen beter kan volgen (participatie lesgebeuren, bv. hulpvragen stellen, vragen opsplitsen in deelvragen, stappenplannen gebruiken). Toch is er nog groeimarge hierin. Ze voegt hieraan toe dat het voor Simon niet mogelijk zou zijn om deze richting op school te volgen zonder ondersteuning.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de ondersteuner is het effect van de ondersteuning op de leerkrachten vooral inzicht en de bereidheid tot verandering. Inzicht kan ervoor zorgen dat weerstand verdwijnt en dat er ruimte ontstaat voor verandering. Daarnaast merkt ze ook een positief effect op het vlak van handelingsbekwaamheid. Leerkrachten staan meer stil bij zaken die voor hen evident zijn, maar moeilijk zijn voor leerlingen met DCD. - Het effect op de school is volgens de ondersteuner dat er een toename is in de bereidheid tot verandering (de school stond al 'open' voor de ondersteuning), doordat er op school wordt gesproken over de mogelijke effecten van de aanpassingen voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De mama van Simon had niet verwacht dat de ondersteuning ook een gunstig effect zou hebben op Simon zijn psychosociaal welbevinden (bv. zelfvertrouwen, persoonlijke groei). Dankzij de complimenten en de focus die ligt op wat hij goed kan, wordt zijn zelfbeeld positiever. Verder had mama geen concrete verwachtingen. (<i>ouder</i>) - De ondersteuning is van mening dat haar verwachtingen slechts gedeeltelijk zijn ingevuld. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat de ondersteuner meer participatie van de leerkrachten had verwacht. (<i>ondersteuner</i>) 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner bespreekt haar leerlingen één keer per week met de regioverantwoordelijke van de school voor BuO. Ook telefonisch is er regelmatig contact om de ondersteuningsmomenten te bespreken. Daarnaast bespreekt de ondersteuner ook met Simon waarmee de ondersteuning hem vooruithelpt en waar hij nog 	

valkuilen merkt. (ondersteuner)

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner, ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Hoge algemene tevredenheid: Mama is over geen enkel aspect van de ondersteuning minder tevreden. Ze kan geen negatieve ervaring opnoemen over de ondersteuning. – <i>Citaat: Er is niets waarover ik minder tevreden ben. Het is een extra die hij krijgt. [...] Ik heb nog nooit negatieve ervaringen gehad.</i> - (+) Vorm - voldoende aantal uren ondersteuning + leerling mist geen les dankzij vrijstelling voor godsdienst - (+) Rol ondersteuner – vertrouwenspersoon: Mama vindt het positief dat de ondersteuner geen leerkracht is. Er is ruimte voor een persoonlijk gesprek, wat zorgt voor een goede band en een 'losse' sfeer. - (+) Profiel ondersteuner – persoonlijkheid + ervaring: Mama is zeer tevreden met de huidige ondersteuner. Mama beschrijft haar als heel aangenaam en gedreven. Naar aanleiding van een voorval rond pesten heeft de ondersteuner initiatief genomen om de ouders in te lichten en dit voorval met de school te bespreken, hoewel dit eigenlijk buiten haar takenpakket valt. Bovendien is de ondersteuner ook zeer ervaren, volgens mama. - (+) Communicatie - ondersteuner houdt rekening met de privé-situatie van de ouders (De ouders zijn gescheiden en de communicatie tussen beide loopt moeilijk.) - (+) Aandacht op functioneren en disfunctioneren (bv. complimenten geven)
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 9/10: De leerling beoordeelt de ondersteuning niet met een 10/10 omdat het 'altijd beter kan'. Hij noemt geen negatieve elementen. - (+) Positieve gevoelens ('blij'): De leerling is blij met het feit dat hij ondersteuning krijgt, omdat hij op die manier zijn toetsen beter kan maken en betere cijfers kan behalen. - (+/-) Vorm - ondersteuning tijdens een 'leuke' les (godsdienst): De leerling vindt het jammer dat hij de meer ontspannen lessen mist. Hij vindt het echter goed dat hij in de plaats daarvan zijn examens en testen kan voorbereiden. Bovendien vindt hij de les godsdienst ook niet echt belangrijk. - (+/-) Vorm - meer ondersteuning zou (nog) beter zijn: Tijdens extra ondersteuning zou de leerling nog meer samenvattingen kunnen maken ter voorbereiding voor testen/examens.

Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 8/10²⁶: <ul style="list-style-type: none"> o (+) Inzet en resultaten leerling: De ondersteuner is zeer tevreden met de inzet en de resultaten die Simon behaalt. o (-) Visie leerkrachten 'ondersteuning is controle'²⁷: Minder positief is het feit dat niet alle leerkrachten 'mee' zijn en de aanwezigheid van de ondersteuner in de klas als controlerend ervaren. Het zou beter zijn mocht de ondersteuner ook toegang krijgen tot de klasvloer. - (+) Beoordeling invulling 8/10: De ondersteuner is positief over de inhoud en de vorm omdat ze merkt dat de ondersteuning effect heeft. - (+) Beoordeling ondersteuning aan leerkrachten 7/10: <ul style="list-style-type: none"> o (+) De ondersteuner heeft de indruk dat ze al heel wat heeft kunnen teweegbrengen bij de leerkrachten. o (-) Visie leerkrachten - 'nood aan ondersteuning in de klas': Een mogelijke vorm van ondersteuning die de ondersteuner voorstelt, is co-teaching. Hiervoor ontbreekt echter 'visie' bij sommige leerkrachten. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner volgt op eigen initiatief een extra opleiding. Ze spant zich met andere woorden zelf in om extra kennis en expertise te verwerven. Bovendien heeft de ondersteuner zelf in het onderwijs gestaan, waardoor ze 'de andere kant' (d.i. perspectief leerkrachten) beter kan begrijpen. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is gestart tijdens de 2de of 3de week van september. Idealiter start de ondersteuning nog eerder, maar ondersteuners zijn afhankelijk van uurroosters van leerlingen en leerkrachten. - (+) Goede communicatie met de verschillende betrokkenen - (-) Visie school - rol directie in minder goede samenwerking met sommige leerkrachten: Volgens de ondersteuner zouden deze leerkrachten moeten proberen de voordelen van de ondersteuning in te zien in plaats van dit te zien als 'taakbelastend'. De directie van de school kan hierin een grote rol spelen. De ondersteuner merkt grote verschillen tussen scholen en hun visies. Door bijvoorbeeld andere accenten te leggen tijdens de pedagogische studiedag, kunnen leerkrachten geïnspireerd worden (belang van actieve en concrete voorbeelden).
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>

²⁶ De ondersteuner interpreteerde deze vraag als 'tevredenheid met de mate waarin de doelen bereikt zijn' in plaats van 'tevredenheid met de gekozen doelen'.

²⁷ Deze opmerking komt meermaals aan bod tijdens het gesprek met de ondersteuner.

Perspectief ondersteuner	- (+) Het opsplitsen van opdrachten en instructies is het meest helpend voor Simon. Dit zorgt ervoor dat de grote hoeveelheid aan informatie geordend wordt.	- (-) Vorm – aanwezigheid in de les wiskunde: Als de ondersteuner aanwezig zou kunnen zijn tijdens de les wiskunde, dan zou ze onmiddellijk extra duiding kunnen geven indien nodig. Op die manier leert Simon uit concrete situaties. Bovendien zou Simon het voordeel van de ondersteuning op het moment zelf merken, wat hem vervolgens zou stimuleren om in de toekomst bepaalde technieken zelfstandig toe te passen.
--------------------------	--	---

Casus ID	T4-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Lucas (jongen, 15 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	<p>Lucas krijgt type 4-ondersteuning. Hij heeft een ernstige spieraandoening waardoor hij motorisch sterk beperkt is en bijna niet zelfstandig kan functioneren. De ondersteuningsnooden zijn zeer uitgebreid.</p> <p>(1) Hij kan geen notities maken, waardoor zijn werkgeheugen snel overbelast is. Dit schooljaar wordt er vooral gewerkt rond het aanleren van een computerprogramma om hem digitaal wiskunde te laten verwerken en wiskundige notities te laten maken.</p> <p>(2) Naar aanleiding van pestgedrag in de klas was er dit schooljaar ook nood aan psychosociale begeleiding. Volgens de ondersteuner was dit het gevolg van de houding van enkele leerkrachten (o.a. weerstand), aangezien er zich voordien nooit moeilijkheden hadden voorgedaan tussen Lucas en zijn klasgenoten.</p> <p>(3) Lucas heeft digitale leerboeken nodig. Er is ook behoefte aan Bednet (synchroon internetonderwijs) voor de periodes dat Lucas afwezig is op school (regelmatig en voor langere periodes, ten gevolge van zijn aandoening).</p> <p>(4) Er is ten slotte nood aan vakinhoudelijke ondersteuning, wanneer Lucas lesinhoud mist door langere afwezigheid.</p>

Informanten	<p>Lucas (leerling), mama van Lucas, zorgcoördinator, ondersteuner</p> <p>Lucas, zijn mama en de ondersteuner werden in de periode mei 2019 geïnterviewd. Het gesprek met de zorgcoördinator vond plaats in de periode juni 2019.</p>
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - In de plaats van de klastitularis van Lucas werd de zorgcoördinator geïnterviewd. Wegens lange afwezigheid (ziekte) van de klasleerkracht had zij volgens de ondersteuner onvoldoende zicht op de ondersteuning aan Lucas dit schooljaar. - De leerling zit in het 3de jaar secundair onderwijs (richting aso, wetenschappen). - Als persoon met een handicap is het mogelijk om aanspraak te maken op een Persoonlijk Assistentie Budget. Lucas heeft sinds het eerste middelbaar een PAB-assistente die hem begeleidt op school en in de klas (bv. helpen eten, boeken klaarleggen op de bank, toiletbezoek). Dit schooljaar waren er enkele onduidelijkheden bij sommige leerkrachten rond de rol van de PAB-assistente. Dit is uiteindelijk uitgeklaard, nadat er een duidelijk functieprofiel opgemaakt werd met behulp van een externe competentiebegeleider. De ondersteuner heeft hierin een belangrijke rol gespeeld.

Samenvatting	<p>Lucas krijgt type 4-ondersteuning. Hij heeft een ernstig motorische beperking omwille van een spierziekte. De ondersteuningsnoden situeerden zich dit schooljaar op verschillende domeinen: leren werken met een computerprogramma om o.a. wiskundige notities te leren maken, psychosociale begeleiding naar aanleiding van pestgedrag (mogelijk) ten gevolge van de houding van sommige leerkrachten (o.a. weerstand), digitale cursussen, vakinhoudelijke ondersteuning (indien nodig na langdurige afwezigheid). De twee eerste elementen zijn prioritaire doelen van de ondersteuning. Lucas krijgt 2u ondersteuning per week. Dit gebeurt individueel en tijdens de les lichamelijke opvoeding, waarvoor hij een vrijstelling heeft.</p> <p>De zorgcoördinator en de ondersteuner geven aan dat de ondersteuning aan de leerkrachten en de school bestaat uit: inzicht en bewustwording creëren, kadering geven aan de keuze van Lucas voor een sterk wiskundige richting, samen zoeken naar praktische oplossingen om dit mogelijk te maken voor hem (bv. spreiding en vrijstellingen voor sommige examens).</p> <p>De mama van Lucas voelt zich voldoende betrokken bij de ondersteuning. Beslissingen worden op de overlegmomenten besproken. Ook de ondersteuner en de zorgcoördinator geven aan dat mama betrokken wordt bij de ondersteuning. Lucas zelf vindt ook dat hij voldoende betrokken wordt door de ondersteuner en de zorgcoördinator: hij kan zijn mening geven en zijn behoeften aangeven (zowel wat de ondersteuning als praktische problemen betreft, zoals de spreiding van examens).</p>
---------------------	---

De belangrijkste **betrokkenen** bij de ondersteuning aan Lucas zijn: de ondersteuner, de leerkrachten, de zorgcoördinator, het zorgteam (school), de PAB-assistente en de klasgenoten. Mama beschouwt de ondersteuner en de zorgcoördinator als voornaamste ondersteuningsfiguren. Lucas voelt zich het meest geholpen door de PAB-assistente en de ondersteuner. De samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkrachten (wiskunde en wetenschappen) bestaat voor een groot deel uit het samen zoeken naar praktische oplossingen (bv. bepaalde examenvragen mondeling toelichten, andere formulering van examenvragen waardoor Lucas minder moet 'schrijven'). Zowel de ondersteuner als de zorgcoördinator zijn heel positief over de manier waarop de ondersteuner en het zorgteam samenwerken. Ook wat de communicatie betreft tussen mama, de ondersteuner en de zorgcoördinator zijn de verschillende betrokkenen positief.

Mama drukt zich niet expliciet uit over de **effecten** van deze ondersteuning voor Lucas. Lucas verwijst enkel duidelijk naar zijn betere resultaten voor wiskunde nadat hij eenmalig een minder resultaat behaald had in de periode van spanningen rond het pestgedrag van de leerlingen en de houding van enkele leerkrachten (academisch functioneren). Zowel de zorgcoördinator als de ondersteuner benoemen een effect op academisch functioneren, nl. het feit dat Lucas dankzij de ondersteuning (voornamelijk op praktisch vlak) kan participeren aan het lesgebeuren en bijgevolg deze sterk wiskundige richting kan blijven volgen. Het belangrijkste effect van de ondersteuning op de leerkrachten (en/of school) is volgens de ondersteuner en de zorgcoördinator dat sommige leerkrachten zich meer bewust zijn geworden van het feit dat de ondersteuning een 'extra' is in plaats van een bedreiging voor de leerkrachten. De **verwachtingen** van de zorgcoördinator rond het effect van de ondersteuning zijn waargemaakt. Ze benadrukt hier expliciet het belang van het sterke profiel van de huidige ondersteuner: ze heeft de nodige expertise voor type 4-ondersteuning én bezit bovendien onderwijsexpertise, wat de samenwerking met de leerkrachten volgens haar ten goede komt. Aan de verwachtingen van de ondersteuner is gedeeltelijk beantwoord. Zij had gehoopt op meer vooruitgang wat vakinhoudelijke oplossingen betreft (bv. computerprogramma om wiskundige notities te maken). Door de moeilijkheden begin dit schooljaar (pestgedrag en houding leerkrachten) werd de focus tijdelijk verschoven naar psychosociale begeleiding.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De mama van Lucas is in het algemeen (heel) tevreden met de ondersteuning. Tijdens het gesprek is ze meermaals positief over de goede communicatie met de ondersteuner en de school (zorgteam en zorgcoördinator). Ze heeft geen negatieve ervaringen met de ondersteuning.
- **(overwegend tevreden)** De leerling beoordeelt de ondersteuning in het algemeen met een 9,5/10 of 10/10. Hij ervaart positieve gevoelens bij de ondersteuning van de ondersteuner en kan, net zoals mama, geen negatieve ervaringen met de ondersteuning opnoemen.
- **(overwegend tevreden)** De zorgcoördinator geeft een hoge beoordeling qua tevredenheid. Ze is heel positief over het profiel van de huidige ondersteuner. Ze merkt op dat ze de ervaring heeft dat er grote verschillen zijn tussen de profielen van de

	<p>ondersteuners en de scholen voor BuO in het algemeen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De ondersteuner is tevreden over het doel en de invulling van de ondersteuning. Toch geeft ze aan dat er te weinig uren ondersteuning zijn. Door meer uren ondersteuning (en bijgevolg aanwezigheid op school) zouden problemen sneller aangepakt kunnen worden. De samenwerking tussen de verschillende betrokkenen is heel positief, ondanks het feit dat ze minder tevreden is over het feit dat er geen rechtstreekse communicatie is met bepaalde leerkrachten.
DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De prioritaire doelen van de ondersteuning dit schooljaar zijn: leren werken met het computerprogramma voor wiskunde (1) en zorgen voor een goede samenwerking met het hele leerkrachtenteam naar aanleiding van het incident met pestgedrag in de klas als gevolg van de houding van enkele leerkrachten (cf. supra) (2). - Verloop en betrokkenen: Bij het in kaart brengen van de doelen werd er vertrokken van de onderwijsbehoeften van Lucas. Er vond een overleg plaats bij de start van het schooljaar met de verschillende betrokkenen (Lucas, ouder(s), leerkracht(en), zorgteam²⁸, graadcoördinator, directie en leerlingenbegeleider). Tijdens dit overleg werd de focus van de ondersteuning voor dit schooljaar afgesproken.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt gewerkt met het computerprogramma om wiskundige notities te leren maken (1). Samen met de ondersteuner bekijkt Lucas hoe hij het beste met dit programma kan werken. De ondersteuner zal vermoedelijk nog een ander computerprogramma opstarten dit schooljaar, waarmee Lucas mondelinge notities kan maken omdat typen (letter per letter) te vermoeiend is voor hem. - (2) Normaal gezien is Lucas een leerling die goed met zijn beperking omgaat en altijd vrolijk is. Het incident dit schooljaar zorgde ervoor dat de ondersteuner deze situatie moest uitklaren. Er vond een gesprek plaats tussen Lucas en enkele betrokken klasgenoten. Lucas en de ondersteuner bereidden dit gesprek vooraf voor tijdens de ondersteuning. - Op inhoudelijk vlak (4) is afgesproken met de ondersteuner dat Lucas vooraf zijn vragen doorstuurt naar haar. Tijdens de ondersteuningsmomenten behandelen ze deze samen.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Lucas krijgt 2u ondersteuning per week, individueel, tijdens de lessen lichamelijke opvoeding. Door zijn motorische beperking is Lucas vrijgesteld van deze lessen.

²⁸ Het zorgteam bestaat uit leerkrachten die halftijds lesgeven en halftijds deel uit maken van het zorgteam. (*ondersteuner*)

Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Bij de overgang van de eerste naar de tweede graad ontstond er weerstand bij sommige leerkrachten tegen onder andere de PAB-assistente van Lucas. Bovendien stelden sommige leerkrachten het nut in vraag van het feit dat Lucas zo'n sterk wiskundige richting volgt. De ondersteuner geeft aan dat het heel wat tijd en overlegmomenten gekost heeft om dit recht te zetten (bv. opmaken functieprofiel voor de PAB-assistente). Om die reden konden de initiële ondersteuningsdoelen niet allemaal voldoende behandeld worden. Concreet werd door dit voorval de ondersteuning in het leren werken met het computerprogramma voor wiskunde even 'on hold' gezet. Na de kerstvakantie waren de meeste moeilijkheden uitgeklaard, voelde Lucas zich beter en kon er gewerkt worden aan de initiële ondersteuningsdoelen. <i>(ondersteuner)</i> - Door een heel lange periode van afwezigheid had Lucas een grote achterstand voor wiskunde. Dit is opgevangen door de ondersteuner ('bijles'), omdat de leerkrachten hiervoor geen ruimte hadden. De ondersteuner is ook flexibel wat aanwezigheid op school betreft: tijdens de proefwerkperiode komt ze frequenter naar school. Ten slotte is de ondersteuner ook flexibel in die zin dat ze samen met de leerkrachten naar oplossingen probeert te zoeken en zich aanpast aan de visie of het idee van de leerkrachten. <i>(zorgcoördinator)</i>
Eerdere ondersteuning (ONW)	<ul style="list-style-type: none"> - In het eerste jaar secundair onderwijs (SO) kreeg Lucas ondersteuning van een andere ondersteuner. - Sinds vorig schooljaar (2de SO) krijgt hij ondersteuning van de huidige ondersteuner. Doordat er een nood aan inhoudelijke ondersteuning ontstond (bv. leerstof gemist wegens ziekte/afwezigheid) voor wetenschappen en wiskunde werd deze casus overgedragen aan de huidige ondersteuner. Zij heeft een achtergrond die aansluit bij de onderwijsbehoeften van Lucas (nl. opleiding als leerkracht wiskunde/wetenschappen) .
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	Vanaf zijn 2,5 jaar kreeg Lucas GON-begeleiding. Ook in het eerste middelbaar kreeg hij GON-begeleiding, maar van een andere persoon dan tijdens de lagere school.
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - Doelen: Voor de ondersteuning aan de leerkrachten en de school werden er geen expliciete doelen geformuleerd bij de opstartvergadering, aangezien de samenwerking met de leerkrachten en de school de vorige schooljaren vlot verlopen was. Toen er zich doorheen het schooljaar toch enkele problemen stelden, richtte de ondersteuning aan de leerkrachten zich op: inzicht brengen, zorgen voor bewustwording, toelichting geven rond de keuze van Lucas voor deze sterk 	

<p>wiskundige richting en samen zoeken naar oplossingen om dit mogelijk te maken voor hem. <i>(ondersteuner)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Inhoud en vorm: De leerkrachten en de ondersteuner bespreken samen hoe ze ervoor kunnen zorgen dat Lucas de lessen kan volgen en de testen kan afleggen (oplossingen zoeken voor praktische problemen). Deze ondersteuning aan de leerkrachten neemt vooral de vorm aan van overleg tijdens klassenraden. <i>(ondersteuner, zorgcoördinator)</i>²⁹ - Een voorbeeld: De leerkracht wiskunde past haar examenopdracht licht aan. In de plaats van de leerlingen een stelling te laten reproduceren, geeft de leerkracht een stelling met fouten waarbij de leerlingen de fouten moeten aanduiden. Lucas kan ook sommige examens mondeling afleggen. <i>(ondersteuner)</i>
<p>C Ondersteuning algemeen</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mama van Lucas helpt haar zoon thuis intensief, maar niet op inhoudelijk vlak. De hulp bestaat eerder uit het aanreiken van materiaal of het invullen van wiskundeoefeningen waarvoor Lucas het antwoord dicteert. Mama heeft het gevoel dat ze voldoende betrokken wordt bij de ondersteuning. Alle beslissingen worden besproken op de overlegmomenten op school. <i>(ouder)</i> - Volgens de zorgcoördinator speelt mama een belangrijke rol. Er is volgens haar echt een wisselwerking tussen de mama van Lucas en de ondersteuner, de PAB-assistente ... <i>(zorgcoördinator)</i> - De mama van Lucas geeft haar eigen wensen wat de ondersteuning betreft door aan de ondersteuner. Zo vroeg ze bijvoorbeeld aan de ondersteuner om (extra) te werken rond plannen en organiseren met het oog op de examens. <i>(ondersteuner)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling³⁰</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lucas werd betrokken bij het opmaken van een aangepast examenrooster door de school (zorgteam). De ondersteuner vraagt Lucas tijdens ondersteuningsmomenten regelmatig naar zijn mening over de ondersteuning. Hij vindt dat hij in het algemeen voldoende betrokken wordt bij de ondersteuning. <i>(leerling)</i> Ook mama vindt dat Lucas voldoende gehoord wordt door de school en de ondersteuner. <i>(ouder)</i> - De ondersteuner en Lucas hebben afgesproken dat Lucas concrete vragen per mail aan de ondersteuner bezorgt vóór de ondersteuning om de ondersteuning zo efficiënt mogelijk in te vullen. Op die manier kan Lucas aangeven waar zijn behoeften liggen. <i>(ondersteuner)</i>
<p>Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>

²⁹ Of deze ondersteuning helpend is voor de leerkrachten werd niet gevraagd aan de ondersteuner. Wegens tijdsgebrek kwam dit onderdeel slechts in het algemeen aan bod in de bevraging van de zorgcoördinator.

³⁰ De mate van betrokkenheid van de leerling werd niet bevraged in het gesprek met de zorgcoördinator wegens tijdsgebrek.

- **Betrokkenen: ondersteuner, klastitularis, zorgcoördinator, zorgteam** (school)³¹, **PAB-assistente, klasgenoten**
- Mama duidt de **ondersteuner** aan als belangrijkste ondersteuningsfiguur, gevolgd door de zorgcoördinator. (*ouder*)
- Lucas ziet de **PAB-assistente** als de belangrijkste betrokkene: zij helpt hem het meest, vooral met praktische zaken (bv. eten, toiletbezoek). De tweede belangrijkste figuur is voor hem de ondersteuner. (*leerling*)
- **Ondersteuner:** Mama benadrukt dat de taken van de ondersteuner niet beperkt blijven tot de 2u effectieve aanwezigheid op school tijdens de ondersteuningsmomenten. De ondersteuner brengt ook heel wat praktische en administratieve zaken in orde (bv. digitale cursussen bestellen, mail met informatie rond een computerprogramma). In de samenwerking tussen de verschillende betrokkenen, heeft de ondersteuner volgens mama een verbindende rol. - *Citaat: Het is een beetje de lijm tussen alles.* (*ouder*)
- **Leerkrachten:**
 - o De rol van de leerkrachten is niet heel groot volgens mama. Zij zorgen ervoor dat testen digitaal beschikbaar zijn en op examens duiden ze aan welke vragen Lucas schriftelijk moet maken en welke hij mondeling mag toelichten. (*ouder, leerling*)
 - o Soms vraagt de leerkracht wiskunde aan de ondersteuner of Lucas zijn test voor wiskunde (verder) mag maken tijdens een ondersteunings-moment. De ondersteuner noteert dan de antwoorden van Lucas. (*ondersteuner*)
- **Klastitularis:** De mama van Lucas heeft weinig contact met de klastitularis. Zij is leerkracht Frans en bij dit vak situeert zich geen ondersteuningsnood. Bovendien was zij een langere periode afwezig dit schooljaar. Mama heeft haar enkel gesproken op het oudercontact in september. (*ouder*)
- **PAB-assistente:** Zij helpt Lucas dagelijks op school en tijdens de lessen, voornamelijk met praktische zaken (bv. boeken op tafel leggen, helpen eten, begeleiding bij uitstappen). (*ouder, leerling, ondersteuner*) – *Citaat leerling: Zij is zo'n beetje mijn benen. Zij gaat dingen doen die ik eigenlijk moeilijker kan doen.*
- **Klasgenoten:** Enkele klasgenoten helpen Lucas bij praktische zaken (bv. jas helpen aandoen, computer dichter naar hem toeschuiven) (*ouder, leerling*)
- **Extra ondersteuning door de school:**
 - o Lucas krijgt geen andere ondersteuning vanuit de school volgens de ondersteuner. Toch geeft de ondersteuner aan dat de school wel op zoek gaat naar oplossingen (bv. vrijstellingen voor sommige examens), zoveel mogelijk inzet op het wegnemen van vooroordelen en het leren omgaan met weerstand (eventueel onbewust) bij sommige leerkrachten. (*ondersteuner*)
 - o De zorgcoördinator verwijst ten eerste naar de praktische taken van het zorgteam rond de problematiek van Lucas. Het zorgteam zorgt bijvoorbeeld voor een aangepaste examenregeling (bv. examens deels mondeling afleggen, vrijstellingen) en geeft de aanvragen voor digitale cursussen door. Ten tweede neemt het zorgteam ook een soort tussenpositie in tussen de leerkrachten en de ondersteuner. Voorbeeld: Een vakleerkracht stelde vast dat het afleggen van een bepaald examen te zwaar was voor Lucas. Via het zorgteam werd dit doorgegeven aan de ondersteuner. In overleg met de ondersteuner werd de mogelijke oplossing geformuleerd om enkele vrijstellingen te geven aan Lucas. Deze mogelijke oplossing werd via het zorgteam gecommuniceerd aan en afgestemd met de leerkrachten. (*zorgcoördinator*)
 - o Ook mama verwijst naar de rol van het zorgteam in het zoeken naar oplossingen en het in orde brengen van praktische taken (bv. examenregeling, vrijstellingen). Daarnaast heeft de school ook heel veel aanpassingen doorgevoerd om de school rolstoeltoegankelijk te maken (bv. toilet, verhoging trapjes).

³¹ De leerling benoemt het zorgteam (school) niet apart.

Dit verliep heel vlot. (*ouder*)

- Lucas legt uit dat de zorgcoördinator hem helpt door bijvoorbeeld zijn examens te spreiden en een aangepast examenrooster te voorzien. (*leerling*)

Samenwerking en communicatie (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

- De aanwezigen op de opstartvergadering dit schooljaar waren: de klastitularis, de ondersteuner, de mama van Lucas, de zorg- en graadcoördinator, de leerkracht Engels, de directie, de CLB-medewerker en de PAB-assistente. De PAB-assistente was aanwezig op vraag van de ondersteuner, omdat zij het meeste zicht heeft op de noden van Lucas. (*ondersteuner*)
- **Ondersteuner en leerkrachten:**
 - De leerkrachten wiskunde en wetenschappen staan in rechtstreeks contact met de ondersteuner. Ze zoeken vaak samen naar oplossingen voor praktische problemen (cf. supra). Er gaat veel tijd naar dergelijk overleg. (*ondersteuner*)
 - De zorgcoördinator benadrukt dat de leerkrachten³² betrokken worden bij de ondersteuning en dat er ruimte is voor overleg bijvoorbeeld bij het zoeken naar oplossingen. (*zorgcoördinator*)
 - De samenwerking met sommige leerkrachten verloopt moeilijk, omdat ze zich niet volledig kunnen inleven in de situatie van Lucas, volgens de zorgcoördinator. De zorgcoördinator staat achter de investeringen om Lucas in het regulier onderwijs te houden, maar ze beseft anderzijds dat dit een enorme inspanning vraagt van de leerkrachten. Leerkrachten worden volgens haar in het algemeen overbevraagd (o.a. grote klasgroepen), waardoor alle 'extra's bovenop de gewone lestaak' het lesgeven zwaarder maken. (*zorgcoördinator*)
- **Ondersteuner en zorgteam:** Dit contact verloopt echt goed en de ondersteuner is hierover bijzonder tevreden. Ze benadrukt de noodzaak van een goede samenwerking met het zorgteam, omdat zijzelf slechts 2u/week aanwezig is op school. (*ondersteuner*) Ook de zorgcoördinator is heel positief over deze samenwerking. – *Citaat: Dit verloopt heel goed, schitterend zelfs.* (*zorgcoördinator*)
- **Algemene samenwerking school:** De ondersteuner heeft positieve ervaringen met de samenwerking met de school in het algemeen. Ze heeft de indruk dat leerkrachten haar echt wel durven aanspreken als ondersteuner, vermoedelijk omdat het een kleine school is. (*ondersteuner*)
- **Overlegmomenten:** Er zijn drie grote overlegmomenten per schooljaar, nl. een opstartvergadering, een tussentijds overleg (januari) en een eindevaluatie (einde schooljaar). (*ondersteuner, zorgcoördinator*) De eindevaluatie voor Lucas gaat door voor de examenperiode, zodat dit moment benut kan worden voor afspraken over de nood aan schrijfondersteuning door de ondersteuner bij welke vakken. (*ondersteuner*)

- Communicatie

- **Ondersteuner en leerkrachten:** Er is rechtstreekse communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten wiskunde en wetenschappen. De communicatie met de overige leerkrachten verloopt via het zorgteam van de school. Deze communicatie tussen de ondersteuner en het zorgteam verloopt heel vlot. (*ondersteuner*) Elke maandag (2u) is er mondeling contact tussen de leerkrachten en het zorgteam, zodat informatie van en naar de ondersteuner doorgegeven

³² De zorgcoördinator maakt de opdeling tussen de leerkrachten wiskunde en wetenschappen en de overige leerkrachten niet.

kan worden. Indien nodig wordt er gemaïld en getelefoneerd. (*zorgcoördinator*)

○ **Ondersteuner, ouder en leerling³³:**

- De mama van Lucas communiceert vaak met de ondersteuner, per mail of sms of telefonisch. Het contact is heel vlot en flexibel. De ondersteuner is ook goed bereikbaar. – *Citaat: [...] dus er is een super vlot contact. Zowel in het weekend, vakantie, 's avonds of 's morgens, dat kan allemaal. (ouder)*
- De communicatie tussen mama en de ondersteuner verloopt vrij goed op dit moment. Er is wel tijd nodig geweest om een vertrouwensband op te bouwen met de mama van Lucas. Momenteel ziet mama de ondersteuner als een meerwaarde. Met de leerling zelf gebeurt de communicatie tijdens de ondersteuningsmomenten en per mail (bv. doorgeven van vragen ter voorbereiding van elke ondersteuning). (*ondersteuner*)

○ **Ondersteuner, ouder en school:**

- Er zijn vaste overlegmomenten, maar ook veel informele momenten waarop mama met de zorgcoördinator communiceert. Van in het begin verliep de communicatie heel open en vlot, maar in vergelijking met het contact met de ondersteuner blijft het contact met de zorgcoördinator iets formeler en professioneler (bv. voornaam ondersteuner vs. mevrouw X). (*ouder*)
- Door de moeilijkheden rond enkele leerkrachten (o.a. weerstand) was er veel overleg nodig. De ondersteuner heeft de rol van tussenpersoon opgenomen in de communicatie tussen de mama van Lucas en de school. Dit was nodig om deze communicatie constructief te laten verlopen: zonder de ondersteuner als tussenpersoon waren er mogelijk veel conflicten ontstaan, onder andere omdat ouders in het algemeen meer emotioneel betrokken zijn. (*ondersteuner*)

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Lucas is opener geworden volgens mama, sinds hij op deze middelbare school zit. Ze schrijft dit niet specifiek toe aan de ondersteuning. - Lucas noemt geen effect van de ondersteuning op psychosociaal vlak. - De zorgcoördinator denkt dat er geen effect is op sociaal vlak. Volgens haar wordt sociale participatie eerder opgevangen door de PAB-assistente. (bv. Bij slecht weer kan Lucas in de klas blijven met twee andere leerlingen.) - Volgens de ondersteuner is er geen effect op sociaal vlak. Zij is daarvoor onvoldoende op school aanwezig. Volgens haar speelt de PAB-assistente hierin vermoedelijk een grotere rol, aangezien zij dagelijks aanwezig is (op school, in de klas).
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Lucas behaalt goede resultaten en toont veel inzet. Hij is ook meer betrokken bij het lesgebeuren. Mama legt echter niet expliciet de link naar de ondersteuning. - Dankzij de hulp van de ondersteuner zijn Lucas' cijfers voor wiskunde verbeterd na een minder cijfer op zijn eerste rapport³⁴.

³³ Wegens tijdsgebrek werd dit niet bevestigd in het gesprek met de zorgcoördinator.

	<ul style="list-style-type: none"> - Het belangrijkste effect volgens de zorgcoördinator is het feit dat Lucas deze sterk wiskundige richting kan blijven volgen. Hij is namelijk voldoende intelligent en karakterieel sterk genoeg voor deze richting. - Het effect van de ondersteuning is volgens de ondersteuner dat Lucas kan deelnemen aan de lessen.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner merkt dat sommige leerkrachten zich meer bewust zijn geworden van het feit dat de ondersteuning ‘een extra’ is. Toch zijn er enkele leerkrachten die de ondersteuning blijven beschouwen als een bedreiging. Ook de zorgcoördinator verwijst naar het positief effect van de ondersteuning op de bewustwording bij (sommige) leerkrachten. (<i>zorgcoördinator, ondersteuner</i>) - Volgens de zorgcoördinator biedt de ondersteuner de leerkrachten een stuk expertise. In dat opzicht worden ze volgens de zorgcoördinator deels ontlast en wordt het draaglijk om met alle leerlingen (met de verschillende noden) om te gaan. (<i>zorgcoördinator</i>) <p>De school waardeert de ondersteuning volgens de ondersteuner en ziet deze zeker als een meerwaarde. Hierbij verwijst de ondersteuner naar de samenwerking met de school rond het opstellen van een functiebeschrijving van de PAB-assistente (ten gevolge van enkele onduidelijkheden en moeilijkheden hierrond). (<i>ondersteuner</i>)</p>	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning³⁵	
<ul style="list-style-type: none"> - De verwachtingen van de zorgcoördinator zijn zeker waargemaakt. De zorgcoördinator benadrukt het belang van de nodige expertise hierin. Niet alle ondersteuners hebben de nodige onderwijsexpertise. De huidige ondersteuner is zelf ook leerkracht geweest, waardoor ze de brug kan slaan tussen haar visie als ondersteuner en de visie van de leerkrachten. – <i>Citaat: Deze ondersteuner kan zich goed inleven in de situatie van de leerkrachten. [...] en ze respecteert de professionaliteit van de leerkrachten.</i> (<i>zorgcoördinator</i>) - De ondersteuner verwachtte in de eerste plaats het vinden van oplossingen voor de problemen rond wiskunde (vakinhoudelijk: computerprogramma voor het maken van wiskundige notities, aanpassingen aan examenvragen ...). Door de moeilijkheden rond enkele leerkrachten en het pestgedrag van enkele leerlingen werd de focus verlegd en zijn de verwachtingen van de ondersteuner inzake de vakinhoudelijke oplossingen slechts gedeeltelijk beantwoord. Uiteindelijk hebben de leerkrachten hun houding aangepast. (<i>ondersteuner</i>) 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Ten eerste wordt er op het eindoverleg (einde schooljaar) met alle betrokken partijen besproken wat de stand van zaken is betreffende de doelstellingen. Daarnaast krijgt de leerling zelf regelmatig de mogelijkheid om de ondersteuning te evalueren (o.a. nuttig, andere noden). (<i>ondersteuner</i>) 	

³⁴ Uit het gesprek met de mama van Lucas blijkt dat deze mindere resultaten (47%) samen gingen met de periode waarin zich moeilijkheden voordeden met enkele leerkrachten (weerstand sommige leerkrachten en het in vraag stellen van het nut voor Lucas om deze sterk wiskundige richting te volgen). Nadat deze situatie was uitgeklaard, behaalde Lucas heel goede cijfers voor zijn examen (84%).

³⁵ Er is geen informatie over de verwachtingen van de mama van Lucas omtrent het effect van de ondersteuning.

- Dit werd niet bevraagd in het gesprek met de zorgcoördinator wegens tijdsgebrek.

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid ondersteuning - <i>Citaat: Ja, fantastisch!</i> - (++) Samenwerking en communicatie met ondersteuner en school – <i>Citaat: Eigenlijk is dat een super open communicatie. Niet alleen naar de ondersteuner, maar naar gans de school eigenlijk.</i> Bij het nemen van beslissingen heeft mama het gevoel dat de verschillende partijen bevraagd worden en dat er telkens rekening gehouden wordt met de verschillende visies. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning kwam zeker op tijd. Mama vond het vooral positief dat de situatie ernstig genomen werd en dat er ook echt geluisterd werd. - (+) Geen negatieve ervaringen met de ondersteuning: Mama kan geen voorbeeld geven van een negatieve ervaring rond de ondersteuning. - (+) Betrokkenheid leerling: Mama vindt het positief dat de ondersteuner en de school (zorgteam) ook aan Lucas zelf vragen waarmee hij het beste geholpen zou kunnen zijn. - (+) Profiel ondersteuner: Mama is heel tevreden. De ondersteuner van Lucas heeft een achtergrond in wiskunde en wetenschappen. Dat is volgens mama zeker een sterkte, aangezien Lucas net daarbij de meeste ondersteuning nodig heeft. Ze zoekt ook heel erg naar passende oplossingen voor Lucas (bv. computerprogramma). – <i>Citaat: Wij eisen haar op voor volgend jaar heb ik al gezegd [lacht]. Ik heb gezegd 'die geven we niet meer af'.</i> Ten slotte is mama ook positief over de persoonlijkheid van de ondersteuner: ze kan de leerkrachten heel goed inschatten en hen op een constructieve manier benaderen.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 9.5/10 of 10/10: De leerling geeft een zeer hoog cijfer omdat er eigenlijk (bijna) niets negatief is gebeurd en omdat de meeste betrokkenen hem vooruithelpen. Hij heeft ook geen nood aan extra ondersteuning. - (+) Positieve gevoelens 'nieuwsgierig' en (soms) 'enthousiast': Lucas is nieuwsgierig naar de manier waarop de ondersteuner bepaalde leerstof voor wiskunde uitlegt. - (+) Hulp van klasgenoten: Lucas geeft als voorbeeld van een fijne ervaring het feit dat zijn klasgenoten soms

		<p>notities bijhouden als hij afwezig is geweest of dat ze vragen hoe het met hem gaat.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Geen negatieve ervaringen met de ondersteuning: Lucas kan geen voorbeeld geven van een negatieve ervaring rond de ondersteuning. Hij haalt hier wel kort de moeilijkheden aan met de leerkrachten in het begin van het schooljaar.
Perspectief zorgcoördinator	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling 8/10 of 9/10: Het zou nog beter zijn als de ondersteuner meer uren op school aanwezig zou kunnen zijn (bv. proefwerken). Niettemin stelt ze zich al heel flexibel op en doet ze het maximum binnen haar mogelijkheden. - (+) Vlotte opstart ondersteuning: Doordat Lucas het vorige schooljaar ook ondersteuning kreeg, is de opstart vlot kunnen verlopen. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner is heel inventief: ze zoekt naar oplossingen, brengt ideeën aan en neemt hierin ook initiatief (bv. bezoek aan beurs voor mogelijke hulpmiddelen). Volgens de zorgcoördinator heeft de huidige ondersteuner zeker het 'juiste' profiel voor deze leerling. Ze beoordeelt haar met een 10/10. - (-) Organisatie ONW <ul style="list-style-type: none"> o Grote verschillen tussen types wat het profiel van de ondersteuners betreft: De zorgcoördinator is over het algemeen heel tevreden met de ondersteuners voor type 4, die zeer professioneel verloopt. Bij type 9 heeft ze echter minder positieve ervaringen (bv. kinesist biedt type 9-ondersteuning). o Grote verschillen tussen scholen voor BuO³⁶, al zijn de meeste scholen wel op zoek naar een aanpak om hun taken zo goed mogelijk te vervullen
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling mate waarin doel bereikt werd 7/10 of 8/10³⁷: De ondersteuner geeft een hoog cijfer omdat er doorheen het schooljaar enkele moeilijkheden goed aangepakt zijn (bv. functieprofiel PAB-assistente, weerstand bij sommige leerkrachten). - (+) Beoordeling invulling 8/10: Het leren werken met het computerprogramma is zinvol voor Lucas. De ondersteuner geeft echter geen hoger cijfer omdat ze zelf graag al meer vooruitgang had geboekt in het werken met dit computerprogramma. Het kost haar veel voorbereidingstijd om het programma volledig te beheersen. Daarnaast zijn er ook te weinig uren ondersteuning. <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - te weinig uren ondersteuning - Citaat: <i>Eigenlijk is dat onvoldoende</i>. Als de ondersteuner meer

³⁶ De ondersteuner merkt op dat de verschillende problematieken eigenlijk niet met elkaar vergeleken kunnen worden.

³⁷ Opmerking: De ondersteuner drukte zich uit wat betreft haar tevredenheid met de mate waarin de doelen bereikt werden. Deze vraag doelde eigenlijk op de tevredenheid met de gestelde doelen op zich ('Zijn dit de juiste doelen voor deze leerling?').

		<p>uren op deze school aanwezig zou zijn, zou het eenvoudiger zijn om te overleggen met de diverse betrokkenen. Op die manier zouden problemen sneller aangepakt kunnen worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Positieve ervaringen als leerkrachten ‘mee zijn in het verhaal’: De ondersteuner beseft dat een leerling met SOB extra inspanningen vraagt van de leerkrachten. Ervaring leert haar echter dat ‘het vrij goed loopt, als de mensen mee zijn in het verhaal en ervoor open staan’. - (+) Samenwerking school en het zorgteam in het bijzonder: De ondersteuner benadrukt de goede samenwerking met het zorgteam op school. - (+) Opstart ondersteuning: Halverwege september (20/9) vond de opstartvergadering plaats, maar de eigenlijke ondersteuning startte al op 13/9. Deze opstart verliep vlot, omdat er op het eindoverleg van het 2de SO al duidelijke afspraken en plannen waren gemaakt. De ondersteuner kon dus starten van zodra het uurrooster van Lucas opgemaakt was. Door de afspraak dat Lucas zijn vragen vooraf doorgeeft aan de ondersteuner (cf. supra) was de invulling van de ondersteuningsmomenten meteen mogelijk. - (+/-) Profiel ondersteuner: De socio-emotionele ondersteuning behoort tot haar eerdere expertise als BuO-leerkracht type 3. Voor type 4-begeleiding moet de ondersteuner nog veel inspanningen leveren, hoewel ze al veel heeft bijgeleerd de voorbije twee jaar. Ten slotte merkt de ondersteuner op dat de noden van de leerlingen zo specifiek zijn, dan het bijvoorbeeld zelden gebeurt dat twee leerlingen met hetzelfde computerprogramma moeten leren werken. Gelukkig voorziet de school voor BuO regelmatig navormingen, klassenraden en informatie-uitwisselingsmomenten tussen alle ondersteuners van het expertisenetwerk (waarvan de school voor BuO deel uitmaakt). - (+/-) Beoordeling ondersteuning leerkrachten 8/10 vs. 4/10: De ondersteuner geeft een 8/10 aan de ondersteuning aan de leerkrachten wiskunde en wetenschappen: met hen heeft de ondersteuner regelmatig contact. Ze heeft echter niet met alle leerkrachten rechtstreeks contact, waardoor ze de ondersteuning aan het volledige leerkrachtenteam slechts met een 4/10 quoteert. Als er contact nodig is met andere leerkrachten verloopt dit via het zorgteam op school. Dit lijkt te impliceren dat het sterk afhankelijk is van individuele leerkrachten of er rechtstreekse samenwerking is en hoe goed deze loopt.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief zorgcoördinator	- (+) Het belangrijke onderdeel van de ondersteuning volgens de zorgcoördinator, is het zoeken naar programma's en tools die Lucas mogelijk maken om deze sterk wiskundige richting te volgen.	- (-) Nood aan databank met tools per type ondersteuning : De zorgcoördinator vindt het niet in orde dat elke ondersteuner apart op zoek moet gaan naar mogelijk tools ter ondersteuning van de leerling. Deze zou gecentraliseerd (bv. databank)

		aangeboden en gecoördineerd moeten worden.
Perspectief ondersteuner	- (+) Vooral praktische zaken zijn in de eerste plaats helpend zoals de ondersteuning bij het gebruik van het computerprogramma voor wiskunde.	- (-) Nood aan oplossing om Lucas meer te betrekken bij de les: Door zijn motorische beperking is het voor Lucas moeilijk om de aandacht van de leerkracht te trekken. Er wordt gedacht aan een signaal dat hij met zijn computer kan geven. - (-) Nood aan meer uren ondersteuning, zodat er meer overlegmogelijkheden komen voor de ondersteuner: De ondersteuner denkt dat de problemen die zich dit jaar gesteld hebben rond communicatie en de onduidelijkheid rond de functie van de PAB-assistente sneller aangepakt hadden kunnen worden door meer ruimte voor overleg. Hoewel ondersteuners in theorie hun uren hiervoor flexibel kunnen inzetten, is dit in de praktijk vaak niet mogelijk (o.a. grote hoeveelheid leerlingen, verplaatsingstijd).
Casus ID	T6-J-KO	
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Matthias (jongen, 4 jaar, kleuteronderwijs)	
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	<p>Matthias krijgt type 6-ondersteuning, omwille van zijn visuele beperking.</p> <p>De ondersteuningsnood uit het gemotiveerd verslag van het CLB zijn: zelfredzaamheid stimuleren, leren om grenzen te bewaken, leren omgaan met de problematiek, bewustmaking rond het verschil tussen zicht met en zonder bril. Als nood voor het schoolteam zijn onder andere opgenomen in het gemotiveerd verslag: indelen van klaslokaal, praktische aanpassingen op school, voorbereiden en of begeleiden van uitstappen, eenvoudig visualiseren van spelletjes en opdrachten, vergroten van sociale vaardigheden, uitzoeken wat Matthias begrijpt in het Nederlands en het Frans, tips voor het aanpassen van de turnles.</p> <p>De ondersteuningsnood dit schooljaar is volgens de leerkracht in het algemeen begeleiding bij fijne motoriek (bv. puzzelen, hanteren van een schaar), grove motoriek (ondersteuning tijdens de turnles) en zelfstandigheid. (<i>leerkracht</i>)</p>	
Informanten	<p>Matthias (leerling), papa van Matthias, leerkracht en ondersteuner</p> <p>Het interview met Matthias, met zijn papa en met de ondersteuner gebeurde tijdens de paasvakantie (periode april 2019). De leerkracht werd eind mei 2019 geïnterviewd.</p>	

<p>Achtergrondinformatie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het interview met de papa van Matthias gebeurde in het Frans. Het gesprek met Matthias gebeurde in het Nederlands. - Papa verwijst in het gesprek naar de ondersteuner als de CLB-medewerker. – <i>Citaat: C'est le CLB qui va à l'école une fois par semaine.</i> In het algemeen lijkt de papa van Matthias slechts in beperkte mate zicht te hebben op de ondersteuning. - Het gesprek met Matthias leverde weinig tot geen bruikbare informatie op vermoedelijk door zijn jonge leeftijd en het feit dat hij zelf weinig zicht heeft op zijn problematiek. - De geïnterviewde (klas)leerkracht werkt halftijds. De collega-(klas)leerkracht kon zich niet vrijmaken voor een interview. <i>(leerkracht)</i> - Tijdens de ondersteuning vorig schooljaar (dezelfde ondersteuner; 2 à 3u ondersteuning per week) werden de meeste doelen al bereikt. Dit schooljaar werden er nieuwe doelen geformuleerd, voornamelijk op vraag van de papa van Matthias. Bij Matthias verloopt het traject volgens de ondersteuner heel goed. Hij heeft weinig hulpvragen. <i>(ondersteuner)</i> Halverwege het schooljaar werd afgesproken om de ondersteuning uitsluitend in te zetten tijdens de turnlessen. <i>(leerkracht)</i>. - De visuele beperking van Matthias is geassocieerd met een ruimere problematiek, waardoor Matthias ook gevoelig is aan zonlicht. Hij moet een zonnebril en petje opzetten als hij buiten speelt. <i>(leerkracht)</i>
<p>Samenvatting</p>	<p>Matthias krijgt type 6-ondersteuning, omwille van zijn visuele problematiek. Op de tussentijdse evaluatie bleek dat de ondersteuningsdoelen voor het huidige schooljaar reeds bereikt waren. De klasleerkrachten van Matthias hebben volgens de ondersteuner geen hulp- of zorgvragen (meer). De ondersteuner blijft wel aanspreekbaar en ze hebben regelmatig korte gesprekjes.</p> <p>Er werd afgesproken om enkel nog gedurende 1 uur per week tijdens de turnlessen de ondersteuning aan Matthias in te zetten. De ondersteuner assisteert hem waar nodig, maar ze probeert in de eerste plaats de turnleerkracht te stimuleren om de lessen op die manier vorm te geven dat ze ook haalbaar zijn voor Matthias. De ondersteuning aan Matthias gebeurt steeds in de klasgroep.</p> <p>De mate van betrokkenheid van de ouders blijft volgens alle bevroagden beperkt, hoewel volgens de ondersteuner meer betrokkenheid van de ouders beter zou zijn. De leerkracht heeft de indruk dat er weinig informatie van de ouders naar de school komt, hoewel de ouders wel betrokken worden. Papa zelf zou graag meer betrokken worden bij beslissingen. Matthias zelf wordt niet betrokken bij de ondersteuning. Hij is hiervoor nog te jong volgens de leerkracht en de ondersteuner. Volgens papa zou het echter beter zijn om Matthias zelf ook meer te betrekken.</p> <p>Voor de papa van Matthias is de thuisbegeleider de belangrijkste ondersteuningsfiguur. In het algemeen lijkt papa slechts in beperkte mate op de hoogte van de ondersteuning op school. Hij verwijst naar de ondersteuner als de CLB-medewerker.</p>

Rond de ondersteuning van Matthias is er **samenwerking** tussen de ondersteuner en de turnleerkracht. De school (d.i. zorgleerkracht) neemt volgens de ondersteuner haar verantwoordelijkheden zeker op (bv. plannen van overlegmomenten). Bovendien verloopt quasi alle **communicatie** met de ouders via de zorgleerkracht, aldus de leerkracht en de ondersteuner. Papa zelf verwijst echter enkel naar de (mogelijkheid tot) communicatie met de leerkracht op oudercontacten en als hij Matthias ophaalt van school. De ondersteuner wijst erop dat de communicatie met de ouders inhoudelijk beperkt blijft door de taalbarrière en de beperkte mate van betrokkenheid van de ouders. De ondersteuner bezorgt alle betrokkenen steeds een verslag na elke vergadering. De communicatie tussen de ondersteuner en de turnleerkracht en collega-(klas)leerkracht verloopt volgens de geïnterviewde leerkracht vlot.

Papa benoemt geen effect van de ondersteuning op **psychosociaal vlak**. Ook de leerkracht en de ondersteuner wijzen niet op een duidelijk en/of uitgesproken effect. Volgens hen heeft Matthias onvoldoende zicht op zijn problematiek. Volgens de leerkracht voelt hij zich goed in de klas en ligt hij goed in de klasgroep. De ondersteuner vermeldt dat ze zelf probeert zo veel mogelijk de medeleerlingen van Matthias te betrekken bij de ondersteuning die ze biedt. Wat het effect op **academisch functioneren** betreft, vindt papa dat Matthias vooruitgang geboekt heeft (bv. bij het puzzelen). Voor hem is dit een duidelijk teken dat de ondersteuning effect heeft. De leerkracht ziet ook een positief effect van de ondersteuning op het vlak van participatie aan het lesgebeuren. Net zoals de papa van Matthias baseert zij zich hierbij op de ondersteuning voor de tussentijdse evaluatie. De ondersteuner wijst erop dat de huidige ondersteuning (na de tussentijdse evaluatie) niet gericht is op vooruitgang in academisch functioneren.

Volgens de ondersteuner is de ondersteuning helpend voor de leerkrachten (**effect voor leerkrachten**). De leerkracht bevestigt dat ze zich geholpen voelt door de kennis en expertise van de ondersteuner, waardoor de begeleiding van Matthias efficiënter kan verlopen.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** Papa van Matthias is in het algemeen tevreden met het doel en de invulling van de ondersteuning. Hij kan geen negatieve ervaringen noemen rond de ondersteuning. Hij ervaart de samenwerking en communicatie, voornamelijk met de leerkrachten, als positief. Wel zou het beter zijn mocht hij meer betrokken worden bij beslissingen omtrent de ondersteuning.
- **(weinig tot geen bruikbare informatie)** Matthias is gezien zijn jonge leeftijd en het feit dat hij onvoldoende besef heeft van zijn problematiek niet in staat om de ondersteuning te beoordelen.
- **(overwegend tevreden)** De **leerkracht** beoordeelt de invulling en het doel van de ondersteuning aan de leerling en de leerkracht met een 8/10. Ze merkt op dat het huidige aantal uren ondersteuning naar volgend schooljaar toe vermoedelijk al te beperkt is. Ook vindt ze het jammer dat de ondersteuning pas eind oktober werd opgestart, nadat zij het belang van de ondersteuning nogmaals geëxpliciteerd had. De communicatie met de ouders verloopt uitsluitend via de zorgleerkracht op school.

	<ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De ondersteuner beoordeelt het doel van de ondersteuning met een 7/10 of 8/10. Ze is heel positief over de samenwerking met de school, haar profiel als ondersteuner en de mogelijkheid om kennis en expertise te verkrijgen in haar eigen team (school voor BuO). Door de nood aan observatie en administratie startte de ondersteuning pas in oktober. Niettemin beseft de ondersteuner ook het belang hiervan voor een kwalitatieve ondersteuning. Ten slotte ervaart de ondersteuner een tekort aan overlegtijd met de leerkrachten.
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Dit schooljaar zijn er slechts enkele doelen opgesteld, aangezien de meeste vorig schooljaar reeds afgewerkt werden. Bij deze ondersteuningsdoelen werd er uitgegaan van de noden die papa nog ervoer: <ul style="list-style-type: none"> o werken rond geheugen: onthouden is belangrijk voor Matthias omdat hij de dingen niet kan zien (bv. onthoud een set van vijf objecten, maak een memory van vijf paar); o speelhoeken herkennen aan de hand van foto's: het hoekenwerk was aangegeven met onduidelijke foto's. Er was nood aan nieuwe, eenvoudige afbeeldingen; o zelfstandig werken: op vraag van de leerkracht werd het doel gesteld om Matthias 5 minuten zelfstandig te laten werken aan een taakje. Hij kon moeilijk stilzitten, zelfstandig werken en liep veel heen en weer in de klas. o zelfstandig naar het toilet gaan. - Aangezien deze doelen behaald bleken bij de eerste tussentijdse evaluatie (halverwege dit schooljaar) werd er afgesproken dat de ondersteuner uitsluitend ondersteuning zou bieden tijdens de turnlessen en aan de turnleerkracht. Het opgestelde doel hiervoor: <i>de turnleerkracht geeft visuele turnlessen aan de hand van co-creatie, tips en tools</i>. Concreet betekent dit dat de turnles aangepast wordt voor iedereen (klasbreed), zodat ze ook haalbaar is voor Matthias. - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Op de startvergadering werden de doelen bepaald in overleg tussen de ondersteuner, de papa van Matthias (telefonisch aanwezig), de leerkrachten (beide halftijds), de thuisbegeleiding, de zorgcoördinator (school) en het CLB. De verschillende betrokkenen komen aan het woord en volgende aspecten worden besproken: wat gaat er goed, wat zijn werkpunten, wie kan wat opnemen, wat is er prioritair ... Volgens de ondersteuner is er op deze vergaderingen echt sprake van een samenwerking: beslissingen worden nooit zonder overleg doorgevoerd.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens ondersteuning voor de tussentijdse evaluatie hielp de ondersteuner Matthias voornamelijk in de vorm van het geven/herhalen van duidelijke instructies. Ze speelden ook samen en Matthias kreeg opdrachtjes voor zijn fijne motoriek.

	<p><i>(leerkracht)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De huidige ondersteuning in de turnles (na de tussentijdse evaluatie) bestaat grotendeels uit ondersteuning aan de leerkracht. De ondersteuner helpt de turnleerkracht met het omkleden van de leerlingen, waardoor ze sneller met de turnles kan starten. De ondersteuner heeft hierbij extra aandacht voor Matthias, zodat hij niet treuzelt. Tijdens de turnles speelt de ondersteuner in op de noden van Matthias. Als ze merkt dat de turnles haalbaar is voor hem, laat ze hem zelfstandig deelnemen. Als er zich moeilijkheden voordoen, assisteert ze hem (bv. voordoen van bewegingen). Bij een hoogteparcours overloopt de ondersteuner het parcours vooraf met Matthias. Ze blijft ook bij hem in de buurt zodat hij hulp kan vragen als hij zich onveilig zou voelen. - Bij de ondersteuning in de turnles probeert de ondersteuner regelmatig feedback te geven aan de turnleerkracht. Samen reflecteren ze ook op het verloop van de turnles (bv. Heb je gezien dat dat wat moeilijk was voor Matthias? Wat zou je kunnen doen om dat te verbeteren?). - De bedoeling is om in de toekomst ook met de turnleerkracht te overleggen welke turnlessen er nog op het programma staan, te anticiperen op mogelijke problemen en vervolgens de turnles aan te passen voor de hele klasgroep (klasbreed), rekening houdend met de noden van Matthias. De ondersteuner vermeldt dat er op dit moment nog geen ruimte is geweest voor dergelijk overleg.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vanaf dit schooljaar krijgt Matthias 1u ondersteuning per week. - De huidige ondersteuning (na de tussentijdse evaluatie) vindt plaats tijdens de turnles. De eerdere ondersteuning begin dit schooljaar (o.a. werken rond zelfstandigheid) gebeurde in de klas.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er is sprake van flexibiliteit in de doelen en bijgevolg in inhoud en vorm van de ondersteuning (cf. supra). <i>(ondersteuner, leerkracht)</i> De ondersteuner benadrukt het belang van dergelijke flexibiliteit. <i>(ondersteuner)</i>
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Matthias eveneens ondersteuning van de huidige ondersteuner. Toen kreeg hij ondersteuning a rato van 2u of 3u per week.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	/
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: De (klas)leerkrachten van Matthias hebben op dit moment geen hulp- of zorgvraag. De hulpvraag van de leerkrachten tijdens het eerste deel van het schooljaar was gericht op ondersteuning van de leerkrachten bij het stimuleren van zelfstandigheid en bij timemanagement. Bij de tussentijdse evaluatie werd het doel geherformuleerd naar het ondersteunen van de turnleerkracht bij visusvriendelijke turnlessen en het aanbieden van tips en tools aan de turnleerkracht. 	

(ondersteuner, leerkracht)

- Vorm en inhoud:

- De ondersteuning aan Matthias bestaat op dit moment voor een groot deel uit ondersteuning aan de turnleerkracht. (cf. supra) *(ondersteuner, leerkracht)* Deze ondersteuning bestaat voornamelijk uit het geven van tips rond hoe de turnleerkracht de les veiliger kan maken (bv. gevaarlijke situaties worden aangeduid met een rode kleur). *(leerkracht)*
- Hoewel de (klas)leerkrachten geen hulp- of zorgvraag hebben, probeert de ondersteuner ook aanspreekbaar te zijn voor hen (naast de ondersteuning aan de turnleerkracht). Soms hebben ze korte gesprekjes over hoe de les verlopen is. De ondersteuner geeft hierop dan feedback of ze spoort de leerkracht aan om zelf na te denken over welke opdrachten haalbaar zijn voor Matthias. *(ondersteuner)*

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- De ouders worden niet betrokken bij de invulling van de ondersteuning. – *Citaat: Ik mis de ouders soms wel wat in het verhaal.* De ondersteuner is zich ervan bewust dat de ouders niet altijd op de hoogte zijn van wat zij met Matthias doet tijdens de ondersteuning, maar zij geven ook niet aan dat ze nood hebben aan bijvoorbeeld een heen-en-weerschriftje of communicatie per mail. *(ondersteuner)*
- De ouders zijn wel op de hoogte van de gestelde doelen en of deze al dan niet behaald zijn. *(ondersteuner)* Volgens de leerkracht worden de ouders betrokken, maar komt er weinig informatie van hen (onder andere over de thuissituatie) tot bij de school. *(leerkracht)*
- Papa geeft aan dat hij onvoldoende zicht heeft op de eigenlijke invulling van de ondersteuning op school. Hij vermoedt dat er bekeken wordt hoe Matthias zich in de klas gedraagt, hoe de interacties met klasgenoten lopen... Papa zou ook niet betrokken worden bij beslissingen. Het zou beter zijn mochten de ouders geïnformeerd worden over de verschillende mogelijkheden, zodat zij nadien zelf een keuze kunnen maken. *(ouder)*

Mate van betrokkenheid leerling

- Matthias zelf wordt niet betrokken, omdat hij nog te jong is. *(ondersteuner, leerkracht)* Er is met hem ook geen communicatie over de ondersteuning, omdat hij nog te jong is en onvoldoende zicht heeft op zijn problematiek. *(leerkracht)*
- Volgens papa zou het beter zijn om ook Matthias te betrekken in de communicatie rond de ondersteuning en zijn problematiek. *(ouder)*

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** de ondersteuner, papa van Matthias, leerkrachten (beide halftijds), turnleerkracht, thuisbegeleider, de zorgleerkracht/-coördinator (school), CLB-medewerker. Volgens de papa van Matthias zijn de directrice van de school en de logopediste (externe hulpverlener) ook betrokken bij de ondersteuning. Papa beschouwt de **thuisbegeleider** als belangrijkste ondersteuningsfiguur, aangezien zij het meeste werkt met Matthias. - *Citaat: Parce que c'est elle qui travaille le plus avec Matthias pour son problème. [...] Donc c'est vraiment la personne qui est le plus importante.[...] Il la connaît, oui. (ouder)* **Leerkracht:** De leerkracht³⁸ wordt 'van a tot z' betrokken door de ondersteuner. (*leerkracht*) Volgens papa heeft de leerkracht in de eerste plaats aandacht voor de nodige aanpassingen voor Matthias. Papa is ervan overtuigd dat de klasleerkracht van Matthias problemen onmiddellijk oplost. (*ouder*)
- **Zorgleerkracht/-coördinator:** De zorgleerkracht/-coördinator houdt alle informatie bij rond de ondersteuning. (*leerkracht*)
- **Thuisbegeleider:** De thuisbegeleiding is nooit aanwezig in de klas. (*leerkracht*) Volgens papa gaat de thuisbegeleider soms wel langs op school en is er communicatie met de leerkracht om bijvoorbeeld te bespreken of Matthias goed meewerkt in de klas. (*ouder*)
- **Directrice:** Papa heeft enkel contact met de directrice tijdens de overlegmomenten. Hij vermoedt dat de directrice wel op de hoogte is van wat er tijdens de ondersteuning gebeurt. (*ouder*)
- **Logopediste:** De logopediste is aanwezig op de overlegmomenten, maar momenteel krijgt Matthias nog geen begeleiding van haar. Hij zou nog te jong zijn voor dergelijke begeleiding. (*ouder*)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Af en toe worden er enkele klasuren ingevuld door een zorgleerkracht/-coördinator van de school. Hij/zij geeft hem dan extra aandacht bij bepaalde activiteiten, als de leerkracht daarvoor geen ruimte heeft. Deze klasuren zijn bedoeld voor de hele klasgroep, maar toch is de zorgleerkracht/-coördinator iets vaker met Matthias bezig tijdens deze momenten zodat de leerkracht aandacht kan hebben voor andere leerlingen met moeilijkheden. Het doel van deze ondersteuning is één-op-één aandacht bieden aan de leerling zodat de leerkracht ontlast wordt. Verder is de ondersteuner niet in detail geïnformeerd over andere zorginitiatieven vanuit de school. (*ondersteuner*)
 - o De leerkracht zelf geeft aan dat er dit schooljaar naast de ondersteuning door de ondersteuner geen extra begeleiding was door de zorgleerkrachten. Door de vele afwezigheden van de klasleerkrachten die moesten worden opgevangen door de zorgleerkrachten, was er geen ruimte meer voor zorgbegeleiding.

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- **Samenwerking**
 - o **Ondersteuner en turnleerkracht:** Bij de ondersteuning aan Matthias is de turnleerkracht betrokken. De inhoud en vorm van de ondersteuning worden bepaald in overleg tussen de turnleerkracht en de ondersteuner. Soms geeft de ondersteuner spontaan een bundel met tips en spelletjes aan de turnleerkracht. Zij kan dan zelf beslissen of ze deze informatie verwerkt in haar turnlessen. Een apart overleg met de turnleerkracht zou nuttig zijn volgens de ondersteuner om bij de

³⁸ Onduidelijk of dit verwijst naar de klasleerkracht of de turnleerkracht.

invulling van de turnlessen meer te anticiperen op mogelijke problemen voor Matthias. (*ondersteuner*) De leerkracht verwijst naar dergelijk apart overleg tussen de turnleerkracht en de ondersteuner³⁹. (*leerkracht*)

- **Ouder en school:** De communicatie met de ouders verloopt via de zorg van de school. De zorg plant ook alle vergaderingen in en brengt de verschillende betrokkenen op de hoogte. Deze school neemt volgens de ondersteuner dus zeker haar verantwoordelijkheid op. (*ondersteuner*)

- Communicatie

- Na elke vergadering ontvangen de verschillende betrokkenen een verslag van de vergadering via de ondersteuner per mail. Er is daarbij steeds ruimte voor aanvullingen of aanpassingen. Veranderingen rond de ondersteuning worden ook steeds gecommuniceerd. (*ondersteuner*)
- **Ondersteuner en klasleerkracht:** De geïnterviewde (klas)leerkracht heeft hierover een dubbel gevoel: sinds dit schooljaar staat ze halftijds in de klas, waardoor ze ook minder vaak aanwezig is. Het contact met de ondersteuner verloopt bijgevolg voornamelijk via haar collega-leerkracht en via de turnleerkracht. Deze communicatie verloopt volgens haar wel goed. (*leerkracht*)
- **Ouders, leerkrachten en school:**
 - De communicatie met de ouders van Matthias is inhoudelijk eerder beperkt volgens de ondersteuner, vermoedelijk door de taalbarrière (papa is Franstalig). Als papa op een overlegmoment aanwezig is, dan lijkt hij volgens de ondersteuner ook maar weinig tijd te hebben. Volgens de leerkracht, de ondersteuner en de zorg zou de mama van Matthias meer met de opvoeding van de kinderen bezig zijn, maar met haar is er geen rechtstreeks contact. (*ondersteuner*)
 - De zorgleerkracht neemt de communicatie met de ouders voor een groot deel op zich, aangezien zij communicatief (zeker in het Frans) sterker is dan de ondersteuner. In principe verloopt alle communicatie, ook over de ondersteuning, met de ouders via de school. (*ondersteuner*)
 - De leerkracht vindt dat er weinig gecommuniceerd wordt door de ouders. Als voorbeeld schetst ze de situatie waarbij ze meerdere keren een briefje in de boekentas van Matthias had gestopt met de vraag zijn petje mee naar school te brengen. Uiteindelijk heeft de zorgleerkracht telefonisch contact opgenomen met de ouders omdat er geen respons kwam op de briefjes. Rechtstreekse communicatie met de ouders verloopt moeizaam, waardoor de communicatie via de zorgleerkracht gebeurt. (*leerkracht*)
 - De papa van Matthias zegt dat hij één van beide leerkrachten van Matthias nog niet ontmoet heeft. De mama van Matthias zou haar volgens hem wel al ontmoet hebben. Papa is positief over het contact met de leerkracht. Hij kan haar zien op het oudercontact en wanneer hij Matthias van school ophaalt. (*ouder*)

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Op psychosociaal vlak noemt papa geen effect van de ondersteuning.
- De leerkracht heeft de indruk dat Matthias niet beseft dat hij 'anders' is. Hij voelt zich volgens haar goed in de klas en hij ligt goed in de klasgroep. De andere kinderen helpen hem (bv. ze geven Matthias een hand op de trap). De leerkracht weet niet of de

³⁹ De leerkracht werd pas in de periode mei 2019 geïnterviewd. De ondersteuner werd eerder (april 2019) geïnterviewd. Zij wees op de nood aan het overleg met de turnleerkracht en het feit dat dergelijk overleg ingepland stond.

	<p>ondersteuning hierbij een rol speelt. Ze weet ook niet goed of Matthias echt nood heeft aan de ondersteuning. – <i>Citaat: Hij vraagt er ook niet achter.</i> De kleine klasgroep (21 leerlingen) is volgens haar positief. Die maakt mogelijk dat Matthias minder nood aan ondersteuning ervaart. De leerkracht verwijst naar het feit dat ze het ‘goedemorgenlied’ heeft aangepast voor Matthias, waardoor hij meer betrokken wordt bij dit klasmoment. Dit heeft volgens haar een zichtbaar positief effect op hem. <i>(leerkracht)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Volgens de ondersteuner heeft Matthias geen moeilijkheden met zijn problematiek omdat hij nog zo jong is. Alle betrokkenen samen leren hem dat hij kan wat zijn klasgenoten doen, maar op een aangepaste manier. De ondersteuner weet niet of er op sociaal vlak een effect is van de ondersteuning, wel worden de medeleerlingen van Matthias zo veel mogelijk betrokken in de ondersteuning (bv. De ondersteuner betreft ook andere leerlingen bij spelletjes die ze speelt met Matthias), zodat hij zich niet ‘speciaal’ voelt door de ondersteuning. Er werd ook een inleefmoment georganiseerd met de hele klas.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Matthias heeft vooruitgang geboekt op schools vlak, bijvoorbeeld bij het puzzelen. Hij herkent de tekeningen en vormen beter. Volgens papa toont deze vooruitgang het positief effect van de ondersteuning. <i>(ouder)</i> - Matthias participeert goed aan het klasgebeuren, ondanks de beperkte ondersteuning. Hij is positief geëvolueerd (bv. vooruitgang puzzelen, knippen) dankzij de ondersteuning (voor de tussentijdse evaluatie). <i>(leerkracht)</i> - De huidige ondersteuning is niet gericht op het academisch functioneren. <i>(ondersteuner)</i>
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft de indruk dat de aanwezigheid van een ondersteuner in de klas soms confronterend kan zijn, maar ook helpend is voor de leerkrachten. De ondersteuner beklemtoont dat het belangrijk is dat de leerkrachten zelf het effect van de ondersteuning ervaren (bv. baat bij hebben, evolutie voelen, veilig voelen). In deze casus ervaren de leerkrachten de ondersteuning vooral als een ontlasting. – <i>Citaat: Ze moeten even niet bezig zijn met Matthias.</i> <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht zelf is heel blij met het feit dat ze informatie en tips krijgt van de ondersteuner in het omgaan met de verschillende problematieken (bv. puzzelen op een gekleurde ondergrond). Zonder ondersteuning zou het verwerven van deze kennis meer tijd vergen. <i>(leerkracht)</i> - De ondersteuner heeft ook het gevoel dat de ondersteuning positief is voor de school. De school vroeg tips om de speelplaats/school aan te passen voor Matthias (schoolbreed), waarvoor de ondersteuner verschillende ideeën en voorbeelden uitwerkte. De school reageerde verontwaardigd op de reductie van het aantal uren ondersteuning. – <i>Citaat: ‘Oh nee, je gaat ons toch niet laten staan’.</i> Hoewel deze reductie betekent dat de school over voldoende expertise beschikt om zelf een aantal zaken op te nemen, impliceert de reactie van de school het belang dat ze hecht aan de extra ondersteuning. Deze school heeft volgens de ondersteuner echt nood aan extra mensen die de leerkrachten kunnen ontlasten. <i>(ondersteuner)</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd bij ondersteuner en leerkracht wegens tijdsgebrek.</i> 	

- Papa had geen concrete verwachtingen bij de ondersteuning, maar hoopte alleen dat Matthias zich normaal zou blijven ontwikkelen. Deze verwachting is volgens hem waargemaakt. (ouder)
Opvolging effectiviteit ondersteuning
- Niet bevroegd bij ondersteuner en leerkracht wegens tijdsgebrek.

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid met ondersteuning door vooruitgang: Papa is in het algemeen tevreden met de ondersteuning omdat hij zelf geen grote problemen opmerkt bij Matthias. Bovendien maakt Matthias vooruitgang volgens papa. Papa veronderstelt bijgevolg dat de ondersteuning een positief effect heeft. - (+) Tevreden met doel van de ondersteuning - (+) Geen negatieve ervaringen rond de ondersteuning - (+) Goede samenwerking en voldoende communicatie met verschillende betrokkenen, in het bijzonder met de leerkracht(en) - (+/-) Mate van betrokkenheid bij beslissingen: Volgens papa zou het beter zijn mochten zij als ouders op de hoogte gebracht worden van verschillende mogelijkheden zodat ze op basis daarvan een beslissing kunnen nemen. Op dit moment zouden ze niet betrokken worden bij beslissingen. Papa lijkt dit niet als een uitgesproken nood aan te geven. – <i>Citaat: Oui, je pense que ça serait bien.</i>
Perspectief leerling	Weinig tot geen bruikbare	<ul style="list-style-type: none"> - Matthias begrijpt niet goed dat hij een beperking heeft en wat die beperking inhoudt. Hij weet bijgevolg ook niet dat er mensen zijn die hem komen helpen. Door zijn jonge leeftijd en het feit dat hij weinig zicht heeft op zijn problematiek was het moeilijk om hierover met hem te praten.

	informatie	
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 8/10: De leerkracht is tevreden met de gestelde doelen. Naar het lager onderwijs toe is er nood aan andere doelen, maar op dit moment volstaan de gestelde doelen. – <i>Citaat: Het zijn echt wel de juiste doelen voor een leerling van deze leeftijd.</i> - (+) Beoordeling invulling ondersteuning 8/10: Matthias kan goed mee in de klas en lijkt zich ook goed te voelen op school. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm - te weinig uren ondersteuning naar volgend schooljaar toe: Zeker met het oog op de toekomst zou meer tijd zinvol zijn. Mocht de ondersteuner vaker in de klas aanwezig zijn, dan zou ze bijvoorbeeld een verhaal individueel met Matthias kunnen herhalen en hierrond een extra taalactiviteit maken met hem. De ondersteuning zou dan diepgaander kunnen zijn. - (+) Beoordeling ondersteuning aan leerkracht 8/10: <i>Citaat: Het is eigenlijk prima, maar het kan altijd beter.</i> - (+) Profiel ondersteuner: De leerkracht vindt dat de ondersteuner zeker het juiste profiel heeft. Ze verwijst hierbij ook naar wat de ondersteuner vorig jaar gerealiseerd heeft met de vorige leerkracht van Matthias. Bovendien is de ondersteuner steeds bereid tot telefonisch contact, ze geeft veel tips en ze heeft een goede band met Matthias. - (+/-) Opstart ondersteuning: De leerkracht was licht ontgoocheld in het feit dat de ondersteuning pas rond eind oktober is gestart. Ze kreeg de indruk dat het niet meer nodig bevonden werd om Matthias ondersteuning te bieden. Nadat de leerkracht expliciet had laten weten aan de verschillende betrokkenen dat ze ondersteuning aan Matthias wel nodig vond, werd die volgens haar vrij snel opgestart. - (+/-) Communicatie en contact met ouders: Uiteindelijk verloopt alles zoals het hoort, alleen het contact en de communicatie met de ouders verloopt wat minder goed. Er is een moeizaam rechtstreeks contact, waardoor alle communicatie via de zorgleerkracht verloopt.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 7/10 of 8/10: De ondersteuner was minder tevreden met de doelen bij het begin van het schooljaar (o.a. werken rond geheugen). Ze stond hier zelf niet helemaal achter, maar ze is erin meegegaan omdat de papa van Matthias die doelen belangrijk vond. Volgens de ondersteuner vonden ook de leerkrachten deze doelen minder belangrijk. Met het huidige doel rond de ondersteuning aan de turnleerkracht en de zelfstandigheid van Matthias is de ondersteuner wel tevreden. - (+) Beoordeling invulling ondersteuning aan leerling en leerkracht 7/10: Op dit moment loopt de ondersteuning goed. De ondersteuner zou een score van 8/10 of 9/10 geven als er ruimte zou zijn voor overleg met de turnleerkracht (cf. supra). <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - te weinig ruimte/tijd voor overleg met de (turn)leerkracht: De ondersteuner ervaart een tekort aan tijd om te communiceren met de turnleerkracht. Voor, tijdens en na de turnles zijn de enige mogelijke

		<p>communicatiemomenten. Een apart overlegmoment met de turnleerkracht zou beter zijn om onder andere te luisteren naar de leerkracht en om haar noden te bevragen. – <i>Citaat: Soms heb je het gevoel dat je dingen doet die je niet hebt kunnen aftoetsen met de leerkracht. Je weet dan ook niet dat zij daar dan achter staat...</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Samenwerking school <ul style="list-style-type: none"> o (+) De ondersteuner beoordeelt de samenwerking met de school met een 9/10. De ondersteuner werkt graag samen met deze school. Zij neemt haar verantwoordelijkheid als school zeker op. – <i>Citaat: Alles loopt goed. Ik ben heel tevreden.</i> o (+) Goede informatiedoorstroom tussen leerkrachten: De leerkrachten van vorig schooljaar hebben alle tips van de ondersteuner doorgegeven aan de huidige leerkracht(en) van Matthias. Ook op een overleg eind vorig schooljaar werden de huidige leerkrachten reeds geïnformeerd over de problematiek van Matthias en hoe ze er gepast mee kunnen omgaan. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner heeft de indruk dat ze over het ‘juiste’ profiel en voldoende expertise beschikt voor de ondersteuning aan Matthias. Bovendien kan ze voor bijkomende expertise steeds bij haar eigen team terecht (school voor BuO), al dan niet tijdens de geplande momenten voor casusoverleg. De ondersteuner geeft aan dat ze zeker bij haar team terecht zou kunnen, mocht ze niet over de nodige kennis/informatie beschikken. - (+/-) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is onmiddellijk ingeschakeld bij de start van het schooljaar, maar ze kon pas effectief starten in oktober omdat er eerst overleg met de betrokken partijen moest gebeuren en klasobservatie nodig was. De ondersteuner vindt administratie en observatie belangrijk om te kunnen starten, maar voor de school (en de leerkrachten) moet de ondersteuning onmiddellijk kunnen beginnen.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- <i>Geen concreet antwoord van de leerkracht</i> ; In het algemeen gaat het goed met Matthias hoewel hij eigenlijk maar weinig ondersteuning krijgt.	- Met het oog op volgend schooljaar zou Matthias nog zelfstandiger moeten zijn (bv. Hij zou zelf moeten weten dat hij zijn zonnebril en petje moet opzetten als hij buiten gaat spelen). Op dit moment moet de leerkracht hem hier telkens op wijzen. Hoe en of dit concreet door de ondersteuner opgenomen moet worden, is niet duidelijk.
Perspectief ondersteuner	- (+) De aanwezigheid van de ondersteuner is een houvast voor Matthias als hij zich onzeker voelt.	- Momenteel zijn er geen onderdelen van de ondersteuning die anders ingevuld of georganiseerd zouden moeten worden. Het

	<p>- (+) Matthias heeft de één-op-één- begeleiding nodig om hem wat te temperen, omdat hij soms 'eerder druk gedrag' stelt. Het contact met de ondersteuner is belangrijk om hem erop te wijzen dat hij voldoende rustig moet blijven om gevaarlijke situaties (bv. in de turnles) te vermijden. Hoewel Matthias nog jong is, is deze bewustmaking erg belangrijk volgens de ondersteuner.</p>	<p>ondersteuningstraject loopt goed.</p>
--	--	--

Casus ID	T6-J-KO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Tuur (jongen, 6 jaar, kleuteronderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	<p>Tuur krijgt type 6-ondersteuning. Hij is bijna volledig blind. De ondersteuningsnood bestaat uit volgende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sociale vaardigheden (bv. hoe contact maken met klasgenootjes) - mobiliteit (bv. de weg leren vinden op school) - fijne motoriek (extra stimuleren) - tactiel illustratiemateriaal voorzien (omzetten van visueel naar tactiel illustratiemateriaal) - ondersteuning bij uitstappen (bv. ruimte vooraf verkennen of individuele begeleiding) - braille aanleren <p>In het algemeen heeft Tuur (bijna) voor alles wat er in de klas gebeurt ondersteuning nodig, hij kan niets zelfstandig, alles moet hem aangeleerd worden. (<i>leerkracht</i>)</p> <p>Er zou daarnaast ook gewerkt moeten worden rond taal (taalopname en -productie). Wegens tijdsgebrek is het niet mogelijk voor de ondersteuner om dit op te nemen.</p>
Informanten	<p>Tuur (leerling), mama van Tuur, leerkracht en ondersteuner</p> <p>Het gesprek met Tuur en zijn mama vond plaats in de paasvakantie (periode april 2019). Het interview met de leerkracht en de ondersteuner van Tuur gebeurde in de periode april 2019, respectievelijk na en voor de paasvakantie.</p> <p>Het gesprek met Tuur leverde weinig tot geen bruikbare informatie op. Zijn jonge leeftijd kan dit vermoedelijk verklaren.</p>

Achtergrondinformatie	/
-----------------------	---

Samenvatting	<p>Tuur is bijna volledig blind, hij krijgt hiervoor type 6-ondersteuning. De ondersteuningsnood is heel uitgebreid: sociale vaardigheden, mobiliteit, fijne motoriek, tactiel illustratiemateriaal voorzien, ondersteuning bij uitstappen, braille leren. Er zou ook gewerkt moeten worden rond taalvaardigheden, maar wegens tijdsgebrek is het voor de ondersteuner niet mogelijk om ook dit op te nemen. In het algemeen is het doel van de ondersteuning ervoor zorgen dat hij kan deelnemen aan het klas- en lesgebeuren en hem braille aanleren ter voorbereiding op het eerste leerjaar. Hij krijgt wekelijks ondersteuning gedurende twee voormiddagen. Enkel het aanleren van braille gebeurt buiten de klas en individueel. De overige ondersteuning gebeurt zo veel mogelijk in de klas. Qua inhoud en vorm is er zeker sprake van flexibiliteit in de ondersteuning: er wordt rekening gehouden met de noden van Tuur (bv. als hij moeite heeft om zich te concentreren gaat de ondersteuning buiten de klas door) en de planning van de leerkracht (bv. klasuitstap). De ondersteuning aan de leerkracht neemt voornamelijk de vorm aan van overleg en communicatie tussen de leerkracht en de ondersteuner en deze wordt vraaggericht ingevuld. De ondersteuner geeft tips en informatie aan de leerkracht.</p> <p>De betrokkenheid van de ouders bij de ondersteuning blijft beperkt, volgens de verschillende informanten. Voor de mama van Tuur volstaat de huidige graad van betrokkenheid terwijl de ondersteuner een grotere mate van betrokkenheid had gewenst. Ook de betrokkenheid van de leerling is klein, hij heeft zo goed als geen inbreng. De ondersteuner schrijft dit toe aan zijn jonge leeftijd en zijn persoonlijkheid. De leerkracht veronderstelt dat hij onvoldoende taalvaardig is om bijvoorbeeld zijn eigen noden/behoefte aan te geven.</p> <p>De belangrijkste betrokkenen bij de ondersteuning aan Tuur zijn volgens mama de ondersteuner en de leerkracht. De samenwerking tussen de leerkracht en de ondersteuner verloopt heel goed, volgens de leerkracht én de ondersteuner. De leerkracht wordt betrokken bij de inhoud en de vorm van de ondersteuning, met uitzondering van de brailleondersteuning omdat de leerkracht daarin geen expertise heeft. Communicatie tussen alle betrokkenen gebeurt in de eerste plaats op de structurele overlegmomenten. De leerkracht en de ondersteuner communiceren daarnaast ook telkens wanneer de ondersteuner op school is en eventueel per mail. De ouders worden, naast de overlegmomenten, op de hoogte gehouden van de ondersteuning aan de hand van een heen-en-weerschriftje en eventueel via WhatsApp. Hoewel deze communicatie beperkt blijft, volstaat dit voor mama. Ze neemt noch initiatief in het intensifiëren van de betrokkenheid, noch in de communicatie.</p> <p>Zowel de mama als de leerkracht en de ondersteuner merken een gunstig effect van de ondersteuning bij Tuur op sociaal vlak. De leerkracht en de ondersteuner verwijzen naar een bijkomend effect van respectievelijk 'meer rust' en 'zich goed in zijn vel voelen en ontwikkeling' (psychosociaal). Op academisch vlak is het effect van de ondersteuning volgens mama dat Tuur het gewoon onderwijs</p>
---------------------	---

kan blijven volgen. In de lijn hiermee spreekt de ondersteuner over een gunstig effect op participatie aan het lesgebeuren. Het effect voor de **leerkracht** is volgens de ondersteuner een toename in handelingsbekwaamheid (bv. Ze gaat aan de slag met informatie en tips van de ondersteuner). De leerkracht zelf ervaart dankzij de ondersteuning een zekere vorm van geruststelling en een reductie van de werklust.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De **mama** van Tuur staat over het algemeen positief tegenover de ondersteuning aan haar zoon, ondanks het feit dat ze er slechts in beperkte mate bij betrokken is. Ze is voornamelijk positief over het feit dat Tuur dankzij de ondersteuning in het regulier onderwijs kan blijven, maar haalt meerdere keren het tekort aan uren aan als minpunt van de ondersteuning.
- **(weinig tot geen bruikbare informatie)** Het gesprek met de **leerling** leverde te weinig informatie op om een algemeen label toe te kennen in termen van tevredenheid.
- **(overwegend tevreden)** De **leerkracht** beoordeelt het doel en de invulling van de ondersteuning met 9/10. De samenwerking en communicatie met de ondersteuner lopen vlot. Ze is uitgesproken tevreden met het profiel van de ondersteuner (top-ondersteuner). Volgens de leerkracht is er eveneens een tekort aan ondersteuningsuren.
- **(matig tevreden)** De **ondersteuner** geeft een goede beoordeling (7/10 of 8/10) wat betreft de invulling van de ondersteuning. De communicatie verloopt in het algemeen vlot, maar vooral de samenwerking met de leerkracht is een sterk punt. Zoals de mama van Tuur en de leerkracht wijst de ondersteuner op een tekort aan uren, wat zorgt voor frustratiegevoelens bij de ondersteuner en te weinig tijd om aan (al) de ondersteuningsdoelen te werken. Ten slotte wenst de ondersteuner ook meer betrokkenheid van de ouders van Tuur.

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning

A Ondersteuning aan de leerling

Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel van de ondersteuning is in de eerste plaats ervoor zorgen dat Tuur kan deelnemen aan het klas- en lesgebeuren. Een tweede doel is de voorbereiding van Tuur op het eerste leerjaar, meer bepaald door hem braille aan te leren zodat Tuur in het eerste leerjaar wat voorsprong heeft. <i>(leerkracht)</i>⁴⁰ - Verloop en betrokkenen: Deze doelen zijn volgens de leerkracht bepaald vanuit de school voor BuO. De leerkracht is hiervan later
---------------------------	--

⁴⁰ Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner

	op de hoogte gebracht. (<i>leerkracht</i>)
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning in de klas: bv. ondersteuning tijdens knutselen - Ondersteuning buiten de klas: braille leren lezen en leren werken met de braillemachine - Voorbereiding van materiaal waarmee Tuur kan werken als de ondersteuner niet op school is (bv. De opdracht 'knip de figuren uit en kleef ze van groot naar klein op deze strook' wordt omgezet voor Tuur naar een tactiele opdracht 'neem de blokjes en kleef ze van klein naar groot op de velcrostrook'). (<i>leerkracht</i>) - Begeleiding van activiteiten (bv. yoga, hoekenspel) om sociale contacten met klasgenoten te bevorderen - Begeleiding bij uitstappen (bv. met de klas naar de dokter)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Tuur krijgt gedurende 2 voormiddagen/week ondersteuning. Dit is het maximaal aantal uren, omdat er niet meer uren beschikbaar zijn binnen de werking van deze school voor BuO.⁴¹ - Drie vierde van de tijd wordt er één-op-één, in de klas gewerkt met Tuur. Tijdens knutselen wordt hij bijvoorbeeld één-op-één begeleid, maar hij zit wel samen met de andere kinderen in de klas. - Eén vierde van de tijd (ongeveer 1u30) krijgt Tuur ondersteuning buiten de klas. Er wordt dan aandacht besteed aan het aanleren van braille en het werken met de braillemachine om te leren typen. Braille leren lezen en leren om tactiel letters te onderscheiden vergt heel veel concentratie. Daarom werd er gekozen om de ondersteuning buiten de klas te laten doorgaan.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Op praktisch vlak zijn er heel wat wijzigingen geweest in het uurrooster van de ondersteuner, bijvoorbeeld om de zaal voor het schoolfeest te verkennen of om mee te gaan met een klasuitstap. - Daarnaast wordt er ook rekening gehouden met de behoeften van Tuur in hoe de ondersteuning vorm krijgt. Als hij bijvoorbeeld heel moe is of moeite heeft om zijn aandacht bij de opdracht te houden, dan neemt de ondersteuner hem apart (buiten de klas). - Op inhoudelijk vlak is er altijd een planning, maar er wordt ook rekening gehouden met de noden die zich voordoen. Als het mooi weer is en de leerkracht wil met de klasgroep naar buiten, dan past de ondersteuner de inhoud van het ondersteuningsmoment hieraan aan.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Tuur ook ondersteuning, maar van een andere ondersteuner.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - In de eerste kleuterklas kreeg hij GON-begeleiding.

⁴¹ De ondersteuner merkt op dat er voor blinden in het algemeen te weinig uren zijn. Bij een andere kleuter met een gelijkaardige ondersteuningsnood werd er een vrijwilliger ingeschakeld (eveneens voor twee voormiddagen/week). De ondersteuner merkt vooral op sociaal vlak het effect van deze extra ondersteuning.

B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)

- Doel: Er werden geen aparte ondersteuningsdoelen opgesteld op leerkrachtniveau. *(leerkracht)*
- Inhoud en vorm:
 - o De ondersteuning aan de leerkracht neemt de vorm aan van **overleg en communicatie**, voor/na de school/de ondersteuning of tijdens de speeltijd. *(leerkracht, ondersteuner)*
 - Als de ondersteuner op school is (min. 1 keer/week) bespreekt ze met de leerkracht hoe de voorbije dagen verlopen zijn (bv. Hoe reageren klasgenoten op Tuur?) en wat er die week nog op hun programma staat. Er wordt dan afgestemd met de leerkracht bij welke activiteiten de leerkracht verwacht ondersteuning nodig te hebben en of ze nog bepaalde vragen heeft (bv. advies rond de aankoop van aangepast materiaal voor Tuur). *(ondersteuner)* De ondersteuning aan de leerkracht vertrekt dus hoofdzakelijk van de vraagstelling van de leerkracht (**vraag-gericht**). *(leerkracht)*
 - De leerkracht krijgt tips en leert op die manier hoe ze best omgaat met blindisme. De ondersteuner informeert de leerkracht over welke gedragingen al dan niet normaal zijn voor een kleuter met deze problematiek of over welke vorderingen Tuur maakt in het leren van braille. *(ondersteuner)* De leerkracht is van mening dat de ondersteuner een grote **informatieve** rol vervult. *(leerkracht)*
 - Mama geeft enkele voorbeelden van hoe de ondersteuner de leerkracht ondersteunt: de ondersteuner helpt de leerkracht bij de keuze van speciaal materiaal of ze geeft haar de tip om zand in de verf van Tuur te mengen zodat hij dit kan voelen. De ondersteuner wijst de leerkracht er ook op dat Tuur moet leren om een persoon die iets vertelt aan te kijken. *(ouder)*
 - o De ondersteuner hangt ten slotte ook de brailleletters van Tuur op in de klas, zodat de leerkracht deze leert en hier eventueel mee kan werken. De leerkracht krijgt dus ook **inhoud** mee om met Tuur verder te werken. *(ondersteuner)*

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- De ondersteuner merkt op dat de betrokkenheid van de ouders **niet zo heel groot** is. Zij hebben volgens de ondersteuner het 'volste vertrouwen' in de school en de ondersteuner. Bovendien zouden ze een druk (privé) leven hebben. Het zou volgens de ondersteuner goed zijn, mochten zij iets meer betrokken zijn bij de ondersteuning zodat zij bepaalde dingen ook thuis met Tuur kunnen opnemen. *(ondersteuner)*
- De leerkracht geeft aan dat de ouders de ondersteuner en de leerkracht volledig vrijlaten in de ondersteuning. Ze zijn altijd heel positief. *(leerkracht)*
- De ouders lijken niet echt betrokken bij de ondersteuning, onder andere bij het bepalen van het doel van de ondersteuning en de inhoud. – *Citaat: Ik denk dat wij niet echt betrokken zijn geweest, omdat wij ook niet weten welk doel zij hebben. Wij weten natuurlijk wel welk doel ze hebben, maar als je start met een ondersteuningsdienst weten wij wel dat dat is om Tuur vooruit te helpen. Maar wat dat juist inhoudt, dat weten wij ook niet precies. [...]* Je bent er niet echt bij

betrokken. Wij weten wel wat ze doen met dat heen-en-weerschriftje, maar echt betrokken... Maar mochten we vragen hebben, kunnen we die wel stellen. Maar eigenlijk laten we die hun gang gaan. *(ouder)*

- Mama gaat soms mee zwemmen met de klas van Tuur. Het is niet mogelijk voor de leerkracht om op alle leerlingen te letten, daarvoor is er meer begeleiding nodig. *(ouder)*

Mate van betrokkenheid leerling

- Met Tuur wordt er niet veel over de ondersteuning gesproken. Zijn inbreng is **heel beperkt**, wat de ondersteuner toeschrijft aan zijn jonge leeftijd en zijn persoonlijkheid. Tuur is redelijk volgzzaam en neemt weinig initiatief. De ondersteuner zou er mogelijk (nog) meer expliciet naar moeten vragen. Bij een andere kleuter van de ondersteuner verloopt dit erg spontaan en geeft de kleuter aan wat ze nodig heeft. *(ondersteuner)*
- Ook de leerkracht zegt dat Tuur (quasi) geen rol speelt bij de invulling van de ondersteuning. Hij is onvoldoende taalvaardig, maar toont bijvoorbeeld wel via zijn houding wanneer het te veel wordt. *(leerkracht)*

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, leerkracht, klasgenoten. De zorgcoördinator en de CLB-medewerker zijn wel betrokken, maar mama ziet hen enkel op de formele overlegmomenten. Tuur krijgt ook thuisbegeleiding, maar die is niet gericht op de schoolcontext. *(ouder)* De belangrijkste betrokkenen bij de ondersteuning aan Tuur zijn volgens mama de **ondersteuner** en de **leerkracht**, omdat zij het meest aantal uren met hem werken. - *Citaat: Ja, ze zijn hele dagen bij Tuur hè. Zelfs meer dan wij eigenlijk. [...] Ja, als ze een hele dag in de school zijn, dus zij voeden hem op. Ze leren hem heel veel dus.*
- **Leerkracht:** De leerkracht is voor 100% betrokken en gemotiveerd. *(ondersteuner)*
- **Klasgenoten:** De klasgenoten van Tuur helpen hem met kleine praktische dingen, zoals het papiertje van zijn koek opendoen, hem begeleiden naar het toilet of samen dansen op het schoolfeest. Mama voegt hieraan toe dat Tuur het zeker zelf aangeeft als hij geen hulp nodig heeft. *(ouder)*
- **CLB-medewerker:** Het CLB is nog niet op de vergaderingen aanwezig geweest. De informatie bereikt hen wel via mail, al zijn ze volgens de ondersteuner zelf niet zo gemakkelijk bereikbaar. *(ondersteuner)* Omdat er zich geen problemen voordoen, is er ook geen rechtstreeks contact nodig met het CLB. *(ouder)*
- **Extra ondersteuning van de school** (bv. zorgcoördinator):
 - o Tuur krijgt geen extra begeleiding vanuit de school. De **zorgcoördinator** volgt de situatie wel mee op. Zij is de contactpersoon tussen het CLB, de ouders en de ondersteuner. Zij organiseert vergaderingen en volgt het leerlingvolgsysteem op vanuit de school en probeert bijvoorbeeld ook rekening te houden met nodige

voorbereidingen naar volgend schooljaar toe. *(ondersteuner, ouder)*

- Er zijn standaard enkele zorgmomenten⁴² ingepland in de agenda van de leerkracht (*Citaat: Eigenlijk is de juf de zorgleerkracht*), die bedoeld zijn om individueel te werken met leerlingen met extra noden. De leerkracht geeft aan dat ze een heel diverse klasgroep heeft op cognitief vlak, waardoor ook andere leerlingen nood hebben aan individuele aandacht. Ondanks tijdsgebrek probeert de leerkracht toch wekelijks een moment apart met Tuur te werken. *(leerkracht)*

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

- **Doelbepaling:** De doelen zijn opgesteld door de school voor BuO, maar de leerkracht is hiervan wel op de hoogte gebracht. Er werd haar ook gevraagd om haar agenda met thema's en leerplandoelen aan de ondersteuner te bezorgen. In september spraken de ondersteuner en de leerkracht samen af welke 'lessen' Tuur wel/niet moest volgen en welke vervangen konden worden door een zinnigere inhoud gezien zijn problematiek. *(leerkracht)*
- **Ondersteuner en leerkracht:**
 - De samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkracht verloopt heel goed. *(ondersteuner, leerkracht)* Er zijn duidelijke afspraken rond wie wat doet en wat ze samen doen. *(leerkracht)* De ondersteuner benadrukt dat er geen struikelblokken zijn op het vlak van samenwerking, die een afremmend effect op de vooruitgang van Tuur zouden kunnen hebben. *(ondersteuner)*
 - De leerkracht wordt betrokken bij de inhoud en de vorm van de ondersteuning. De leerkracht gaf vooraf haar jaarplanning en klasthema's door aan de ondersteuner, zodat zij de opdrachten kon aanpassen voor Tuur. Wekelijks bezorgt de leerkracht haar ook de werkblaadjes, zodat die omgezet kunnen worden. *(leerkracht, ondersteuner)*
 - Bij het aanleren van braille is de leerkracht minder betrokken dan bij de andere onderdelen van de ondersteuning, omdat ze daarin geen opleiding heeft. Wel heeft ze in haar klas een letterkoffer voor de kinderen, waaraan ze voor Tuur enkele brailleletters heeft toegevoegd. Op die manier probeert de leerkracht ook de andere leerlingen te betrekken bij het braille dat Tuur leert. *(leerkracht)*

- Communicatie

- Een aantal keer per jaar worden er **structurele overlegmomenten** gepland met de verschillende betrokkenen. De ondersteuner luistert naar de verschillende noden en past haar begeleiding daaraan aan. *(ondersteuner, ouder)* Mama vindt dergelijke overlegmomenten niet aangenaam. Ondanks het feit dat er ook aandacht is voor positieve dingen en de vooruitgang die Tuur maakt, is het overleg confronterend omdat er ook negatieve elementen besproken worden (bv. bijkomende moeilijkheden rond taal, onvoldoende woordenschat. *(ouder)*
- De communicatie verloopt in het algemeen heel vlot, zowel formeel als informeel. *(ondersteuner)*

⁴² De leerkracht maakt niet concreet hoe dit precies georganiseerd wordt en wat de verhouding tussen de leerkracht en de zorgcoördinator precies is.

<ul style="list-style-type: none"> ○ Ondersteuner en leerkracht: De leerkracht communiceert met de ondersteuner op de momenten dat zij op school aanwezig is voor de ondersteuning aan Tuur (cf. supra). Indien nodig is er ook per mail contact. <i>(leerkracht)</i> ○ Ondersteuner en ouders: Voor de communicatie met de ouders noteert de ondersteuner in een een heen-en-weerschriftje waarrond er gewerkt werd. <i>(leerkracht, ouder)</i> Soms wordt er ook gebruikgemaakt van WhatsApp. Behalve de informatie die mama via het schriftje ontvangt en de overlegmomenten, is er maar weinig communicatie over de ondersteuning. Mama neemt hierin ook zelf geen initiatief. – <i>Citaat: [...] Ja, ik moet ook 's morgens vroeg gaan werken en 's middags is het niet dat ik erachter ga, dus ja. (ouder)</i> ○ Leerkracht en ouders: De leerkracht communiceert mondeling met de ouders (bv. aan de schoolpoort). <i>(leerkracht, ouder)</i> 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Tuur is veel socialer geworden, hij speelt ook meer met de andere kindjes in de klas. Dit is volgens mama ook deels⁴³ een effect van de ondersteuning. - Volgens de leerkracht creëert de ondersteuning rust voor de Tuur. Ook op sociaal vlak denkt ze dat er een gunstig effect is door de ondersteuning, al kan ze dit niet concretiseren. - De ondersteuner merkt dat Tuur zich goed in zijn vel voelt op school en in de klas. Hij ontwikkelt op de meeste vlakken goed. – <i>Citaat: De school staat open voor Tuur, de kinderen zien hem graag. Wij zien dat hij betrokken is en zich goed voelt en ontwikkelt op de meeste vlakken.</i> Er is ook meer sociale integratie in de klasgroep volgens de ondersteuner.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Mama ziet Tuur groeien. Zonder ondersteuning zou hij niet zo ver staan (bv. braille die hij leert ter voorbereiding van het 1ste leerjaar) en zou hij vermoedelijk het gewoon onderwijs niet kunnen blijven volgen. - De leerkracht drukt zich niet expliciet uit over een effect van de ondersteuning op academisch vlak. - Tuur kan meer betrokken zijn bij en meer actief deelnemen aan het klasgebeuren volgens de ondersteuner (participatie lesgebeuren), omdat er door de ondersteuning meer kan worden aangepast voor Tuur dan wat binnen het bereik van de leerkracht zelf ligt.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht houdt rekening met de tips van de ondersteuner. Als haar gevraagd wordt om iets op te nemen wanneer de ondersteuner er niet is, dan doet ze dit 	

⁴³ Mama vermoedt dat leeftijd ook een gunstig effect heeft op de vooruitgang op sociaal vlak. Ze treedt hierover niet in detail.

ook. De leerkracht neemt ook **zelfstandig** zaken op met Tuur. De ondersteuner merkt een positief effect wat **handelingsbekwaamheid** betreft: mocht de leerkracht nog een kleuter met een visuele beperking in haar klas krijgen, dan zou de omgang daarmee al veel gemakkelijker lopen dan in het begin van dit schooljaar. Toch benadrukt de ondersteuner dat het veel vraagt van leerkrachten om een leerling met een visuele problematiek in de klas te hebben. Ondersteuning van een ondersteuner is en blijft echt noodzakelijk, zodat de leerkracht tijdens de ondersteuningsmomenten iets meer ruimte heeft. *(ondersteuner)*

- De leerkracht ervaart de ondersteuning (aan zichzelf) in de eerste plaats als een **geruststelling**. Bovendien neemt de ondersteuner een belangrijk stuk werk uit de handen van de leerkracht (**reductie werkbelasting**). – *Citaat: Er wordt werk uit je handen genomen. De ondersteuner doet veel, vooral het manueel omzetten van werkjes is een grote hulp, want het kost veel tijd. (leerkracht)*

Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning

- Mama had bij de opstart geen concrete verwachtingen over het effect van de ondersteuning. – *Citaat: Eigenlijk heb je niet echt verwachtingen. Je wilt gewoon dat je kind zich goed voelt en ja. Ook in de groep he, dat de groep goed met hem kan omgaan en dat hij niet gepest wordt. (ouder)*
- Het effect van de ondersteuning⁴⁴ komt overeen met de verwachtingen van de ondersteuner bij de opstart ervan. De ondersteuner heeft het gevoel dat haar tips worden toegepast en haar materiaal wordt gebruikt. Voor Tuur is er een aangepaste kalender gemaakt. Deze staat altijd op de juiste dag, wat volgens de ondersteuner een teken is dat de leerkracht dit ook samen met Tuur opneemt. De ondersteuner merkt op dat dit zeker niet altijd opgevolgd wordt door een leerkracht/de school. *(ondersteuner)*
- Ook voor de leerkracht komt het effect van de ondersteuning overeen met haar verwachtingen (steun/hulp in de klas). *(leerkracht)*

Opvolging effectiviteit ondersteuning

- De leerkracht geeft aan de effectiviteit van de ondersteuning wordt opgevolgd met de vele **evaluatiegesprekken**, met de ondersteuner, de coördinator van de school voor BuO, de directie van de school voor regulier onderwijs, de ouders en soms de thuisbegeleiding. De doelen van de ondersteuning worden telkens overlopen en besproken. *(leerkracht)*⁴⁵

DEEL 2

Tevredenheid met de ondersteuning

⁴⁴ Zowel de leerkracht als de ondersteuner verwijzen met 'effect van de ondersteuning' niet naar het specifieke effect van de ondersteuning voor de leerling op psychosociaal en academisch vlak. Ze interpreterden dit in ruimere zin.

⁴⁵ Wegens tijdsgebrek werd dit niet gevraagd aan ondersteuner.

Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama heeft in het algemeen goede ervaringen met de ondersteuning. – <i>Citaat: Goh, in het algemeen ervaar ik dat als goed hè. Dat is, ze doen hun best.</i> - (+) Beoordeling doel - aanleren braille: Het is positief dat Tuur dit jaar al braille leert. Op die manier is hij al wat voorbereid op volgend schooljaar (1ste leerjaar), waar hij naast letters (braille) ook cijfers zal moeten leren. - (+) Mate van betrokkenheid: Hoewel de ouders slechts in beperkte mate betrokken zijn bij de ondersteuning van hun zoon, is mama hierover wel tevreden. Er zijn hier ook geen zaken die mama graag anders zou zien. – <i>Citaat: Wel, ik ondervind dat dat goed loopt, dus ik heb niet echt het gevoel van, ik heb iets tekort nu.</i> - (+) Opstart (eerdere) ondersteuning: Mama is tevreden over de opstart van de ondersteuning toen Tuur startte op deze school (eerste kleuterklas).⁴⁶ - (+) Profiel ondersteuner: Mama is heel tevreden over de ondersteuner. Ze biedt structuur aan Tuur, maar is ook lief voor hem. Zonder de ondersteuner zou Tuur niet zo veel kunnen bijleren. - (+) Regulier onderwijs in plaats van BuO: Mama benadrukt dat ze het belangrijk vindt dat Tuur niet naar het buitengewoon onderwijs hoeft te gaan. Bovendien zou dit op praktisch vlak (locatie school en werk van de ouders) ook niet eenvoudig te combineren zijn. - (+) Steun aan de leerkracht: Mama vindt het belangrijk dat de leerkracht hulp en steun krijgt. Op die manier wordt het mogelijk voor de leerkracht om het lesgeven vol te houden. Toch is er meer ondersteuning nodig (cf. vorm). - (-) Vorm - te weinig uren: Mama vindt dat er nood is aan extra uren ondersteuning voor Tuur en voor de leerkracht. Ze denkt dat hij dan sneller en meer zou kunnen leren. Doorheen het gesprek haalt ze dit meermaals aan. – <i>Citaat: Meer uren nog. Veel meer uren. Zowel voor Tuur als voor de juffrouw eigenlijk. Het is niet evident hoor, een kind met een beperking in de klas. Ze hebben Tuur niet alleen hè, er zitten nog andere kinderen in de klas. [...] Het is een super-juf hè, wat zij allemaal doet, maar hij moet echt wel begeleid worden hè. Het is niet van hem daar te zetten en 'kleur eens binnen de lijntjes', dat lukt niet. Eigenlijk zou er constant iemand moeten bijzitten... Dat gaat ook niet, maar toch veel meer uren om bijvoorbeeld knutselwerkjes te maken, voor die braille, voor zwemmen en turnen. Het is veel meer dan die braille alleen hè.</i> - (-) Visie school – hoge verwachtingen op het vlak van leerprestaties: Mama is van mening dat de school de lat voor Tuur best hoog legt wat leerprestaties betreft. – <i>Citaat: Zo van ja. We verwachten dat Tuur dat kan. Maar ja, het is nog altijd een kind he. [...] Ze verwachten bijvoorbeeld dat wij thuis oefenen, ik probeer dat nu echt in de vakantie,</i>

⁴⁶ De mama van Tuur interpreteerde deze vraag als de initiële opstart van de ondersteuning (d.i. GON-begeleiding) in plaats van de opstart van de ondersteuning dit schooljaar.

		<p>maar dat lukt dus echt niet. [...] Ik zeg van je gaat nog lang naar school moeten gaan en dat ervaar ik als negatief. De druk die ze zowel bij hem als bij ons leggen. Van wij moeten toch ook wel volgend jaar met hem bezig zijn, dus dat ervaar ik dan meer als negatief.</p>
Perspectief leerling	Weinig tot geen bruikbare informatie	<ul style="list-style-type: none"> - De leerling was onvoldoende in staat tot het genuanceerd beoordelen van de ondersteuning, gezien zijn jonge leeftijd. - Mama heeft de indruk dat Tuur zich goed voelt bij de ondersteuning en dat hij het als leuk ervaart. – <i>Citaat: Heel goed. Hij is nog klein hè. Het is voor hem weer een extra juf. Extra aandacht, iemand extra die hij kan knuffelen... dus voor hem is dat wel positief.</i>
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 9/10: Het aanleren van braille is zeker functioneel voor Tuur en het zal de overstap naar het eerste leerjaar vergemakkelijken, maar het is jammer dat aan dit doel een groot deel van de ondersteuningstijd gespendeerd wordt. - (+) Beoordeling invulling 9/10: De leerkracht is van mening dat alle ondersteuning helpend is voor Tuur. Ze vindt het positief dat er wordt ingespeeld op situaties die zich voordoen (cf. infra) - <i>Citaat: Een 10 kan ik niet geven, want niemand is perfect.</i> - (+) Communicatie en samenwerking: De leerkracht is positief over de communicatie en de openheid en flexibiliteit wat de samenwerking betreft. Er wordt heel veel gesproken over Tuur en de ondersteuning in het algemeen, met het oog op een optimale vooruitgang. - (+) Profiel ondersteuner: De leerkracht heeft het gevoel dat het profiel van de ondersteuner past bij de ondersteuning die Tuur nodig heeft. Het contact zit goed en het klikt. Ook op inhoudelijk vlak voldoet ze zeker aan de vereisten. - <i>Citaat: Ze is een top-ondersteuner.</i> Ook over de ondersteuning die ze zelf krijgt, in het bijzonder van de ondersteuner is ze heel tevreden (9/10). – <i>Citaat: Ik heb veel geluk gehad met deze ondersteuner.</i> - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is onmiddellijk opgestart. Tijdens de 2de week van het schooljaar was er een kennismakingsgesprek tussen de leerkracht en de ondersteuner en werden contactgegevens uitgewisseld. Voor de leerkracht was het een voordeel dat ze Tuur al kende (eerdere schooljaren) en dat ze gemakkelijk vragen kon stellen aan de leerkracht die Tuur vorig schooljaar had. - (-) Vorm – te weinig uren: De leerkracht en de ondersteuner krijgen te weinig tijd om alle ondersteuningsdoelen te bereiken. Bovendien is Tuur door zijn problematiek sneller ziek of moe dan zijn klasgenootjes, waardoor er nog minder tijd overblijft om te werken rond de ondersteuningsdoelen.
Perspectief ondersteuner	Matig	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling 7/10 of 8/10

	tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Opstart ondersteuning⁴⁷: Tuur kreeg ondersteuning vanaf de 1ste schooldag in de kleuterklas. De ondersteuning kwam op tijd volgens de ondersteuner. - (+) Vlotte communicatie (informeel en formeel) - (++) Samenwerking leerkracht: De ondersteuner vindt dat de samenwerking met de leerkracht heel goed loopt. – <i>Citaat: De neuzen staan in dezelfde richting en dan geraak je gemakkelijker vooruit.</i> - (-) Vorm – te weinig uren (tijdsgebrek) → soms frustratiegevoelens bij ondersteuner: De ondersteuner ervaart soms frustraties doordat ze de indruk heeft dat ze op sommige vlakken tekortschiet. Door tijdsgebrek zijn er altijd zaken die niet opgenomen kunnen worden. Ook de leerkracht heeft onvoldoende ruimte: zij moet haar aandacht verdelen over een grote klasgroep waardoor zij geen ruimte heeft om individueel met Tuur te werken. - (-) Meer betrokkenheid van ouders: Volgens de ondersteuner zou het zinvol zijn mochten de ouders iets meer betrokken zijn bij de ondersteuning. Ze zouden bijvoorbeeld ook thuis kunnen oefenen rond zaken die hij leert tijdens de ondersteuning.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Alle ondersteuning is helpend voor Tuur, volgens de leerkracht. Er wordt ingespeeld op wat er gebeurt of wat er nodig is voor hem. Voorbeeld: Om sociaal contact te maken met zijn klasgenoten, knuffelde en zoende hij hen. Omdat hij niet kan observeren hoe andere kinderen omgaan met elkaar, wist hij niet dat dit niet helemaal gepast is in een klascontext. De ondersteuner heeft hierrond samen met hem gewerkt. 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) De leerkracht heeft niet het gevoel dat er bepaalde onderdelen van de ondersteuning beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden moeten worden.
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Vorbereiden van activiteiten: Volgens de ondersteuner is het voorzien van activiteiten voor Tuur voor momenten dat er geen ondersteuning is, het meest zinvol. Zo heeft hij nuttig en actief materiaal ter beschikking om mee te werken. Dit is ook voor de leerkracht erg handig: als de andere leerlingen een opdracht krijgen, dan kan Tuur een taakje uit zijn eigen kast 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Nood aan extra begeleiding rond sociaal functioneren en moeilijkheden rond taal → nood aan meer uren of extra ondersteuner met expertise in taal: <ul style="list-style-type: none"> ○ De ondersteuner kan wegens tijdsgebrek te weinig werken rond sociaal functioneren. – <i>Citaat: Ideaal zou er elke dag wel iemand mogen zijn om mee te spelen en het sociale mee op</i>

⁴⁷ De ondersteuner interpreteerde deze vraag als op opstart van de eerdere begeleiding, in plaats van de opstart bij de start van dit schooljaar.

	met materiaal nemen. Op die manier leert hij ook zelfstandig werken. Het materiaal wordt steeds afgestemd op de inhoud van de opdracht van de andere leerlingen.	<p><i>gang te brengen</i>. Een vrijwilliger of iemand binnen de school zou dit ook kunnen opnemen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Bovendien heeft de ondersteuner onvoldoende ruimte om te werken rond de taalmoeilijkheden van Tuur. Ze wil dit opnemen, maar er is een tekort aan tijd. Anderzijds zou een extra ondersteuner met expertise in taal ook nuttig kunnen zijn.
--	--	---

Casus ID	T6-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Ward (jongen, 7 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Ward krijgt type 6-ondersteuning omwille van de diagnose CVI (cerebrale visuele inperking) ⁴⁸ . Kinderen met CVI hebben nood aan herhaling, structuur, voorspelbaarheid en hulpmiddelen (bv. schuine werkbank, leeskaart).
Informanten	Ward (leerling), mama van Ward, leerkracht en ondersteuner Het interview met Ward en zijn mama vond plaats voor de paasvakantie (maart 2019). Het gesprek met de leerkracht en de ondersteuner gebeurde respectievelijk na en tijdens de paasvakantie (april 2019).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Ward krijgt ook ondersteuning voor type 4 van een collega-ondersteuner van de geïnterviewde ondersteuner. Type 4-ondersteuning krijgt hij al langer. De informatie in onderstaande casusbeschrijving gaat over de type 6-ondersteuning van Ward. Hij kreeg halverwege vorig schooljaar de diagnose CVI, waarna type 6-ondersteuning werd gestart. - Ward krijgt ook kinesitherapie van een externe hulpverlener, gericht op zijn (fijne) motoriek. Deze ondersteuning sluit eerder aan bij zijn motorische moeilijkheden (type 4-ondersteuning). - De ouders van Ward zijn gescheiden. - Omwille van zijn jonge leeftijd levert het gesprek met Ward slechts beperkte informatie op. Hij heeft enkel zicht op de concrete aspecten van de ondersteuning. Hij heeft positieve gevoelens bij de ondersteuning. – <i>Citaat: [interviewer: Hoe voel je je bij de ondersteuning?] Goed. [interviewer: Waarom?] Omdat het leuk is.</i>

⁴⁸ Kinderen met CVI hebben een afwijkende visuele inperking omdat de hersenen de visuele informatie niet goed of anders verwerken. De visuele problemen zijn niet te verklaren door een oogprobleem of ontwikkelingsstoornis. (Bron: UZ Leuven (2012), *CVI bij jonge kinderen*. Geraadpleegd via <https://www.uzleuven.be/nl/cvi-bij-jonge-kinderen>)

<p>Samenvatting</p>	<p>Ward krijgt type 6-ondersteuning, omwille van de diagnose CVI. Hierdoor heeft hij nood aan herhaling, structuur, voorspelbaarheid en hulpmiddelen (bv. schuine werkbank, leeskaart). De ondersteuning is gericht op de leerling en op de leerkracht. De doelen van de ondersteuning gericht aan Ward zijn: werken rond cognitief functioneren en leerhouding, verhogen van zelfredzaamheid en emotionele ondersteuning. Concreet krijgt Ward één keer per week gedurende 90 minuten (type 6-) ondersteuning. De ondersteuner helpt hem bijvoorbeeld om zijn aandacht bij de les te houden (bv. herhalen van klassikale instructies) of bij het gebruiken van zijn hulpmiddelen (bv. leeskaart met leesvenster) (1). Deze ondersteuning gebeurt meestal in de klas, tenzij Ward te veel moeite heeft om zich te concentreren, dan neemt de ondersteuner hem apart. De emotionele ondersteuning (2) gebeurt individueel en buiten de klas. Deze laatste is bedoeld om Ward uit te leggen wat zijn CVI-diagnose precies inhoudt en om frustraties hierrond op te vangen. De ondersteuning aan Ward (1 en 2) is flexibel qua inhoud. Als hij geen nood meer heeft aan bepaalde hulpmiddelen worden deze achterwege gelaten. De emotionele ondersteuning gebeurt afhankelijk van (de inschatting van de leerkracht over) de noden van Ward.</p> <p>Naast de ondersteuning aan Ward zijn er ook expliciet doelen opgesteld voor de ondersteuning aan de leerkracht, namelijk ondersteuning bij vakinhoudelijke aanpassingen (bv. reductie in het aantal oefeningen dat Ward moet maken), pre-teaching en het aanreiken van tips en informatie aan de leerkracht. Wekelijks overleggen de ondersteuner en de leerkracht een 20-tal minuten. Daarnaast is er ook contact per mail tussen beiden.</p> <p>De mate van betrokkenheid van de ouders blijft volgens de leerkracht en de ondersteuner beperkt tot hun aanwezigheid op de overlegmomenten. De leerkracht geeft aan sporadisch ook tussentijds contact te hebben met de ouders, al loopt de samenwerking met de ouders volgens haar in het algemeen minder vlot. De ouders zouden zich onvoldoende kunnen inleven in een klassituatie en bovendien hebben beide ouders een verschillende visie op de problematiek van Ward. Mama zelf geeft aan dat ze in grote lijnen wel op de hoogte is van de ondersteuning aan Ward door de aanwezigheid op de overlegmomenten. Bij beslissingen rond de invulling (inhoud en vorm) van de ondersteuning wordt mama niet betrokken, maar dat is voor haar ook niet nodig.</p> <p>Naast de ondersteuner(s) en de leerkracht, zijn ook de directie en de zorgleerkracht aanwezig op de overlegmomenten. De rol van de directie blijft beperkt tot deze aanwezigheid op de overlegmomenten. Volgens de ondersteuner biedt de zorgleerkracht extra begeleiding aan Ward bij het lezen, individueel of samen met een groepje andere leerlingen. Volgens de leerkracht biedt de zorgleerkracht twee keer per week 30 minuten ondersteuning in de klas, maar deze ondersteuning is niet specifiek gericht aan Ward. Mama beschouwt beide ondersteuners (type 4 en type 6) als belangrijke ondersteuningsfiguren, aangezien beiden hun eigen functie vervullen.</p>

Volgens de leerkracht verloopt de **samenwerking** met de ondersteuner vlot. De ondersteuner vermeldt hierbij dat de leerkracht zelf het nodige initiatief neemt. De ondersteuner is ook tevreden over de samenwerking met de school, onder andere door hun open houding en hun doordacht zorgbeleid (bv. anticiperen op moeilijkheden). De ondersteuner werkt met plezier samen met deze school.

De **communicatie** tussen de ondersteuner en de leerkracht gebeurt in de eerste plaats tijdens de (informele) overlegmomenten voor de ondersteuning aan Ward. Daarnaast wordt er ook gecommuniceerd per mail. De communicatie met de ouders verloopt grotendeels via de school. Soms spreekt de leerkracht de ouders ook aan de schoolpoort, maar dit contact verloopt volgens de leerkracht niet bijzonder vlot. De ondersteuner neemt enkel rechtstreeks contact op met de ouders als er iets belangrijks gecommuniceerd moet worden. In tegenstelling tot vorig schooljaar voorziet de ondersteuner ook geen wekelijkse verslagjes van de ondersteuning meer. Mama vindt dat jammer omdat ze daardoor minder zicht heeft op de ondersteuning aan haar zoon. Toch is er volgens haar een open contact met de ondersteuner. Ook de leerkracht is volgens mama vlot aanspreekbaar. De belangrijkste communicatie verloopt via de overlegmomenten.

Het **effect** van de ondersteuning op **psychosociaal vlak** bestaat volgens mama en de ondersteuner uit het (deels) wegnemen van frustraties bij Ward, onder andere door de bewustwording van zijn CVI. De leerkracht heeft de indruk dat Ward een goed gevoel heeft bij de ondersteuning. Zij verwijst ook naar het feit dat Ward goed in de groep ligt (bv. medeleerlingen zijn behulpzaam), maar het is onduidelijk of dit een gevolg is van de ondersteuning. De ondersteuner zelf denkt dat de ondersteuning niet bijdraagt aan de sociale participatie van Ward. Wat **academisch functioneren** betreft, draagt de ondersteuning volgens de leerkracht en de ondersteuner positief bij aan de participatie van Ward aan het lesgebeuren. Mama merkt dat de aanwezigheid van de ondersteuner het doorzettingsvermogen van Ward positief beïnvloedt en ze verwacht dat dit op termijn tot betere resultaten zal leiden op school.

Het **effect van de ondersteuning voor de leerkracht** is volgens de ondersteuner positief. Ze merkt dat de leerkracht haar manier van lesgeven aanpast volgens de gekregen informatie en tips. De leerkracht zelf ervaart de ondersteuning als een steun en die zorgde voor een toename inzake handelingsbekwaamheid.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** Wards **mama** is in het algemeen zeker tevreden met de ondersteuning en met het huidige ondersteuningsmodel. Er is voldoende ondersteuning, een goede communicatie en voldoende overleg. Ondanks het feit dat de mate van betrokkenheid van de ouders eerder beperkt blijft, volstaat dit voor de mama van Ward. Ze is ook positief over de opstart van de ondersteuning en het profiel van de ondersteuner. Het enige minpuntje is de afwezigheid van de wekelijkse verslagjes van de ondersteuner. Mama aanvaardt deze afspraak wel.
- **(te beperkte informatie)** De **leerling** geeft te weinig informatie om een label toe te kennen aan zijn mate van tevredenheid. Hij

	<p>heeft wel positieve gevoelens bij de ondersteuning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De leerkracht beoordeelt de doelen van de ondersteuning met 8/10 en de ondersteuning aan de leerling en aan zichzelf als leerkracht met een 9/10. Ze is ook tevreden over de opstart van de ondersteuning en het profiel van de ondersteuner. Ook de communicatie en de samenwerking met de ondersteuner ervaart ze als positief. Toch merkt ze op dat het huidige aantal uren ondersteuning te beperkt blijft, en dat de extra aandacht die zij als leerkracht aan Ward besteedt soms ten koste gaat van de andere leerlingen. - (overwegend tevreden) De ondersteuner (voor type 6) is heel tevreden over de ondersteuningsdoelen en over de samenwerking met de school. Bij haar eigen profiel als ondersteuner merkt ze op dat ze zelf veel bijkomende kennis verwerft (o.a. bijkomende opleiding), maar dat deze kennisverwerving veel voorbereiding en tijd kost. In overleg met haar leidinggevende kan ze hiervoor administratietijd inzetten.
--	--

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - In het handelingsplan zijn meerdere ondersteuningsdoelen opgenomen, zowel voor Ward als voor de leerkracht. De ondersteuningsdoelen zijn: <ul style="list-style-type: none"> o Werken rond cognitief functioneren en leerhouding, door hulpmiddelen uit te proberen en te evalueren: Ward kreeg een antislipmatje om ervoor te zorgen dat hij beter op zijn stoel kon blijven zitten. In het boekentassenrek werd een geel papier gekleefd met zijn naam erop, zodat het duidelijk was waar hij zijn boekentas kon plaatsen. Beide hulpmiddelen zijn op het moment van het interview met de ondersteuner niet meer nodig. (1) o Verhogen van zelfredzaamheid door te werken rond concrete dingen: De ondersteuner gaf Ward bijvoorbeeld de tip om een klasgenootje te vragen om zijn jas te brengen om geen tijd te verliezen met het zoeken naar zijn eigen jas. Ze leerde hem ook hoe hij zijn eigen jas gemakkelijk kon sluiten. (1) o Emotionele ondersteuning: De ondersteuner leert Ward zicht te krijgen op zijn CVI-diagnose, onder andere door hem te leren praten over de struikelblokken die hij ervaart. (2) - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De doelen werden vastgelegd op een multidisciplinair overleg (MDO) in maart 2018 (vorig schooljaar). Op dit overleg waren de ondersteuner, de kleuterjuf, de zorgleerkracht, de directie en de type 4-ondersteuner aanwezig. Er werd ook al aandacht besteed aan de noden van Ward in het eerste leerjaar (dit schooljaar). Na het MDO werd er kennisgemaakt met de ouders en werd met hen besproken wat de betrokkenen verwachtten dat Ward zou nodig hebben. Bij dit contact met de ouders was ook de leerkracht van het 1ste leerjaar aanwezig. De doelen zijn met andere woorden opgesteld vanuit de ervaring van de

	<p>school, de (zorg)leerkrachten en de ondersteuners, maar de ouders kregen wel inspraak. Initieel twijfelden de ouders over de noodzaak van de emotionele ondersteuning, maar nadat dit gekaderd werd door de betrokkenen gingen ze akkoord (bv. Inzicht in de problematiek helpt bij het omgaan met frustraties).</p>
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner helpt Ward om zijn aandacht bij de les te houden. Ze herhaalt regelmatig de klassikale instructies voor hem en helpt hem bij het gebruiken van zijn hulpmiddelen. (1) - Hulpmiddelen: Ward heeft een schuine werkbank waarop een pictogram hangt om hem eraan te herinneren dat hij zijn handen moet proberen stil te houden tijdens de les. Hij heeft ook een aparte pennenbak voor zijn potlood en gom, zodat hij niet telkens naar schrijfgerief moet 'zoeken'. Ten slotte heeft Ward ook een lees- en een afdekkartaal. - Daarnaast gebeurt er ook emotionele ondersteuning. De ondersteuner werkt hiervoor met een dagboekje met verhalen van kinderen met CVI. Als Ward frustraties ervaart ten gevolge van zijn CVI dan kadert de ondersteuner dit vanuit zijn CVI-diagnose. (2)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Ward krijgt één keer per week gedurende 90 minuten ondersteuning. - De ondersteuning gebeurt meestal in de klas. Soms is Ward echter heel erg onrustig in de klas, dan neemt de ondersteuner hem wel apart (buiten de klas) om de lesinhoud samen te verwerken. Ze geeft dan duidelijk aan hoe lang Ward zich nog moet concentreren en last korte pauzes in voor hem (bv. even naar buiten). (1) - De emotionele ondersteuning neemt de vorm aan van individuele contactmomenten met Ward en deze worden ingepland afhankelijk van de inschatting van de leerkracht. (2)
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het gebruik van de hulpmiddelen is flexibel. Het antislipmatje en het gele papier in het boekentassenrek zijn niet meer nodig voor Ward (cf. supra). Ook inhoudelijk is er sprake van flexibiliteit volgens de leerkracht. - De emotionele ondersteuning gebeurt niet wekelijks, maar is afhankelijk hoe de leerkracht de situatie inschat en waaraan zij zelf nood heeft. (2) De leerkracht geeft hierbij aan dat er recent meer prioriteit gegeven wordt aan de emotionele begeleiding.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar (3de kleuterklas) kreeg Ward ook ondersteuning van de huidige ondersteuner. Deze ondersteuning startte eind mei 2018 en bestond uit 75 à 80 minuten ondersteuning per week.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Ward krijgt al langer ondersteuning voor zijn motorische moeilijkheden. Mama maakt dit niet concreet. (<i>ouder</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	

- De doelen uit het handelingsplan die geformuleerd zijn op leerkrachtniveau zijn begeleiding bij vakinhoudelijke aanpassingen, pre-teaching en het aanreiken van tips. (*ondersteuner*)

- Inhoud en vorm:

- Vakinhoudelijk: De ondersteuner heeft afgesproken met de leerkracht dat ze bij haar opdrachten steeds een duidelijk doel voor ogen probeert te houden. Indien mogelijk past ze vervolgens de opdrachten voor Ward aan rekening houdend met zijn trager werktempo⁴⁹. Een opdracht rond het beheersen van bepaalde rekenregels waarbij de klas 20 oefeningen maakt, wordt voor Ward gereduceerd tot 10 oefeningen (compenseren). Als de opdracht niet aangepast kan worden, wordt er bijvoorbeeld afgesproken dat de ondersteuner de antwoorden van Ward noteert zodat hij alleen het 'denkwerk' hoeft te doen. (*ondersteuner*)
- Pre-teaching: De ondersteuner anticipeert op lesinhoud die mogelijk moeilijk is voor Ward. Ze bespreekt dit vooraf met de leerkracht: ze geeft de leerkracht tips zodat zij weet waaraan ze best extra aandacht besteedt bij het klassikaal behandelen van de leerstof. (*ondersteuner*) De ondersteuner neemt bepaalde lesinhouden vooraf door met Ward, moeilijke figuren worden bijvoorbeeld vooraf met Ward bekeken. (*leerkracht*)
- Tips: De ondersteuner geeft de leerkracht tips. Ze schat zelf in wanneer de leerkracht er nood aan heeft. Ze baseert zich bij het geven van de tips vooral op een handboek over CVI. (*ondersteuner*)
- De ondersteuner is telkens 20 minuten voor de aanvang van de les aanwezig op school. Deze momenten worden benut voor overleg met de leerkracht. (*ondersteuner, leerkracht*) De leerkracht bereidt deze momenten ook voor (bv. lijstje met vragen of opmerkingen rond situaties die moeilijk verliepen). De ondersteuner probeert bepaalde moeilijkheden ook te kaderen vanuit de CVI-diagnose. (*ondersteuner*) De leerkracht kan daarnaast steeds mailen met de ondersteuner. (*leerkracht*)

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- De ouders zijn aanwezig op de overlegmomenten met de verschillende betrokkenen. (*ondersteuner*)
- De rol van de ouders blijft beperkt tot de aanwezigheid op de vaste overlegmomenten (begin, midden en einde schooljaar). Sporadisch heeft de leerkracht ook tussentijds een overleg met de ouders van Ward over zijn functioneren in de klas (bv. als Ward moeilijkheden ondervindt met lezen). De samenwerking met de

⁴⁹ Dit trager werktempo is deels het gevolg van zijn diagnose waarvoor hij type 4-ondersteuning krijgt.

ouders verloopt echter niet zo vlot volgens de leerkracht. Ze heeft de indruk dat het voor de ouders moeilijk is om zich in te leven in de klassituatie. Bovendien hebben beide ouders een verschillende visie op de problematiek van Ward. *(leerkracht)*

- Wards mama vindt het jammer dat ze geen wekelijks verslag meer krijgt van de ondersteuner. Vorig schooljaar gebeurde dit wel. De type 4-ondersteuner voorziet wel nog dergelijke verslagjes. – *Citaat: [...] want je stelt wel vragen maar uiteindelijk heeft Ward niet zo een duidelijk overzicht van wat er gebeurd is, wat ze gedaan hebben of waar ze op gewerkt hebben. Ik vind dat wel jammer, dat de ruimte er niet meer is om verslagen te maken. Mama heeft wel een algemeen beeld over de ondersteuning en de vooruitgang van Ward. Ze is in grote lijnen dus wel op de hoogte. – Citaat: Dus ik kan niet zeggen dat ik totaal niet op de hoogte ben, maar het is een veel algemener beeld dan een wekelijks verslag natuurlijk. Maar ik heb niet het gevoel dat er dingen gebeuren waar ik niets van weet of helemaal niet. [...] Als ik informatie wil hebben kan ik daar zeker achteraan, maar als de afspraak is ‘we maken geen verslagen, dan is dat gewoon zo’.* *(ouder)*
- Mama geeft aan dat ze als ouders op de achtergrond staan wat de inhoud van de ondersteuning betreft. Ze vindt het logisch dat dit opgenomen wordt door de leerkracht en de ondersteuner. Ze heeft er geen nood aan om hierbij betrokken te worden. Mocht ze zich niet kunnen vinden in een beslissing, dan zou ze dit wel bespreekbaar kunnen maken. *(ouder)*

Mate van betrokkenheid leerling

- Er is geen informatie over de mate waarin Ward zelf betrokken wordt bij de ondersteuning. Als hij al betrokken wordt, zal dit gezien zijn jonge leeftijd eerder beperkt blijven.

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner type 6 (en ondersteuner type 4), leerkracht, zorgleerkracht, directie
- De mama van Ward vindt dat **beide ondersteuners** een belangrijke rol vervullen. Ze hebben beiden hun kwaliteiten en ze zijn verantwoordelijk voor een andere vorm van ondersteuning.
- **Leerkracht:** De leerkracht wordt volledig betrokken bij de invulling van de ondersteuning. Ze wordt steeds op de hoogte gebracht over de ondersteuning. De leerkracht voorziet soms ook individuele begeleiding voor Ward. Ze neemt hem dan bijvoorbeeld apart om bepaalde lesinhouden opnieuw te overlopen. *(leerkracht)*
- **Directie:** De rol van de directie blijft beperkt tot aanwezigheid op de overlegmomenten. *(ondersteuner, leerkracht, ouder)*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Ward krijgt extra begeleiding van de **zorgleerkracht** voor lezen. Dit gebeurt volgens de ondersteuner in kleine groepjes of individueel. Ward heeft hiervoor een apart mapje van de zorgjuf, met materiaal op zijn maat (bv. Drukke tekeningen worden weggelaten omdat dit Wards aandacht afleidt van de tekst). Volgens de ondersteuner is er eigenlijk wel extra oefening nodig wat lezen betreft mede omdat de huiswerkbegeleiding door de ouders wat stroef verloopt. De ondersteuning vanuit de school en de ondersteuning vanuit het ONW hebben elk hun eigen complementaire doelen. Er wordt bijgevolg complementair gewerkt. *(ondersteuner)*
 - o De leerkracht zegt dat de zorgleerkracht gedurende 2 keer per week gedurende 30 minuten ondersteuning biedt aan de hele klas. Deze ondersteuning is niet specifiek gericht op Ward. *(leerkracht)*

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

- **Leerkracht en ondersteuner:** De leerkracht bereidt de overlegmomenten met de ondersteuner voor. Ze zoekt vaak ook zelf al naar oplossingen naar aanleiding van problemen die zich stelden in de klas. De leerkracht geeft daarnaast ook mee aan de ondersteuner welke lesonderdelen volgens haar moeilijk kunnen zijn voor Ward, zodat ze hierover kan overleggen met de ondersteuner voor ze deze les klassikaal geeft. (*ondersteuner*) Deze samenwerking tussen de leerkracht en de ondersteuner verloopt volgens de leerkracht heel vlot. (*leerkracht*)
- **School:**
 - De ondersteuner is erg tevreden met de samenwerking met de school, in het bijzonder over het doordachte zorgbeleid. De zorgleerkracht plande op het einde van de 3de kleuterklas al waar Ward zijn bank het beste geplaatst werd in het 1ste leerjaar. In de vakantie werd er gewerkt met Ward rond het opslaan van herkenningspunten op zijn nieuwe speelplaats zodat hij zich bij de start van het nieuwe schooljaar op zijn gemak kon voelen. Tijdens de kennismakingsdagen werd hieraan ook extra aandacht besteed (bv. Waar is het toilet?, Waar is de rij?). (*ondersteuner*)
 - De school staat bovendien open voor de ondersteuning, ze stellen vragen en doen suggesties. De school vroeg bijvoorbeeld aan de ondersteuner of zij aanwezig kon zijn op een creavoormiddag op school. De ondersteuner geeft aan dat ze met plezier samenwerkt met deze school. (*ondersteuner*)
 - Tussentijdse evaluaties: In oktober 2019 gebeurde er een eerste tussentijdse evaluatie, met de type 6- en type 4-ondersteuner, de leerkracht van het eerste leerjaar, de zorgleerkracht, de directie en Wards ouders. De aanleiding van dit overleg waren moeilijkheden rond de opvolging van het huiswerk van Ward doordat de ouders gescheiden zijn. Op dit overleg werd er eenduidig advies gegeven aan beide ouders. In mei 2019 vindt er een nieuw overlegmoment plaats. De verschillende betrokkenen bereiden dergelijke overlegmomenten met de ouders steeds samen voor, zodat ze één duidelijk advies aan de ouders kunnen geven. (*ondersteuner*)

- Communicatie

- **Leerkracht en ondersteuner:** De communicatie met de leerkracht gebeurt tijdens de overlegmomenten met de leerkracht. (*ondersteuner, leerkracht*) Daarnaast communiceren de leerkracht en de ondersteuner ook per mail. (*leerkracht*)
- **Ouders:**
 - De leerkracht spreekt de ouders regelmatig aan bij de schoolpoort. Dit contact zou volgens de ondersteuner niet altijd vlot verlopen. De communicatie met de ouders verloopt in het algemeen via de school. Enkel als er iets speciaals gebeurt of als er extra ondersteuning nodig is door de ouders (bv. extra oefenen thuis) informeert de ondersteuner de ouders rechtstreeks. Er wordt geen wekelijkse feedback gestuurd naar de ouders over de ondersteuning. (*ondersteuner, leerkracht*) Het feit dat de ouders gescheiden zijn, bemoeilijkt volgens de leerkracht de communicatie. (*leerkracht*)
 - Als de ondersteuner communiceert met de ouders verloopt dit zo veel mogelijk via mail en wordt de communicatie steeds aan beide ouders gericht. De ondersteuner zet haar eigen directie en pedagogisch begeleider (school voor BuO) en de zorgjuf, de leerkracht en de directie van de school voor regulier onderwijs steeds in cc. (*ondersteuner*)
 - Hoewel er geen wekelijkse verslagjes meer opgesteld worden voor de ouders, zegt de mama van Ward dat er verder wel een vrij open contact is met de

ondersteuner. Er is onderling afgesproken dat de ondersteuner de ouders op de hoogte brengt als er problemen zijn. Ook de leerkracht is volgens Wards mama altijd aanspreekbaar. Ten slotte zijn er de overlegmomenten. Mama hecht veel waarde aan het overleg. Ze vindt het belangrijk dat de verschillende betrokkenen op één lijn zitten. Als mama contact opneemt per mail, dan stuurt ze deze naar de verschillende betrokkenen zodat iedereen op de hoogte is. – *Citaat: [...] Dus jawel, iedereen communiceert eigenlijk goed. Ik probeer gewoon dezelfde informatie aan iedereen door te geven, omdat ik merk dat dat voor Ward anders te verwarrend is. Want dan wil ik thuis iets proberen en dan zegt hij 'maar van die moet ik dat zo doen en van die moet ik dat zo doen'. En toen had ik zoiets van ja, dat gaat niet, dat moeten we even naast elkaar leggen. (ouder)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Mama heeft de indruk dat de ondersteuning zorgt voor het **wegnemen van frustraties** bij Ward.
- De leerkracht merkt dat de aanwezigheid van de ondersteuner Ward een **goed gevoel** geeft. Wat sociale participatie betreft, gaat het goed volgens de leerkracht. De klasgenoten van Ward weten waarom de ondersteuner langskomt voor Ward. Bovendien probeert de ondersteuner ook klasgenoten te betrekken bij de ondersteuning. Ze zijn heel behulpzaam.
- Volgens de ondersteuner neemt de ondersteuning tot op zekere hoogte **frustraties** weg bij Ward. Hij krijgt dankzij de ondersteuning ook ruimte om te ventileren en de ondersteuner kan bepaalde moeilijkheden vervolgens kaderen. De ondersteuner schat in dat Ward op termijn ook voordeel zal halen uit de emotionele begeleiding rond bewustwording van zijn problematiek. De ondersteuner denkt niet dat ze iets bijdraagt op sociaal vlak; Ward ligt gewoon goed in de klasgroep.

Academisch

- Mama heeft de indruk dat de ondersteuner ervoor zorgt dat Ward zich langer inspant om iets te verwerken. Mama verwacht dat dit hoger **doorzettingsvermogen** ertoe zal leiden dat Ward betere resultaten boekt in de toekomst. – *Citaat: [...] Zonder die [de ondersteuner] zou hij het sneller opgeven denk ik.*
- Volgens de leerkracht is de ondersteuning echt nodig voor Ward om te kunnen volgen tijdens de les (**participatie lesgebeuren**).
- De ondersteuner geeft als voorbeeld dat Ward soms bij een van de eersten van de klas klaar is met een schrijfofdracht. Voor rekenen behoort hij tot de beste leerlingen van de klas en ook voor taal heeft hij zeker vooruitgang geboekt (**participatie lesgebeuren**). Dankzij de ondersteuning wordt het gemakkelijker voor Ward om in het gewone onderwijs te blijven.

Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam

- De ondersteuning aan de leerkracht is **helpend** volgens de ondersteuner, aangezien ze merkt dat de leerkracht haar **manier van lesgeven** aanpast. De leerkracht werkt heel gestructureerd en ze voerde een dagschema in omdat ze merkte dat Ward (nog) meer nood had aan voorspelbaarheid. Vroeger speelde ze meer in op wat de klas nodig had en hanteerde ze een minder strikte structuur. De leerkracht verwoordt ook telkens wat ze op het bord schrijft, soms expliciet gericht aan Ward. Ten slotte gebruikt de leerkracht ook pictogrammen die Ward op zijn bank kan kleven. (*ondersteuner*)
- De leerkracht vindt dat de ondersteuning gericht aan haar aansluit bij haar noden als leerkracht. Ze voelt zich geholpen door de ondersteuner: ze heeft altijd iemand

<p>bij wie ze terecht kan en ze heeft het gevoel er niet alleen voor te staan (steunfiguur). Hoewel het dit schooljaar goed verloopt, merkt ze toch op dat de ondersteuning en het effect ervan sterk afhankelijk zijn van de persoon van de ondersteuner. <i>(leerkracht)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht heeft ook veel bijgeleerd dankzij de ondersteuning, waarvan ze ook elementen probeert toe te passen voor andere kinderen (zonder CVI) en in andere contexten (handelingsbekwaamheid). <i>(leerkracht)</i>
<p>Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Het effect van de ondersteuning beantwoordt aan de verwachtingen van de ondersteuner. Ward heeft haar zelfs verbaasd, zeker op academisch vlak. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht zegt dat ze bang was bij de start van dit schooljaar, maar dat dit schooljaar bijzonder goed verlopen is. <i>(leerkracht)</i> - De ondersteuning komt overeen met het beeld dat mama zich erbij gevormd had voor de start. Of het effect van de ondersteuning is zoals verwacht, is onduidelijk. <i>(ouder)</i>
<p>Opvolging effectiviteit ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner twijfelde over haar eigen aanpak en heeft zich geïnformeerd bij een collega met meer inhoudelijke achtergrond. Ze werd bevestigd in haar aanpak. <i>(ondersteuner)</i> De ondersteuner volgt met andere woorden zelf de effectiviteit en aanpak van de ondersteuning goed op. - Tijdens de overlegmomenten met alle betrokkenen wordt er besproken of de ondersteuning effectief is. Hierover wordt steeds schriftelijk gerapporteerd. <i>(leerkracht)</i>

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is zeer tevreden over de ondersteuning. – <i>Citaat: [...] Ik denk eerlijk gezegd dat anders Ward in het eerste leerjaar gewoon onderwijs geen optie zou zijn. Dus ja, ik ben heel blij dat dit tussenoptie bestaat of dat dit kans er is. En ik ben ervan overtuigd dat (naam ondersteuner) heel goed werk doet, maar ik heb daar minder zicht op door geen verslagjes te hebben.</i> - (+) Vorm - de huidige ondersteuning is voldoende. - (+) Communicatie - voldoende en goed overleg tussen de verschillende betrokkenen.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Mate van betrokkenheid ouders - voldoende - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de type 6-ondersteuning verliep heel vlot, omdat er al langer een vermoeden was van CVI. Daardoor gebeurde de aanvraag tot ondersteuning nog voor de eigenlijke diagnose gesteld was. - (+) Profiel ondersteuner – betrokkenheid en goede band met leerling: Bij enkele medische onderzoeken (op verplaatsing) was de ondersteuner ook aanwezig, omdat ze het belangrijk vond goed geïnformeerd te zijn over de problematiek van Ward. Dit getuigt van een grote betrokkenheid volgens mama. De ondersteuner heeft een goede relatie met Ward. Het enige minpuntje is dat Ward net door de aanwezigheid van de ondersteuner ‘opmerkt’ dat hij ‘anders’ is. Toch ervaart mama het geheel van de ondersteuning (incl. de ondersteuner) als positief. - (+) Ondersteuningsmodel en vraaggestuurde aanpak: Mama vindt het positief dat het GON-systeem veranderd is naar het huidige ondersteuningsmodel, onder andere de vraag-gestuurde aanpak. Mama hoopt dat dit systeem behouden blijft. - (+/-) Communicatie met ondersteuner – afwezigheid wekelijkse verslagjes: Mama vindt het jammer dat ze geen wekelijkse verslagjes meer krijgt van de ondersteuner, waardoor ze minder zicht heeft op de ondersteuning (inhoud en vooruitgang). – Citaat: [...] Maar ik las in het verleden die verslagjes gewoon en als dat dan ineens wegvalt, is dat jammer gewoon, maar uiteindelijk is dat ook hun keuze niet. Dat vind ik het enige, voor een ouder om overzicht te hebben, is dat zonder verslaggeving moeilijk. Ook omdat we in een scheidingssituatie zitten. Soms gaat er een langere periode over vooraleer ik hem gezien heb om dan nog concrete vragen te stellen.
Perspectief leerling	<i>Te beperkte informatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Omwille van de jonge leeftijd van Ward levert het gesprek met hem slechts beperkte informatie. Hij heeft zicht op de concrete aspecten rond de ondersteuning en heeft positieve gevoelens bij de ondersteuning. – Citaat: [interviewer: Hoe voel je je bij de ondersteuning?] Goed. [interviewer: Waarom?] Omdat het leuk is.
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen ondersteuning 8/10: De leerkracht is tevreden met de gestelde doelen. Ze is blij dat de ondersteuning ervoor kan zorgen dat een kind met deze specifieke onderwijsbehoefte deze vooruitgang kan boeken. Als minpuntje verwijst de leerkracht naar het feit dat het werken aan de doelen van Ward soms ten koste gaat van andere kinderen in de klas. - (+) Beoordeling invulling ondersteuning aan de leerling 9/10: De leerkracht is positief over het feit dat de ondersteuner Ward vertrouwen geeft. Ze leert hem zelfstandig werken en zorgt voor duidelijke structuur en instructies. Volgens de leerkracht is dit een geruststelling voor hem. Een minpuntje hierbij is dat de ondersteuning veel energie vergt van Ward. Na de ondersteuning is hij vaak heel moe (bv. Hij legt dan zijn hoofdje op zijn bank om te rusten).

		<ul style="list-style-type: none"> - (-) Vorm - te weinig uren ondersteuning: Het huidige aantal uren ondersteuning is te weinig voor de leerkracht. Als de ondersteuner niet aanwezig is, vraagt het veel van de leerkracht om aandacht te hebben voor de noden van Ward. Dit gaat dan soms ten koste van de andere leerlingen in de klas. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 9/10: De leerkracht ervaart veel hulp van de ondersteuner. Ze heeft ook de indruk dat de ondersteuner goed aanvoelt wat ze als leerkracht nodig heeft. De rechtstreekse ondersteuning gericht aan de leerkracht is zeker voldoende. - (+) Profiel ondersteuner: De leerkracht is heel tevreden met de huidige ondersteuner. Haar profiel past goed bij de ondersteuning die nodig is voor deze leerling, ze beschikt over voldoende kennis om te werken met leerlingen met deze specifieke nood. De leerkracht zelf is onvoldoende op de hoogte over de problematiek van Ward. - (+) Opstart ondersteuning: Dit schooljaar kwam de ondersteuning op tijd, hoewel het een maand duurde vooraleer de ondersteuning effectief vorm kreeg (door observatie en overleg tussen de verschillende betrokkenen). - (+) Communicatie en samenwerking met ondersteuner: De communicatie met de ondersteuner verloopt heel vlot, zowel mondeling als schriftelijk. Ook de samenwerking verloopt vlot en spontaan.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen ondersteuning⁵⁰: De ondersteuner is heel tevreden met de gestelde ondersteuningsdoelen. Door te werken rond deze doelen heeft de ondersteuner (in 90 à 95% van de gevallen) het gevoel dat ze actief iets kan bijdragen en dat de leerkrachten ermee geholpen zijn. - Geen beoordeling invulling ondersteuning⁵¹ - (+/-) Profiel ondersteuner: De ondersteuner is de enige type 6-ondersteuner in dit ONW vanuit haar school voor BuO. De overige type 6-ondersteuners werken vanuit een andere school voor BuO. Toch heeft de geïnterviewde ondersteuner regelmatig contact met haar collega-type 6-ondersteuners. Op die manier leert ze inhoudelijk veel bij over de problematiek. Bovendien leest ze veel en is ze gestart met een extra studie om haar job als ondersteuner beter te kunnen uitvoeren⁵². Het opdoen van nieuwe kennis kost echter veel voorbereiding en extra tijd. In overleg met haar school voor BuO krijgt ze hiervoor extra administratietijd. - (+) Samenwerking met de school: De ondersteuner is heel tevreden met het zorgbeleid van de school, onder andere omdat er halverwege vorig schooljaar (3de kleuterklas) al geanticipeerd werd op de noden van Ward in het eerste leerjaar. –Citaat: <i>Ik ben erg tevreden over het zorgbeleid van de school, dat is heel doordacht. Ze werkt met plezier samen met deze school.</i>

⁵⁰ De ondersteuner geeft geen cijfer op een schaal van 0 tot 10 bij de vraag om de doelen van de ondersteuning te beoordelen.

⁵¹ De ondersteuner verwijst bij de vraag naar de invulling van de ondersteuning naar het feit dat ze nog veel nieuwe informatie en kennis aan het verwerven is. (zie profiel ondersteuner)

⁵² De ondersteuner werkt sinds vorig schooljaar als type 6-ondersteuner. Ze is logopediste van opleiding.

Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- (+) Volgens de leerkracht is het toereiken van hulpmiddelen tijdens de les (bv. leeskaart) het meest helpend voor Ward. Hij kan hierop terugvallen als de ondersteuner niet aanwezig is, zodat hij toch kan meevolgen met de rest van de klas.	- (-) Volgens de leerkracht zouden meer uren ondersteuning beter zijn en zouden ze beter gespreid worden over meerdere momenten per week, bijvoorbeeld elke dag 1 à 2 u ondersteuning. Het huidige aantal uren ondersteuning is volgens haar onvoldoende, zeker met het oog op volgend schooljaar.
Perspectief ondersteuner	- (+) De ondersteuner heeft de indruk dat alle ondersteuning die zij biedt even helpend is voor Ward.	- Wat de type 6-ondersteuning betreft zijn er geen onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden moeten worden. Rond type 4-ondersteuning zijn er vermoedelijk extra hulpmiddelen nodig voor Ward.

Casus ID	T6-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Maarten (jongen, 11 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Maarten krijgt type 6-ondersteuning . Hij is slechtziend. De ondersteuning is er dit schooljaar op gericht om hem voor te bereiden op de overstap naar het secundair onderwijs (bv. contacten leggen met de middelbare school en met de ondersteuner van volgend schooljaar) en te zorgen voor verdere verdieping van zijn digitale vaardigheden.
Informanten	Maarten, mama van Maarten, leerkracht en ondersteuner Het gesprek met Maarten en zijn mama vond plaats in de paasvakantie (periode april 2019). Het gesprek met de ondersteuner en met de leerkracht gebeurde respectievelijk voor (april 2019) en na de paasvakantie (mei 2019).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - De huidige ondersteuner geeft voor het 2de jaar ondersteuning aan Maarten (5de en 6de leerjaar). - Bij de overdracht van deze casus aan de huidige ondersteuner merkte deze dat Maarten al ver stond op digitaal vlak: hij kon typen, hij werkte met digitale werkboeken en zijn computer en hij gebruikte vlot enkele sneltoetsen. Bovendien waren alle hulpmiddelen al aanwezig: tv-leesloep, bordcamera, computer met digitale werkboeken. Om die reden is er bij de start van het schooljaar gecommuniceerd naar de leerkracht, de school en de ouders dat de ondersteuning heel vraaggericht georganiseerd zou worden. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht benadrukt meermaals dat deze casus naar haar aanvoelen een ‘succesverhaal’ is dankzij de persoonlijkheid van Maarten (o.a. doorzettingsvermogen, weinig hulpvragen, gemotiveerd om zelfstandig te werken net zoals zijn klasgenoten) en de inzet en betrokkenheid van de ouders, eerder dan dankzij de ondersteuning vanuit de school voor BuO. – <i>Citaat leerkracht: Dit is niet het voorbeeld van een M-decreet leerling. De thuissituatie en de kind-factoren zijn gewoon gunstig in deze casus.</i>

Samenvatting	Maarten is slechtziend. Hij krijgt bijgevolg type 6 -ondersteuning. Dit schooljaar richt de ondersteuning zich op de verdieping van digitale vaardigheden en de voorbereiding van de overstap naar het secundair onderwijs. In mindere mate wordt er ook gewerkt rond het leren stellen van hulpvragen (socio-emotionele begeleiding). De ondersteuning aan Maarten gebeurt individueel en buiten de klas. In overleg met o.a. de leerkracht komt de ondersteuner nu één keer om de drie weken langs voor ondersteuning (2u), in plaats van elke week zoals in het begin van het schooljaar. De ondersteuning aan de leerkracht wordt vraaggericht ingevuld, maar blijft heel beperkt
---------------------	---

volgens de leerkracht en de ondersteuner.

Volgens de ondersteuner zijn de **ouders** van Maarten **betrokken** bij de ondersteuning, ondanks het feit dat de ondersteuner en de ouders weinig contact hebben. De ondersteuner geeft het voorbeeld dat de ouders, zijzelf en de school en ondersteuner van de nieuwe (secundaire) school van Maarten al overlegd hebben en enkele concrete afspraken gemaakt hebben naar de ondersteuning van volgend schooljaar toe. De leerkracht schrijft de ouders een cruciale rol toe, zij leverden volgens haar groot deel van de informatie op de startvergadering en zorgden voor al de hulpmiddelen voor Maarten. Toch lijkt de mama van Maarten weinig zicht te hebben op de inhoud en vorm van de ondersteuning. Dit kan verklaard worden door de visie van mama dat ze de school veel toevertrouwen: vermoedelijk is de rol van de ouders (cf. infra) aanvullend ten opzichte van de rol van de school. **Maarten** zelf geeft aan dat de huidige mate van betrokkenheid bij de ondersteuning voor hem volstaat. Hij vindt het belangrijk om zelfstandig te zijn, ook wat het aangeven van noden/behoefte betreft.

De **ondersteuner** en de **leerkracht** zijn in de praktijk de belangrijkste betrokkenen op school. Zowel mama als Maarten wijzen op de belangrijke rol die de **ouders** spelen. Er is slechts sprake van een **bepaalde samenwerking** tussen de ondersteuner en de leerkracht. Hoewel de ondersteuning vraaggericht ingevuld wordt, geeft de leerkracht weinig ondersteuningsnoden aan. De beperkte communicatie gaat hoofdzakelijk over afspraken rond de tijdstippen van de ondersteuning en sporadisch vraagt de leerkracht ondersteuning bij bepaalde lesonderdelen (bv. werken met de atlas). Over de **communicatie** tussen de ouders, leerkracht en ondersteuner is mama positief. Die verloopt in de eerste plaats per mail. Daarnaast zijn er de overlegmomenten (leerkracht en ondersteuner) en de oudercontacten (leerkracht). De leerkracht en de mama van Maarten halen doorheen het interview aan dat ze het jammer vinden dat er geen/minder ruimte voor informeel overleg is tussen de leerkracht en de ondersteuner.

Wat het **effect**⁵³ van de ondersteuning op psychosociaal vlak betreft, geeft Maarten aan dat hij het **rustgevend** vindt te weten dat er ondersteuning beschikbaar is. De leerkracht schat het effect van de huidige ondersteuning op sociaal vlak als **minimaal** in. Volgens haar speelde de eerdere GON-begeleider hierin wel een belangrijke rol. De ondersteuner is ook van mening dat de ondersteuning Maarten helpt bij het **aanvaarden** van zijn aandoening. Op academisch vlak heeft de ondersteuning volgens Maarten een gunstig effect op de **participatie** aan het **lesgebeuren**, omdat hij dankzij zijn computer het klastempo gemakkelijker kan volgen. Noch de leerkracht, noch de ondersteuner wijzen op een effect op het **academisch functioneren**. Gezien de sterke schoolse prestaties van Maarten ligt hier ook geen ondersteuningsnood.

Tevredenheid

⁵³ Mama werd niet bevroegd over het effect van de ondersteuning wegens tijdsgebrek.

	<ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De mama van Maarten is in het algemeen tevreden over de ondersteuning, omdat die vlot loopt. Ze is ook positief over de communicatie tussen de betrokkenen en de visie van de school voor regulier onderwijs (<i>open-minded</i>). Wel stelt ze zich vragen bij het vraaggericht werken (bv. Beschikt de leerkracht/de leerling wel over voldoende kennis om ondersteuningsnoden zelf aan te geven?) en het feit dat er minder ruimte is voor informeel overleg doordat de ondersteuner slechts één keer om de drie weken op school aanwezig is. Dit laatste vertraagt volgens haar de detectie van ondersteuningsnoden en –behoeften (bv. Nadat de les met het weken rond de atlas had plaatsgevonden, bleek dat Maarten hierbij eigenlijk extra hulp had kunnen gebruiken). - (overwegend tevreden) Maarten is tevreden over het aantal uren ondersteuning en de mate waarin hij erbij betrokken wordt. Op school loopt het goed. Hij kijkt uit naar het middelbaar, omdat hij dan meer zal kunnen bijleren. - (overwegend ontevreden) De leerkracht heeft nood aan meer ondersteuning, voornamelijk in de klas en meer leerkrachtgericht. Ze ervaart de huidige ondersteuning soms zelfs niet als een hulp. Doorheen het interview vergelijkt ze de huidige ondersteuner regelmatig met de vroegere GON-begeleider van Maarten, die naar haar aanvoelen meer met de gehele klasgroep werkte. Ten slotte vindt de leerkracht ook dat er te weinig overleg is met de ondersteuner. - (matig tevreden) De ondersteuner is tevreden met de invulling van de ondersteuning (7/10 à 8/10). Met het oog op de nodige expertise, heeft ze zichzelf vooraf grondig geïnformeerd (profiel ondersteuner). In de lijn met de mening van de leerkracht is ook de ondersteuner niet geheel tevreden met de samenwerking met de leerkracht en loopt communicatie volgens haar ook minder vlot.
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	- Het doel van de ondersteuning aan Maarten is hem vlot(ter) leren werken met zijn computer (bv. sneltoetsen), onder andere ter voorbereiding van de overstap naar het secundair onderwijs. (<i>leerkracht</i>) ⁵⁴
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning bestaat uit verdieping van de digitale vaardigheden die Maarten al bezit. Maarten heeft qua visuele ondersteuning geen (grote) noden meer. Hij kan zijn hulpmiddelen vlot gebruiken en werkt heel zelfstandig. (1) - De ondersteuner zorgt ervoor dat Maarten zijn cursussen digitaal ter beschikking heeft (administratie rond aanvragen digitale

⁵⁴ Niet bevraagd in gesprek met ondersteuner

	<p>cursussen). (<i>ouder</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Daarnaast wordt er – in mindere mate – gewerkt rond het durven stellen van (hulp)vragen (socio-emotionele ondersteuning). Hieraan wordt volgens de ondersteuner 5 à 10% van de ondersteuningstijd besteed. (2) - De leerkracht heeft weinig zich op wat er inhoudelijk gebeurt tijdens de ondersteuningsmomenten. (<i>leerkracht</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning gericht op de verdieping van digitale vaardigheden gebeurt individueel met Maarten en uit de klas (1). - Eén keer om de drie weken krijgt Maarten 2u ondersteuning. Initieel kreeg hij elke week ondersteuning. In overleg met de leerkracht werd afgesproken om de frequentie van de ondersteuning te verminderen, omdat Maarten slechts heel weinig visuele zorgvragen heeft. Vooraf wordt met de leerkracht afgesproken welke les Maarten het makkelijkste kan missen. Als hij een leerstofonderdeel goed beheerst, hoeft hij de les niet in te halen. Als het om belangrijke leerstof gaat, overloopt de ondersteuner de leerstof individueel met Maarten (wat aan een hoger tempo kan gebeuren dan in de volledige klasgroep). Op die manier creëert de ondersteuner tijd om te werken rond de ondersteuningsnood. - De ondersteuning rond het durven stellen van (hulp)vragen neemt de vorm aan van individuele gesprekjes over situaties die zich hebben voorgedaan in de klas (2). Als Maarten bijvoorbeeld een pagina uit zijn cursus niet heeft ingevuld, geeft de leerkracht dit door aan de ondersteuner. De ondersteuner gaat dan samen met Maarten op zoek naar de reden hiervan en naar een manier waarop hij dit in de toekomst kan vermijden.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Wat momenten en frequentie van de ondersteuning betreft, is de nodige flexibiliteit aanwezig. Als de leerkracht vraagt om frequenter ondersteuning te voorzien in een bepaalde periode (bv. waarin er met de atlas⁵⁵ gewerkt wordt), dan wordt daar gevolg aan gegeven. - Aangezien Maarten maar weinig visuele zorgvragen heeft en de ondersteuner een extra leerling toegewezen kreeg, werd de ondersteuning aan Maarten in het algemeen teruggebracht naar 2u om de drie weken tenzij de leerkracht expliciet om een andere regeling vraagt.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds het 5de leerjaar krijgt Maarten ondersteuning van de huidige ondersteuner. Maarten zit in het 6de leerjaar en krijgt voor het 2de jaar ondersteuning van de huidige ondersteuner.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Van de 1ste kleuterklas tot in het 4de leerjaar kreeg Maarten GON-begeleiding. In het eerste leerjaar kreeg hij enkele hulpmiddelen (bv. bord- en beeldcamera, tv-leesloep), die hij nog steeds gebruikt. Mama is heel tevreden over de vroegere GON-begeleider, met wie Maarten een goede band had. (<i>ouder</i>)

⁵⁵ Werken met de atlas is niet eenvoudig voor Maarten door zijn visuele beperking.

	<ul style="list-style-type: none"> - Maarten merkt geen groot verschil tussen de huidige ondersteuning en de vroegere GON-begeleiding, met uitzondering van het verschil in frequentie. <i>(leerling)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning aan de leerkracht gebeurt vraaggericht (bv. voorbeeld werken met atlas) <i>(ondersteuner)</i> - Volgens de ondersteuner gaf de leerkracht impliciet aan dat ze eigenlijk geen nood had aan extra ondersteuning. Als de ondersteuner toch in de klas is, heeft ze de indruk dat de leerkracht wel gemakkelijker aangeeft waarbij ze bijvoorbeeld nog hulp kan gebruiken (bv. testen digitaal beschikbaar maken). Per mail gebeurt dit zelden. Het is onduidelijk voor de ondersteuner waarom de leerkracht haar noden niet of maar weinig aangeeft. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht is van mening dat ‘ondersteuning aan de leerkracht’ zo goed als afwezig is. Enkel expliciet op vraag van de leerkracht is de ondersteuner aanwezig tijdens bepaalde lessen (bv. werken met atlas) of bepaalde activiteiten (bv. verkeersparcours). <i>(leerkracht)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders zijn aanspreekbaar en betrokken bij de ondersteuning, maar ze nemen zelden contact op met de ondersteuner.⁵⁶ <i>(ondersteuner)</i> - De ondersteuner moedigde de ouders aan om een afspraak te maken met de zorgleerkracht van de nieuwe school (volgend schooljaar, secundair onderwijs) van Maarten. De ouders hebben de situatie besproken samen met de nieuwe school, de huidige en de nieuwe ondersteuner. Er zijn ook al concrete afspraken gemaakt. <i>(ouder, ondersteuner)</i> De ondersteuner vermoedt dat deze voorbereiding een gunstig effect heeft op de gemoedsrust van Maarten. <i>(ondersteuner)</i> - Volgens de leerkracht spelen de ouders een grote rol in de ondersteuning aan Maarten: zij zorgden voor alle mogelijke hulpmiddelen ter ondersteuning van Maarten en zij zijn steeds op de hoogte. De startvergadering was volgens haar voornamelijk gebaseerd op de wisselwerking van informatie tussen de leerkracht van vorig schooljaar en de ouders (informatie rond hoe het thuis verloopt). De leerkracht vermoedt ook dat de ouders moeilijkheden onmiddellijk zouden aangeven, mocht dat nodig zijn. <i>(leerkracht)</i> - De mama van Maarten heeft weinig zicht op de concrete inhoud en vorm van de ondersteuning aan Maarten⁵⁷. De ouders springen soms in als ze thuis merken dat Maarten moeite heeft met een bepaald onderdeel: ze leerden hem bijvoorbeeld een tabel tekenen. – <i>Citaat: [...] er is niks onoverkomelijk, omdat wij natuurlijk</i> 	

⁵⁶ Vermoedelijk is daar geen aanleiding voor aangezien deze casus vlot loopt.

⁵⁷ Er werd bijgevolg niet doorgevraagd in termen van tevredenheid.

ook mee in die ondersteuning zitten, als ouders. Wij verwachten niet alles van een school hè. Je moet daar een evenwicht in vinden. Wij mogen heel veel toevertrouwen aan de school. Maar ja, soms komt je er maar thuis achter en dan helpen wij hem. (ouder)

Mate van betrokkenheid leerling

- Maarten antwoordt dat hem niet vaak gevraagd wordt naar wat hij nog nodig heeft qua ondersteuning. Hij benadrukt dat hij dat ook niet nodig vindt en dat hij dat zelfs onaangenaam zou vinden. Hij houdt ervan om zelfstandig te zijn: als hij een hulpvraag heeft, zal hij die spontaan stellen. (leerling)
- De verdieping van de digitale vaardigheden gebeurt sterk in overleg met Maarten zelf. De ondersteuner stemt met hem af welke vaardigheden hij nog zinvol acht om te leren. Zo gaf hij bijvoorbeeld aan dat hij graag nog handiger wilde worden in het werken met Word. (ondersteuner)
- De leerkracht weet niet in hoeverre Maarten betrokken wordt bij de inhoud en de vorm van de ondersteuning. Zelf vraagt ze hem soms waaraan hij tijdens de ondersteuning heeft gewerkt. (leerkracht)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, leerkracht, zorgleerkracht, ouders, Maarten, directeur, CLB-medewerker
- Deze betrokkenen zijn steeds aanwezig op de overlegmomenten, met uitzondering van Maarten en de CLB-medewerker die enkel aanwezig is bij uitgesproken moeilijkheden. (ondersteuner, leerkracht) Volgens de huidige leerkracht en de mama van Maarten is bij de overgang naar een volgend leerjaar ook telkens de 'nieuwe' leerkracht aanwezig op de eindvergadering. (ouder, leerkracht) Maarten zelf wijst naast de ondersteuner, de leerkracht en zijn ouders ook de klasgenoten aan als betrokken omdat ze hem soms iets uitleggen als hij de juf niet goed gehoord heeft. (leerling)
- Mama vindt dat zij als ouders nog steeds belangrijke betrokkenen zijn bij de ondersteuning⁵⁸. Ook Maarten verwijst naar hen. (ouder, leerling)⁵⁹
- **Leerkracht:** De leerkracht geeft aan niet betrokken te worden bij de inhoud en de vorm van de ondersteuning. Eerder sporadisch vraagt de leerkracht zelf aan de ondersteuner waarrond er gewerkt werd tijdens de ondersteuning. Op de overlegmomenten krijgt de leerkracht hierover ook informatie. (leerkracht)
- **Directie en zorgleerkracht:** De rol van de directie en de zorgleerkracht blijft beperkt tot aanwezigheid op de overlegmomenten. (ondersteuner) Maarten is nog nooit bij hen langsgegaan, omdat dit nog niet nodig is geweest. (leerling)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:** Maarten krijgt geen extra begeleiding vanuit de school (bv. zorgcoördinator). (ondersteuner, leerkracht)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

⁵⁸ De vraag naar de belangrijkste persoon bij de ondersteuning aan Maarten werd aan mama gesteld als: 'Kan u zeggen wie voor Maarten de belangrijkste persoon is op het vlak van ondersteuning? Is er iemand over wie hij meer praat of met wie hij een beter contact heeft bijvoorbeeld?'

⁵⁹ Noch Maarten, noch de ouders benoemen een bepaalde betrokkene als dé belangrijkste betrokkene bij de ondersteuning.

- Samenwerking
 - o **Ondersteuner en leerkracht:** De leerkracht geeft haar noden maar weinig aan volgens de ondersteuner. Aangezien de ondersteuning expliciet vraaggericht georganiseerd wordt, vindt de ondersteuner dit jammer. (*ondersteuner*) De leerkracht en de ondersteuner spreken wel af wanneer de ondersteuner langskomt, de leerkracht voorziet dan een opdracht zodat Maarten met zijn computer kan werken (bv. schrijfpdracht). (*leerkracht*)
 - o **Ouders:** De ouders hebben een goed contact met zowel de leerkracht, de zorgjuf als de ondersteuner. (*ouder*)
- Communicatie
 - o Normaal gezien wordt er 3 keer per jaar een formeel overlegmoment ingepland (september – januari – mei/juni). (*ondersteuner, ouder*)
 - o **Ondersteuner en andere betrokkenen (o.a. ouders):** Vorig schooljaar communiceerde de ondersteuner via een heen-en-weerschriftje. Op vraag van de andere betrokken partijen (o.a. de ouders) verloopt de communicatie nu per mail. De ondersteuner mailt regelmatig (bv. als er iets speciaals is gebeurd of als er iets nieuws is aangeleerd). (*ondersteuner, ouders*) De ouders staan vaak in cc als de ondersteuner mailt met de leerkracht. Soms staat de zorgjuf ook in cc. (*ouder*)
 - o **Leerkracht, leerling, ouders:** De leerkracht communiceert met Maarten over de ondersteuning als ze hem vraagt waarrond hij tijdens de ondersteuning gewerkt heeft en als ze hem aangeeft wanneer de ondersteuner zal langskomen. Communicatie tussen de leerkracht en de ouders gebeurt op de oudercontacten. De ouders zijn volgens de leerkracht zeer betrokken bij en geëngageerd in de school (bv. eetfestijn, extra helpers op het schoolfeest of bij een uitstap). (*leerkracht*)
 - o **Ondersteuner en leerkracht:**
 - De communicatie tussen de ondersteuner en de leerkracht verloopt via mail en bestaat uit het afspreken van de tijdstippen van de ondersteuning. Verder is er geen informeel overleg, voor of na de ondersteuning/les. De ondersteuner vertrekt volgens de leerkracht voor het lesuur voorbij is. Ten slotte is er wel overleg tijdens de formele vergaderingen, al blijven deze beperkt tot één bij de start en één op het einde van het schooljaar. (*leerkracht*)
 - De ondersteuner communiceert heel beperkt met de leerkracht. De leerkracht stuurt wel een bevestiging naar de ondersteuner als zij aangeeft wanneer ze langskomt. – *Citaat: Verder hoor ik de leerkracht niet. (ondersteuner)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling⁶⁰

Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Op psychosociaal vlak drukt Maarten zich niet expliciet uit over een (mogelijk) effect van de ondersteuning. Hij ervaart de aanwezigheid van de ondersteuner wel als rustgevend: hij weet dat er iemand is bij wie hij terecht kan bij vragen. - De leerkracht vindt het effect van de ondersteuning minimaal. In het verleden had de begeleider een belangrijke rol wat sociale participatie en inclusie van de leerling betrof: hij was aanwezig op elke klasactiviteit, draaide mee in de klas en gaf uitleg over de aandoening van Maarten aan de klasgenoten. Bij de huidige ondersteuner is dit niet het geval, onder andere door de lage frequentie van de ondersteuningsmomenten.
----------------------	--

⁶⁰ De mama van Maarten werd niet expliciet bevraagd over het effect van de ondersteuning. Maarten behaalt erg goede resultaten en op sociaal vlak stellen zich evenmin problemen. Maarten gaat volgend jaar, samen met elke van zijn goede vrienden, naar zijn nieuwe school. – *Citaat: Wij vier zijn echt goede vrienden.*

	<ul style="list-style-type: none"> - Op sociaal-emotioneel vlak helpt de ondersteuning Maarten bij het aanvaarden van zijn aandoening, volgens de ondersteuner (o.a. door een vertrouwenspersoon te zijn voor hem). Wat sociale participatie en inclusie betreft, waren de simulatielessen vorig schooljaar helpend (bv. Klasgenoten konden een bril opzetten die hen een idee gaven van de visuele beperking van Maarten).
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Participatie aan het lesgebeuren gaat volgens Maarten vlotter dankzij de ondersteuning (o.a. hulpmiddelen). Maarten kan veel sneller notities maken nu hij zijn computer kan gebruiken. – <i>Citaat: Anders was ik zo één van de laatste van de klas die klaar was met schrijven. En nu is dat zo van, nu zit ik ergens in het midden doordat ik aan het typen ben.</i> - Noch de leerkracht, noch de ondersteuner drukt zich niet uit over een mogelijk effect op academisch functioneren. De hulpvraag situeert zich ook niet op academisch vlak.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht merkt eigenlijk zelf weinig tot geen effect van de ondersteuning. - <i>De ondersteuner geeft geen antwoord met betrekking tot deze casus.</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De effecten van de ondersteuning liggen in de lijn met de verwachtingen bij de opstart van de ondersteuning, aangezien de huidige aanpak van de ondersteuning een verderzetting is van die van vorig schooljaar. <i>(leerkracht)</i> - De ondersteuner had verwacht om verder te kunnen werken rond de digitale vaardigheden en om de overgang naar het middelbaar te faciliteren. Volgens haar zijn deze verwachtingen waargemaakt. <i>(ondersteuner)</i> 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De opvolging van de effectiviteit van de ondersteuning gebeurt volgens de leerkracht tijdens de overlegmomenten. Er is daarnaast nog nooit iemand extern komen observeren in haar klas. <i>(leerkracht)</i> - De ondersteuner volgt de effectiviteit van de ondersteuning op. Na het vastleggen van de doelen bekijkt zij tussentijds of er voldoende aan de doelen gewerkt wordt of dat er bepaalde doelen onvoldoende aan bod komen. Als blijkt dat er rond een bepaald doel onvoldoende gewerkt wordt, stelt ze dat als prioriteit voor de volgende periode. <i>(ondersteuner)</i> 	

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<p>- (+) Algemene beoordeling: Mama is tevreden met hoe de ondersteuning nu loopt, ze begrijpt ook waarom de ondersteuner minder frequent langskomt.</p> <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Bedenking bij de vraaggerichte aanpak: Mama vraagt zich af of de leerkracht en Maarten zelf wel voldoende in staat zijn om aan te geven waar hun noden liggen. Mogelijk beschikt de leerkracht over onvoldoende expertise om haar eigen noden en/of de noden van Maarten correct in te schatten. Dit werd volgens mama vroeger opgevangen door regelmatig, informeel overleg (cf. infra). o (+/-) Eerdere GON-begeleiding⁶¹ – meer ruimte voor informeel overleg → snellere detectie ondersteuningsnoden: Vroeger was er wekelijks GON-begeleiding waardoor er regelmatig informeel overleg was op school tussen de GON-begeleider en de leerkracht. Mama heeft het gevoel dat dit ervoor zorgde er gemakkelijker preventief gewerkt kon worden en noden sneller gedetecteerd werden. Nu blijkt soms pas na een bepaalde les dat Maarten eigenlijk nood had aan extra hulp (bv. werken met kaarten tijdens aardrijkskunde). Gelukkig maakt Maarten er zelf geen probleem van. Mama begrijpt echter ook dat Maarten minder noden heeft dan andere slechtziende leerlingen (en mogelijk bijkomende problemen) en dat de ondersteuning om die reden is afgenomen. <p>- (+) Communicatie: Voor mama volstaat de huidige communicatie.</p> <p>- (+) Visie school regulier onderwijs: In het verleden hebben enkele leerkrachten, de zorgjuf en de vorige directeur deelgenomen aan een infodag, georganiseerd door de school voor BuO. De school levert zeker de nodige inspanningen en geeft blijk van een open houding ten opzichte van de ondersteuning. Ook bij de afname van leestesten op school informeerde de leerkrachten zich bij de GON-begeleider over de aanpak voor Maarten. – <i>Citaat: [...] Dus ik bedoel, doorheen zijn carrière heb ik nooit het gevoel gehad van ‘het is een probleem’.</i></p>

⁶¹ Mama interpreteert de vraag naar tevredenheid met de opstart van de ondersteuning, als de opstart van de eerdere GON-begeleiding. Ze was hierover heel tevreden. Op de 1ste schooldag was de GON-begeleider al aanwezig, wat voor rust en vertrouwen zorgde bij de ouders.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Organisatie ONW – types 2, 4, 6 en 7 (auditief) <ul style="list-style-type: none"> o Belang van (expertise van) deze types: Mama vindt het belangrijk dat deze types gewaardeerd worden omwille van hun specifieke expertise en dat deze bijgevolg ook behouden blijven. Er zou veel expertise verloren gaan, mocht de ondersteuning aan Maarten gebeuren door een school in de directe omgeving bijvoorbeeld voor type 4 of type 9. o Nood aan middelen om kennis up-to-date te houden: Het is belangrijk dat er voldoende tijd en middelen voorzien worden om de expertisecentra (type 2, 4, 6 en 7) verder uit te bouwen en hun kennis up-to-date te houden. Voor type 6 evolueren de technische hulpmiddelen erg snel, het is dus belangrijk dat er voldoende personen tijd en ruimte krijgen om zich hierover te (blijven) informeren. – <i>Citaat: Als daar geen tijd en middelen meer voor zijn, om die expertise verder uit te bouwen, dan hollen we binnen dit en vijf jaar achter ten opzichte van Europa. En dat zou ik een heel erge zaak vinden...</i>
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Gevoel ‘rustgevend’: Maarten vindt het rustgevend om te weten dat de ondersteuner er is voor hem. Als hij dan een vraag heeft, kan hij ze stellen, hoewel dat eigenlijk nog niet vaak nodig is geweest. - (+) Vorm – voldoende aantal uren: Maarten vindt het niet erg dat de ondersteuner minder vaak komt, de huidige ondersteuning volstaat voor hem. - (+/-) Eén negatieve ervaring tijdens les aardrijkskunde bij het werken met kaarten: De enige negatieve ervaring die Maarten aanhaalt, was het werken met kaarten tijdens de les aardrijkskunde. Hierbij voelde hij zich eigenlijk niet echt goed geholpen door de ondersteuner. Verder voelt (en voelde) hij zich erg geholpen door de ondersteuning (en de eerdere GON-begeleiding), bijvoorbeeld door het werken met zijn computer en de sneltoetsen.
Perspectief leerkracht	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Vlotte opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning verliep zeer vlot, volgens de leerkracht, omdat het een ‘doorlopende taak’ was. Ze bedoelt hiermee dat er op de eindevaluatie van het 5de leerjaar als besproken werd hoe de ondersteuning in het 6de jaar vorm zou krijgen. Ook de hulpmiddelen zijn behouden. - (-) Beoordeling invulling⁶²: vorm – voorkeur meer ondersteuning (uren), in de klas, ook leerkrachtgericht: Bij de beoordeling van de huidige ondersteuning vergelijkt de leerkracht de huidige ondersteuning met de eerdere begeleiding die Maarten kreeg tot in het 4de leerjaar. Deze begeleider was vaker in de klas en hij hielp ook klasgenoten van Maarten. Volgens de leerkracht is deze ondersteuning te beperkt en te sterk gericht op Maarten (individueel en leerlinggericht). De ondersteuner komt enkel in de klas op vraag van de leerkracht. - (-) Vorm - ‘overleg’ is vervanging voor het ondersteuningsmoment: Als er een overlegmoment plaatsvindt, dan wordt

⁶² De leerkracht beoordeelt de ondersteuning niet met een cijfer in termen van tevredenheid.

		<p>er die week geen ondersteuning meer geboden aan Maarten. Voor de leerkracht komt dit echter gewoon bovenop haar takenpakket.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Ervaring ondersteuning niet als hulp: Soms vraagt de ondersteuner vooraf aan de leerkracht om lessen te plannen waarbij Maarten met zijn computer kan werken. De ondersteuner werkt dan samen met Maarten aan deze opdrachten. De leerkracht ervaart deze ‘ondersteuning’ niet als hulp, maar eerder als extra werk. - (-) Communicatie met ondersteuner – weinig overleg: De leerkracht merkt op dat de ondersteuner vaak vertrekt voor het eigenlijke lesuur voorbij is. Op die manier is er geen ruimte om met de leerkracht te overleggen. De leerkracht beseft dat de ondersteuner ook veel tijd ‘verliest’ aan verplaatsingen tussen scholen. - (-) Profiel ondersteuner: De leerkracht vindt niet dat het haar taak is om de ondersteuner te evalueren. Wel merkt ze een groot verschil met de vorige begeleider (tot 4de leerjaar). De leerkracht had het gevoel dat die begeleider echt een onderdeel uitmaakte van de klas. De huidige ondersteuner focust te sterk op het eigenlijke ondersteuningsmoment en heeft te weinig zicht op wat er in de klas gebeurt. – <i>Citaat: Maarten heeft geluk gehad dat hij ooit de vorige ondersteuner heeft gehad.</i> De leerkracht nuanceert dit: de huidige ondersteuner is nog jong is moet ruimte krijgen om te leren. Toch zou ze meer oog moeten hebben voor de andere leerlingen in de klas en ‘samenwerken’ met de leerkracht (bv. De ondersteuner stuurt Maarten met zijn opdracht naar de leerkracht om deze te verbeteren, de leerkracht vindt echter dat het aan de ondersteuner is om dit op te nemen om de leerkracht te ontlasten).
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling 7/10 à 8/10: De ondersteuner is van mening dat Maarten voldoende voorbereid is voor de overstap naar de secundaire school, toch heeft ze de indruk dat Maarten nog wel voordeel haalt uit de huidige ondersteuning. Ze scoort de ondersteuning met 8/10 als ze de samenwerking met Maarten ook in rekening brengt: hij is heel matuur en hij kan goed aangeven wat (niet) nodig is. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner had zich goed voorbereid en geïnformeerd rond de aandoening van Maarten en mogelijke aanpassingen. Daarnaast is er ook veel informatie beschikbaar op de school voor BuO van waaruit zij ondersteuning biedt. Ze zou mogelijk graag nog meer geïnformeerd worden over de medische achtergrond (bv. door de arts van Maarten). - (-) Ondersteuner krijgt weinig feedback: De ondersteuner vindt het jammer dat ze naast de feedback op de overlegmomenten geen extra feedback krijgt. Ze geeft ook aan dat ze op de overlegmomenten expliciet naar feedback moet vragen. Zelf vindt ze het belangrijk om regelmatig af te toetsen of de huidige manier van werken volstaat. - (-) Meer vraaggericht samenwerken en communiceren met de leerkracht: Bij de start van het schooljaar werd de vraaggerichte aanpak van de ondersteuning duidelijk gecommuniceerd aan de leerkracht. De leerkracht

		<p>communiceerde toen dat er rond december 2018 met de atlas gewerkt zou worden en dat extra ondersteuning dan nuttig zou zijn. De ondersteuner kreeg hierover verder geen concrete informatie. De leerkracht ging ervan uit dat de ondersteuner aanwezig zou zijn. Dergelijke afspraken zouden beter en tijdig gemaakt moeten worden, zodat de ondersteuner er rekening mee kan houden in haar planning.</p>
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht geeft aan dat ze hiervoor onvoldoende zicht heeft op de invulling van de ondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht vermoedt dat de ondersteuning volgens schooljaar (secundair onderwijs) anders ingevuld zal moeten worden. Ze licht dit niet verder toe.
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Het aanleren van verdiepende digitale vaardigheden is volgens de ondersteuner op dit moment nog wel een meerwaarde. Maarten is gemotiveerd om vaardigheden bij te leren en hij absorbeert snel. - (+) Rol ondersteuner - vertrouwenspersoon: De ondersteuner denkt dat zij een persoon is tegen wie hij sneller iets zal vertellen rond zijn problematiek dan tegen de leerkracht bijvoorbeeld. Ze is voor hem een soort van vertrouwenspersoon. Toen de ondersteuner wekelijks langsging, was deze functie als vertrouwenspersoon misschien meer uitgesproken. 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) De ondersteuner verwijst naar de samenwerking en communicatie (vraaggericht, cf. supra) met de leerkracht die vlotter zou moeten verlopen.

Casus ID	T6-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Amir (jongen, 14 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Amir krijgt type 6 -ondersteuning. Hij is volledig blind. De ondersteuningsnood bestaat uit: begeleiding bij de overgang naar de nieuwe school (d.i. huidige school, 1 ^{ste} jaar middelbaar onderwijs) en de verwachtingen in een secundaire school, ondersteuning aan de leerkrachten, aanpassen van materiaal, ondersteuning bieden in de les ter compensatie van zijn tragere werktempo (bv. herhalen van instructies).
Informanten	Amir (leerling), papa van Amir, leerkracht en ondersteuner De gesprekken vonden plaats in de periode april 2019. Amir en zijn papa werden vlak voor de paasvakantie geïnterviewd. De leerkracht en de ondersteuner werden geïnterviewd in de paasvakantie.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds dit schooljaar gaat Amir naar deze school voor regulier onderwijs. Hij zit in het 1ste jaar van het middelbaar onderwijs. Vanaf oktober/november 2018 krijgt hij ondersteuning van twee ondersteuners. De geïnterviewde ondersteuner stapte pas in in dit ondersteuningstraject in oktober/november, de collega-ondersteuner was betrokken vanaf het begin van dit schooljaar. De ondersteuners kozen in onderling overleg wie van beiden zou deelnemen aan het interview over de ondersteuning. De andere ondersteuner werd niet bevraagd. <i>(ondersteuner)</i> - De geïnterviewde ondersteuner heeft zelf een visuele beperking, wat maakt dat zij zeker 'vertrouwd' is met dergelijke problematieken. <i>(ondersteuner)</i> - Amir ging in het verleden naar een school voor buitengewoon onderwijs. Het is vanuit deze school dat hij nu ondersteuning krijgt. <i>(ondersteuner)</i> - De geïnterviewde leerkracht is klastitularis van Amir en leerlingenbegeleider van de eerste graad. <i>(leerkracht)</i> - Papa heeft weinig zicht op de (eigenlijke invulling van de) ondersteuning. Toch is hij over het algemeen tevreden met hoe dit verloopt. Hij baseert zich hierbij vooral op de goede schoolresultaten van zijn zoon. – <i>Citaat: Eigenlijk weet ik niet precies wat de hulp van hen precies is. Maar zodra ik zie dat het goed gaat, ja dan bemoei ik mij niet. Ik kijk wel naar de punten van zijn rapport, als dat goed is...</i>
Samenvatting	Amir is volledig blind, hij krijgt hiervoor type 6-ondersteuning . De verschillende geïnterviewden verwijzen naar algemene en concrete doelen van de ondersteuning. Globaal genomen is de ondersteuning gericht op het kunnen volgen van de les en het werken met zijn computer (belangrijkste hulpmiddel). De ondersteuning bestaat uit individuele begeleiding tijdens de les gedurende 4u/week,

verdeeld tussen twee ondersteuners vanuit hetzelfde ONW. Bepaling van inhoud en het van tijdstip van de ondersteuning verlopen flexibel.

De ondersteuning aan de leerkrachten bestaat volgens de ondersteuner en de leerkracht uit **sensibilisatie** en **vraaggerichte** ondersteuning (bv. tips rond tastbaar illustratiemateriaal, aandachtspunten bij het geven van instructies). De leerkracht vermeldt meerdere keren tijdens het gesprek dat er te weinig ondersteuning gericht is aan het leerkrachtenteam.

Volgens de leerkracht en de ondersteuner worden de ouders op de hoogte gehouden over de ondersteuning (**mate van betrokkenheid**). De ondersteuner biedt hen ook de mogelijkheid om aan te geven wat volgens hen nodig is bij de ondersteuning aan hun zoon. Hoewel de ouders (papa in het bijzonder) zeker bereikbaar en bereid zijn om dingen op te nemen, probeert ze hen zo veel mogelijk aan te zetten om zelf initiatieven te nemen en Amir maximaal te stimuleren in zijn zelfstandigheid. In het algemeen lijken op dit moment acties eerder door de ondersteuner en enkele leerkrachten genomen te worden. Zowel de papa, de leerling, de leerkracht als de ondersteuner geven aan dat de leerling ruimte heeft om feedback te geven op de ondersteuning. Voor Amir volstaat deze mate van betrokkenheid, papa wenst op inhoudelijk vlak (bv. leerstijl) een iets hogere graad van betrokkenheid van zijn zoon.

De ondersteuners en de contactpersoon van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (financiële en administratieve steun) zijn volgens papa de belangrijkste **betrokkenen** bij de ondersteuning aan Amir. Amir zelf verwijst naar dezelfde figuren. Hoewel elk van hen een eigen en belangrijke functie vervult, ervaart hij het meeste steun van de geïnterviewde **ondersteuner**, onder ander omdat zij zelf een visueel probleem heeft. Het is onduidelijk of Amir nog extra (eventueel) individuele begeleiding krijgt vanuit de school (bv. leerlingenbegeleider). Wel zijn er meerdere maatregelen genomen door de school voor Amir (bv. sterke leerling naast hem tijdens enkele lessen, hele schooldag les in hetzelfde lokaal). De school heeft wel voorzien in enkele redelijke aanpassingen die bijdragen aan de ondersteuning aan Amir.

De verschillende geïnterviewden halen aan dat **samenwerking en communicatie** in het algemeen vlot verlopen. De ondersteuner geeft aan dat er grote individuele verschillen zijn tussen leerkrachten in de mate waarin ze open staan voor de huidige visie op inclusief onderwijs en de mate waarin er contact is met de ondersteuner.

Zowel de papa van Amir, als Amir en de ondersteuner geven een **effect** van de ondersteuning op **psychosociaal vlak**, respectievelijk meer zelfvertrouwen en steunfiguur, motivatie om naar school te gaan en vertrouwenspersoon. Op **academisch** vlak wijst papa op het feit dat de ondersteuning er praktisch voor zorgt dat Amir op een school voor gewoon onderwijs les kan volgen. Op cognitief vlak is er geen ondersteuning nodig. Amir zelf ervaart een beter leerstofbegrip. Volgens de leerkracht is het voor Amir makkelijker om te participeren aan het lesgebeuren. Wat het effect voor de leerkracht(en) betreft, vermoedt de ondersteuner dat de ondersteuning helpend is voor sommige leerkrachten, gezien de grote individuele verschillen tussen leerkrachten en de mate waarin ze open staan

	<p>voor en beroep doen op de ondersteuner. De geïnterviewde leerkracht ervaart echter maar weinig effect, in tegenstelling tot haar verwachtingen bij de opstart van de ondersteuning.</p> <p>Tevredenheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) Papa is over het algemeen tevreden met de ondersteuning en de school voor gewoon onderwijs. Hij haalt slechts enkele negatieve elementen aan, die niet (volledig) tot de verantwoordelijkheid van het ONW behoren (nl. trage levering digitale leerboeken, geen vervoer van en naar de school). - (overwegend tevreden) Ook de leerling is overwegend positief over de ondersteuning. Hij beoordeelt deze met een 9/10 en heeft geen negatieve ervaringen of suggesties ter verbetering. Hij ervaart ook positieve gevoelens dankzij de hulp en het feit dat er mensen zijn bij wie hij terecht kan als er zich moeilijkheden voordoen. - (overwegend ontevreden) De leerkracht daarentegen is minder tevreden, voornamelijk omdat het voor haar onduidelijk is wat ze kan verwachten van de ondersteuning en omdat ze als leerkracht zelf meer nood heeft aan (concrete) ondersteuning. Ze beoordeelt de invulling van de ondersteuning met een 5/10. Naar haar aanvoelen vormt de ondersteuning van de ondersteuner niet altijd een meerwaarde ten opzichte van de ondersteuning die medeleerlingen aan Amir kunnen bieden tijdens de les. Over de samenwerking en communicatie in het algemeen en het profiel van de ondersteuner is ze wel tevreden. - (overwegend tevreden) De ondersteuner ten slotte is ook overwegend tevreden, onder andere over de doelen, de invulling van de ondersteuning, de samenwerking en communicatie met de school, het profiel van de ondersteuner en de opstart van de ondersteuning. Wel merkt de ondersteuner op dat er grote individuele verschillen zijn tussen de leerkrachten en de mate waarin ze open staan voor de visie op inclusief onderwijs en dat er te weinig gestructureerde overlegtijd is voor afstemming met leerkrachten in het algemeen.
--	--

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er werden vier concrete doelen bepaald: (1) Amir kan zelfstandig luisterboeken opzoeken en downloaden uit de luisterbibliotheek; (2) Amir vergelijkt zijn cursusmateriaal met de ingevulde cursus van de leerkracht (door een trager werktempo kan hij niet steeds alles invullen); (3) De ondersteuner geeft aan de leerkracht aan wanneer ze merkt dat Amir niet kan volgen tijdens de les; (4) Amir kan zelfstandig werken met Smartschool. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht verwijst naar twee algemene doelen, namelijk (1) werken aan zelfredzaamheid en (2) ervoor zorgen dat Amir het regulier onderwijs kan volgen. Ze heeft verder weinig zicht op wat het doel van de ondersteuning precies is. <i>(leerkracht)</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De doelen zijn bepaald op de startvergadering. Hierop waren volgende betrokkenen aanwezig: beide ondersteuners, de doelgroepcoach⁶³, de leerlingenbegeleider en de klastitularis. (<i>ondersteuner</i>) Volgens de leerkracht was ook de papa van Amir op het overleg aanwezig. Ondanks de aanwezigheid van de verschillende betrokkenen geeft de leerkracht aan dat de doelen hoofdzakelijk bepaald zijn vanuit het ONW. Ze vermoedt dat er is verder gebouwd op de ondersteuning die Amir kreeg in het lager onderwijs. (<i>leerkracht</i>)
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De concrete inhoud van de ondersteuning is volgens de ondersteuner afhankelijk van 'wat er moet gebeuren'. Er zijn bovendien grote verschillen in de mate van ondersteuning voor de verschillende vakken. - De rol van de ondersteuner bestaat concreet uit (1) Amir stimuleren om zo veel mogelijk zelfstandig te werken, (2) zaken die op het bord genoteerd worden, duiden voor Amir bij onduidelijkheid, (3) hulp bieden als Amir onvoldoende snel kan noteren tijdens de les en (4) problemen met de computer oplossen (bv. nieuwe software installeren). - Als hulpmiddelen heeft Amir een computer en een leesregel. Zijn cursussen worden digitaal aangekocht of omgezet en worden op die manier leesbaar gemaakt voor hem.*
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Amir krijgt 4u/week ondersteuning. Deze uren worden gelijk verdeeld tussen beide ondersteuners (maandag- en donderdagvoormiddag). Deze ondersteuning gebeurt hoofdzakelijk in de klas. Af en toe neemt de collega-ondersteuner Amir apart om iets belangrijk in orde te brengen met hem. De geïnterviewde ondersteuner geeft zelden ondersteuning buiten de klas. - Voor de leerkracht (klastitularis) is het niet helemaal duidelijk op welke momenten in de week de ondersteuning precies plaatsvindt. De ondersteuning gebeurt niet tijdens haar lessen. (<i>leerkracht</i>) - Amir zegt dat hij ondersteuning krijgt tijdens de lessen wiskunde en natuurwetenschappen. (<i>leerling</i>)
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn geen wijzigingen geweest in de frequentie van de ondersteuning, aangezien de nood aan ondersteuning in het algemeen niet wijzigt. In het begin en op het einde van het schooljaar is er mogelijk een iets hogere nood dan in het midden van het schooljaar, maar deze kleine verschillen zijn geen aanleiding om de frequentie van de ondersteuning aan te passen (flexibiliteit in de frequentie van de ondersteuning). - Tijdens de examenperiode werd er wel afgesproken bij welke examens Amir extra begeleiding nodig zou hebben (flexibiliteit in het tijdstip van de ondersteuning). Daarnaast wordt de inhoud van de ondersteuning afgestemd op (inhoudelijke) vragen van Amir (flexibiliteit in de inhoud van de ondersteuning). Recent wordt er bijvoorbeeld gewerkt rond het omgaan met frustraties. Amir heeft last van het lawaai in de klas door de drukke klasgroep.

⁶³ De doelgroepcoach is de verantwoordelijke voor alle visus- en gehoorproblemen binnen het ONW. Ze is de leidinggevende van de ondersteuners, ze verdeelt de dossiers en is soms aanwezig op belangrijke overlegmomenten.

	<ul style="list-style-type: none"> - Voor dergelijke wijzigingen in tijdstip en inhoud van de ondersteuning worden er geen nieuwe doelen opgesteld, dit wordt geïntegreerd in het werken aan de reeds opgestelde doelen.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Amir ondersteuning van een andere ondersteuner. (<i>leerkracht</i>) - Papa heeft geen zicht op hoe lang de vorige ondersteuning precies geduurd heeft. (<i>ouder</i>)
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Amir liep in het vijfde en het zesde leerjaar school in het buitengewoon onderwijs. Het is vanuit deze school voor BuO dat hij momenteel ondersteuning krijgt. Papa vond de school voor BuO beter qua aanpak en steun, omdat ze er meer aandacht hebben voor de beperking en omdat de leerkrachten meer ervaring hebben. Toch heeft papa geen negatieve ervaringen met de huidige school. Amir zelf geeft de voorkeur aan zijn huidige school. (<i>ouder, leerling</i>) - Later in het interview echter vertelt papa dat Amir reeds het vijfde en het zesde leerjaar op een school voor regulier onderwijs gevolgd heeft. (<i>ouder</i>) Het blijft onduidelijk tijdens welke periode Amir schoolliep in het BuO.
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Leerkrachten worden ondersteund in het zo veel mogelijk verbaal verwoorden van instructies, het omschrijven van didactische materialen, het voorzien van concreet en tastbaar materiaal en het ter beschikking stellen van ingevulde digitale cursussen. Er werd geen expliciet doel opgesteld om bijvoorbeeld de leerkrachten meer inhoudelijk te informeren over de problematiek van Amir. Toch wordt hier volgens de ondersteuner wel rond gewerkt. Zo gebeurde er een sensibilisatie in het begin van het schooljaar om de leerkrachten vertrouwd te maken met de problematiek van Amir (<i>leerkracht, ondersteuner</i>). Leerkrachten worden ook aangemoedigd om zo veel mogelijk vragen te stellen (vraaggericht). De ondersteuner krijgt ook regelmatig vragen van hen rond bijvoorbeeld welke aanpassingen er mogelijk zijn in de les. (<i>ondersteuner</i>) - <u>Inhoud en vorm</u>: De ondersteuner vindt het moeilijk om in te schatten hoeveel tijd er uitgaat naar de ondersteuning aan de leerkrachten. Dit is heel wisselend en bovendien verschilt dit sterk bij beide ondersteuners. Ze schat in dat de ondersteuning gemiddeld genomen 30 minuten per week bedraagt. Het moment van de ondersteuning is afhankelijk van de beschikbaarheid van de leerkracht (bv. vlak na de les, in de leraarskamer). Ook via Smartschool kunnen de leerkrachten de ondersteuner bereiken met vragen. (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht is van mening dat de leerkrachten nog te weinig worden bijgestaan. Zelf werkt ze vooral uit eigen ondervinding met Amir tijdens de les. Ze voelt bijvoorbeeld aan wanneer de les te snel gaat voor hem. (<i>leerkracht</i>) 	

C Ondersteuning algemeen
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders werden niet betrokken bij de doelbepaling van de ondersteuning. Dit werd voornamelijk opgenomen door de school voor BuO vanwaaruit de ondersteuning georganiseerd wordt. <i>(ouder)</i> - Volgens de ondersteuner kunnen de ouders steeds aangeven aan haar wat ze belangrijk vinden in verband met de ondersteuning aan hun zoon. De ondersteuner staat zeker open voor deze feedback. <i>(ondersteuner)</i> - De ondersteuner probeert zelf de ouders maximaal te betrekken en hen te stimuleren om zo veel mogelijk zelf in handen te nemen (bv. aanvraag mobiliteitslessen). Er is enkel contact met de papa van Amir. Hij is heel bereikbaar en bereid om dingen op te nemen. Toch stelt papa bepaalde verwachtingen aan de ondersteuner die eigenlijk tot de verantwoordelijkheid van de ouders behoren. Bovendien probeert de ondersteuner ervoor te zorgen dat de ouders Amir ook zelf meer stimuleren in zijn zelfstandigheid. <i>(ondersteuner)</i> - Volgens de leerkracht wordt de papa van Amir steeds op de hoogte gehouden over de ondersteuning in het algemeen. <i>(leerkracht)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Amir wordt wel betrokken bij hoe hij bepaalde leerstof wil verwerken, maar papa vindt dat er nog meer aandacht aan besteed zou moeten worden. Er wordt wel altijd een oplossing gezocht voor meningsverschillen hierrond en Amir denkt ook wel dat er rekening gehouden wordt met hem. – <i>Citaat: Misschien wou hij het op zijn manier doen want soms krijgt hij een uitleg dat hij het zo moet leren in plaats van zo. Daar kan misschien iets meer aandacht besteed worden aan 'hoe vind jij dat?' of 'hoe leer jij dat beter'? [...] Hij leert misschien beter op zijn manier dan op de manier dat ze het uitleggen. Maar af en toe heeft hij het daar wel over dat ze hem dwingen om op die manier te leren. [...] Er wordt wel altijd een oplossing gevonden... (ouder, leerling)</i> - De ondersteuner vraagt regelmatig aan Amir waarrond hij wil werken of waaraan hij behoefte heeft. Daarnaast toetst ze bij hem af of een bepaalde aanpak al dan niet werkt voor hem. <i>(ondersteuner, leerkracht, leerling)</i> Deze mate van betrokkenheid volstaat voor Amir. <i>(leerling)</i>
Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuners, leerkrachten, externe betrokkene (contactpersoon bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) rond administratieve en financiële zaken), klasgenoten. - Papa duidt geen van de betrokkenen aan als 'belangrijkste' ondersteuningsfiguur. Ze leveren allen hun eigen bijdrage en steun. Ook Amir vindt dat elke betrokkene zijn eigen functie heeft. Toch ervaart hij de meeste steun van de (geïnterviewde) ondersteuner, mede omdat die zelf een visuele problematiek heeft. <i>(ouder, leerling).</i>

- **Ondersteuner:** De (geïnterviewde) ondersteuner helpt Amir bij het gebruiken van zijn computer (bv. Smartschool, maken van back-ups). (*leerling*)
- **Collega-ondersteuner:** Er is veel overleg met de collega-ondersteuner. (*ondersteuner*) Naast ondersteuning tijdens de les, zorgt zij er volgens Amir en papa ook voor dat zijn werkboeken omgezet worden naar of aangekocht worden in digitaal formaat. (*ouder, leerling*)
- **Leerkrachten:**
 - o **Leerkracht wiskunde:** De leerkracht wiskunde neemt zelf initiatief om de nodige aanpassingen te doen aan haar lessen, ze treedt hiervoor regelmatig in overleg met de ondersteuner. (*ondersteuner*)
 - o **Leerkracht plastische opvoeding:** De leerkracht plastische opvoeding voorziet meestal een aangepaste opdracht voor Amir. (*ondersteuner*)
- **Klasgenoten:**
 - o De klasgenoten van Amir staan steeds klaar om hem te helpen. – *Citaat: Ja, gelukkig staan heel veel leerlingen ook voor hem klaar. (ouder)*
 - o De klasgenoten van Amir helpen hem bijvoorbeeld tijdens de les natuurwetenschappen. Soms helpen ze hem ook bij zaken waarbij hij geen hulp nodig heeft, zoals het koppelen van zijn brailleleesregel aan zijn laptop. (*ondersteuner*)
 - o Voor enkele vakken zit er een ‘sterke’ leerling naast Amir zodat die Amir kan helpen tijdens de les. Deze ondersteuning is overlappend met de ondersteuning van de ondersteuner tijdens de vakken wiskunde en natuurwetenschappen, volgens de leerkracht. (*leerkracht*)
- **Directie (school):** Volgens de leerkracht blijft de rol van de school eerder beperkt. – *Citaat: De directeur vindt het super dat er een leerling zoals Amir op school zit zodat hij dit kan gaan vertellen, maar eigenlijk is hij er niet mee bezig.* Daardoor moeten ook praktische regelingen opgevangen worden door enkele individuele leerkrachten (bv. er was geen rekening gehouden met het feit dat Amir niet mee op klasuitstap kon gaan naar de bioscoop). (*leerkracht*) Papa beschouwt de directeur als aanspreekpunt, mochten er zich problemen voordoen.
- **Contactpersoon VAPH:** Deze contactpersoon staat in voor administratieve en financiële steun. Concreet is zij onder andere verantwoordelijk voor de aanvraag voor nieuw materiaal, zoals de laptop/computer van Amir.
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Naast de ondersteuning vanuit het ONW krijgt Amir op school ondersteuning van de **leerlingenbegeleider**. Wat deze ondersteuning precies inhoudt, is onduidelijk voor de ondersteuner. (*ondersteuner*)
 - o De ondersteuner merkt dat de **school in het algemeen** veel opneemt. Als voorbeeld verwijst de ondersteuner naar moeilijkheden die Amir ondervond met wiskunde. Met de leerkracht wiskunde werd afgesproken dat zij hem 1u/week apart zou nemen om de leerstof nog een keer te overlopen. Het doel hiervan is **vakinhoudelijke ondersteuning** en deze is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW. (*ondersteuner*)
 - o Ook de leerkracht verwijst naar de maatregelen die door de school genomen worden: (1) De klasgroep van Amir krijgt – in tegenstelling tot wat gangbaar is op school – de hele schooldag les in hetzelfde lokaal, zodat Amir zijn laptop niet telkens hoeft op te stellen; (2) Voor enkele vakken (wiskunde en natuurwetenschappen) zit er een ‘sterke’ leerling naast Amir; (3) De leerkrachten gaan tijdens de les regelmatig langs bij Amir; (4) Amir heeft een aparte usb-stick voor zijn rapporten en brieven van de school, zodat deze voor hem ook leesbaar zijn.

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)	
<u>Samenwerking</u>	
<ul style="list-style-type: none"> - Overleg met verschillende betrokkenen: Rond de inhoud en de vorm van de ondersteuning wordt er volgens de ondersteuner overlegd met verschillende betrokkenen. In de eerste plaats is er overleg met de collega-ondersteuner. Ook de doelgroepcoach is betrokken. Daarnaast gebeurt er veel in overleg met de school en meer specifiek de betrokken leerkrachten. Over sommige zaken wordt er ook met de leerlingenbegeleider gesproken⁶⁴. (<i>ondersteuner</i>) Papa heeft geen zicht op hoe de verschillende betrokkenen precies samenwerken. In het algemeen heeft hij de indruk dat de samenwerking goed loopt. (<i>ouder</i>) - Ondersteuner en leerkrachten <ul style="list-style-type: none"> o De leerkracht wiskunde stelt de ondersteuner soms vragen rond hoe ze Amir kan betrekken bij de lessen: hoe kan ze bijvoorbeeld het verschil tussen een vierhoek en een vierkant voelbaar maken voor Amir. Er wordt ook besproken welke hulpmiddelen tijdens de les gebruikt kunnen worden. (<i>ondersteuner</i>) o De leerkracht (klastitularis) wordt betrokken bij de ondersteuning. Ze kan haar mening geven over de ondersteuning. Een voorbeeld: De ondersteuner startte een cursus op voor Amir om een blindenstok te leren hanteren. De leerkracht was echter van mening dat dit niet prioritair was en dat het beter was om Amir eerst te laten wennen aan de nieuwe school en de nieuwe context. Bovendien was Amir al redelijk vlot in het gebruik van zijn blindenstok. In samenspraak met de ondersteuner werd afgesproken om de cursus wel te laten doorgaan, maar deze in intensiteit te verminderen. In het algemeen loopt deze samenwerking met de ondersteuner goed. (<i>leerkracht</i>) 	
<u>Communicatie</u>	
<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuner en school: De ondersteuner en de leerkracht verwijzen naar een éénmalig voorval waarbij de school niet gecommuniceerd had naar de ondersteuner dat de leerkracht van het eerste lesuur afwezig was, waardoor de leerlingen niet op school waren en de ondersteuning dus ook niet kon doorgaan. Toch verloopt de communicatie met de school in het algemeen heel vlot, volgens beide partijen. (<i>leerkracht, ondersteuner</i>) - De ondersteuner merkt dat veel mensen op school haar aanspreken en haar op de hoogte brengen via mail, ondanks de individuele verschillen tussen de leerkrachten. (<i>ondersteuner</i>) - Net zoals bij de samenwerking is papa in het algemeen tevreden over de communicatie rond de ondersteuning. (<i>ouder</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens papa heeft Amir meer zelfvertrouwen rond het schoollopen in het reguliere onderwijs dankzij de ondersteuning. Dankzij de ondersteuner is er ook altijd iemand bij wie Amir terecht kan (steunfiguur). – <i>Citaat: Hij zegt altijd 'ik kan ergens op steunen' dat geeft hem een goed gevoel.</i> - Amir voelt zich meer gemotiveerd om naar school te gaan en om te leren, dankzij de ondersteuning. Op sociaal vlak wordt Amir niet echt geholpen door de ondersteuning.

⁶⁴ De ondersteuner maakt niet concreet waarover er overlegd wordt, noch waarin het overleg met de verschillende betrokkenen verschilt.

	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht geeft aan dat ze onvoldoende zicht heeft op de ondersteuning om dit te beoordelen. - Dankzij de aanwezigheid van de ondersteuner heeft Amir in de eerste plaats een vertrouwenspersoon om op terug te vallen. Wat sociale participatie betreft, is er geen effect aangezien hierrond niet gewerkt wordt omdat daaraan geen nood is. Recent wordt er wel gewerkt rond het omgaan met frustraties, die Amir ervaart ten gevolge van de lawaaierige klasgroep.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Om school te lopen in het reguliere onderwijs is de ondersteuning zeker nodig, omdat er zich bijvoorbeeld geregeld problemen voordoen bij het werken met de computer. Op cognitief vlak is de ondersteuning niet nodig. Amir is heel slim en zelfstandig en hij leert ook snel, volgens papa. - Amir begrijpt de lesinhoud beter dankzij de ondersteuning (beter leerstofbegrip). Hij kan zich ook beter concentreren in de les. - De leerkracht gaat ervan uit dat de participatie aan het lesgebeuren vermoedelijk gemakkelijker verloopt dankzij de ondersteuning. - De ondersteuner drukt zich niet uit over het (mogelijk) effect van de ondersteuning op academisch vlak.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning aan de leerkrachten is helpend volgens de ondersteuner. Toch merkt ze op dat er grote verschillen zijn tussen leerkrachten en de vragen die ze stellen aan de ondersteuner. De leerkracht wiskunde bijvoorbeeld neemt zelf veel initiatief en ze beschikt over veel achtergrondkennis. De leerkracht plastische opvoeding bijvoorbeeld doet dit minder. <i>(ondersteuner)</i> - De ondersteuner zou graag hebben dat het effect van de ondersteuning voor de leerkrachten groter was. Er zijn nog enkele leerkrachten die uitgaan van het GON-model, waarbij de leerling zich moet aanpassen aan de omgeving. Het is niet evident voor de ondersteuner om leerkrachten te coachen in het aannemen van een andere visie (namelijk dat de omgeving dient aangepast te worden aan de noden van de leerling). Bovendien zijn er ook hier grote individuele verschillen tussen leerkrachten in de mate waarin ze openstaan voor de huidige visie op inclusief onderwijs. Ook een tekort aan overlegtijd om met de leerkrachten af te stemmen remt een mogelijk effect van de ondersteuning voor de leerkrachten af (cf. infra tevredenheid). <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht echter geeft aan dat ze maar weinig effect merkt van de ondersteuning. Ze heeft de indruk dat ze hoofdzakelijk werkt vanuit eigen ondervinding tijdens de lessen (wat helpt wel/niet voor Amir). Als leerlingenbegeleider heeft de leerkracht wel het gevoel dat ze altijd bij de ondersteuners terecht kan. <i>(leerkracht)</i> - Wat het effect voor de school betreft, benadrukt de ondersteuner dat dit een proces is dat je als school moet doormaken. De school heeft in het algemeen een open houding ten opzichte van de ondersteuning. De moeilijkheid ligt eerder bij sommige leerkrachten (cf. supra). <i>(ondersteuning)</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner had geen concrete verwachtingen bij de opstart van dit ondersteuningstraject doordat ze later is ingestapt als tweede ondersteuner (oktober/november). <i>(ondersteuner)</i> 	

- Voor sommige vakken had de leerkracht meer ondersteuning verwacht. Voor Frans werd de cursus bijvoorbeeld volledig omgezet voor Amir, maar voor wiskunde had de leerkracht meer ondersteuning verwacht. Verder is het onduidelijk of het ervaren effect overeenkomt met de verwachtingen van de leerkracht. (<i>leerkracht</i>)
Opvolging effectiviteit ondersteuning
- Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner en leerkracht wegens tijdsgebrek

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner,...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene communicatie: De communicatie verloopt in het algemeen goed volgens papa. - (+) Visie en samenwerking met de school: Papa heeft geen negatieve ervaringen met de school voor regulier onderwijs van Amir. Bij de opstart van de ondersteuning was de school bereid om mee te werken en ze waren optimistisch ingesteld. - <i>Citaat: Nee iedereen stond klaar. We helpen je en het komt goed. [...] En ja, dat gaat perfect, dus dat is een goed teken voor ons. [...] Iedereen staat klaar voor hem en voor ons. Hij krijgt alle steun. Dat is wat ik ook in het begin gezegd heb 'qua school, ben ik zeer tevreden'.</i> - (+/-) Af en toe meer betrokkenheid van de leerling: Soms zou het beter zijn mocht Amir meer inbreng kunnen hebben in hoe hij bepaalde leerstof best kan verwerken. - (-) Opmerkingen niet (uitsluitend) ONW-gebonden: <ul style="list-style-type: none"> o (-) Trage 'levering' van materiaal (digitale leerboeken)⁶⁵: Een opmerking die papa doorheen het interview regelmatig maakt, is dat soms lang duurt vooraleer Amir zijn digitale leerboeken krijgt. Soms zorgt dit er zelfs voor dat hij achterstand oploopt ten opzichte van zijn klasgenoten. Hij moet nadien veel leerstof inhalen. o (-) Geen praktische ondersteuning vanuit de school voor gewoon onderwijs, zoals schoolbus: Papa haalt kort aan dat er geen vervoer van en naar school georganiseerd wordt door deze school, waardoor de ouders zelf hiervoor verantwoordelijk zijn. Dit staat wel los van de ondersteuning vanuit het OWN.
Perspectief leerling	Overwegend	- (+) Algemene beoordeling 9/10: De leerling beoordeelt de ondersteuning met een 9/10. Hij vindt het heel belangrijk

⁶⁵ Vermoedelijk is dit niet de volledige verantwoordelijkheid van de ondersteuners.

	tevreden	<p>dat hij deze ondersteuning krijgt. Hij kan niets aanmerken op de ondersteuning zoals die nu georganiseerd en ingevuld wordt. Enkel het vervoer van en naar school is een minpunt (cf. ouder).</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Positieve gevoelens: Hoewel Amir zich bij de eerste ondersteuning wat onzeker voelde, voelt hij zich er nu goed bij omdat de ondersteuners hem helpen en omdat hij altijd bij hen terecht kan met vragen. – <i>Citaat: De eerste keer voelde ik me een beetje onzeker, maar nu voel ik me er goed bij. [...] Het was een grote overstap, vind ik.</i> - (+) Positieve ervaringen, geen negatieve ervaringen bij de ondersteuning: Amir verwijst als voorbeeld van een positieve ervaring naar het feit dat hij zich geholpen voelde door de ondersteuner bij het maken van een overzicht van de leerstof die hij moest studeren. Hij kan geen voorbeeld geven van een negatieve ervaring met de ondersteuning.
Perspectief leerkracht	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Profiel ondersteuner: Eén van beide ondersteuners heeft zelf een visuele beperking, waardoor zij volgens de leerkracht de problematiek van Amir beter kan inschatten en begrijpen. De leerkracht heeft de indruk dat deze ondersteuner sneller reageert dan de collega-ondersteuner. - (+) Samenwerking en communicatie: In het algemeen verloopt de communicatie vlot en gaat de samenwerking goed. - (?) Beoordeling doel ondersteuning: De leerkracht beantwoordt deze vraag niet. - (-) Beoordeling invulling 5/10: De leerkracht vindt dit een moeilijke vraag, omdat ze eigenlijk niet weet wat ze kan verwachten (cf. infra) van de ondersteuning. De ondersteuning door beide ondersteuners beoordeelt ze met een 5/10. Ze nuanceert dit cijfer door aan te geven dat andere leerkrachten waarschijnlijk andere cijfers geven omdat er veel verschil is tussen leerkrachten en vakken. - (-) Visie school - veel is afhankelijk van de inspanningen van individuele leerkrachten: De leerkracht geeft aan dat de rol van de school eerder beperkt blijft. Veel praktische zaken moeten door de leerkrachten zelf geregeld worden (bv. tandem voor Amir bij fietsuitstap). - (-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht - meer nood aan (concrete) ondersteuning: De leerkracht geeft aan meer nood te hebben aan ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van het samen met de ondersteuner overlopen van de cursus om af te spreken welke leerstof relevant is voor Amir. Bepaalde leerstofonderdelen zouden weggelaten of aangepast kunnen worden (bv. verschil vierkant en vierhoek). Op dit moment heeft ze de indruk dat ze zich vooral baseert op haar eigen ondervindingen met Amir tijdens de les. - (-) Nood aan continuïteit in de ondersteuning: De ondersteuner van vorig schooljaar ging ermee akkoord om begin dit schooljaar mee te gaan op een driedaagse naar de zee. De huidige ondersteuner echter stemde hier niet mee in. In het algemeen zou meer continuïteit in de ondersteuning positief zijn. Dezelfde ondersteuner in het lager onderwijs en het secundair onderwijs zou goed zijn, op voorwaarde dat er een goede samenwerkingsrelatie is

		<p>tussen de leerling en de ondersteuner.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Onduidelijkheden over mogelijke verwachtingen van de ondersteuning: Het is niet helemaal duidelijk voor de leerkracht wat ze van de ondersteuner(s) mag/kan verwachten.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 8/10: Volgens de ondersteuner zijn de gestelde doelen zeer belangrijk voor Amir. Gaandeweg zijn er wel andere noden naar voren gekomen, die misschien belangrijker zijn als doelen. Rond deze noden werden geen nieuwe doelen expliciet geformuleerd, maar de ondersteuner werkt hier wel aan. - (+) Beoordeling invulling 7/10: De ondersteuner vindt het positief dat de ondersteuning kan doorgaan in de klas en tijdens de les. Dankzij deze open houding van de school krijgt de ondersteuner zicht op welke vakken er naar volgend schooljaar nog geoptimaliseerd moeten worden. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm – evenwicht lesinhoud en ondersteuningsdoelen: Als minpunt wijst de ondersteuner op de moeilijkheid van het zoeken naar een evenwicht tussen het volgen van de les én het werken aan ‘de ondersteuningsdoelen’ in strikte zin. – <i>Citaat: Je moet een evenwicht zoeken tussen wat doe je wanneer...</i> - (+/-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkrachten 6,5/10 of 7/10: De contacten met de school verlopen heel vlot en veel mensen op school zijn ‘mee met het verhaal’. Jammer aan deze ondersteuning is dat er geen of onvoldoende gestructureerde overlegtijd is voor afstemming met de leerkrachten. Leerkrachten hebben hiervoor onvoldoende tijd, omdat ze in de eerste plaats moeten lesgeven. Bovendien zijn er erg grote verschillen tussen leerkrachten betreft de openheid voor de ondersteuning en de visie op inclusief onderwijs in . - (+) Samenwerking en communicatie met de school – Citaat: Dit is één van de trajecten die het beste loopt. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner heeft de nodige expertise voor de begeleiding. Ze begeleidt op dit moment twee blinde leerlingen. Ze is goed op de hoogte van mogelijke hulpmiddelen en computergebruik. Binnen het team voor type 6-ondersteuning binnen dit ONW is zij één van de ondersteuners met de meeste expertise binnen dit domein, mede door haar eigen visuele beperking. De ondersteuner heeft het gevoel dat ze weet wat ze moet doen en hoe het hoort te verlopen. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning kwam op tijd volgens de ondersteuner. Amir ging voeger naar de school voor BuO vanwaaruit hij nu ondersteuning krijgt. Hij werd dus ook eerder begeleid door mensen die nu collega’s zijn van de ondersteuner. Deze casus is dus geen volledig nieuw traject, wat maakt dat Amir vanaf de eerste schooldag ondersteuning heeft gekregen.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd

Perspectief leerkracht	- (+) Omgezette cursussen: De omgezette cursussen zijn volgens de leerkracht het meest helpend aan de ondersteuning.	- (-) Overlap tussen ondersteuning van ondersteuner en van medeleerlingen (?): De leerkracht denkt dat de ondersteuning soms beter kan ingevuld worden: er is bijvoorbeeld overlap tussen de ondersteuning van de ondersteuner en van de klasgenoten tijdens enkele vakken. Ze heeft de indruk dat deze vorm van ondersteuning aan Amir ook door medeleerlingen geboden kan worden. Voor sommige vakken gebeurt dit bovendien al. Hoe de ondersteuningsmomenten anders ingevuld kunnen worden, is niet duidelijk voor de leerkracht.
Perspectief ondersteuner	- (+) De meest helpende onderdelen zijn volgens de ondersteuner het werken met de computer en andere hulpmiddelen (bv. brailleleesregel). De ondersteuner merkt dit aan de vooruitgang die Amir heeft gemaakt. Nu kan hij perfect zijn smartschoolaccount zelfstandig checken. Hij is ook meer vaardig in het werken met zijn computer.	- Er is volgens de ondersteuner geen nood aan een andere invulling van bepaalde onderdelen van de ondersteuning.

Casus ID	T7(auditief)-J-KO
----------	-------------------

Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Louis (jongen, 6 jaar, kleuteronderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Louis krijgt type 7-ondersteuning, auditief . Hij is doof geboren, maar hij heeft nu twee cochleaire implantaten ⁶⁶ . Dankzij deze implantaten hoort hij en kan hij perfect communiceren, maar hij heeft wel een taalachterstand. De ondersteuningsnood van Louis bestaat voornamelijk uit de voorbereiding op het eerste leerjaar door te werken aan zijn auditieve vaardigheden (1). Daarnaast is er ook nood aan sensibilisering van de klasgenoten (2).
Informanten	Louis, mama van Louis, leerkracht en ondersteuner Het gesprek met Louis en met zijn mama vond plaats tijdens de paasvakantie (april 2019). De leerkracht en de ondersteuner werden begin mei 2019 geïnterviewd (na de paasvakantie).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Door de jonge leeftijd van Louis leverde het gesprek onvoldoende informatie op om een label toe te kennen inzake zijn tevredenheid met de ondersteuning vanuit het ONW. - Louis volgde de eerste kleuterklas in het BuO. Sinds de tweede kleuterklas gaat hij naar het gewoon onderwijs, mits ondersteuning vanuit het ONW. - Louis is tweetalig opgevoed. Volgens de ondersteuner zorgt dit voor bijkomende moeilijkheden (bv. hoorbaar in de uitspraak van bepaalde woorden).
Samenvatting	<p>Louis krijgt type 7-ondersteuning, auditief. Ondanks zijn cochleaire implantaten heeft hij een taalachterstand. De ondersteuningsnood bestaat uit de voorbereiding op het eerste leerjaar en sensibilisering van de klasgenoten. Concreet zijn de ondersteuningsdoelen: versterking van auditieve vaardigheden, koppeling van letters aan gebaren en introductie van gebarentaal in de klaswerking. Na de paasvakantie werd een bijkomend doel geformuleerd, namelijk werken rond rekentaal (bv. begrippen meer/minder). Louis krijgt 2u/week ondersteuning, meestal buiten de klas omdat het werken rond auditieve vaardigheden een rustige omgeving vraagt. De ondersteuner probeert soms enkele klasgenoten te laten deelnemen aan de ondersteuning als zij ook baat hebben aan het onderwerp waarrond er gewerkt wordt in de ondersteuning. Bovendien hoeft Louis zich dan niet alleen te voelen. Het ondersteuningsmoment wordt volgens de leerkracht ook telkens afgesloten door een spelletje met enkele klasgenootjes.</p> <p>De doelen van de ondersteuning aan de leerkracht zijn volgens de ondersteuner informatieverlening (bv. hoe communiceren met dove</p>

⁶⁶ Een cochleair implantaat (CI) is een elektronisch hoorapparaat om het gehoor gedeeltelijk te herstellen bij dove of ernstig gehoorgestoorde mensen, die geen of nog een beperkt restgehoor bezitten. Het CI bestaat uit een inwendig deel, dat operatief geplaatst wordt, en een uitwendig toestel, dat achter het oor wordt gedragen. (Bron: UZA (2018), *Cochleair implantaat*. Geraadpleegd via <https://www.uza.be/cochleair-implantaat-ci>).

kinderen?), uitleg bij het gebruik van hulpmiddelen (bv. FM-apparaat⁶⁷) en ondersteuning bij het aanleren van een nieuwe letter. Bij de start van het schooljaar werd hierin volgens de ondersteuner behoorlijk wat tijd geïnvesteerd.

De ouders krijgen inspraak en ruimte om hun hulpvragen of wensen te uiten, in de eerste plaats op de overlegmomenten (**mate van betrokkenheid ouders**). Uiteindelijk wordt er volgens mama in overleg bepaald waarrond gewerkt zal worden. Louis zelf wordt volgens de ondersteuner niet betrokken omwille van zijn jonge leeftijd, maar de ondersteuner houdt wel rekening met zijn reactie tijdens de ondersteuningsmomenten.

De betrokkenen bij de ondersteuning aan Louis zijn: de ondersteuner, de leerkracht, de school (zorgleerkracht en directie), de externe hulpverlener (logopediste), een gebarentolk en een CLB-medewerker. Mama beschouwt de **ondersteuner**, de **leerkracht** en de **logopediste** als de belangrijkste ondersteuningsfiguren omdat zijn het frequentst met Louis werken. Vanuit de school is er zorgbegeleiding in de vorm van pre-teaching van de woordenschat per klsthema. Deze zorgbegeleiding is niet uitsluitend voor Louis bedoeld, maar hij neemt wel regelmatig deel.

Samenwerking en communicatie: Er zijn drie overlegmomenten per jaar waarop de verschillende betrokkenen aanwezig zijn. Deze momenten worden volgens de ondersteuner gebruikt om duidelijke afspraken te maken, zodat alle betrokkenen op de hoogte zijn van hun rol en bijhorende verantwoordelijkheden. De ondersteuner en de leerkracht bespreken samen hoe de ondersteuning best ingevuld kan worden (*ondersteuner, leerkracht en ouder*). Telkens voor en na de ondersteuning is er kort informeel contact tussen de leerkracht en de ondersteuner. Ook per mail is er communicatie tussen beiden. Volgens mama is er in het algemeen een open en duidelijke communicatie tussen de betrokkenen. De ondersteuner geeft aan dat ze per mail en via een heen-en-weerschriftje communiceert met de mama van Louis. Volgens mama verloopt de communicatie tussen haar en de leerkracht ook via dergelijk schriftje. De leerkracht vindt dat er sprake is van een open communicatie met de mama van Louis. Met de logopediste (externe hulpverlener) wenst de leerkracht echter meer communicatie en afstemming.

Wat **psychosociaal welbevinden** betreft, zijn de bevroagden het grotendeels eens over het **effect van de ondersteuning op Louis**. Louis ligt in het algemeen goed in de groep. De aanpak van de ondersteuner (bv. betrekken klasgenoten bij ondersteuning) draagt hieraan bij (**sociale participatie**). Louis voelt zich goed in de klas en is enthousiast over de ondersteuning (bv. Louis gaat graag naar de

⁶⁷ Een FM-apparaat (FM-geluidsoverdrachtsysteem) bestaat onder andere uit een FM-zender die het stemgeluid van de spreker (in dit geval de leerkracht), gesproken in de microfoon, omzet in FM-radiogolven en dit zendt ze naar de ontvanger (in dit geval Lander). (Bron: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (z.j.), *Hulpmiddelenfiche FM-apparaat > FM-zender*. Geraadpleegd via <https://www.hulpmiddeleninfo.be/40b3b9a17b37495bae54a60e01da08e0/getHmf.jsp?UID=110>)

ondersteuning). (**welbevinden**). Op **academisch vlak** merken mama en de leerkracht een vooruitgang respectievelijk inzake taalontwikkeling en beheersing van rekentaal. De ondersteuner merkt een gunstig effect op de participatie aan het lesgebeuren, mede dankzij de hulpmiddelen van Louis.

Zowel de leerkracht als de ondersteuner geven aan dat de leerkracht op dit moment geen noden/behoefte meer heeft. De ondersteuner haalt aan dat de leerkracht meer **inzicht** heeft verworven in de problematiek en noden van Louis. De leerkracht voelt zich geholpen: de ondersteuning **ontlast** haar doordat de ondersteuner aandacht schenkt aan Louis en over specifieke kennis en expertise beschikt die de leerkracht niet heeft (**effect van de ondersteuning op de leerkracht**).

Tevredenheid

- (**overwegend tevreden**) De **mama** van Louis is over heel de lijn (heel) tevreden met de ondersteuning. Ze kan geen negatieve ervaringen opnoemen of heeft geen wensen om de ondersteuning te veranderen. Ze is positief over het feit dat Louis enthousiast is over de ondersteuning en het positieve effect van de ondersteuning op zijn taalontwikkeling. Ook over de communicatie en samenwerking met de school en de leerkrachten, de mate waarin zij als ouder betrokken wordt en de opstart van de ondersteuning is ze tevreden.
- (**weinig tot geen bruikbare informatie**) Het gesprek met **Louis** levert onvoldoende informatie om een label toe te kennen inzake zijn mate van tevredenheid rond de ondersteuning.
- (**overwegend tevreden**) De **leerkracht** is overwegend tevreden. Zij beoordeelt de doelen, de invulling van de ondersteuning aan de leerling en de ondersteuning aan de leerkracht met respectievelijk 7/10, 8/10 en 8/10. Ze ervaart wel de nood aan extra uren ondersteuning. Ze is ook tevreden over het profiel van de ondersteuner, de opstart van de ondersteuning en de communicatie en samenwerking met de ondersteuner en de ouders van Louis.
- (**overwegend tevreden**) Ten slotte is ook de **ondersteuner** overwegend tevreden over de ondersteuning. De ondersteuner beoordeelt de doelen en de invulling van de ondersteuning aan de leerling met 7/10. Over de ondersteuning aan de leerkracht is ze minder tevreden (6/10). Ze haalt hierbij meermaals aan dat ze graag meer op leerkrachtniveau zou werken, ondanks het feit dat de leerkracht eigenlijk geen hulpvragen (meer) heeft en Louis het goed doet op school. Over het profiel van de ondersteuner, de opstart van de ondersteuning en de samenwerking tussen de verschillende betrokkenen (positieve ingesteldheid en motivatie) is de ondersteuner positief.

A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuningsdoelen zijn: versterking van auditieve vaardigheden, koppeling van letters aan gebaren en introductie van gebarentaal in de klaswerking. Na de paasvakantie werd beslist om ook te werken rond rekentaal (bv. begrippen meer/minder). - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Begin september werden de doelen in overleg vastgelegd op de startvergadering. Er werd besproken wat er goed loopt en op welke domeinen er nood is aan ondersteuning. Bij de doelbepaling waren de ouders, de school, de ondersteuner, de CLB-medewerker en de externe hulpverlener (logopedist) betrokken.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner speelt spelletjes en maakt oefeningen met Louis, rond bijvoorbeeld rijmen op klankniveau of het 'hakken en plakken' van woorden. Deze ondersteuning richt zich op de uitspraak van woorden (bv. woord-klankkoppeling wordt ondersteund door gebarentaal). (<i>leerkracht</i>) (1) - De ondersteuner leert de hele klas telkens 'het gebaar van de week'. De klas maakt samen een foto van dit gebaar en ze houden dit bij in een map. (2) - Het werken rond wiskundige begrippen gebeurt door deze visueel te maken voor Louis. (<i>leerkracht</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Louis krijgt 2u/week ondersteuning, telkens op maandag. - De ondersteuning gebeurt individueel, omdat het werken rond auditieve vaardigheden een rustige omgeving vraagt. - De ondersteuner betreft indien mogelijk enkele klasgenoten van Louis zodat hij zich niet alleen voelt. Vaak zijn dit leerlingen die ook moeite hebben met de onderdelen waarvoor Louis ondersteuning krijgt.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Bij de testen rond rekentaal voor de paasvakantie behaalde Louis een zwakke score. Er werd beslist om na de paasvakantie ook te werken rond rekentaal (bv. begrippen zoals meer en minder). (<i>ondersteuner, leerkracht</i>)
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Louis 4u/week ondersteuning, hij was toen talig wat zwakker dan zijn leeftijdsgenoten. Bovendien was dit het eerste jaar dat hij naar het gewoon onderwijs ging (2de kleuterklas).
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Louis volgde de eerste kleuterklas in het buitengewoon onderwijs. In het BuO is alle extra hulp op de school aanwezig en wordt er ook effectief tweetalig onderwijs geboden. Mama kan dit niet vergelijken met de huidige situatie in het gewoon onderwijs. Daarvoor zijn beide systemen te verschillend. Mama is wel tevreden dat Louis de overstap naar het gewoon onderwijs gemaakt heeft. (<i>ouder</i>) - Louis wordt al meerdere jaren begeleid door de logopediste (externe hulpverlener). Mama weet niet precies sinds welke leeftijd

	Louis deze begeleiding krijgt. <i>(ouder)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: De doelen van de ondersteuning aan de leerkracht zijn: informatieverlening (bv. hoe communiceren met dove kinderen?), uitleg bij het gebruik van hulpmiddelen (bv. FM-apparaat⁶⁸) en ondersteuning bij het aanleren van een nieuwe letter. <i>(ondersteuner)</i> De leerkracht merkt op dat het expliciet is afgesproken om tijdens de ondersteuningsmomenten met Louis te werken. Volgens haar is er geen apart doel betreft de ondersteuning aan haar. <i>(leerkracht)</i> - <u>Inhoud en vorm</u>: <ul style="list-style-type: none"> o Bij de start van het schooljaar bestond de ondersteuning aan de leerkracht voornamelijk uit het bieden van informatie rond gehoorproblemen en uitleg rond het gebruik van de hulpmiddelen van Louis (bv. FM-apparaat). Samen met de leerkracht werd er ook een thema rond ‘gehoor’ uitgewerkt. In het begin van het schooljaar heeft de ondersteuner behoorlijk veel tijd geïnvesteerd in het informeren van de leerkracht. <i>(ondersteuner)</i> o Op het moment van het interview (d.i. periode mei 2019) heeft de leerkracht quasi geen vragen meer. Wel gebeurt het nog dat de leerkracht en de ondersteuner samen bespreken wat er aan bod kwam en zal komen in de ondersteuning. Deze informele overlegmomenten gebeuren na de ondersteuning aan Louis. <i>(ondersteuner, leerkracht)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders geven volgens de ondersteuner hun hulpvraag aan tijdens het overleg of telefonisch. De ondersteuner geeft als voorbeeld dat de mama van Louis het belangrijk vond dat hij in contact zou blijven met gebarentaal. Om hierop in te spelen kom er wekelijks een tolk naar school (woensdagvoormiddag) <i>(cf. infra)</i>. <i>(ondersteuner)</i> - De mama van Louis is steeds aanwezig op de overlegmomenten om de evolutie van Louis te bespreken. Ze geeft dan ook informatie over hoe het thuis verloopt (bv. lezen, uitspraak van bepaalde klanken). Zo gaf mama recent op het overleg aan dat ze het belangrijk vond dat Louis wat meer werd uitgedaagd (bv. denkspelletjes). <i>(leerkracht)</i> - Mama geeft aan dat ze als ouders betrokken worden tijdens de overlegmomenten/evaluatiegesprekken, onder andere over de doelbepaling. De eigenlijke invulling 	

⁶⁸ Een FM-apparaat (FM-geluidsoverdrachtsysteem) bestaat onder andere uit een FM-zender die het stemgeluid van de spreker (in dit geval de leerkracht), gesproken in de microfoon, omzet in FM-radiogolven en dit zendt naar de ontvanger (in dit geval Lander). (Bron: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (z.j.), *Hulpmiddelenfiche FM-apparaat > FM-zender*. Geraadpleegd via <https://www.hulpmiddeleninfo.be/40b3b9a17b37495bae54a60e01da08e0/getHmf.jsp?UID=110>)

van de ondersteuning wordt door de ondersteuner bepaald. In samenspraak met de andere betrokkenen (bv. testresultaten van de logopediste) wordt besproken waarrond gewerkt zal worden. (*ouder*)

Mate van betrokkenheid leerling

- Louis is volgens de ondersteuner nog te jong om betrokken te worden bij de invulling van de ondersteuning. De ondersteuner houdt wel rekening met de reactie van Louis op de ondersteuning. Ze merkt dat hij de ondersteuning meestal wel leuk vindt. (*ondersteuner*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, leerkracht, school (zorgleerkracht en directie), externe hulpverlener (logopediste), gebarentolk, CLB-medewerker
- Mama beschouwt de **leerkracht**, de **logopediste** en de **ondersteuner** als belangrijkste betrokkenen, omdat Louis met hen het meest in contact komt. (*ouder*)
- **Leerkracht:** De leerkracht geeft aan waar ze noden ervaart, volgens de ondersteuner.⁶⁹ (*ondersteuner*) De leerkracht en de ondersteuner overleggen over de invulling van het ondersteuningsmoment (cf. samenwerking) (*ondersteuner, leerkracht*). Volgens mama houden de leerkrachten van Louis rekening met de moeilijkheden van Louis (bv. voor hem gaan staan als ze tegen hem praten), maar verder heeft ze hier onvoldoende zicht op. (*ouder*)
- **Gebarentolk:** Er komt wekelijks een gebarentolk naar school, zodat Louis het klasegebeuren goed kan volgen. (*ondersteuner, ouder*) Het achterliggende idee was dat dit een moment van rust zou zijn voor Louis. Hij kan dan immers naar de tolk kijken en hoeft zich niet in te spannen om te luisteren. Louis maakt er echter maar weinig gebruik van. Er wordt bijgevolg overwogen om de gebarentolk volgend jaar niet meer in te schakelen. (*ondersteuner*)
- **CLB-medewerker:** Het CLB is minder betrokken. Enkel als er een specifieke vraag is voor hen, dan komen ze meer op de voorgrond. Bij Louis loopt het traject eigenlijk goed. (*ondersteuner, leerkracht, ouder*) Volgens mama neemt de CLB-medewerker een adviserende rol op; de CLB-medewerker heeft geen rechtstreeks contact met Louis. (*ouder*)
- **Zorg(leerkracht) en directie:** De zorg(leerkracht) en de directie zijn aanwezig op de overlegmomenten. Verder zijn zij niet betrokken bij de invulling van de ondersteuning. (*ondersteuner*)
- **Externe hulpverlener (logopediste):** De logopediste werkt rond algemene taalstimulatie. (*ouder*)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:** Als er een nieuw thema wordt opgestart in de klas, dan doet de **zorgleerkracht** aan pre-teaching. Zij overloopt nieuwe woordenschat met leerlingen die het nodig hebben. Deze zorgbegeleiding is niet specifiek voor Louis bedoeld, maar vaak wordt hij wel betrokken. (*ondersteuner, ouder*) Deze zorgbegeleiding is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW, zodat de ondersteuner ondersteuning kan bieden op de domeinen waarvoor specifieke expertise nodig is. (*ondersteuner*) Volgens de leerkracht biedt de zorgleerkracht deze zorgbegeleiding twee keer per week gedurende één uur. (*leerkracht*) Hoe dit concreet vorm krijgt, is voor de leerkracht en de mama van Louis niet duidelijk. (*leerkracht, ouder*)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

⁶⁹ De ondersteuner benadrukt het belang van het feit dat de school een nood ziet om ondersteuning te vragen. Als de leerkracht de nood ziet is het volgens haar gemakkelijker om samen te werken.

<ul style="list-style-type: none"> - <u>Samenwerking</u> <ul style="list-style-type: none"> o Er zijn drie overlegmomenten per schooljaar. Naast de startvergadering waarop de doelen werden vastgelegd, is er in januari een tussentijdse evaluatie en in juni een eindevaluatie. Op deze overlegmomenten worden er duidelijke afspraken gemaakt. Op die manier weet iedereen doorheen het jaar wat zijn of haar taak is. (<i>ondersteuner</i>) o Leerkracht: De ondersteuner licht de leerkracht telkens na de ondersteuning in over waarrond er gewerkt werd en wat er (niet) goed ging. In samenspraak met de leerkracht beslist de ondersteuner hoe volgend ondersteuningsmoment best wordt ingevuld (bv. rijm oefening in het klasthema). (<i>ondersteuner, leerkracht, ouder</i>) o Zorgleerkracht: De samenwerking met de zorgleerkracht en de ondersteuner loopt vlot. De zorgleerkracht neemt de pre-teaching van nieuwe woordenschat en de tussentijdse (reken)testjes⁷⁰ bij de leerlingen op zich. (<i>ondersteuner</i>) - <u>Communicatie</u> <ul style="list-style-type: none"> o Ondersteuner en leerkracht: De ondersteuner en de leerkracht overleggen kort voor en na de ondersteuning aan Louis. Er is mailverkeer tussen beiden. (<i>ondersteuner, leerkracht</i>) De leerkracht is hierover tevreden, ze mist niets. (<i>leerkracht</i>) o School (zorgleerkracht): Er is geen nood om te overleggen met de zorgleerkracht. (<i>ondersteuner</i>) o Ouders: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Als het nodig is, mailt de ondersteuner met de ouders van Louis. Daarnaast gebruikt de ondersteuner een schriftje waarin ze telkens noteert waarrond er gewerkt werd tijdens het ondersteuningsmoment. Af en toe is er ook telefonisch contact. (<i>ondersteuner, ouder</i>) ▪ De communicatie met de mama van Louis is heel open. Mama heeft volgens de leerkracht het volste vertrouwen in de ondersteuning. (<i>leerkracht</i>) ▪ Mama communiceert met de leerkracht(en) via een heen-en-weerschriftje. Als het echt nodig is, wordt ze ook aangesproken. (<i>ouder</i>) ▪ In het algemeen is er met alle verschillende betrokkenen een open en duidelijke communicatie. (<i>ouder</i>) o Externe hulpverlener (logopedist): De leerkracht krijgt geen feedback van de logopediste. Zij is wel aanwezig op de overlegmomenten. Meer afstemming en communicatie zou handig kunnen zijn om te weten rond welke doelen er gewerkt wordt. (<i>leerkracht</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - De medeleerlingen van Louis reageren volgens mama heel normaal op de hoorapparaatjes van Louis. – <i>Citaat: De klasgenoten worden ook betrokken waardoor eigenlijk niemand reageert op de apparaatjes. Dat is eigenlijk iets heel normaal [voor hen].</i> Er deden zich op sociaal vlak nooit moeilijkheden voor, aangezien er vanaf het begin ondersteuning is geweest. Mama merkt dat Louis enthousiast is om naar de ondersteuning te gaan. - De leerkracht merkt op dat Louis graag naar de ondersteuningsmomenten gaat (welbevinden). Met het oog op sociale participatie

⁷⁰ Uit dergelijk rekentestje bleek dat Louis moeite had met rekentaal (bv. begrippen zoals meer/minder).

	<p>is het positief dat Louis de ondersteuningsmomenten mag afsluiten door een spelletje te spelen met twee andere klasgenootjes. De klasgenoten hebben de ondersteuner ook onmiddellijk aanvaard. Louis zelf ligt goed in de groep (bv. Louis' klasgenoten maakten voor zijn verjaardag een tekening van hem waarop ze ook zijn hoorapparaatjes toevoegden) en hij speelt met iedereen. De ondersteuner betreft de klasgenoten van Louis zo veel mogelijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Louis voelt zich goed in de klas (welbevinden). Hij speelt en praat met al zijn klasgenoten. De ondersteuner heeft expliciet gewerkt met de hele klas, omdat Louis eerder in het BuO schoolliep.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Mama vindt dat de ondersteuning de taalontwikkeling van Louis ten goede komt. Op schools vlak staat Louis op bijna alle vlakken op gelijk niveau met zijn klasgenoten. Wat schoolse vaardigheden betreft, stelde zich nooit een probleem, behalve op vlak van taalontwikkeling. – <i>Citaat: Alles loopt super goed op school. Hij is volledig mee met zijn klasgenoten.</i> - De leerkracht merkt dat Louis de rekentaal beter beheerst dankzij de ondersteuning. Hij maakt vooruitgang op academisch vlak. - Het gebruik van de hulpmiddelen (bv. FM-apparatuur) is noodzakelijk voor de participatie aan het lesgebeuren volgens de ondersteuner. Soms overloopt de ondersteuner met Louis vooraf een verhaal dat in de klas verteld zal worden.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft niet het gevoel dat de leerkracht nog nood heeft aan andere vormen van ondersteuning. Dankzij de ondersteuning heeft de leerkracht meer inzicht in hoe ze best communiceert met Louis. Ze kan zich beter inleven in Louis' situatie en beter kan inschatten waar zijn noden liggen. (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht voelt zich geholpen door de ondersteuner, omdat die heel gericht werkt aan de doelstellingen die zij aangeeft. Er zijn voor haar geen andere dingen nodig om zich (meer) geholpen te voelen. De ondersteuning is een ontlasting voor de leerkracht. Bovendien beschikt de ondersteuner over specifieke kennis waardoor zij bepaalde zaken beter kan overbrengen. (<i>leerkracht</i>) - De ondersteuner drukt zich niet expliciet uit over een effect van de ondersteuning voor de school. Ze geeft aan dat Louis de tweede leerling is op deze school met deze auditieve problematiek. De school was hiermee al vertrouwd, maar beseft dat elke leerling met een gehoorproblematiek andere noden heeft en dat ondersteuning dus steeds noodzakelijk is. (<i>ondersteuner</i>) Ook de leerkracht kan niets vertellen over een mogelijk effect op de school. (<i>leerkracht</i>) 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De verwachting van de ondersteuner was voornamelijk dat Louis voorbereid zou worden op de overstap naar het eerste leerjaar. Deze verwachting is waargemaakt, mede dankzij de positieve ingesteldheid en motivatie van de verschillende betrokkenen. (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht had geen duidelijke verwachtingen bij de opstart van de ondersteuning. Ze vindt wel dat de ondersteuner steeds goed de link behoudt met het 	

<p>klasgebeuren bij de invulling van de ondersteuning. (<i>leerkracht</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - De verwachtingen van mama zijn waargemaakt. Ze had vooraf al met een collega-ondersteuner⁷¹ en met de ondersteuner afgestemd wat ze kon/mocht verwachten van de ondersteuning. Ze vroeg ook expliciet om een ondersteuner met kennis van gebarentaal, waardoor ook aan die verwachting is voldaan. (<i>ouder</i>)
Opvolging effectiviteit ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - Op de overlegmomenten wordt besproken of en in welke mate de ondersteuningsdoelen bereikt zijn. (<i>ondersteuner, leerkracht</i>)

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is heel tevreden over de ondersteuning van de ondersteuner. Ze vindt het positief dat Louis altijd enthousiast is over de ondersteuning en dat deze zijn taalontwikkeling ten goede komt. – <i>Citaat: Dat alles goed verloopt op school zeker? Ik denk dat dat het mooiste voorbeeld is, als alles goed gaat.[...] Wij zijn eigenlijk in het algemeen heel tevreden, over de volledige ondersteuning. Ik heb eigenlijk weinig aan te merken. Mama kan geen onderdelen noemen van de ondersteuning die ze graag anders zou willen. Mama ziet de ondersteuning als een meerwaarde, omdat daardoor kort op de bal gespeeld kan worden.</i> - (+) Communicatie en samenwerking met de school en leerkrachten: - <i>Citaat: Ja, wij zijn gewoon heel tevreden over de school, over de algemene klaswerking. Het is een kleine klas. [...] We hebben ook bewust voor deze school gekozen, dus ja. [...] Die leerkrachten zijn gewoon heel attent voor hem en ze letten goed op of alles vlot verloopt. Als er een probleem is, wordt er ook snel gecommuniceerd en ingegrepen dus.</i> - (+) Mate van betrokkenheid: Mama is tevreden over de huidige mate van betrokkenheid. Voor haar hoeft er niets veranderd te worden aan de huidige manier van samenwerken. – <i>Citaat: Nee, want je, het loopt allemaal vrij goed.</i> - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning werd onmiddellijk aangevraagd en is ook meteen opgestart. - (+) Geen negatieve ervaringen: <i>Citaat: Nee, eigenlijk niet. Hij is altijd enthousiast en ja, alles verloopt eigenlijk volledig goed. Dus ja, nee eigenlijk niet.</i>

⁷¹ De mama van Louis werkt ook als ondersteuner.

Perspectief leerling	<i>Te beperkte informatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Mama zegt dat Louis zich goed voelt bij de ondersteuning en dat daarover hij enthousiast is. De extra aandacht speelt hierbij volgens mama ook wel een rol. (<i>ouder</i>)
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 7/10: De leerkracht vindt het positief dat de doelen echt worden afgestemd op wat de leerkracht aangeeft en wat er aan bod komt op de tussentijdse overlegmomenten. Zo merkte de leerkracht dat Louis moeite had met wiskundige begrippen (bv. meer/minder). Dit werd meegenomen in de ondersteuning. - (+) Beoordeling invulling 8/10: De leerkracht benoemt het feit dat Louis uit de klas gehaald wordt (individueel contact) als een minpuntje. Ze begrijpt echter wel dat dit nodig is gezien zijn auditieve problematiek en de aard van de oefeningen. Positief is dat de ondersteuner extra leerlingen meeneemt als zij ook baat kunnen hebben bij de inhoud van de ondersteuning. Ten slotte is het ook positief dat de ondersteuner elke week een letter/woord in gebarentaal afdrukt en de hele klas hierbij betreft. <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - nood aan extra uren ondersteuning: De leerkracht geeft aan dat extra uren ondersteuning nuttig zouden zijn om meer herhaling in te bouwen voor Louis. Doordat de ondersteuning maar één keer per week plaatsvindt, gebeurt het dat een bepaald onderdeel soms een hele week niet ingeoefend wordt. Meer en frequentere ondersteuning zou volgens haar kunnen zorgen voor meer vooruitgang. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 8/10: De leerkracht is heel tevreden met de ondersteuning die zij krijgt. Als enige minpuntje noemt ze het feit dat er veel mondeling gecommuniceerd wordt in plaats van dat afspraken onmiddellijk genoteerd worden. - (+) Profiel ondersteuner: De leerkracht vindt dat het profiel van de ondersteuner past bij de noden van Louis. Louis is altijd enthousiast en hij werkt goed mee tijdens de ondersteuning. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning werd dit schooljaar onmiddellijk gestart, omdat het een 'vervolg' was op de ondersteuning van vorig schooljaar. - (+) Communicatie met ondersteuner en ouder(s): De communicatie verloopt vlot. - (+) Samenwerking tussen leerkracht, ondersteuner en ouder(s): De samenwerking loopt goed. De leerkracht merkt op dat er geen afstemming is met de externe hulpverlener (logopediste). Dit zou handig kunnen zijn, maar de leerkracht lijkt dit niet te ervaren als een nood.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 7/10: De ondersteuner zou een hoger cijfer geven mochten de ondersteuningsdoelen minder individueel gericht zijn (meer op leerkrachtniveau) en mocht de focus meer op inclusie liggen. - (+) Beoordeling invulling 7/10: De leerkracht merkt dat de ondersteuning helpend is voor Louis, maar ze zou graag meer werken op leerkracht- en klasniveau. Toch is het nodig dat er met Louis individueel gewerkt omdat hij nood heeft aan een rustige omgeving in plaats van een drukke klasomgeving.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+/-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 6/10: De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkracht tevreden is en dat ze geen bijkomende verwachtingen heeft van de ondersteuning. De ondersteuner zelf zou eigenlijk liever meer werken op leerkrachtniveau, maar de leerkracht ervaart geen nood hieraan. De leerkracht past de tips van de ondersteuner toe en dit loopt goed. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner heeft al drie jaar ervaring bij deze school voor BuO. Ze werkt enkel met deze doelgroep (type 7, auditief), waardoor ze hierin voldoende expertise heeft kunnen verwerven. Wekelijks is er een teamoverleg, waar ruimte is om met collega-ondersteuners te overleggen. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is onmiddellijk gestart in de eerste week van het schooljaar. De ondersteuner heeft ook direct de leerkracht ingelicht. - (+) Samenwerking: positieve ingesteldheid en motivatie van de verschillende betrokkenen
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - (+) De leerkracht vindt de ondersteuning rond rekentaal helpend. Ze merkt dat Louis dit nu beter beheerst. - (+) Het is volgens de leerkracht zeker ook helpend dat de ondersteuner 'kort op de bal speelt'. Afhankelijk van de feedback van de leerkracht, past ze de inhoud van de ondersteuning aan (bv. Als de leerkracht aangeeft dat Louis moeite blijft hebben met rijmen, dan zorgt de ondersteuner dat ze hieraan extra aandacht besteedt). 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Vorm - nood aan extra uren ondersteuning: De leerkracht geeft aan dat extra uren ondersteuning nuttig zouden zijn om meer herhaling in te bouwen voor Louis. Doordat de ondersteuning maar één keer per week doorgaat, gebeurt het dat een bepaald onderdeel soms een hele week niet inge oefend wordt. Meer en frequentere ondersteuning zou volgens haar kunnen zorgen voor meer vooruitgang.
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner merkt in het algemeen dat Louis veel oppikt van de domeinen waaraan wordt gewerkt tijdens de ondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn volgens de ondersteuner geen onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd moeten worden.

Casus ID	T7(auditief)-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Lander (jongen, 10 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Lander krijgt ondersteuning type 7, auditief . Lander kreeg in de 2 ^{de} kleuterklas de diagnose van evolutief gehoorverlies, waardoor er in de eerste plaats nood was aan taalstimulatie. Vorig schooljaar kreeg hij zijn eerste cochleair implantaat ⁷² , waardoor de ondersteuningsnood nu minder groot is.
Informanten	Lander, mama van Lander, ondersteuner Het gesprek met Lander en zijn mama vond plaats tijdens de paasvakantie (april 2019). De ondersteuner werd geïnterviewd eind mei 2019 (na de paasvakantie).
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht nam niet deel aan het interview over de ondersteuning aan Lander. - Volgens de ondersteuner erkent de leerkracht de ondersteuningsnood van Lander niet. Hij vindt dat Lander functioneert zoals zijn horende klasgenoten, maar hij beseft niet dat Lander veel meer inspanningen moet leveren tijdens de les om gefocust te blijven. - Vorig (school)jaar verloor Lander zijn zusje. Zowel de ondersteuner als de zorgleerkracht zorgen ervoor dat er ruimte was voor Lander om hierover te spreken, mocht hij die nood aangeven. - De oudere broer van Lander heeft ook een cochleair implantaat.

Samenvatting	Lander krijgt type 7 -ondersteuning, auditief. Vanaf de 2 ^{de} kleuterklas situeerde de ondersteuningsnood zich vooral rond taalstimulatie (bv. rond de uitspraak van Franse woorden). Sinds vorig schooljaar kreeg hij zijn eerste cochleair implantaat, waardoor deze ondersteuningsnood minder groot is. De ondersteuning dit schooljaar bestaat uit het werken rond de dovencultuur, het aanbrengen van Vlaamse Gebarentaal en socio-emotionele ondersteuning. Deze ondersteuning is in de eerste plaats gericht op Lander . Om de twee weken krijgt hij 50 minuten ondersteuning buiten de klas, soms individueel soms samen met een andere klasgenoot met gehoorproblemen. De inhoud van de ondersteuning wordt flexibel afgestemd op de noden en behoeften van Lander, volgens de ondersteuner. De ondersteuning aan de leerkracht blijft beperkt tot praktische hulp bij het gebruik van de FM-apparatuur ⁷³ van Lander
---------------------	---

⁷² Een cochleair implantaat (CI) is een elektronisch hoorapparaat om het gehoor gedeeltelijk te herstellen bij dove/ernstig gehoorgestoorde mensen, die geen/nog een beperkt restgehoor bezitten. Het CI bestaat uit een inwendig deel dat operatief geplaatst wordt, en een uitwendig toestel, dat achter het oor wordt gedragen. (Bron: UZA (2018), *Cochleair implantaat*. Geraadpleegd via <https://www.uza.be/cochleair-implantaat-ci>).

⁷³ Een FM-apparatuur (FM-geluidsoverdrachtsysteem) bestaat onder andere uit een FM-zender die het stemgeluid van de spreker (in dit geval de leerkracht), gesproken in de microfoon, omzet in FM-radiogolven en dit zendt ze naar de ontvanger (in dit geval Lander). (Bron: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (z.j.), *Hulpmiddelenfiche FM-apparatuur > FM-zender*. Geraadpleegd via <https://www.hulpmiddeleninfo.be/40b3b9a17b37495bae54a60e01da08e0/getHmf.jsp?UID=110>)

(enkel bij de start van het schooljaar) en het aanreiken van tips. Volgens de ondersteuner erkent de leerkracht de ondersteuningsnood van Lander niet of onvoldoende. Ze vindt het bijgevolg jammer dat de leerkracht en de klasgroep niet meer betrokken kan worden bij de ondersteuning aan Lander.

De ouders van Lander zijn aanwezig op de driejaarlijkse overlegmomenten met verschillende betrokkenen rond de ondersteuning aan Lander (**mate van betrokkenheid ouders**). Mama heeft de indruk dat de betrokkenen zeker open staan voor voorstellen of suggesties van hen als ouders. Ze voelt zich ook voldoende geïnformeerd door de aanwezigheid op deze overlegmomenten. Wat de mate van **betrokkenheid van Lander** zelf betreft, geeft de ondersteuner aan dat de ondersteuning sterk afhankelijk is van wat Lander aangeeft. Lander echter heeft eerder de indruk dat de ondersteuner de invulling bepaalt. Toch heeft hij het gevoel dat er rekening gehouden wordt met hem en dat deze mate van betrokkenheid volstaat.

De belangrijke **betrokkenen** bij de ondersteuning aan Lander zijn de ondersteuner, de leerkracht, de ouders en de zorgleerkracht. Mama beschouwt de **ondersteuner** als belangrijkste ondersteuningsfiguur. Lander vindt ook dat de ondersteuner hem het meeste helpt, maar duidt de **leerkracht** aan als belangrijkste figuur. Gezien de drukke klasgroep van Lander wordt de klas voor sommige lessen gesplitst. De zorgleerkracht geeft dan parallel les met de vaste leerkracht. Dit is niet ingevoerd specifiek voor Lander, maar het creëert wel een gunstigere lescontext voor hem volgens de ondersteuner.

De **samenwerking** tussen de verschillende betrokkenen gebeurt voor een belangrijk deel op de overlegmomenten, waar er ruimte is voor inbreng van alle betrokkenen. Volgens de ondersteuner zou de leerkracht het haar zeker doorgeven mochten er zich moeilijkheden in de klas voordoen. De ondersteuner informeert de leerkracht over de inhoud van de ondersteuning en geeft hem tips. De leerkracht past die tips toe en hij gebruikt de FM-apparatuur (hulpmiddel) van Lander correct. De **communicatie** met de leerkracht en de school verloopt vlot volgens de ondersteuner. Deze verloopt meestal per mail. Tussen de leerkracht en de mama van Lander is communicatie zo goed als afwezig, maar mama heeft er ook geen behoefte aan. De ondersteuner ervaart ook een goede communicatie met de ouders, zowel op de overlegmomenten als tussentijds per mail.

Zowel mama, Lander als de ondersteuner benoemen een positief **effect van de ondersteuning op psychosociaal vlak** (respectievelijk positieve impact op emotioneel vlak, beter omgaan met hoorapparaat, vertrouwensfiguur). De huidige invulling van de ondersteuning heeft volgens de ondersteuner minder/geen impact op het **academisch functioneren** van Lander dan de eerdere ondersteuning. In de lijn hiermee noemen zowel mama als Lander het gunstig effect van de eerdere ondersteuning op het leren en beheersen van Frans.

Volgens de ondersteuner is de leerkracht geholpen met de ondersteuning, ondanks het feit dat de ondersteuning aan hem rechtstreeks erg beperkt blijft en dat hij de ondersteuningsnood van Lander niet (volledig) erkent (**effect leerkracht**). De leerkracht gebruikt de FM-apparatuur van Lander correct en hij past de tips en suggesties van de ondersteuner toe. Bovendien denkt de ondersteuner dat hij

	<p>zowel kennis als inzicht heeft verworven in de problematiek van Lander.</p> <p>Tevredenheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De mama van Lander is over heel de lijn tevreden met de ondersteuning. Concreet is ze positief over de inhoud, de vorm (individueel en voldoende uren) van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner (goede relatie, onder andere door continuïteit), de mate van betrokkenheid van hen als ouders, de samenwerking met de school, de communicatie met de ondersteuner en de opstart van de ondersteuning. Ze kan geen negatieve ervaringen noemen rond de ondersteuning die Lander krijgt. - (overwegend tevreden) Ook Lander is zeer tevreden met de ondersteuning. Hij beoordeelt deze met een 10/10 en hij heeft positieve gevoelens bij de ondersteuning (blij en dankbaar). De hoeveelheid ondersteuning en de mate van betrokkenheid volstaan zeker voor hem. - (geen deelname) De leerkracht nam niet deel aan het interview. - (overwegend tevreden) De ondersteuner is overwegend tevreden. Zij beoordeelt de doelen en de invulling van de ondersteuning respectievelijk met een 7/10 en 8/10. Ook over haar eigen profiel als ondersteuner, de opstart van de ondersteuning en de communicatie met de leerkracht, de school en de ouders is zij positief. Als minpunt aan dit traject benoemt de ondersteuner het gegeven dat er niet op klasniveau gewerkt wordt: ze zou graag meer samenwerken met de leerkracht (bv. ondersteuning in de klas) en meer op klasniveau kunnen werken (bv. lesje rond 'anders zijn', uitstap naar jeugdjournaal dat met gebarentaal ondersteund wordt).
DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel van de ondersteuning is voornamelijk het werken rond de dovenscultuur, het aanbrengen van Vlaamse Gebarentaal en socio-emotionele ondersteuning (bv. boekjes met herkenbare verhalen voor Lander). <i>(ondersteuner)</i> - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Het doel van de ondersteuning wordt normaal vastgelegd op een startvergadering. Bij deze casus is de doelbepaling niet gelopen zoals bij andere casussen van de ondersteuner, omdat de leerkracht de ondersteuningsnood van Lander niet erkent. Er werden op de startvergadering noden en doelen op leerlingniveau vastgelegd, maar de leerkracht erkende deze niet (volledig), volgens de ondersteuner. Aanwezigen op de startvergadering waren: de ondersteuner, zorgleerkracht, papa van Lander en de leerkracht. De ondersteuner wist niet meer of het CLB ook aanwezig was op deze startvergadering. Lander was niet aanwezig, maar de vergadering werd wel met hem voorbereid.
Inhoud van de ondersteuning	- Tijdens het ondersteuningsmoment wordt er gewerkt rond de dovenscultuur, de Vlaamse Gebarentaal en het leren kennen van

	<p>andere doven/slechthorenden. Een voorbeeld van de invulling van een ondersteuningsmoment is het werken met het vingeralfabet. Lander en een andere klasgenoot met een gehoorprobleem leren dan hun namen 'spellen' of spelen spelletjes rond dierenamen aan de hand van dit alfabet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naast deze eigenlijke ondersteuning aan Lander worden er op de school voor BuO van de ondersteuner ook woensdagnamiddagactiviteiten (1x/maand) georganiseerd om dove en slechthorende kinderen bij elkaar te brengen. - Hulpmiddelen: FM-apparatuur (<i>leerling, ouder, ondersteuner</i>), gebarentaalkaart (<i>leerling</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Dit schooljaar krijgt Lander 50 minuten ondersteuning om de twee weken. - De ondersteuning vindt steeds plaats op school, maar wel meestal individueel met Lander buiten de klas. Af en toe betreft de ondersteuner de klasgenoot met gehoorproblemen bij de ondersteuning aan Lander. - Als Lander deelneemt aan een woensdagnamiddagactiviteit op de school voor BuO, gaat de individuele ondersteuning diezelfde week niet door.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Soms stelt Lander een inhoudelijke vraag rond bijvoorbeeld rekenen of Frans (omdat dit een onderdeel was van zijn eerdere begeleiding). De ondersteuner neemt dergelijke vragen ook op met Lander, hoewel dit strikt genomen niet (meer) tot de ondersteuning behoort. De ondersteuning is in het algemeen erg afhankelijk van de noden en behoeften die Lander aangeeft. In de algemene aanpak van de ondersteuning is er niets gewijzigd doorheen dit schooljaar. - Bij de start van het schooljaar is er even ondersteuning geweest aan de leerkracht rond de praktische kant van het gebruik van het FM-apparaat van Lander.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Lander ook ondersteuning van de huidige ondersteuner. (<i>ondersteuner</i>) - Volgens mama werd er toen gewerkt rond Frans aan de hand van pre-teaching. (<i>ouder</i>)
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - In de 2de kleuterklas werd vastgesteld dat er sprake was van evolutief gehoorverlies. Sindsdien kreeg Lander GON-begeleiding van de huidige ondersteuner. Deze begeleiding was initieel gericht op taalstimulatie. Nadat Lander vorig jaar zijn cochleair implantaat kreeg, werd de nood hieraan kleiner. (<i>ondersteuner</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	

<p>- Momenteel is de ondersteuning bijna uitsluitend gericht op de leerling. Bij het begin van het schooljaar was er ondersteuning aan de leerkracht rond enkele praktische zaken, zoals het gebruik van de FM-apparatuur van Lander. Aangezien de leerkracht de noden op leerlingniveau niet erkent volgens de ondersteuner, is er ook geen sprake van ondersteuning op leerkrachtniveau. <i>(ondersteuner)</i></p>
<p>C Ondersteuning algemeen</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders kunnen op het trimestrieel overleg doorgeven waarrond er gewerkt moet worden volgens hen. De papa van Lander vroeg vorig jaar of er tijdens de ondersteuning ook ruimte gemaakt kon worden om met Lander te spreken over het verlies van zijn zusje, mocht hij daar nood aan hebben. <i>(ondersteuner, ouder)</i> - Mama heeft het gevoel dat de betrokkenen op het overleg zeker openstaan voor de voorstellen of suggesties van de ouders. Mama voelt zich ook voldoende geïnformeerd door de ondersteuner. – <i>Citaat: [...] maar meestal geeft zij wel goed aan van 'ik merk wel dit en ik merk wel dat'. (ouder)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lander kan aangeven waarrond hij wil werken. De inhoud van de ondersteuning is heel afhankelijk van zijn vragen/behoefte. <i>(ondersteuner)</i> - Lander zelf heeft de indruk dat de ondersteuner de invulling van de ondersteuning grotendeels zelf bepaalt. Hij vraagt soms wel om bijvoorbeeld een spelletje mee te brengen. Hoewel de ondersteuner niet naar zijn mening vraagt over de ondersteuning, heeft Lander wel de indruk dat er rekening gehouden wordt met hem en hoeft er niets te veranderen. – <i>Citaat: Neen, maar het is goed zo. (leerling)</i>
<p>Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, leerkracht, ouders, zorgleerkracht, CLB-medewerker, klasgenoot⁷⁴ - Mama beschouwt de ondersteuner als de belangrijkste ondersteuningsfiguur voor Lander. – <i>Citaat: Omdat, zij is de persoon aan wie dat zij, ja, die komt daar voor hen. (ouder)</i> - Voor Lander helpt de ondersteuner hem het meeste, maar hij vindt de leerkracht belangrijker omdat hij hem ook lesgeeft. <i>(leerling)</i> - Leerkracht: Lander zegt dat zijn leerkracht de luisteroefeningen voor hem voorleest in plaats van te werken met de opname op cd, dat is beter hoorbaar voor hem en op die manier kan hij betere resultaten halen. <i>(leerling)</i> - CLB-medewerker: De rol van de CLB-medewerker blijft beperkt tot de aanwezigheid op de overlegmomenten. <i>(ouder)</i>

⁷⁴ Enkel Lander verwijst kort naar een vriend (klasgenoot) die hem 'een beetje helpt'. *(leerling)*

<p>- Extra ondersteuning door de school:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Samen met de ondersteuner zorgde de zorgleerkracht ervoor dat Lander ruimte kreeg om te spreken over het verlies van zijn zusje. <i>(ondersteuner)</i> ○ Omdat de huidige klasgroep van Lander een drukke groep is volgens de ondersteuner, biedt de zorgleerkracht halftijds ondersteuning in deze klas. De klas wordt opgedeeld in twee groepen: de ene groep krijgt les van de vaste leerkracht en de andere groep van de zorgleerkracht. Hoewel deze ondersteuning niet specifiek gericht is op de moeilijkheden van Lander, is ze wel positief voor hem dat er minder achtergrondlawaai is in de klas. <i>(ondersteuner)</i> 	
<p>Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)</p>	
<p>- <u>Samenwerking</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Op het trimestrieel overleg kunnen de verschillende partijen doorgeven waarrond er gewerkt zou moeten worden. <i>(ondersteuner)</i> ○ Leerkracht: De ondersteuner informeert de leerkracht telkens kort voor of na de ondersteuning. Ze geeft dan aan waarrond ze met Lander gewerkt heeft. De ondersteuner vermoedt dat de leerkracht wel aandachtspunten zou doorgeven aan haar, mocht dat nodig zijn. – <i>Citaat: Eigenlijk trekt Lander heel goed zijn plan. De leerkracht doet dit (d.i. doorgeven van aandachtspunten aan de ondersteuner) wel voor de andere leerling met gehoorproblemen. Lander is eigenlijk ook een intelligente jongen.</i> De leerkracht gebruikt de FM-apparatuur en hij past de tips van de ondersteuner toe, maar hij zou het niet fijn vinden dat de ondersteuner in zijn klas komt. <i>(ondersteuner)</i> <p>- <u>Communicatie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Leerkracht en school: De communicatie tussen de ondersteuner, de leerkracht en de school verloopt vlot. Deze communicatie verloopt meestal per mail. Afspraken met de leerkracht over wanneer de ondersteuner langskomt, worden per mail gemaakt. De ouders worden steeds in cc gezet. <i>(ondersteuner)</i> Mama communiceert eigenlijk niet met de leerkracht. Als het nodig is, noteert de leerkracht iets in de agenda van Lander. <i>(ouder)</i> ○ Ouders: De communicatie met de ouders loopt ook goed. Papa is meestal aanwezig op de overlegmomenten, omdat mama zelf in het onderwijs staat en niet vrij is op de momenten waarop het overleg plaatsvindt. Hoewel mama en papa gescheiden zijn, geven ze de informatie goed door. <i>(ondersteuner)</i> Ook met de ouders wordt er per mail gecommuniceerd. <i>(ondersteuner, ouder)</i> ○ Verslagen van gemaakte afspraken op de overlegmomenten worden steeds aan de verschillende betrokkenen bezorgd per mail. <i>(ondersteuner)</i> 	
<p>Effect van de ondersteuning voor de leerling</p>	
<p>Psychosociaal</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De impact op Lander van de ondersteuning is volgens mama positief. Als dat niet het geval was, dan zou Lander geen vragende partij zijn om de ondersteuning verder te zetten. Vooral op emotioneel vlak vermoedt mama dat Lander veel heeft aan de ondersteuner. - Lander voelt zich geholpen door de ondersteuner bij het omgaan met zijn hoorapparaat. – <i>Citaat: Ze zegt tegen mij 'je hoeft je niet te schamen al je je hoorapparaat draagt' ofzo, want vroeger werd ik daarvoor gepest en dan door X (naam ondersteuner) voel ik me beter.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - Het belangrijkste effect van de ondersteuning is voor de ondersteuner het feit dat Lander iemand heeft bij wie hij terecht kan bij moeilijkheden of problemen. Lander ziet de ondersteuner volgens haar als een vertrouwenspersoon. Op sociaal vlak heeft de ondersteuning geen effect, omdat dit ook niet nodig is. Lander voelt zich goed in de klas. (<i>ondersteuner</i>)
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Dankzij de eerdere ondersteuning rond Frans merkt mama aan de uitspraak van Lander dat daaraan gewerkt is tijdens de ondersteuning. Over het effect van de huidige ondersteuning vertelt mama niets. (<i>ouder</i>) - Lander merkt dat Frans en Engels beter gaan dankzij de (eerdere) ondersteuning. - Wat participatie aan het lesgebeuren betreft is er volgens de ondersteuner minder effect van de ondersteuning merkbaar in vergelijking met de vroegere ondersteuning/begeleiding (toen er ook aan pre-teaching werd gedaan).
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner denkt dat de leerkracht geholpen is met de ondersteuning (in beperkte mate aan zichzelf, maar grotendeels aan Lander). De leerkracht beseft volgens haar dat Lander de FM-apparatuur echt nodig heeft om de les te kunnen volgen. Hij gebruikt deze FM-apparatuur consequent en zoals het hoort. De leerkracht past ook de tips van de ondersteuner toe. Een voorbeeld: Ter inleiding van de lessen wereldoriëntatie speelt de leerkracht telkens een toneeltje. Hierbij werkte hij ook met ‘fluisterstemmetjes’. Nadat de ondersteuner aangaf dat dit moeilijk hoorbaar was voor Lander, paste hij zich daaraan aan. Ook andere suggesties van de ondersteuner worden vermoedelijk toegepast, zo niet zou Lander dit vertellen aan de ondersteuner. In het algemeen heeft de leerkracht meer kennis en inzicht verworven in de problematiek van Lander. (<i>ondersteuner</i>) - Of er sprake is van een effect van de ondersteuning in de school is onduidelijk. (<i>ondersteuner</i>) 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De verwachtingen van de ondersteuner zijn tot op zekere hoogte waargemaakt. (<i>ondersteuner</i>) - Mama had geen verwachtingen over het effect van de ondersteuning⁷⁵. (<i>ouder</i>) 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens de drie evaluatiemomenten doorheen het schooljaar wordt er overlopen waarrond en hoe er gewerkt wordt met Lander en waartoe dit precies leidt. De 	

⁷⁵ Mama verwijst hierbij naar de opstart van de initiële begeleiding (GON-begeleiding in de kleuterklas). Deze vraag beoogde haar verwachtingen van de ondersteuning bij de opstart dit schooljaar te verkennen.

school is verantwoordelijk voor de zorgvraag en het -traject van Lander. Het is dan ook de zorgcoördinator die ervoor zorgt dat de evaluatiemomenten ingepland worden. (*ondersteuner*)

- Op het einde van het schooljaar wordt er overlopen op het eindoverleg of de doelen behaald zijn. (*ouder*)

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is in het algemeen heel positief over de ondersteuning. - (+) Inhoud ondersteuning: Mama geeft als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning het feit dat de ondersteuner op emotioneel vlak werkte met Lander rond het verlies van zijn zusje vorig (school)jaar. Ook de pre-teaching voor Frans (vorige schooljaar) vindt ze zinvol. - (+) Vorm <ul style="list-style-type: none"> o (+) Individuele ondersteuning: Mama vindt het belangrijk dat er (ook) ruimte is om individueel te werken met Lander. Ze merkt dat hij daar nood aan heeft. – <i>Citaat: [...] omdat hij daar nood aan heeft. Ik heb hem dat eens gevraagd, 'is dat nodig? Moeten we dat afschaffen of niet? 'X (naam ondersteuner) is mijn vriendin en ik heb dat nodig'. [...] Ik denk dat die ook wel met dingen zitten als ze wat groter worden dat ze willen bespreken met iemand die weet over wat ze praten en die niet hun mama is.</i> o (+) Voldoende uren ondersteuning: Het huidige aantal uren ondersteuning is volgens mama meer dan voldoende voor Lander. - (+) Profiel van en relatie met de ondersteuner, onder andere door de continuïteit in de begeleiding/ondersteuning: De ouders zijn heel tevreden over de ondersteuning door deze ondersteuner. Het is zeker positief dat de huidige ondersteuner Lander al lang opvolgt, waardoor ze ook een band hebben opgebouwd. Lander zelf geeft aan dat hij niet wil dat de ondersteuning wordt afgebouwd. - (+) Mate van betrokkenheid van de ouders: Mama heeft geen opmerkingen rond de huidige mate van betrokkenheid van de ouders bij de ondersteuner. - (+) Samenwerking met de school: Er is een goede samenwerking met de school. De school houdt zich aan de afspraken en ze zitten op dezelfde lijn als de ondersteuner. - (+) Communicatie met ondersteuner: De communicatie met de ondersteuner verloopt vlot en spontaan. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning werd op tijd opgestart volgens mama.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Geen negatieve ervaringen rond de ondersteuning: Als 'negatieve ervaring' rond de ondersteuning vertelt mama over haar twijfels of de ondersteuning nog nodig is. Lander zelf is duidelijk over zijn verlangen om de ondersteuning te behouden. – <i>Citaat: Moest dat wegvallen, denk ik niet dat die (d.i. Lander en zijn broer) zouden falen of moeilijkheden hebben, maar ik vond dat dat hun keuze was en bij hen was dat allebei heel duidelijk 'wat vraag jij nu?'. Dat moest blijven.</i>
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 10/10: Lander is blij met de ondersteuning die hij nu krijgt, hij beoordeelt deze met een 10/10. Hij heeft geen nood aan meer ondersteuning rond zijn auditieve moeilijkheden. – <i>Citaat: 10. Omdat ze steken alles erin om mij... dat ik beter kan...</i> - (+) Positieve gevoelens – blij en dankbaar: Lander is blij en dankbaar omdat de ondersteuner hem helpt. - (+) Mate van betrokkenheid: Voor Lander volstaat de huidige mate van betrokkenheid.
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	/
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 7/10: De ondersteuner beoordeelt de gestelde doelen met een 7/10, omdat de doelen sterk gericht zijn op de leerling zelf en er quasi geen ondersteuning tot op de klasvloer komt. - (+) Beoordeling invulling ondersteuning 8/10: De inhoud van de ondersteuning is heel erg afhankelijk van de vragen en noden van Lander. De ondersteuner probeert zo veel mogelijk rekening te houden met de thema's die Lander leuk vindt (bv. spelletjes rond het vingeralfabet). - (-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 4/10: De ondersteuner is van mening dat er veel meer bereikt kan worden met de ondersteuning als er echt samengewerkt wordt met de leerkracht (bv. lesje geven aan de klas over 'anders zijn'). De ondersteuner zou bijvoorbeeld ook graag een uitstap organiseren met de hele klas naar het jeugdjournaal Karrewiet om de andere kinderen in de klas nieuwsgierig te maken naar de gebarentaal waarmee dit journaal ondersteund wordt. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner geeft aan dat ze over veel kennis beschikt. Daarnaast is er om de twee weken een teamoverleg op de school voor BuO met ruimte voor intervisie. Bovendien worden er ook 'vlindermomenten' georganiseerd op de school voor BuO, waarbij een ondersteuner hulp kan krijgen van collega-ondersteuners. De huidige ondersteuner is bijvoorbeeld geen doventolk, maar ze kan hiervoor terecht bij collega-ondersteuners die deze kennis wel hebben. - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning verliep vlot, omdat de ondersteuning van vorig schooljaar kon doorgetrokken worden naar dit schooljaar. De ondersteuning is onmiddellijk in september gestart. De startvergadering werd bewust wat later ingepland om de leerkracht de kans te geven om Lander te leren

		kennen. - (+) Vlotte communicatie met de leerkracht, de school en de ouders
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	- Volgens de ondersteuner is de ondersteuning in het algemeen helpend voor Lander. Hij zou hier volgens haar zelfs naar uitkijken.	- (-) Nood aan werken op klasniveau: De ondersteuner wenst op regelmatige basis te kunnen werken met de klas van Lander, rond groepsdynamica en om het doof-bewustzijn in de klas te introduceren (bv. Hoe ga je ermee om? Waar moet je op letten?) Concreet zou de ondersteuner samen met Lander een lesje kunnen geven aan de klas rond het thema 'anders zijn'.

Casus ID	TBA-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Michael (jongen, 10 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en	Michael krijgt ondersteuning type basisaanbod . Michael heeft veel angsten en is vaak afwezig op school. Op schools vlak ondervindt hij

eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	ook moeilijkheden voor rekenen en taal. Er werd een IAC (individueel aangepast curriculum) opgemaakt. Hierbij werd afgesproken om de leerstof aan te passen zodanig dat Michael in het gewoon secundair onderwijs kan starten.
Informanten	Michael (leerling), mama (en zus) van Michael, leerkracht-zorgcoördinator en ondersteuner Het gesprek met Michael en het gesprek met zijn mama vonden plaats eind maart 2019 (voor de paasvakantie). De ondersteuner werd in april 2019 geïnterviewd (tijdens de paasvakantie). Het interview met de leerkracht-zorgcoördinator gebeurde begin mei 2019.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Michael zit in het vijfde leerjaar. Hij heeft twee leerkrachten. Eén van beide leerkrachten, en tevens de geïnterviewde leerkracht, is ook de zorgcoördinator op de school van Michael. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>) - De thuissituatie van Michael is complex. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>) Michaels papa is gestorven toen Michael heel jong was. Mama staat alleen in voor de opvoeding van Michael en zijn zus. Ze is onvoldoende in staat om Michael te begeleiden bij school zoals het voorbereiden van een spreekoefening. Michael heeft ook een bril nodig om het bord te kunnen zien, maar mama heeft dit nog niet in orde gebracht. (<i>ondersteuner</i>) Volgens de school zou de mama van Michael cognitief niet zo sterk zijn. - Michael is regelmatig afwezig op school, wat zijn vooruitgang op schools vlak vertraagt. Mede door zijn onregelmatige aanwezigheid leek het de betrokkenen zinvoller om de ondersteuner, naast individuele begeleiding, ook in de klas in te schakelen omdat er meerdere leerlingen met moeilijkheden in de klas zitten. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>) - Bij het gesprek met de mama van Michael is ook zijn zus aanwezig. Mama lijkt slechts in beperkte mate zicht te hebben op de ondersteuning vanuit het ONW. – <i>Citaat: [...] en dan is er nog een vrouw meen ik, die helpt hem ook.</i> Ze geeft maar weinig concrete informatie over de ondersteuning: volgens mama krijgt Michael ondersteuning voor rekenen van de leerkracht en voor taal van de ondersteuner. Mama is ontevreden over sommige onderdelen van de begeleiding vanuit de school. Over de ondersteuning vanuit het ONW geeft mama weinig informatie.
Samenvatting	<p>Michael krijgt ondersteuning type basisaanbod. Hij heeft veel angsten en is vaak afwezig op school. Op schools vlak ondervindt hij ook moeilijkheden bij rekenen en taal. Er werd een IAC (individueel aangepast curriculum) opgemaakt. Algemeen is het doel van de ondersteuning ervoor zorgen dat Michael de leerdoelstellingen uit het IAC behaalt, zodat hij naar het gewoon secundair onderwijs kan doorstromen (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>). De ondersteuner noemt eerder concrete ondersteuningsdoelen, zoals Michaels welbevinden verbeteren en hem leren om zijn hulpmiddelen te gebruiken. De ondersteuning bestaat uit drie grote delen: (1) werken rond socio-emotioneel welbevinden (bv. angsten), (2) voorbereiden van spreek- en lees oefeningen en (3) co-teaching. Wekelijks krijgt Michael 50 minuten ondersteuning, waarvan 10 minuten individueel met Michael gewerkt wordt (1 en 2). De overige 40 minuten worden ingevuld met co-teaching (3). Er is sprake van flexibiliteit in de inhoud en de vorm van de ondersteuning.</p> <p>De ondersteuning aan de leerkracht bestaat uit co-teaching (3), hulp bij het opstellen en bijsturen van het IAC en het geven van tips</p>

aan de leerkrachten. Tijdens de co-teaching besteedt de ondersteuner ongeveer 75% van haar tijd aan de twee leerlingen, inclusief Michael, met SOB.

De mama van Michael is aanwezig op de overlegmomenten, maar verder volgt ze de ondersteuning niet mee op (**mate van betrokkenheid ouder**). Dit blijkt ook uit het feit dat mama tijdens het interview maar weinig concrete informatie over de ondersteuning kan geven. De ondersteuner zou mama wel inlichten over de ondersteuning en wat er moeilijk loopt. Mama bevestigt dit. De ondersteuner voegt toe dat mama slechts beperkte mogelijkheden heeft en dat haar privésituatie niet eenvoudig is, maar dat ze wel wil dat Michael zijn capaciteiten optimaal benut. Michael zelf wordt niet betrokken bij de (invulling van de) ondersteuning.

Naast de ondersteuner zijn andere **betrokkenen** bij de ondersteuning: de leerkracht-zorgcoördinator, de leerkracht, de klasgenoten van Michael, het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst en de directie. Mama beschouwt de **leerkracht**⁷⁶ als belangrijkste ondersteuningsfiguur omdat hij met Michael werkt rond rekenen. Voor Michael is de **leerkracht-zorgcoördinator** de belangrijkste persoon, gevolgd door de ondersteuner en de leerkracht. Vanuit de school krijgt Michael extra ondersteuning voor rekenen (en taal) van zijn leerkracht. Deze begeleiding is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW, omdat ze gericht is op het behalen van een ander onderdeel uit Michaels IAC dan het onderdeel waarop de ondersteuner inzet.

Samenwerking en communicatie: De ondersteuner bespreekt twee keer per week de invulling van de ondersteuning met de leerkracht en de leerkracht-zorgcoördinator. De leerkrachten kunnen aangeven als zij inschatten dat er beter rond iets anders gewerkt wordt met Michael, zoals het voorbereiden van een spreekoefening. De ondersteuner volgt ook Michaels individueel werk op, dat hij – met de nodige instructies – van de leerkracht krijgt. Ook hierrond is er overleg tussen de leerkracht en de ondersteuner. De communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten verloopt heel goed, zowel informeel op school als per mail/telefoon. Tussen mama en de leerkrachten is communicatie quasi afwezig. Ook met de ondersteuner heeft mama geen contact.

Volgens mama voelt Michael zich beter op school, doordat hij de les beter kan volgen (**psychosociaal welbevinden**). De leerkracht en de ondersteuner benoemen geen duidelijk effect op het psychosociaal welbevinden. Op sociaal vlak is er geen nood aan ondersteuning. Michael zegt enkel dat hij dankzij de ondersteuning beter is geworden in sommige wiskunde-oefeningen (**academisch functioneren**). Mama en de zus daarentegen merken voor rekenen weinig/geen vooruitgang, maar wel voor taal. De ondersteuner, de leerkracht-zorgcoördinator en de mama van Michael wijzen wel op een gunstig effect van de ondersteuning op Michaels participatie aan de les.

Het **effect van de ondersteuning op de leerkracht** is zowel volgens de leerkracht-zorgcoördinator als volgens de ondersteuner een

⁷⁶ Dit is de collega van de geïnterviewde leerkracht-zorgcoördinator van Michael. Beide geven ze halftijds les in de klas van Michael.

werkverlichting. De leerkracht-zorgcoördinator zegt dat de kwaliteit van zijn lesgeven kan verhogen dankzij het 'extra paar handen' van de ondersteuner. Daarnaast denkt de ondersteuner dat de co-teaching de leerkracht ook alerter en bewuster maakt voor de noden en behoeften van de leerlingen.

Tevredenheid

- **(matig tevreden)** De **mama** van Michael is in het algemeen matig tevreden. Over de ondersteuning op zich is ze in het algemeen tevreden omdat ze merkt dat Michael vooruitgang boekt en er ondersteuning op maat geboden wordt. Meer ondersteuning zou volgens mama beter zijn, voornamelijk voor rekenen. Mama is ontevreden over de ondersteuning vanuit de school. Michael zou niet graag naar school gaan als hij weet dat hij deze ondersteuning krijgt, onder andere omdat de ondersteuning plaatsvindt buiten de klas en omdat de leerkracht volgens Michael te streng is.
- **(matig tevreden)** Ook **Michael** is matig tevreden. Hij heeft positieve gevoelens ('blij') bij de ondersteuning van de ondersteuner en de leerkracht-zorgcoördinator. Hij heeft er ook geen nood aan om (meer) betrokken te worden bij de ondersteuning. Over de ondersteuning van zijn leerkracht is hij echter minder positief. Hij vindt het niet fijn dat de ondersteuning plaatsvindt buiten de klas en hij percipieert de leerkracht eerder als streng, wat hem angstig⁷⁷ maakt.
- **(overwegend tevreden)** De **leerkracht-zorgcoördinator** is overwegend tevreden. Ze beoordeelt het doel van de ondersteuning en de invulling ervan met een 8/10. Wat de vorm van de ondersteuning betreft, zouden meer uren ondersteuning beter zijn, zodat de ondersteuner tijd en ruimte zou hebben om de aan- en afwezigheid van Michael op school en de thuissituatie strikter op te volgen. De leerkracht-zorgcoördinator beoordeelt de ondersteuning van de ondersteuning aan de leerkracht met een 8/10: de ondersteuner beschikt over de nodige kennis en ze handelt deskundig. Hij is ook tevreden over de communicatie met het profiel van de ondersteuner en de opstart van de ondersteuning. Hij is ontevreden over enkele contextfactoren: Michaels afwezigheid op school vertraagt vooruitgang op school vlak en het is onduidelijk of mama Michael volgend schooljaar naar een school voor BuO zal sturen.
- **(overwegend tevreden)** Ook de **ondersteuner** is overwegend tevreden. Zij is tevreden over het doel van de ondersteuning (geen cijfer) en de invulling ervan (7/10). Positief aan de vorm van de ondersteuning is dat er soms een medeleerling van Michael betrokken wordt, zodat Michael niet het gevoel hoeft te krijgen dat hij 'anders' is. Bovendien biedt dit hem de mogelijkheid tot succeservaringen, wanneer hij iets kan uitleggen aan zijn medeleerling bijvoorbeeld. Er is echter een tekort aan uren. De ondersteuning aan de leerkrachten (voornamelijk co-teaching; 8/10) en de communicatie en samenwerking met de leerkrachten verlopen goed. Over haar eigen profiel als ondersteuner en de opstart van de ondersteuning is ze eveneens positief. Ten slotte wijst ze – net zoals de leerkracht-zorgcoördinator – op enkele ongunstige contextfactoren: Michael is regelmatig afwezig op school en de samenwerking/communicatie met mama blijft beperkt omdat zij eerder terughoudend is.

⁷⁷ Gezien het profiel van Michael is hij waarschijnlijk snel angstig.

--	--

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Enkele concrete ondersteuningsdoelen zijn: Michael leren om hulpvragen te stellen (<i>Citaat: Michael leren aangeven wanneer het zijn petje te boven gaat.</i>), hem stimuleren om naar school te komen, zijn welbevinden verbeteren, hem leren om zijn hulpmiddelen correct te gebruiken, Michaels zelfredzaamheid vergroten, zorgen voor een bril voor Michael ... In het algemeen is de het doel van de ondersteuning ervoor zorgen dat Michael de leerdoelstellingen uit het IAC behaalt en dat hij naar het regulier secundair onderwijs kan doorstromen. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>) - <u>Verloop en betrokkenen</u>: In september was er een startvergadering, waarop de mama van Michael, het CLB, de leerkracht-zorgcoördinator, de leerkracht, de ondersteuner en de pedagogische begeleidingsdienst aanwezig waren.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt gewerkt rond het socio-emotioneel welbevinden van Michael (1). In het bijzonder gaat er aandacht uit naar zijn angsten en redenen voor zijn regelmatige afwezigheid op school. Michael heeft bijvoorbeeld twee leerkrachten en als hij weet dat hij leerkracht X heeft, dan komt hij niet naar school. Daarnaast wordt er gewerkt rond het voorbereiden van spreek- en lees oefeningen (2). Samen met de ondersteuner (en soms met een andere leerlingen) worden dergelijke oefeningen voorbereid en bekeken wat haalbaar is voor Michael (bv. de spreekoefening voor heel de klas of enkel voor de leerkracht brengen). Ten slotte voorziet de ondersteuner ondersteuning in de klas, voornamelijk co-teaching (3). - <u>Hulpmiddelen</u>: rekenmachine, tafelkaart (<i>ouder</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Michael krijgt 50 minuten ondersteuning per week. - Het werken rond socio-emotioneel welbevinden (1) en de voorbereiding van spreek- en lees oefeningen (2) gebeurt individueel met Michael, buiten de klas. Deze individuele ondersteuning varieert afhankelijk van de noden, maar gemiddeld genomen omvat de individuele ondersteuning wekelijks 10 minuten. - De overige ondersteuningstijd wordt ingevuld door ondersteuning in de klas, hoofdzakelijk co-teaching (3).
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De invulling van de socio-emotionele ondersteuning (1) gebeurt vaak op basis van situaties die zich voordoen. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>). - De voorbereiding van de spreek- en lees oefeningen (2) gebeurt soms individueel met Michael, soms samen met een andere leerling. - op het ogenblik van het interview wordt er met de ondersteuner minder klassikaal gewerkt dan bij de start van het schooljaar. De

	leerkrachten en de ondersteuner merkten de nood aan meer individuele begeleiding, waar er meer ruimte is om Michael te sturen rond motivatie en angsten.
Eerdere ondersteuning	- Sinds dit jaar krijgt Michael ondersteuning. <i>(ondersteuner)</i> - Volgens de leerkracht-zorgcoördinator van Michael heeft het feit dat er een nieuwe directie is op school de opstart van de ondersteuning (mee) mogelijk gemaakt. <i>(leerkracht-zorgcoördinator)</i>
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	- Michael kreeg eerder geen begeleiding. Mama denkt dat begeleiding/ondersteuning voordien niet bestond (op deze school). <i>(ouder)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<p>- <u>Doel</u>: Er werden geen aparte doelen voor de ondersteuning aan de leerkracht geformuleerd. <i>(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator)</i></p> <p>- <u>Inhoud en vorm</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De ondersteuner begeleidt de leerkracht-zorgcoördinator bij het opstellen en bijsturen van het IAC. Samen zoeken ze naar welke leerstof Michael klassikaal vs. individueel (en aangepast) krijgt. <i>(ondersteuner)</i> ○ Daarnaast is er sprake van co-teaching, met voor- en nabespreking, gedurende ongeveer 40 minuten per week. Terwijl de leerkracht-zorgcoördinator lesgeeft, is de ondersteuner aanwezig in de klas als co-teacher. Ze spendeert extra aandacht aan de twee leerlingen (inclusief Michael) met SOB (75%) (bv. Zijn de leerlingen mee met de leerstof? Gebruiken ze hun redelijke aanpassingen?). Aangezien de klas van Michael zowel cognitief als gedragsmatig geen evidente klas is, vangt de ondersteuner ook vragen van andere leerlingen op (25%). <i>(ondersteuner)</i> ○ Ten slotte geeft de ondersteuner tips aan de leerkracht(-zorgcoördinator), bijvoorbeeld rond welke redelijke aanpassingen er mogelijk (nodig) zijn. Op die manier zal de leerkracht(-zorgcoördinator) zich meer bewust worden van moeilijkheden in de klas en mogelijkheden om hieraan tegemoet te komen. <i>(ondersteuner)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	

Mate van betrokkenheid ouders

- De mama van Michael is aanwezig op alle overlegmomenten. *(ondersteuner)* Zo was ze ook aanwezig op het startoverleg bij de doelbepaling en het opstellen van het IAC, hoewel haar inbreng eerder beperkt bleef omdat ze onvoldoende zicht heeft op de nodige aanpak in functie van Michaels problematiek. Mama volgt de ondersteuning niet mee op. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- Mama krijgt informatie over de inhoud van de ondersteuning en wat er moeilijk loopt voor Michael. Volgens de ondersteuner is mama onvoldoende in staat om haar zoon zelf te begeleiden op schools vlak. Mama heeft zelf beperkte mogelijkheden en haar privésituatie is niet eenvoudig. Toch staat mama volledig achter de ondersteuning en wil ze Michael de kans geven zijn capaciteiten optimaal te benutten. *(ondersteuner)*
- Mama zegt dat ze steeds ingelicht wordt over beslissingen rond de ondersteuning aan Michael. – *Citaat: Ik word er altijd over aangesproken en dan wordt er overlegd. [...] Het is niet dat ze daar doen wat ze willen. (ouder)*

Mate van betrokkenheid leerling

- Er is weinig communicatie met Michael over de ondersteuning. *(ondersteuner)*
- Michael heeft geen rol gespeeld bij het opstellen van het IAC. Er zou wel ruimte zijn voor hem om aan te geven waarrond hij wil werken, maar dit heeft zich nog niet voorgedaan. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- Michael zegt niet betrokken te worden bij de ondersteuning. *(leerling)*

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator, leerkracht, klasgenoten, CLB, pedagogische begeleidingsdienst, directie
- Mama beschouwt de **leerkracht** van Michael als de belangrijkste persoon in de ondersteuning aan haar zoon. Hij werkt met Michael rond rekenen. *(ouder)* Michael zelf ordent de belangrijkste betrokkenen als volgt: **leerkracht-zorgcoördinator** *(citaat: Dan leer ik nieuwe dingen, bijvoorbeeld over vierkanten)*, ondersteuner *(citaat: Als ik iets niet begrijp dan weet ik dat ik dat aan de juf kan vragen)* en de leerkracht *(citaat: Meester X geeft mij oefeningen en die oefeningen weet ik al)*. *(leerling)*
- **Klasgenoten:** Enkele van Michaels klasgenoten helpen hem spontaan verder tijdens de les. *(ondersteuner)*
- **CLB:** Het CLB is niet steeds aanwezig op de overlegmomenten. Bij het startoverleg waren zij wel aanwezig. *(ondersteuner)* Ze speelden geen actieve rol. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- **Pedagogische begeleidingsdienst:** De pedagogische begeleidingsdienst was aanwezig op het overleg rond het opstellen van het IAC. *(ondersteuner)* De school had onvoldoende ervaring om het IAC op te stellen. De pedagogische begeleidingsdienst gaf tips en deed suggesties voor aanpassingen. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- **Directie:** De directie is op de hoogte van de ondersteuning, maar ze volgen het ondersteuningstraject van Michael niet van dichtbij op. *(ondersteuner)*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Michael krijgt van zijn **leerkracht**begeleiding voor taal en rekenen. *(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator, ouder)* Omdat Michael een aangepast schooltraject volgt (IAC), krijgt hij individuele en/of aangepaste instructies en werkbundeltjes. Het doel van deze begeleiding vanuit de school is gericht op het behalen van de leerstofdoelstellingen zodat Michael in het gewoon onderwijs kan blijven. *(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator)*

- Tijdens de uren die de leerkracht heeft voor begeleiding van anderstalige nieuwkomers werkt hij ook met Michael rond spelling. Daaraan wordt ongeveer twee keer 30 minuten per week gewerkt. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- Deze begeleiding is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW. *(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator) – Citaat (leerkracht-zorgcoördinator): Ze nemen elk een stukje op uit de waaier van het IAC. De ene doet één deel en de andere een ander deel.*

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

○ **Leerkracht-zorgcoördinator en leerkracht:**

- Twee keer per week bespreekt de ondersteuner de inhoud en vorm van de ondersteuning met de leerkracht-zorgcoördinator en de leerkracht. *(ondersteuner)* De ondersteuner bespreekt haar voorbereiding van de ondersteuning met één van beide leerkrachten. De leerkracht kan het aangeven als hij inschat dat er beter rond een ander thema gewerkt wordt (bv. voorbereiding spreekoefening). *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- De ondersteuner en de leerkracht bespreken of Michael voldoende vooruitgang maakt met zijn zelfstandig werk (IAC, cf. extra ondersteuning vanuit de school) en of hij nood heeft aan verdere ondersteuning bij het plannen ervan. De afspraak is dat de leerkracht Michael instructies geeft bij zijn zelfstandig werk (op maandag) en dat de ondersteuner nadien opvolgt of Michael erin slaagt om zijn zelfstandig werk te plannen en uit te voeren (op woensdag). Als Michael bijvoorbeeld een instructiemoment van de leerkracht gemist heeft, dan neemt de ondersteuner dit op. Als de ondersteuner merkt dat Michael behoefte heeft aan een hulpmiddel (bv. tafelkaart, rekenmachine), dan communiceert ze dit naar de leerkrachten. *(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator)*

- Communicatie

- **Ondersteuner en leerkracht-zorgcoördinator:** Meerdere keren per week is er informeel overleg tussen de ondersteuner en de leerkracht-zorgcoördinator. Deze communicatie loopt heel goed. *(ondersteuner, leerkracht-zorgcoördinator)* Verder verloopt deze communicatie per mail of telefonisch. *(leerkracht-zorgcoördinator)*
- **Ouder en leerkracht-zorgcoördinator:** Het contact met Michaels mama verloopt minder vlot. Ze zou regelmatig van telefoonnummer veranderen en/of haar telefoon uitschakelen. *(leerkracht-zorgcoördinator)* Mama heeft geen contact met de leerkracht van Michael. *(ouder)*
- **Ouder en ondersteuner:** Mama heeft bijna geen contact met de ondersteuner. – *Citaat: Die mevrouw zie ik bijna nooit, die is maar een keer hier geweest [tussenkost zus: en een keer op de vergadering] ja. (ouder)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Mama denkt dat Michael zich beter voelt op school omdat hij de les beter kan volgen (cf. infra). Op sociaal vlak stellen er zich geen ondersteuningsnoden. – *Citaat: Hij heeft veel vrienden op school. Het is niet dat hij teruggetrokken is ofzo...*

	<ul style="list-style-type: none"> - Op psychosociaal vlak noemt Michael geen effect. - Volgens de leerkracht-zorgcoördinator vindt Michael de ondersteuning wel leuk, omdat hij daardoor extra aandacht krijgt. Op sociaal vlak is er volgens hem geen effect van de ondersteuning. Michael ligt dit schooljaar goed in de groep. - De ondersteuner noemt volgende aspecten op psychosociaal vlak als effect van de ondersteuning: individuele aandacht, nauwe opvolging van het welbevinden van de leerling en vertrouwensband met de leerling. Michael ligt heel goed in de groep. Er zijn geen noden rond sociale participatie.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Op het vlak van taal doet Michael het heel goed volgens zijn mama en zijn zus. Hij heeft het hoogste leesniveau. Rekenen loopt minder vlot. Volgens mama slaagt Michael er ook beter in om de les te volgen (participatie lesgebeuren). - Michael zegt dat hij sommige wiskunde-oefeningen dankzij de ondersteuning beter kan (bv. oefeningen met geld). - Dankzij de structuur die de ondersteuner biedt, is het voor Michael gemakkelijker om de les te volgen volgens de leerkracht-zorgcoördinator (participatie lesgebeuren). - Op schools vlak boekt Michael vooruitgang volgens de ondersteuner: hij is een leesniveau gestegen en uit schooltesten blijkt dat hij meer leerstof beheerst dan bij de start van het schooljaar. Hij is ook meer betrokken bij het lesgebeuren (participatie lesgebeuren), omdat hij het idee heeft dat hij dankzij enkele aanpassingen mee kan met de klas.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning aan de leerkracht (onder andere co-teaching) neemt een deel van de werklast weg bij de leerkracht-zorgcoördinator. Op die manier hoeft hij niet alleen te beslissen of Michael klassikaal de les mee volgt of dat hij de leerstof aangepast krijgt. Ook rond praktische zaken denkt de ondersteuner mee (bv. Wat moet de leerkracht doen als Michael zijn huiswerk niet gemaakt heeft, omdat hij afwezig was vorige week vrijdag?). (<i>ondersteuner</i>) - Dankzij de co-teaching is de leerkracht-zorgcoördinator alerter voor noden en behoeften van leerlingen en mogelijke zorgmaatregelen (bewustwording). (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht-zorgcoördinator zelf zegt dat de ondersteuner zorgt voor meer draagkracht in de klas en werkverlichting, waardoor de kwaliteit van lesgeven verhoogt. (<i>leerkracht-zorgcoördinator</i>) 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Niet bevroegd in gesprek met ondersteuner en leerkracht-zorgcoördinator wegens tijdsgebrek. - Mama's verwachting over het effect van de ondersteuning was dat Michael beter zou worden in rekenen. Mama's verwachtingen zijn deels ingelost, maar de 	

verwachtingen van de zus niet. Zij helpt Michael met zijn huiswerk voor rekenen en ze vindt dat hij hierin onvoldoende vooruitgang heeft geboekt. <i>(ouder)</i>
Opvolging effectiviteit ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - Op regelmatige basis wordt er geëvalueerd of Michael voldoende vooruitgang boekt. Indien nodig worden de doelen geherformuleerd. <i>(ondersteuner)</i> - Elke tien weken wordt er geëvalueerd of Michael de tussentijdse doelen uit zijn IAC bereikt heeft. De leerkracht-zorgcoördinator is verantwoordelijk voor deze opvolging. <i>(leerkracht-zorgcoördinator)</i>

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is in het algemeen tevreden met de ondersteuning die Michael krijgt, omdat Michael vooruitgang boekt op school en omdat de ondersteuning op zijn maat geboden wordt. – <i>Citaat: [Bent u tevreden met de ondersteuning die hij krijgt?] Ja, dat wel, dat mag gezegd worden. [En waarom?] Omdat we zien dat hij vooruitgang boekt als hij bijscholing krijgt. [...] Omdat het precies op zijn maat gemaakt wordt.</i> <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm - meer ondersteuning: Mama wijst niet op een tekort aan ondersteuning, maar meer ondersteuning zou volgens haar beter zijn, voornamelijk voor wiskunde. - (-) Extra ondersteuning vanuit de school: Als Michael weet dat hij ondersteuning krijgt van de leerkracht dan gaat hij niet graag naar school volgens mama, onder andere omdat hij weet dat hij uit de klas gehaald wordt. – <i>Citaat: Michael gaat 's maandags niet graag naar school omdat hij weet dat hij die dag uit de klas gehaald wordt.</i> <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - uit de klas: Mama zegt dat Michael het niet fijn vindt dat hij uit de klas gehaald wordt voor de ondersteuning van de leerkracht, omdat er dan focus komt te liggen op het feit dat hij nood heeft aan extra ondersteuning. o (-) Michael vindt de leerkracht te streng: Mama zegt dat ze tevreden is over de leerkracht, maar Michael zelf zou hem te streng vinden. – <i>Citaat: Ja, ik vind hem goed, maar Michael vindt hem een beetje te streng. [...] Eerlijk gezegd, ik ken hem niet zo goed. Hij is nu ook dit jaar, nee vorig jaar, op school gekomen. [...] [tussenkoms zus: Hij heeft schrik dat meester X...] gaat schreeuwen ja. [tussenkoms zus: omdat die echt schreeuwt tegen sommige leerlingen in de klas].</i> - De voorbeelden die mama geeft van positieve/negatieve ervaringen hebben geen betrekking op de ondersteuning

		vanuit het ONW.
Perspectief leerling	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Positieve gevoelens bij ondersteuner en leerkracht-zorgcoördinator ('blij'): Michael duidt positieve gevoelens aan bij de hulp van de ondersteuner en de leerkracht-zorgcoördinator. – <i>Citaat Als de juf (d.i. ondersteuner) er is en ik snap sommige oefeningen niet, dan legt de juf mij dat goed uit. [En waarom voel je je blij als je meester Y (d.i. leerkracht-zorgcoördinator) hebt?] Als we nieuwe dingen leren.</i> - (+) Mate van betrokkenheid: Michael heeft geen nood aan meer inspraak in de ondersteuning. - (+/-) Algemene beoordeling: Michael duidt het midden van de graadmeter aan. Hij heeft geen nood aan extra hulp, alleen een grotere tafelkaart (hulpmiddel) zou hij handig vinden. - (-) Extra ondersteuning vanuit de school: <ul style="list-style-type: none"> o (-) Negatieve gevoelens ('angstig'): Michael duidt 'angstig' aan als de emotie die past bij de ondersteuning die hij krijgt van zijn leerkracht. – <i>Citaat: Meester X praat heel hard. En als hij schreeuwt op mij, als ik een oefening niet weet en ik had het fout, dan schreeuwt meester X een klein beetje op mij.</i> o (-) Vorm - uit de klas: Michael vindt het vervelend dat hij uit de klas gehaald wordt.
Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 8/10: De leerkracht-zorgcoördinator is tevreden met de gestelde ondersteuningsdoelen, omdat er uitgegaan is van de noden van het kind. Omdat mama aangaf dat Michael vaak angstig is (wat ook een reden is van zijn afwezigheid), werd er specifiek een ondersteuningsdoel rond socio-emotionele begeleiding opgenomen. - (+) Beoordeling invulling ondersteuning 8/10 <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm - meer uren ondersteuning: Als de ondersteuner meer uren krijgt voor ondersteuning aan Michael dan zou ze het feit dat hij regelmatig afwezig is strikter kunnen opvolgen en kunnen investeren in het contact met mama. – <i>Citaat: Wishful thinking is dat er meer uren ondersteuning komen.</i> - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 8/10: De ondersteuner is heel flexibel. Ze heeft kennis van zaken en handelt deskundig. – <i>Citaat: Ze steekt ook echt haar handen uit de mouwen.</i> - (+) Communicatie ondersteuner: De communicatie met de ondersteuner verloopt vlot. - (+) Profiel ondersteuner – kennis en initiatief: De ondersteuner is logopediste van opleiding en heeft een achtergrond in het BuO. De leerkracht-zorgcoördinator vindt dat haar polyvalente profiel aansluit bij de ondersteuningsnood van deze leerling. Hij merkt dat ze over de nodige kennis beschikt. Daarnaast is de leerkracht-zorgcoördinator positief over het feit dat de ondersteuner het voortouw neemt in de communicatie met de ouders en in het plannen van overlegmomenten. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is pas eind oktober/begin november gestart, omdat het eerst nodig was om een zicht te krijgen op Michael en zijn noden. Ondanks de 'latere' opstart vindt de leerkracht-

		<p>zorgcoördinator dergelijke verkennende fase essentieel.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Contextfactoren <ul style="list-style-type: none"> o (-) Afwezigheid van leerling op school vertraagt vooruitgang: Michael is vaak afwezig op school, wat zijn schoolse evolutie bemoeilijkt. o (-) Visie mama: De mama van Michael zou overwegen om Michael volgend schooljaar naar een school voor BuO te sturen. Dit zorgt voor onduidelijkheid bij de school.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel: De ondersteuner is tevreden met de geformuleerde doelen. Deze doelen zijn doorheen het schooljaar verder bijgesteld, waardoor de huidige doelen ook de belangrijkste doelen zijn. - (+) Beoordeling invulling 7/10: <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - te weinig uren ondersteuning: De ondersteuner vindt het lastig werken als er zo weinig tijd is voor ondersteuning. Bovendien is Michael vaak afwezig op school (cf. contextfactoren). – <i>Citaat: Met het dubbele van de tijd zou ik al blij zijn.</i> o (+) Vorm - ondersteuning aan Michael en medeleerling: De ondersteuner denkt dat het positief is voor Michael dat er nog een leerling uit zijn klas ondersteuning krijgt, zodat Michael niet het gevoel heeft dat hij als enige 'anders' is. Michael kan soms de andere leerling helpen, wat positief is voor zijn zelfvertrouwen. – <i>Citaat: Het gevoel niet altijd geholpen te moeten worden, maar ook anderen kunnen helpen.</i> - (+) Beoordeling ondersteuning aan leerkracht 8/10: De ondersteuner geeft de ondersteuning aan de leerkracht een 8/10. Ze was heeft drie jaar ervaring als co-teacher, waardoor deze ondersteuning aan de leerkracht heel vlot gaat. - (+) Communicatie en samenwerking met de leerkrachten: De communicatie en de samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkrachten verlopen heel goed. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner beschikt over de nodige expertise. - (+) Opstart ondersteuning: Dit schooljaar startte de ondersteuning onmiddellijk op. De ondersteuner draaide in september één week mee in de klas (klasniveau). Vanaf oktober was het duidelijk waarop de ondersteuning zich zou richten. <ul style="list-style-type: none"> - (-) Contextfactoren <ul style="list-style-type: none"> o (-) Afwezigheid van leerling op school vertraagt vooruitgang: De ondersteuner wijst op het feit dat Michael vaak afwezig is op school. Daardoor mist hij nieuwe leerstof oefent hij eerder verworven leerstof onvoldoende in. Ondanks deze ongunstige omstandigheden maakt Michael wel vooruitgang (cf. effect).

		<ul style="list-style-type: none"> ○ (-) Communicatie en samenwerking met mama: De communicatie en samenwerking met de mama van Michael is sterk afhankelijk van haar eigen gemoedstoestand. Mama vindt het moeilijk om hulp te aanvaarden, zowel voor zichzelf als in het kader van de ondersteuningsnoden van Michael. Mama is eerder terughoudend.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- (+) Het bieden van structuur (bv. controle agenda, faseren van oefeningen) is het meest helpend volgens de leerkracht-zorgcoördinator, omdat dit voor veiligheid zorgt. – <i>Citaat: Michael weet wat hij moet doen en hij weet ook dat het in orde is als hij dat doet.</i>	- De leerkracht-zorgcoördinator heeft momenteel niet de indruk dat er onderdelen beter of anders ingevuld moeten worden. Het feit dat Michael regelmatig afwezig is op school, zorgt wel voor moeilijkheden.
Perspectief ondersteuner	- (+) Michael vindt het individuele ondersteuningsmoment leuk volgens de ondersteuner. Hij is dan ook bereid om aan zijn angsten te werken.	- (-) Nood aan extra ondersteuningstijd (cf. supra): Tijdens extra ondersteuningstijd zou er meer ingezet kunnen worden op de socio-emotionele toestand van Michael, zijn zelfredzaamheid en bewustwording van het belang om naar school te komen. Er zou dan ook beter gewerkt kunnen worden aan het leren stellen van een hulpvraag, inzicht in de eigen problematiek en het versterken van Michaels taalvaardigheid.

Casus ID	TBA-M-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Amber (meisje, 13 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en	Amber krijgt type basisaanbod -ondersteuning. Ze heeft problemen met haar (kortetermijn)geheugen, waardoor er nood is aan

eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	ondersteuning bij studeren, plannen en informatieverwerking. Daarnaast heeft ze een achterstand voor Frans.
Informanten	Amber (leerling), mama van Amber, ondersteuner De leerkracht nam niet deel aan het onderzoek. Amber en de mama van Amber werden eind maart 2019 (voor de paasvakantie) geïnterviewd. Het gesprek met de ondersteuner vond plaats half juni 2019.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Naast de geheugenproblemen heeft Amber ook dyslexie. (<i>ondersteuner, ouder</i>) - Amber zit in het eerste middelbaar. Ze volgde eerder buitengewoon lager onderwijs. De ondersteuner van Amber werkt halftijds als ondersteuner en geeft halftijds les in de school voor BuO waar Amber eerder schoolliep. Om die reden was de ondersteuner op de hoogte van Ambers situatie. (<i>ondersteuner</i>) - Amber heeft een achterstand voor Frans, omdat er daaraan minder aandacht besteed is in het BuO. De klemtoon ligt daar eerder op taal en wiskunde. Amber heeft enkel de leerstof Frans van het vijfde leerjaar regulier onderwijs verworven. De leerstof van het zesde leerjaar heeft ze niet verwerkt, waardoor ze ten opzichte van haar klasgenoten uit het regulier lager onderwijs een achterstand heeft voor Frans. (<i>ouder</i>)
Samenvatting	<p>Amber krijgt type basisaanbod-ondersteuning. Ze heeft problemen met haar (kortetermijn)geheugen, waardoor er nood is aan ondersteuning bij studeren, plannen en informatieverwerking. Daarnaast heeft ze een achterstand voor Frans. Concrete doelen van de ondersteuning zijn: begeleiding bij dyslexie, 'leren leren' (bv. hulpmiddelen om reproductie van informatie te faciliteren), leren plannen, socio-emotionele begeleiding (bv. ontdekken van talenten), leesniveau verhogen. De ondersteuner werkt bijvoorbeeld met schema's om leerstof aan te brengen en ze stelt plannen op voor Amber. Vakinhoudelijk helpt de ondersteuner Amber met haar leerstof voor Frans (bv. schema's voor grammatica). (inhoud) Wekelijks krijgt Amber minimaal 2u ondersteuning. Deze ondersteuning vindt telkens plaats buiten de klas. Soms worden er andere leerlingen met gelijkaardige ondersteuningsnoden betrokken bij de ondersteuning. Socio-emotionele begeleiding gebeurt steeds individueel. (vorm) Zowel de inhoud als de vorm van de ondersteuning kunnen aangepast worden in functie van de noden van Amber (flexibiliteit).</p> <p>De ondersteuner biedt hoofdzakelijk ondersteuning aan Amber, maar er is ook ruimte voor ondersteuning aan de leerkrachten. Deze ondersteuning wordt voornamelijk vraaggericht ingevuld: als er vragen zijn voor de ondersteuner, dan geeft ze expliciete instructies aan de leerkrachten. De school zelf voorziet een vorm van ondersteuning aan de leerkrachten. Er wordt gewerkt met vlinderuren, waarbij vakleerkrachten de hulp van een collega-leerkracht kunnen vragen. Het is dan mogelijk om de klas op te delen in een groep met 'sterke' en 'zwakke' leerlingen zodat de vakleerkracht meer aandacht kan geven aan de 'zwakke' leerlingen. De collega-leerkracht begeleidt dan</p>

de groep met 'sterke' leerlingen, die zelfstandig werken.

De mama van Amber is sterk betrokken bij de ondersteuning aan haar dochter (**mate van betrokkenheid ouders**). Ze volgt zelf het schools functioneren van Amber strikt op (bv. testen overlopen en werkpunten formuleren). Bij het studeren van geschiedenis helpt mama Amber. Mama is ook steeds aanwezig op de overlegmomenten (ongeveer 4x/jaar). Ze heeft de indruk dat er ruimte is voor haar visie. De ondersteuner heeft regelmatig contact met mama en ze mailt haar telkens de schema's voor Amber. **Amber** zelf krijgt ook ruimte om haar mening te geven; dit gebeurt tijdens de ondersteuningsmomenten. Mama en Amber hebben de indruk dat de ondersteuner rekening houdt met Ambers mening. Zo zou Amber bijvoorbeeld nooit verplicht worden door de ondersteuner om tegen haar zin extra oefeningen te maken.

Naast de ondersteuner zijn ook de zorgleerkracht/-coördinator en de klastitularis (d.i. de leerkracht wiskunde en aardrijkskunde) **betrokken** bij de ondersteuning. Zowel mama als Amber beschouwen de ondersteuner als de belangrijkste ondersteuningsfiguur. **Extra ondersteuning vanuit de school** neemt de vorm aan van zorgmaatregelen en afspraken met de leerkrachten van Amber. De zorgleerkracht/-coördinator werkt ten slotte ook met volgkaarten rond Ambers gedrag.

Samenwerking en communicatie: Met de leerkracht van Frans werkt de ondersteuner op vakinhoudelijk vlak samen. De leerkracht bezorgt de ondersteuner de leerstof zodat zij op basis daarvan schema's kan uitwerken voor Amber. De ondersteuner probeert ook zo veel mogelijk aanwezig te zijn op de vakwerkgroep vergaderingen van Frans. De communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten/school in het algemeen is open. Meerdere keren per week is er contact, zowel telefonisch als via mail of WhatsApp. De mama van Amber heeft het meeste contact met de ondersteuner, vaak meerdere keren per week. Mama ervaart dit contact (via Smartschool of telefonisch) als heel laagdrempelig. Wekelijks informeert de zorgleerkracht/-coördinator mama over de doelstellingen en afspraken rond de volgkaart van Amber. Met de klastitularis heeft mama geen contact.

Op **psychosociaal vlak** noemt Amber geen **effect van de ondersteuning**. Mama en de ondersteuner wijzen respectievelijk op de ondersteuner die de rol van steunfiguur en vertrouwenspersoon vervult en op de (psychologische) rust die de ondersteuning uit de klas brengt voor Amber. Zo hoeft Amber zich volgens de ondersteuner niet te profileren ten opzichte van haar klasgenoten, waardoor ze meer aandacht kan hebben voor haar leerstof. Op sociaal vlak was er geen nood aan ondersteuning. Zowel Amber, mama als de ondersteuner zien een gunstig effect van de ondersteuning op het **academisch functioneren** van Amber. Ze behaalt vrij goede tot goede resultaten.

De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkracht(en) **geholpen** is (zijn) met de ondersteuning. De ondersteuning zou bijvoorbeeld voor **rust** zorgen bij de leerkrachten tijdens wiens les Amber ondersteuning krijgt buiten de klas. De leerkrachten kunnen dan meer rekening houden met andere leerlingen en hun noden.

	<p>Tevredenheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - (matig tevreden) De mama van Amber is in het algemeen matig tevreden. Over de ondersteuning van de ondersteuner is mama heel positief. Momenteel is er absoluut voldoende ondersteuning (vorm). De ondersteuner voorziet volgens mama soms zelfs te veel extra oefeningen voor Amber. Mama is ook positief over de opstart van de ondersteuning en de communicatie met de ondersteuner, die heel laagdrempelig is. Mama is uitgesproken positief over de ondersteuner en haar betrokkenheid bij Ambers traject. Mama is echter minder tevreden over de onduidelijkheid rond de mogelijke zorgmaatregelen op de school voor gewoon onderwijs, hoewel er volgens mama eigenlijk een zeer uitgebreid aanbod is. Ook noemt mama een voorbeeld van een negatieve ervaring waarbij de klastitularis van Amber geen/te weinig teruggekoppeld heeft naar Amber waarom ze geen extra tijd kreeg op haar test. Ten slotte vindt mama het jammer dat elke school een apart zorgsysteem heeft en dat hierin over scholen heen geen samenwerking is. - (matig tevreden) Ook Amber is globaal genomen matig tevreden. De ondersteuning van de ondersteuner op zich beoordeelt Amber met een 8/10, omdat de ondersteuner soms te veel oefeningen voorziet. Ze heeft een heel goede relatie met de ondersteuner en ze heeft het gevoel vrijuit tegen haar te kunnen spreken. Ook over haar eigen mate van betrokkenheid en inspraak is ze tevreden. Amber ervaart echter gemengde gevoelens bij de ondersteuning die ze krijgt: enerzijds is ze blij, anderzijds schaamt ze zich voor het feit dat ze ondersteuning krijgt. Ze vindt het ook vervelend dat de ondersteuning plaatsvindt buiten de klas tijdens een les die ze leuk vindt. Ten slotte ervaart ze bij sommige leerkrachten de nood aan meer ruimte om vragen te stellen bij een test bijvoorbeeld. - (geen deelname) De leerkracht nam niet deel aan het onderzoek. - (overwegend tevreden) De ondersteuner is overwegend tevreden met dit ondersteuningstraject. De doelen van de ondersteuning zijn gericht geformuleerd (7/10) en ook de invulling van de ondersteuning zit goed (9/10). Naar de toekomst toe merkt de ondersteuner op dat er met Amber gewerkt moet worden aan de manier waarop ze zich in de klas profileert vanuit een nood aan bevestiging. Ook de ondersteuning aan de leerkracht krijgt een hoge score (8/10) en de visie van de school voor gewoon onderwijs ligt volledig in de lijn van het inclusie-idee. Het dyslexiebeleid regelmatig updaten is een aandachtspunt voor de school. De ondersteuner is heel tevreden over de communicatie en de samenwerking met zowel de ouders als de school. Ten slotte is ze ook positief over haar eigen profiel als ondersteuner (nodige expertise) en de opstart van de ondersteuning.
<p>DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning</p>	
<p>A Ondersteuning aan de leerling</p>	
<p>Doel van de ondersteuning</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doelen</u>: begeleiding bij dyslexie, ‘leren leren’ (bv. hulpmiddelen om reproductie van informatie te faciliteren, hulpmiddelen om nieuwe complexe informatie om te zetten in eenvoudige stappen), leren plannen, socio-emotionele begeleiding (bv. faalangst,

	<p>ontdekken van talenten, begrip voor eigen sterktes/zwaktes), leesniveau verhogen</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Het ondersteuningsdoel is vastgelegd op een startvergadering. Volgende betrokkenen waren aanwezig: ondersteuner, mama, zorgleerkracht en klastitularis. Het CLB was niet aanwezig op de startvergadering wegens overbelasting. Normaal is dat wel het geval.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoudelijk wordt er gewerkt rond 'leren leren' met schema's, onthoudkaarten, ezelsbruggetjes, Knooppunt (portaal voor digitaal lesmateriaal) en Quizlet (online leeromgeving). - De ondersteuner werkt met Amber ook rond planning. Voorlopig stelt de ondersteuner zelf de planning op zodat Amber deze gewoon kan volgen, onder andere om haar stress te reduceren. Op termijn zal Amber geleidelijk leren om zelfstandig planningen te maken, eerst samen met de ondersteuner (bv. paasexamens) en nadien volledig zelfstandig (bv. eindexamens). - Ten slotte werkt de ondersteuner ook vakinhoudelijk (hoofdzakelijk) rond Frans. Dit gebeurt uitzonderlijk voor andere vakken zoals aardrijkskunde. De ondersteuner biedt grammatica aan in schemavorm, met kleuren en tekeningen zodat Amber deze makkelijk kan memoriseren. Concreet bekijken Amber en de ondersteuner tijdens het ondersteuningsmoment hoe Amber dergelijk schema's moet 'lezen' (bv. welke dingen vallen op, waar zitten er gelijkenissen/verschillen). Dit gebeurt ook voor woordenschat (bv. trucjes om mannelijke (un) en vrouwelijke woorden (une) te onderscheiden zodat Amber enkel uitzonderingen moet studeren).
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Amber krijgt minimaal 2u ondersteuning per week, buiten de klas. Soms worden er andere leerlingen meegenomen naar de ondersteuning, maar de socio-emotionele begeleiding gebeurt steeds individueel.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn enkele vaste momenten afgesproken (maandag 1ste lesuur, woensdag 4de lesuur), maar afhankelijk van Ambers noden worden die aangepast. (vorm) - Doorheen het schooljaar ging er minder aandacht uit naar socio-emotionele begeleiding dan voorzien bij de doelbepaling, omdat de nood aan deze begeleiding beperkt bleek. Verder werden er doorheen het schooljaar veel aspecten toegevoegd. Initieel werd er enkel gewerkt met Quizlet, maar later werd ook Knooppunt ingevoerd. Er werden afspraken gemaakt rond het stellen van vragen bij testen (cf. infra). Ten slotte richtte de ondersteuning zich ook op het leren gebruiken van Smartschool (digitaal schoolplatform). (inhoud) - Bij het laatste overlegmoment (rond de paasvakantie) werd er beslist om geleidelijk Amber te leren om zelfstandig samenvattingen en planningen te maken. Op dit moment maakt de ondersteuner deze voor Amber.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Amber krijgt sinds dit schooljaar ondersteuning. (<i>ondersteuner</i>)
Eerdere begeleiding (GON-	<ul style="list-style-type: none"> - Amber ging naar het buitengewoon lager onderwijs. Mama kan de huidige ondersteuning niet vergelijken met de begeleiding in het

/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	buitengewoon onderwijs. – <i>Citaat: Dat is appelen met peren vergelijken hè. (ouder)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner biedt hoofdzakelijk ondersteuning aan Amber, maar er is ook ruimte voor ondersteuning aan de leerkrachten⁷⁸. Een voorbeeld van daarvan is het feit dat de leerkrachten de schema's die de ondersteuner voor Amber maakt ook kunnen gebruiken voor andere leerlingen met dyslexie. <i>(ondersteuner)</i> - <u>Inhoud en vorm</u>: Met enkele leerkrachten werden er afspraken gemaakt rond het afleggen van testen en de leraren voeren deze uit (cf. infra). Verder wordt de ondersteuning aan de leerkrachten vraaggericht ingevuld: als er vragen zijn voor de ondersteuner, dan geeft ze expliciete instructies aan de leerkrachten. <i>(ondersteuner)</i> - Extra ondersteuning vanuit de school: De school van Amber werkt met vlinderuren: elke leerkracht heeft per week twee vlinderuren. Een vakleerkracht kan een leerkracht inschakelen om hen te helpen in de klas. Soms staan beide leerkrachten samen in één klas, soms wordt de klasgroep opgedeeld in twee groepen. De vakleerkracht werkt met de zwakkere leerlingen en de leerkracht begeleidt de groep met sterkere leerlingen die zelfstandig werken. <i>(ondersteuner)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mama van Amber volgt het schools functioneren (inclusief de ondersteuning) heel strikt op. Op woensdag overloopt mama de testen van Amber en formuleert ze hierbij aandachts- en werkpunten voor Amber. Inhoudelijk helpt mama Amber bij het studeren van geschiedenis. <i>(ondersteuner, ouder)</i> - De ondersteuner mailt de schema's voor Amber ook naar mama. <i>(ondersteuner)</i> - Mama is steeds aanwezig op de zorggesprekken/overlegmomenten. Dit zijn er ongeveer vier per jaar. Mama krijgt hier ruimte om haar mening te geven. <i>(ouder)</i> 	
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Amber is niet aanwezig op de overlegmomenten, maar tijdens de ondersteuning kan ze vragen stellen aan de ondersteuner. <i>(ondersteuner, leerling)</i> Amber neemt ook contact op met de ondersteuner via sms of per telefoon. <i>(ondersteuner)</i> - Mama heeft de indruk dat er rekening gehouden wordt met Amber. <i>(ouder)</i> Ook Amber heeft de indruk dat de ondersteuner rekening houdt met haar mening. <i>(leerling)</i> De ondersteuner verplicht Amber bijvoorbeeld niet om extra oefeningen te maken. Ze reikt de oefeningen aan, maar laat Amber daarin verder vrij. <i>(ouder)</i> 	

⁷⁸ De ondersteuner benadrukt dat ze de ondersteuning ziet als een 'wij-verhaal': de leerkrachten zijn vakinhoudelijk sterk en de ondersteuner vult dit aan met haar expertise.

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, zorgleerkracht/-coördinator, klastitularis (d.i. de leerkracht wiskunde en aardrijkskunde)
- Mama en Amber beschouwen de **ondersteuner** als belangrijkste betrokkene in de ondersteuning aan Amber. *(ouder, leerling)*
- **Klastitularis:** De klastitularis is aanwezig op de zorggesprekken/overlegmomenten over Ambers functioneren op school. Volgens mama verwerft de klastitularis op die manier noodzakelijke informatie die ze kan meedelen op klassenraden. – *Citaat: Die kent haar dossier beter en op dat gebied, denk ik, is zij de persoon om Amber in de klassenraad wat te verdedigen. (ouder)*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Volgens de ondersteuner zijn er veel **zorgmaatregelen** op school, al dan niet exclusief voor Amber: kringmoment, voorleessoftware, dyscalculiefiches, extra schema's, meer tijd op toetsen, de mogelijkheid om toetsen te maken in aanwezigheid van de ondersteuner, studieplanning, opdeling van basis- en uitbreidingsoefeningen. *(ondersteuner)*
 - o Specifiek voor Amber werden er afspraken gemaakt rond het afleggen van testen. De **leerkracht** overloopt de test klassikaal en Amber markeert de vragen die voor haar onduidelijk zijn. Na de algemene instructies gaat de leerkracht langs bij Amber en geeft ze extra toelichting bij de gemarkeerde vragen. Nadien mogen er geen vragen meer gesteld worden. Deze afspraak geldt bijvoorbeeld voor wiskunde en natuurwetenschappen. *(ondersteuner)*
 - o De **zorgleerkracht/-coördinator** volgt Ambers gedrag op aan de hand van een volgkaartensysteem. Ze besteedt volgens mama ook aandacht aan hoe Amber best spreekt tegen leerkrachten zonder 'verkeerd' over te komen, omdat Amber nogal direct zou zijn. – *Citaat: Amber zegt dan 'maar waarom krijg ik weer een nul, ik heb toch niets gedaan' en dat komt arrogant over hè. (ouder)*
 - o In het begin van het schooljaar (september tot november, 8ste lesuur) kreeg Amber naschoolse studiebegeleiding op school met een klein groepje leerlingen. Deze begeleiding werd stopgezet volgens mama omdat Amber het niet fijn vond en er niet veel uit leerde. *(ouder)*

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- **Samenwerking**
 - o **Leerkracht Frans:** De leerkracht van Frans stuurt haar lesonderdelen door naar de ondersteuner, zodat zij op basis daarvan schema's voor Amber kan maken. De ondersteuner is ook deel van de vakwerkgroep Frans en ze probeert zo veel mogelijk aanwezig te zijn op de vergaderingen. *(ondersteuner)*
- **Communicatie**
 - o **Ondersteuner en leerkrachten/school:** De communicatie tussen de ondersteuner en de school/leerkrachten is open. Zowel telefonisch als via mail of WhatsApp hebben ze contact met elkaar. Er is meerdere keren per week communicatie. *(ondersteuner)*
 - o **Ondersteuner en ouders:** Er is een heel goed en open contact met de ouders van Amber, waardoor er kort op de bal gespeeld kan worden. Er is veel contact per mail, vaak rond praktische zaken. *(ondersteuner)* Mama vindt dat het contact met de ondersteuner, via Smartschool of telefonisch, heel laagdrempelig is. *(ouder)*
 - o **Zorgleerkracht/-coördinator en ouders:** De zorgleerkracht/-coördinator mailt mama wekelijks over de nieuwe doelstellingen op en afspraken rond de volgkaart

<p>van Amber. (ouder)</p> <ul style="list-style-type: none"> o Klastitularis en ouders: Mama zegt dat er geen communicatie is met de klastitularis. (ouder) 	
<p>Effect van de ondersteuning voor de leerling</p>	
<p>Psychosociaal</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mama denkt dat Amber zich gesteund voelt door de ondersteuner. De ondersteuner toont begrip en Amber kan steeds bij haar terecht met haar verhaal. (steunfiguur en vertrouwenspersoon). – <i>Citaat: Amber voelt zich volgens mij echt gesteund, heel begrip vol ook. Ze kan daar eigenlijk ook haar ei kwijt, over bepaalde leerkrachten. Ik zie het meer als een compagnon, ja.</i> - Amber noemt geen effect op psychosociaal vlak. - De ondersteuning zorgt volgens de ondersteuner in de eerste plaats voor (psychologische) rust bij Amber, zodat er meer aandacht kan uitgaan naar de leerstof. – <i>Citaat: [...] rust van niet in het klasgebeuren te moeten zitten met de afleiding van 'oei, ik moet mij profileren'.</i> Op sociaal vlak is er geen effect, maar daar stelden zich ook geen noden.
<p>Academisch</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mama zegt dat Amber vrij goede resultaten behaalt, onder andere dankzij de ondersteuning. – <i>Citaat: Het is goed gegaan, de punten zijn goed, die haar... ook nog eens positieve feedback geeft, ja positief stimuleert. [...] Dat haar punten voor het laatste... sinds Kerstmis. Dus zijn haar punten vrij goed.</i> - Dankzij de schema's van de ondersteuner kan Amber de leerstof beter onthouden en behaalt ze goede resultaten⁷⁹. - De ondersteuner zegt dat Amber al een mooi traject heeft gelopen. Dit schooljaar behaalde ze slechts drie onvoldoendes voor Frans.
<p>Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkracht geholpen is met de ondersteuning. Ze leidt dit af uit het feit dat sommige leerkrachten haar af en toe een mail sturen met een zelfreflectie (bv. Heb ik dit goed aangepakt?). (ondersteuner) - Ook voor de leerkrachten tijdens wiens les Amber individuele ondersteuning krijgt (uit de klas) zorgt de ondersteuning voor rust, omdat ze op dat moment geen rekening hoeven te houden met Amber en omdat er meer ruimte is om ook te beantwoorden aan de noden van andere leerlingen (bv. gedragsproblemen). (ondersteuner) - Voorlopig zijn er wel nog enkele (vak)leerkrachten op school die moeten leren dat niet elk kind goed hoeft te zijn in elk vak. Dit is volgens de ondersteuner een proces, waarin sommige leerkrachten verder staan dan andere. (ondersteuner) 	
<p>Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning</p>	

⁷⁹ Amber noemt dit effect van de ondersteuning ook als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning.

- Niet bevroegd in het gesprek met de ondersteuner wegens tijdsgebrek.
Opvolging effectiviteit ondersteuning
- De opvolging van de effectiviteit van de ondersteuning gebeurt tijdens de overlegmomenten met de ouders, de zorgleerkracht, de klastitularis, de ondersteuner en (meestal) het CLB. Specifiek voor Frans is de ondersteuner ook aanwezig op de vakvergaderingen. (<i>ondersteuner</i>)

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid ondersteuning: Mama vindt de ondersteuning van de ondersteuner zeer goed. Soms zou ze volgens mama zelfs te veel oefeningen voorzien voor Amber, wat bij Amber zorgt voor een wat te hoge werkdruk. – <i>Citaat: De zorg van (naam ondersteuner) is zeer goed tot zelfs overdadig bij wijze van spreken. [...] Dus ze zegt 'ik gooi het erop, de oefeningen zet ik ook voor haar open [...] dan kan ze die gebruiken. [...] Dat zou dan misschien iets meer gericht mogen zijn, maar dan is het aan mij (d.i. mama) om dat met Amber een beetje ... Het zijn maar twee pakketten die je normaal moet gebruiken.</i> o (+) Vorm - voldoende ondersteuning: Op dit moment volstaat de ondersteuning die Amber krijgt. Mama weet dat ze het kan aangeven als ze merkt dat Amber nood heeft aan extra ondersteuning. - (+) Communicatie met ondersteuner: De communicatie tussen mama en de ondersteuner is heel laagdrempelig. - (+) Profiel ondersteuner - grote mate van betrokkenheid: Mama is ontzettend tevreden met de ondersteuner. – <i>Citaat: Ja, voor mij is dat een engel.</i> De ondersteuner brengt mama ongeveer twee keer per week op de hoogte rond de inhoud van de ondersteuning (bv. waarrond is er gewerkt). De ondersteuner vraagt regelmatig, ook in het weekend, aan mama of er nog nood is aan extra schema's bijvoorbeeld voor geschiedenis, wat mama eigenlijk met Amber opneemt. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is gestart vanaf 1 september. Bij de inschrijving van Amber op deze school heeft mama de school al geïnformeerd over de noden/behoefte van Amber. - (-) School voor gewoon onderwijs - onduidelijkheid rond zorgmaatregelen: Mama vindt de ondersteuning op de school voor gewoon onderwijs heel uitgebreid, maar het is niet altijd duidelijk voor haar welke zorgmaatregelen er

		<p>op school mogelijk zijn. Soms bereikt de informatie mama naar haar aanvoelen eerder laat en enkel wanneer mama zelf een probleem uitspreekt. – Citaat: [...] <i>Er zijn heel veel tools op school, die wij als ouders eigenlijk niet weten. Dus het is niet dat je zegt van 'hier is een hele lijst en kijk eens als ouder waar je van denkt dat je kind nood aan heeft [...] Stilletjes aan kom ik er wel, omdat wij voldoende zorggesprekken hebben, kom ik wel elke keer meer en meer te weten, maar het is niet dat de school daarin heel open is.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Negatieve ervaring - te weinig terugkoppeling van klastitularis: Amber mocht niet langer werken aan haar test van aardrijkskunde omdat ze te laat was binnengekomen in de les na de speeltijd. Volgens mama heeft de leerkracht aardrijkskunde, die ook klastitularis is, niet teruggekoppeld naar Amber of haar mama waarom Amber geen extra tijd kreeg voor haar test. Bovendien verwacht mama net dat de klastitularis in het bijzonder rekening houdt met Amber, omdat zij op de hoogte is van de problematiek. - (-) Zorgsysteem per school: Mama merkt op dat elke school haar eigen systeem heeft. Toch vindt ze dat de zorgsystemen en alle hulptools die ontwikkeld worden in en door scholen, ook voor andere scholen raadpleegbaar/kenbaar zouden moeten zijn. – Citaat: <i>Ik vind het jammer dat scholen zelf op zoek moeten gaan naar systemen.</i>
Perspectief leerling	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid ondersteuning 8/10: Amber is in het algemeen tevreden met de ondersteuning. Zonder ondersteuning zou ze niet staan waar ze nu staat. Soms voorziet de ondersteuner wel te veel extra oefeningen. - (+) Relatie met ondersteuner: Amber kan vrijuit spreken tegen de ondersteuner. – Citaat: <i>Ja, ze is echt iemand waar je alles tegen kan zeggen. [...] Niet echt een vriendin, maar daar kan je heel veel tegen zeggen.</i> - (+) Mate van betrokkenheid: Voor Amber volstaat de huidige mate van betrokkenheid. – Citaat: <i>Ja, ik vind gewoon dat alles goed gaat, dus ik heb daar niet echt veel mee te beslissen. Maar andere kinderen die dat niet leuk vinden dan ja... maar ik heb dat niet.</i> - (+/-) Gemengde gevoelens ('blij' en 'beschaamd'): Amber voelt zich blij bij de ondersteuning, maar soms voelt ze zich beschaamd wanneer andere leerlingen zien dat zij ondersteuning krijgt. – Citaat: <i>Ja, maar soms ook beschaamd, ja, als de kinderen langs de klas lopen denk je, ja, wegstijven zodat die u niet zien. Amber mag normaal gezien met de laptop werken tijdens de les, maar ze vindt het vervelend ten opzichte van haar klasgenoten. – Citaat: <i>In de klas mag je ook met de laptop werken, maar dat is ook wel gênant als je dat doet, want dan kijken ze allemaal zo naar u van 'wat ben je nu weer aan het doen?'</i></i> - (-) Vorm - ondersteuning tijdens een 'leuke' les (geschiedenis/godsdiens?): Amber vindt het soms jammer dat de ondersteuning plaatsvindt tijdens een les die Amber leuk vindt. – Citaat: <i>Ja, ik vind dat wel lief dat die dat doet allemaal, maar soms is dat ook wel een beetje ambetant. [...] Dat is het leukste vak, omdat ja [...] die leerkracht is leuk en ja dan moet je uit de klas gehaald worden.</i>

		- (-) Leerkrachten – nood aan ruimte om meer vragen te stellen bij sommige leerkrachten: Amber zou bij sommige leerkrachten meer ruimte willen krijgen om vragen te stellen, onder andere bij een toets.
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	/
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 7/10: De ondersteuner geeft geen hoger cijfer omdat ze vindt dat het altijd beter kan. De ondersteuner is tevreden met de geformuleerde doelen. Aangezien de ondersteuner Ambers schooltraject kende op de school voor BuO (cf. achtergrondinformatie), konden de doelen heel gericht geformuleerd worden. - (+) Beoordeling invulling 9/10: De ondersteuner wijst hier op het feit dat Amber één jaar ouder is dan haar leeftijdsgenoten en dat ze zich ook zo profileert. Volgens de ondersteuner zoekt ze met dit gedrag naar bevestiging vanuit een onzekerheid. Ook heeft Amber een eerder sterk gevoel voor (on)rechtvaardigheid. Rond beide thema's zal er in de toekomst (sterker) gewerkt moeten worden. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 8/10 - (+) Visie en aanpak school gewoon onderwijs - in lijn met de inclusie-idee: De ondersteuner merkt dat de school en de leerkrachten alle leerlingen zo veel mogelijk kansen willen geven. De leerling krijgt bijvoorbeeld twee jaar (eerste graad) de kans om op zoek te gaan naar zijn/haar talenten, voordat ze de keuze moeten maken voor aso/tso. Daarnaast biedt de school zelf ook veel zorgmaatregelen. Er is met andere woorden een grote openheid voor het inclusie-idee op deze school. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Dyslexiebeleid: Als enige opmerking rond de aanpak van de school noemt de ondersteuner het dyslexiebeleid van de school dat jaarlijks geüpdatet en aangepast zou moeten worden. – <i>Citaat: [...] zodat ze niet vastroesten.</i> Het is belangrijk dat de school haar eigen beleid in vraag blijft stellen. - (+) Communicatie en samenwerking met de school: Er is een open communicatie met de school. - (+) Communicatie en samenwerking met ouders: Het contact met de ouders van Amber is heel goed. Er wordt kort op de bal gespeeld.⁸⁰ - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner vindt dat ze over de nodige expertise beschikt. De ondersteuner kan altijd terecht bij collega-ondersteuners, al dan niet op de intervisiemomenten op haar school voor BuO. - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning verliep heel vlot. Midden september vond er reeds een eerste gesprek plaats. Zowel mama, Amber als de school zijn heel geëngageerd. Volgens de ondersteuner is de reden hiervan dat de regelgeving nu duidelijker is dan het voorgaande schooljaar.

⁸⁰ De ondersteuner merkt op dat dit zeker niet zo vlot verloopt in elk van haar ondersteuningstrajecten.

Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	<i>Niet bevroegd wegens tijdsgebrek</i>	- Voor de ondersteuner moeten er geen onderdelen anders ingevuld worden.

Casus ID	T3-J-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Yaro (jongen, 10 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Yaro krijgt type 3-ondersteuning . Hij heeft moeite met het respecteren van regels en afspraken binnen de klas. Hij tast grenzen af, zijn reacties zijn soms verbaal agressief en zijn gedrag is heel zelfbepalend. Ook in sociale situaties of conflicten heeft hij onvoldoende zicht op zijn eigen aandeel: hij legt de schuld bij anderen en schuift de verantwoordelijkheid voor zijn eigen gedrag van zich af. Er is nood aan het uitklaren van sociale situaties en Yaro leren zicht te krijgen op zijn aandeel en verantwoordelijkheid in conflicten en relaties.

Informanten	<p>Yaro (leerling), ouders van Yaro, leerkracht en ondersteuner</p> <p>Yaro en zijn ouders werden geïnterviewd begin april 2019 (voor paasvakantie). In dezelfde periode vond ook het gesprek met de ondersteuner plaats. Het gesprek met de leerkracht van Yaro gebeurde in de paasvakantie (midden april 2019).</p>
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Yaro zit in het vijfde leerjaar. Hij startte op deze school in het derde leerjaar. Voordien woonde het gezin in Nederland. - De ouders van Yaro lijken slechts in beperkte mate op de hoogte te zijn van de concrete invulling van de ondersteuning. Ze vragen bijvoorbeeld tijdens het gesprek aan Yaro hoe vaak hij ondersteuning krijgt en hoe lang deze duurt. - De ondersteuner zegt dat de ondersteuning moeilijk loopt. Hij stelt in vraag of de ondersteuning vanuit het ONW en de school voldoende is om Yaro te laten functioneren in het gewoon onderwijs. De ondersteuner twijfelt eraan of het mogelijk is voor deze school om zijn noden/behoefte op te vangen zelfs met ondersteuning vanuit het ONW. De draagkracht van de leerkrachten wordt volgens de ondersteuner overschreden. Het is mogelijk aangewezen om over te stappen naar een type 3-school in het buitengewoon onderwijs. De leerkracht deelt de visie van de ondersteuner. De ondersteuning heeft Yaro er nog niet toe kunnen aanzetten om zijn gedrag bij te sturen.
Samenvatting	<p>Yaro krijgt type 3-ondersteuning. Hij heeft moeite met het respecteren van regels en afspraken binnen de klas. Hij tast grenzen af, zijn reacties zijn soms verbaal agressief en zijn gedrag is heel zelfbepalend. Ook in sociale situaties of conflicten heeft hij onvoldoende zicht op zijn eigen aandeel. Er is nood aan het uitklaren van sociale situaties en Yaro moet leren zicht te krijgen op zijn aandeel en verantwoordelijkheid in conflicten en relaties. Zowel de leerkracht als de ondersteuner vermelden dat de overstap naar een type 3-school in het buitengewoon onderwijs mogelijk aangewezen is.</p> <p>Tijdens de ondersteuningsmomenten klaart de ondersteuner sociale situaties uit via rollenspellen of door situaties schematisch voor te stellen (acties, reacties, gevolgen). De ondersteuning biedt Yaro daarnaast ook ruimte om te ventileren. Yaro heeft ten slotte een stappenplan als hulpmiddel dat hem helpt om zicht te krijgen op welke mogelijke (gedragsmatige) keuzes hij kan maken in een situatie (bv. 'Ik doe wel/niet wat van mij gevraagd wordt.'). (inhoud) Yaro krijgt twee keer per week, gedurende 25 minuten, individuele ondersteuning buiten de klas. (vorm) De inhoud van de ondersteuning is per definitie flexibel, aangezien deze wordt afgestemd op situaties die zich voordoen. Als het een periode goed gaat met Yaro's gedrag, dan plant de ondersteuner bijvoorbeeld een extra 'leuke' activiteit in als beloning. (flexibiliteit)</p> <p>De ondersteuning aan de leerkracht bestaat eruit dat de ondersteuner sommige sociale situaties uitklaart met Yaro zodat de leerkracht dit zelf niet hoeft te doen. Ook kan de leerkracht verwijzen naar het stappenplan van Yaro. Verder wordt de ondersteuning vraaggericht ingevuld en geeft de ondersteuner tips aan de leerkracht over hoe ze het best omgaat met ongewenst gedrag van Yaro. Ten slotte vervult de ondersteuner ook de rol van vertrouwenspersoon voor de leerkracht. De ondersteuner merkt op dat het quasi onmogelijk is</p>

om de leerkracht meer zelf te laten werken rond Yaro's gedrag. De ondersteuner kan daarin immers, met zijn kennis en expertise, zelf maar weinig verandering teweegbrengen.

Yaro lijkt niet betrokken te worden bij de invulling van en beslissingen rond de ondersteuning. De mama van Yaro is steeds aanwezig op de overlegmomenten die plaatsvinden op school en waarop de verschillende betrokkenen (o.a. de ondersteuner) aanwezig zijn. Mama zegt dat haar mening gevraagd wordt over de beslissingen rond de ondersteuning. Toch lijken de ouders maar in beperkte mate op de hoogte te zijn van de inhoud van de ondersteuning. De ondersteuner en de leerkracht hebben beiden de indruk dat de ouders niet op dezelfde golflengte zitten wat de aanpak van Yaro's gedrag betreft. De leerkracht heeft zelfs de indruk dat de ouders 'tegenwerk' bieden. Zo zou mama bijvoorbeeld regelmatig Yaro's gedrag verdedigen en goedpraten in plaats van de aanpak van de ondersteuner en de leerkracht te steunen. Initieel verliep het contact met de ouders wel vrij goed.

Naast de ondersteuner zijn ook de zorgleerkracht, een leerkracht die werkt rond socio-emotioneel functioneren en de directie **betrokken** bij het ondersteuningstraject van Yaro. Yaro duidt de ondersteuner aan als belangrijkste ondersteuningsfiguur. De ouders zien de **ondersteuner** en de **leerkracht die werkt rond socio-emotioneel functioneren** als belangrijkste betrokkenen. Deze leerkracht staat in voor het straffen en belonen (**extra ondersteuning vanuit de school**). Het is belangrijk dat dit door iemand anders dan de ondersteuner gebeurt om de vertrouwensband tussen de ondersteuner en Yaro niet te hypothekeren. Bovendien is deze leerkracht ook frequenter op school dan de ondersteuner.

Samenwerking en communicatie: Volgens de ondersteuner is er een vlotte samenwerking met alle bovengenoemde betrokkenen. De ondersteuner werkt het meeste samen met de leerkracht. Een open en eerlijke communicatie en regelmatige, korte contactmomenten (bv. kort gesprekje in de leraarskamer) is hierbij volgens hem cruciaal. Voor en na de ondersteuning overlegt de ondersteuner met de leerkracht: de leerkracht reikt voorvallen uit de klas aan en de ondersteuner werkt hiermee verder tijdens de ondersteuning, de ondersteuner geeft mee welke afspraken hij met Yaro gemaakt heeft zodat de leerkracht hiernaar kan verwijzen in de les indien nodig ... De ondersteuner brengt de leerkracht, de zorgleerkracht en eventueel de directie op de hoogte als er grote aanpassingen gebeuren aan de inhoud van de ondersteuning. Met de ouders heeft de ondersteuner enkel contact op de overlegmomenten. De leerkracht communiceert met hen via Yaro's schoolagenda en op de oudercontacten.

De ouders van Yaro merken een **effect van de ondersteuning op psychosociaal vlak**. De ondersteuning heeft een positief effect op Yaro's gedrag en zijn gemoedstoestand. Ook op sociaal vlak zou de ondersteuning ervoor hebben gezorgd dat Yaro meer vrienden heeft op school. Ook Yaro vindt dat zijn gedrag een beetje verbeterd is en dat hij beter met zijn klasgenoten kan omgaan. De leerkracht merkt echter geen verbetering in het gedrag van Yaro. Ook de ondersteuner merkt geen effect in Yaro's gedrag, hoewel hij wel inzicht heeft verworven in zijn eigen gedrag dankzij de ondersteuning. Wat **academisch functioneren** betreft beoogt de ondersteuning geen effect.

Het **effect van de ondersteuning voor de leerkracht** is volgens de ondersteuner de ervaring van steun, onder andere door de rol van vertrouwenspersoon die hij vervult en het feit dat de leerkracht op het stappenplan (hulpmiddel) kan terugvallen bij het omgaan met ongewenst gedrag van Yaro. De leerkracht bevestigt dat ze zich geholpen voelt. Zij verwijst naar de concrete tips die ze krijgt van de ondersteuner en de mogelijkheid tot overleg.

Tevredenheid

- **(matig tevreden)** De **ouders** van Yaro zijn in het algemeen matig tevreden met de ondersteuning. Ze zijn positief over volgende aspecten: de opstart van de ondersteuning, de mate waarin ze betrokken worden en gehoord worden bij beslissingen rond de ondersteuning en de rol van ondersteuner als vertrouwenspersoon en van wie hij advies krijgt. De ouders ervaren echter een grote nood aan meer communicatie van de ondersteuner. Mama noemt een negatieve ervaring die onder meer dit gebrek aan rechtstreekse communicatie illustreert.
- **(matig tevreden)** Ook **Yaro** is matig tevreden. Hij beoordeelt de ondersteuning met een 6/10 of 7/10. Deze ondersteuning volstaat voor hem. Hij duidt zowel positieve gevoelens als negatieve gevoelens aan bij de ondersteuning, welke in grote mate verklaard kunnen worden door de aard van de feedback die hij van de ondersteuner krijgt (positieve feedback versus bespreken van zijn aandeel in geëscaleerde sociale situaties).
- **(matig tevreden)** De **leerkracht** is eveneens in het algemeen matig tevreden. Ze beoordeelt het doel en de invulling van de ondersteuning respectievelijk met een 8/10 en een 7/10. Bij het stappenplan (hulpmiddel) had ze enkele opmerkingen, maar ze overlegde hier reeds over met de ondersteuner. Over de ondersteuning die zij als leerkracht krijgt, is ze heel positief (9/10): ze ervaart veel steun, onder andere door de concrete tips van de ondersteuner. Ook over het profiel van ondersteuner, de samenwerking en communicatie met hem en de opstart van de ondersteuning ze tevreden. De leerkracht is echter negatief over het gebrek aan gedragsverandering bij Yaro (5/10) en de samenwerking met de ouders, die zij soms zelfs als 'tegenwerking' ervaart.
- **(matig tevreden)** De **ondersteuner** is matig tevreden over dit ondersteuningstraject. Rekening houdend met wat mogelijk is, beoordeelt de ondersteuner de invulling van de ondersteuning met een 8/10. Over de samenwerking en communicatie met de leerkrachten en de school is hij eveneens positief. Wat zijn eigen profiel als ondersteuner betreft wijst hij erop dat hij mogelijk niet over de nodige expertise beschikt om aan Yaro's noden te beantwoorden, anderzijds valt deze casus mogelijk niet meer binnen zijn opdracht en de opdracht van het ONW bij uitbreiding. Het effect van de ondersteuning is volgens hem onvoldoende.

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning

A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Het doel van de huidige ondersteuning is dat Yaro leert om zijn eigen gedrag in vraag te stellen en ook leert zijn eigen aandeel in conflictsituaties te zien. (<i>leerkracht</i>) - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Het doel van de ondersteuning werd bepaald op de opstartvergadering in overleg met de verschillende betrokkenen, namelijk de ondersteuner, de leerkracht, de zorgleerkracht en de CLB-medewerker. Op dit overleg werd besproken op welke manier de ondersteuning moest worden verdergezet en in welke mate er andere noden waren. De ouders waren niet aanwezig op de opstartvergadering, maar op het eerste oudercontact werd het doel van de ondersteuning met hen besproken en geëvalueerd. (<i>leerkracht</i>) - <i>Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner omwille van tijdsgebrek</i>
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner klaart sociale situaties uit aan de hand van rollenspellen. Ook probeert de ondersteuner situaties visueel te maken voor Yaro door bijvoorbeeld acties, reacties en gevolgen op het bord te noteren. (1) - De ondersteuning biedt daarnaast Yaro ruimte om te ventileren. (2) - <u>Hulpmiddel</u>: stappenplan rond (gedragmatige) keuzes maken (bv. 'Ik doe wat van mij gevraagd wordt').
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning aan Yaro gebeurt individueel, buiten de klas. In samenspraak met de leerkracht werd afgesproken welke lessen Yaro kan missen. - Yaro krijgt in totaal 50 minuten ondersteuning per week. Eerder dit schooljaar kreeg hij één keer 50 minuten ondersteuning per week, maar recent werd dit aangepast naar twee keer 25 minuten per week (op dinsdag en donderdag). Hierdoor ligt de frequentie van de ondersteuning hoger, wat ervoor zorgt dat conflictueuze situaties sneller besproken kunnen worden tijdens een ondersteuningsmoment.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning wordt steeds aangepast aan veranderingen. Als het een periode goed gaat met Yaro's gedrag, dan plant de ondersteuner extra 'leuke' activiteiten in als beloning of observeert hij in de klas/op de speelplaats om te kijken of er nog verbeteringen mogelijk zijn. Verder wordt de inhoud van de ondersteuning per definitie afgestemd op situaties die zich voordoen. - De extra ondersteuning vanuit de school (cf. infra) werd eerst stopgezet en later opnieuw opgestart.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Yaro is gestart op deze school in het derde leerjaar. In het vierde leerjaar werd de ondersteuning opgestart toen de school/leerkracht merkte dat zijn gedrag problematisch werd. Dit was rond de periode januari/februari. De opstart verliep vlot, omdat de ondersteuner al op deze school kwam voor ondersteuning aan een andere leerling.
Eerdere begeleiding (GON-	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd wegens tijdsgebrek</i>

/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<p>- <u>Doel</u>: Er werden geen concrete doelen geformuleerd op leerkrachtniveau. (<i>leerkracht</i>)</p> <p>- <u>Inhoud en vorm</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Als er zich conflictueuze sociale situaties hebben voorgedaan, dan brengt de leerkracht de ondersteuner hiervan op de hoogte (mondeling of per mail). Zo zorgt de ondersteuner voor het uitklaren van sociale situaties en hoeft de leerkracht dit niet steeds zelf op te nemen met Yaro. (<i>ondersteuner</i>) o Daarnaast gebruikt de leerkracht ook het stappenplan rond gedragsmatige keuzes van de ondersteuner. (<i>ondersteuner</i>) o Verder wordt de ondersteuning aan de leerkracht vraaggericht ingevuld: de leerkracht kan steeds bij de ondersteuner terecht en ze krijgt tips (bv. Als Yaro zich ongepast gedraagt, gaat de leerkracht even tot bij hem en zegt ze in stilte dat ze de situatie na de les even met hem wil bespreken. Deze aanpak is te verkiezen boven Yaro aanspreken over zijn ongepast gedrag tijdens de les en in het bijzijn van zijn klasgenoten). (<i>leerkracht</i>) o Soms heeft de leerkracht enkel nood aan ruimte om te ventileren en neemt de ondersteuner de rol op van vertrouwenspersoon. (<i>leerkracht</i>) <p>- Hoewel het de bedoeling is om de leerkracht informatie mee te geven zodat ze zelfstandig(er) met Yaro's gedrag kan omgaan, is dat volgens de ondersteuner hier bijna niet mogelijk. De transfer naar de leerkracht (en de klas) kan nog niet gebeuren, omdat zelfs de ondersteuner onvoldoende vooruitgang kan realiseren bij Yaro. Na de paasvakantie zal er een extra overleg plaatsvinden met de ondersteuner, de leerkracht en de leerkracht voor socio-emotionele begeleiding. (<i>ondersteuner</i>)</p>	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <p>- Bij gedragsmatige problemen is het volgens de ondersteuner essentieel dat de verschillende partijen samenwerken om het gedrag van de leerling te veranderen. Ook de ouders spelen hierin een grote rol. Bij Yaro echter heeft de ondersteuner de indruk dat de ouders niet op dezelfde golflengte zitten als de ondersteuner en de school. Op die manier krijgt Yaro tegenstrijdige boodschappen. Onrechtreeks hebben de ouders bijgevolg een grote invloed op Yaro's ongepast gedrag op school. (<i>ondersteuner</i>) De leerkracht bevestigt dat. Zij heeft soms zelfs de indruk dat de ouders 'tegenwerken'. Als de leerkracht bijvoorbeeld een nota in de agenda van Yaro schrijft, dan hebben de ouders commentaar op de leerkracht. Op die manier leert Yaro dat zijn ouders niet achter de leerkracht staan. Mama zou eerder een</p>	

<p>verdedigende houding aannemen en Yaro zijn gedrag goedpraten, in de plaats van de aanpak van de ondersteuner en de leerkracht te steunen. <i>(leerkracht)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Initieel verliep het contact met de ouders behoorlijk goed volgens de ondersteuner en de leerkracht. <i>(ondersteuner, leerkracht)</i> Naarmate het schooljaar vorderde, nam mama steeds meer een verdedigende houding aan ten opzichte van de leerkracht en leek er steeds minder sprake van samenwerking. <i>(leerkracht)</i> - De ouders zijn aanwezig op de overlegmomenten, drie keer per jaar. Ze zijn tot op zekere hoogte betrokken bij de ondersteuning: ze weten wie de ondersteuner is en soms vertellen ze op de overlegmomenten ook dingen die Yaro thuis over de ondersteuner heeft verteld. <i>(ondersteuner)</i> Mama zegt om de zes à zeven weken uitgenodigd te worden door de school voor een overleg. Meestal is enkel mama op het overleg aanwezig. Mama's mening over beslissingen rond de ondersteuning wordt gevraagd. – <i>Citaat: Maar meestal in een gesprek vertellen ze van 'zou jij het goed vinden als wij hiermee beginnen?', zou jij dat goed vinden?, zijn jullie hierin mee als we daarmee beginnen?'. (ouders)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor de leerkracht is het onduidelijk in welke mate er met Yaro over de ondersteuning gesproken wordt. <i>(leerkracht)</i>
<p>Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, leerkracht, leerkracht die werkt rond socio-emotioneel functioneren, zorgleerkracht, directie - De ouders zien de ondersteuner en de leerkracht die werkt rond socio-emotioneel functioneren als belangrijkste personen in de ondersteuning aan Yaro. Deze laatste zou veel met Yaro gewerkt hebben voor de ondersteuner werd ingeschakeld. <i>(ouders)</i> Yaro zelf vindt de ondersteuner de belangrijkste persoon, omdat hij dingen kan vertellen tegen hem en hem het vaakste ziet in vergelijking met de andere betrokkenen. <i>(leerling)</i> - Zorgleerkracht: De zorgleerkracht volgt de ondersteuning aan Yaro mee op, ze denkt over verschillende mogelijkheden, maar ze biedt zelf geen ondersteuning. <i>(ondersteuner)</i> - Directie: De directie wordt ingelicht als de ouders gecontacteerd moeten worden bij een escalatie van een voorval op school. <i>(ouders)</i> - Extra ondersteuning vanuit de school: <ul style="list-style-type: none"> o Yaro krijgt ondersteuning van een leerkracht op school die met de leerlingen werkt rond socio-emotioneel functioneren. <i>(ondersteuner, leerkracht, ouders)</i> Vorig jaar werd deze begeleiding voor Yaro ingevoerd. Dit schooljaar werd deze even stopgezet, maar recent opnieuw opgestart. Deze begeleiding is complementair aan de ondersteuning van de ondersteuner. Deze leerkracht zal proberen om de contacten met de ouders te verbeteren en ze staat in voor straffen en belonen. De ondersteuner merkt op dat het lastig is om straffen en belonen zelf op te nemen omdat hij hiervoor te weinig op school aanwezig is. Bovendien zou het uitspreken van straffen de vertrouwensband tussen Yaro en de ondersteuner kunnen beschadigen. <i>(ondersteuner, leerkracht)</i> Volgens de leerkracht wordt deze ondersteuning vanuit de school uitgevoerd door de zorgleerkracht. <i>(leerkracht)</i>
<p>Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)</p>

- Samenwerking
 - o Volgens de ondersteuner is er een vlotte samenwerking met de leerkracht, de leerkracht die werkt rond socio-emotioneel functioneren, de zorgleerkracht en de directie. *(ondersteuner)*
 - o **Leerkracht:**
 - Er is een vlotte samenwerking tussen de leerkracht en de ondersteuner *(ondersteuner, leerkracht)*. Volgens de ondersteuner komt dit door de open en eerlijke communicatie en regelmatige, korte contactmomenten (bv. kort gesprekje in de leraarskamer). De ondersteuner benadrukt het belang van regelmatige en informele contacten met leerkrachten. *(ondersteuner)*
 - De ondersteuner deelt voor de ondersteuning kort mee waarrond hij met Yaro gaat werken. Soms reikt de leerkracht voorvallen aan, waarmee de ondersteuner op zijn beurt kan werken tijdens de ondersteuningsmomenten (bv. Als Yaro in de fout is gegaan en er ontstaat een conflict, dan probeert hij soms zijn eigen gedrag goed te praten door het argument te gebruiken de anderen zich racistisch opstellen tegenover hem). *(leerkracht)*
 - Na de ondersteuner informeert de ondersteuner de leerkracht over wat er aan bod is gekomen en over eventuele afspraken die met Yaro gemaakt zijn. Op die manier kan de leerkracht naar deze afspraken verwijzen. *(leerkracht)*
- Communicatie
 - o **Leerkracht, zorgleerkracht, eventueel directie:** Als er aanpassingen gebeuren aan de inhoud van ondersteuning dan worden de zorgleerkracht en de leerkracht daarvan op de hoogte gebracht door de ondersteuner. Bij grotere beslissingen wordt ook de directie geïnformeerd. *(ondersteuner)*
 - o **Leerkracht:** Voor en na de ondersteuning met de leerling geeft de ondersteuner een korte toelichting aan de leerkracht. Dit gebeurt minstens één keer per week. *(ondersteuner, leerkracht)*
 - o **Ouders:** De ouders zijn aanwezig op de overlegmomenten. Verder communiceert de leerkracht met de ouders via Yaro's agenda en tijdens oudercontacten. *(ondersteuner)* De ouders hebben geen rechtstreeks contact met de ondersteuner, alle communicatie verloopt via de school. *(ouders)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- De ouders van Yaro merken dat de ondersteuner een gunstige invloed heeft op Yaro, zowel aan zijn **gemoedstoestand** als aan zijn **gedrag**. Volgens mama stelt hij zich ook opener op naar hen als ouders. – *Citaat: Want tot nu toe zien we toch dat (naam ondersteuner) een goede invloed heeft op hem. [...] Als hij thuiskomt, dan is hij toch wel blij als hij met (naam ondersteuner) gepraat heeft. Zijn gedrag is ook beter. [...] Want er is iets raars, maar we weten niet wat. En we merken sinds hij die gesprekken heeft met (naam ondersteuner) dat hij opener is met ons nu. Dus ik vind die gesprekken toch wel positief, het positiefst tot nu toe. Op sociaal vlak heeft mama de indruk dat Yaro meer vrienden heeft op school dankzij de ondersteuning. – Citaat: Hij had geen vriendjes, hij had een beetje ruzie met iedereen. En nu wordt hij gebeld, en wordt hij opgehaald door kindjes en zei hij zelf hoe (naam ondersteuner) hem zei hoe hij vriendjes moest maken. Dat hij niet moet vechten om vriendjes te maken, maar juist lief moet zijn.*

	<ul style="list-style-type: none"> - Yaro vindt dat zijn gedrag als een beetje verbeterd is. Hij vindt ook dat hij beter met zijn klasgenoten kan omgaan. - De leerkracht merkt enkel een effect van de ondersteuning vlak na deze ondersteuning. Na een ondersteuningsmoment is Yaro namelijk soms wat stiller en rustiger. Na een speeltijd bijvoorbeeld lijkt het effect echter 'verdwenen'. Het effect blijft volgens haar heel beperkt. - Ondanks het feit dat de ondersteuning bij Yaro moeilijk loopt, heeft hij volgens de ondersteuner wel inzicht verworven in zijn eigen gedrag (actie, reactie, gevolgen). Hij beseft bijvoorbeeld dat een actie van hem, een reactie van zijn klasgenoten uitlokte. Een volgende stap zal zijn om ook te handelen naar deze verworven inzichten. Op dit moment heeft Yaro vaak pas nadien inzicht in de situatie.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning beoogt geen effect op schools functioneren.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de ondersteuner voelt de leerkracht zich gesteund op psychosociaal vlak. Ook krijgt ze tijdens de regelmatige contacten met de ondersteuner ruimte om te ventileren (steun en vertrouwenspersoon). Op inhoudelijk vlak kan de leerkracht terugvallen op het stappenplan voor Yaro, hoewel dit bij Yaro niet volledig lijkt te werken. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht voelt zich geholpen door de ondersteuning. Zo kan ze de concrete tips van de ondersteuner toepassen in de les. Als deze tips geen effect hebben dan geeft ze dit door aan de ondersteuner en wordt er besproken wat er aangepast kan worden. <i>(leerkracht)</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner had geen concrete verwachtingen bij de opstart van deze ondersteuning, omdat hij zelf pas voor het tweede jaar de functie van ondersteuner vervult. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht van Yaro hoopte een verandering in Yaro's gedrag, zodat de klassituatie en zijn relatie met de leerkracht en de klasgenoten zou verbeteren. Deze verwachting werd niet waargemaakt. <i>(leerkracht)</i> - De verwachtingen van de ouders zijn ingevuld. – <i>Citaat: Ja, ik vind van wel. [...] En ik heb gemerkt dat sinds hij met (naam ondersteuner) praat dat hij toch weer zichzelf begint te zijn. Dat hij echt zichzelf kan zijn, hij gaat weer buitenspelen. Hij heeft vriendjes, hij spreekt met ze af dus. Dus het gaat wel de goede kant op, ook qua leren, ondanks het feit dat het weleens misloopt in zijn gedrag. Maar hij doet het goed. (ouders)</i> 	

Opvolging effectiviteit ondersteuning
- Niet bevraagd in gesprek met ondersteuner en leerkracht wegens tijdsgebrek

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Rol ondersteuner - vertrouwenspersoon en adviserende rol: De ouders vinden het positief dat hun zoon een vertrouwenspersoon heeft tegen wie hij in alle 'veiligheid' zijn verhaal kan vertellen, zonder dat er een sanctie gegeven wordt. Bovendien krijgt de leerling advies over hoe hij in de toekomst situaties anders kan aanpakken. – <i>Citaat: Als je tegenover je ouders wat moet uitleggen is het toch anders dan als je het tegen iemand anders zegt, waar je een soort vertrouwensband bij hebt. Uhm, bij je ouders zou er een consequentie achter kunnen zitten. Maar bij de persoon die je vertrouwt, die luistert naar je verhaal en die adviseert ... om het misschien anders te doen de volgende keer.</i> - (+) Mate van betrokkenheid (bij beslissingen): De ouders zijn tevreden over de mate waarin hun mening gehoord wordt op de overlegmomenten. - (-) Nood aan meer communicatie van de ondersteuner: Mama wil meer op de hoogte gehouden worden over de ondersteuning aan Yaro. Ze begrijpt dat de ondersteuner inhoudelijk geen gedetailleerde informatie kan geven gezien de vertrouwensrelatie die hij heeft met Yaro, maar mama wenst bijvoorbeeld te weten wanneer Yaro ondersteuning krijgt. – <i>Citaat: Het zou wel fijn zijn als je om de twee, als je twee keer in de week langs mijn kind komt, dat je me ook aan het eind van de week laat weten van 'ik ben bij Yaro geweest'. [...] Want hij moet wel een vertrouwd iemand hebben om te kunnen praten, vind ik.</i> - (-) Negatieve ervaring met ondersteuner: Yaro dreigde met zelfdoding tegen zijn mama, omdat hij niet naar een internaat wil gaan. Hij vertelde mama dat hij samen met de ondersteuner over zelfdoding had gesproken. Mama vindt het ongepast dat de ondersteuner haar daarover niet heeft ingelicht. – <i>Citaat: En toen zei hij: (naam ondersteuner) heeft het daar met mij over gehad. Dus ik vind het minder dat (naam ondersteuner) het daar zomaar over gehad heeft zonder ons te raadplegen. En hem zo nieuwsgierig heeft gemaakt. [...] Dat (naam ondersteuner) dat in zijn hoofd heeft willen zetten. Mama heeft echter nog geen contact opgenomen met de ondersteuner om dit voorval uit te klaren.</i> - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning verliep heel snel.

<p>Perspectief leerling</p>	<p>Matig tevreden</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (+/-) Algemene tevredenheid 6/10 of 7/10: Yaro beoordeelt de ondersteuning die er nu is met een 6/10 of 7/10. Voor hem volstaat de huidige ondersteuning. Hij heeft geen nood aan meer ondersteuning of ondersteuning van iemand anders. De ondersteuning wordt meestal afgerond met een spelletje. - (+/-) Gemengde gevoelens ('blij', 'dankbaar', 'verdrietig', 'boos'): Yaro duidt zowel positieve als negatieve emoties aan bij de ondersteuning. Hij zegt dat hij blij is als de ondersteuner hem positieve feedback geeft. Hij is ook dankbaar omdat hij al een beetje vooruitgang heeft geboekt op gedragsmatig vlak. – <i>Citaat: Ja, ik had hem [de ondersteuner] niet toen mijn gedrag zo slecht was. En nu heb ik hem [de ondersteuner] wel en nu gaat het al een beetje beter.</i> Yaro is soms boos en/of verdrietig als de ondersteuner met hem spreekt over dingen die hij niet goed heeft gedaan. – <i>Citaat: Als we het hebben over wat ik verkeerd heb gedaan, dan ben ik soms verdrietig, soms boos.</i>
<p>Perspectief leerkracht</p>	<p>Matig tevreden</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 8/10: De leerkracht licht dit cijfer niet verder toe. Wel drukt ze zich uit over haar ontevredenheid met de mate waarin het doel bereikt wordt (effect). <ul style="list-style-type: none"> o (-) Ontevredenheid met de mate waarin het doel bereikt wordt (effect) 5/10: De leerkracht beoordeelt de mate waarin het doel bereikt wordt met een 5/10: het gedrag van Yaro is eigenlijk niet verbeterd. - (+) Beoordeling invulling 7/10: <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Opmerking bij hulpmiddel: De leerkracht is het niet volledig eens met het stappenplan dat voor Yaro werd opgesteld. Het beschrijft twee mogelijkheden die Yaro kan kiezen bij een gedragsmatige keuze. Eén mogelijkheid is 'Ik doe niet wat de leerkracht vraagt en ik heb geluk want ik kom ermee weg'. Volgens de leerkracht beschouwt Yaro deze weg effectief als een reële en goede keuze, terwijl dat niet de bedoeling is. Recent besprak de leerkracht dit met de ondersteuner. Hij zal bekijken hoe hij het stappenplan kan aanpassen zodat deze mogelijkheid niet wordt voorgesteld als een reële keuze. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 9/10: De leerkracht is tevreden met de ondersteuning die ze krijgt van de ondersteuner. Ze heeft veel steun aan hem, bijvoorbeeld door de concrete tips die hij geeft. Het zou (nog) beter zijn mocht de ondersteuner vaker op school aanwezig kunnen zijn. - (-) Samenwerking met de ouders: Volgens de leerkracht belemmert het gebrek aan 'steun' van de ouders een vooruitgang in Yaro's gedrag. Mama zou vaak op school langskomen om Yaro's gedrag goed te praten, eerder dan dat ze achter de aanpak van de leerkracht en de ondersteuner staat. Volgens de ondersteuner is er ook meer feedback aan de ouders nodig, door de school en de ondersteuner. - (+) Communicatie en samenwerking met ondersteuner: De communicatie tussen de leerkracht en de ondersteuner loopt vlot, zowel tijdens de (informele) contactmomenten als schriftelijk (per mail). Ook de samenwerking zit goed. - (+) Profiel ondersteuner: De leerkracht heeft het gevoel dat er wel een klik is tussen Yaro en de ondersteuner op

		<p>persoonlijk vlak.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning gebeurde tijdig. Op 20 september kreeg Yaro dit schooljaar de eerste keer ondersteuning. Daarvoor vonden er al enkele overlegmomenten plaats.
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (?) Beoordeling doel: niet bevraagd in gesprek met ondersteuner - (+) Beoordeling invulling 8/10: Rekening houdend met wat mogelijk is, beoordeelt de ondersteuner de invulling van de ondersteuning met een 8/10. – <i>Citaat: Ik ben echt overtuigd dat er veel gewerkt is op wat er mogelijk is. Hij heeft veel bijgeleerd.</i> - (+) Samenwerking en communicatie met de school/leerkrachten: Er is een vlotte samenwerking. Volgens de ondersteuner komt dit door open en eerlijke communicatie en de frequente, korte en informele contacten tussen de ondersteuner en de leerkrachten (bv. korte gesprekjes in de leraarskamer). - (+/-) Profiel ondersteuner: De ondersteuner twijfelt eraan dat hij, en bij uitbreiding het ONW, over de nodige expertise beschikt om de volgende stap met Yaro te zetten. Mogelijk is begeleiding op een type 3-school in het buitengewoon onderwijs nodig voor hem. - (?) Opstart ondersteuning⁸¹: De opstart van de ondersteuning vorig schooljaar verliep vlot, omdat de ondersteuner al samenwerkte met deze school voor een andere leerling. - (-) Effect ondersteuning: De ondersteuning aan Yaro leidt tot onvoldoende gedragsmatige verandering.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Niet bevraagd</i>	<i>Niet bevraagd</i>
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) De rollenspellen en het visualiseren van situaties zijn helpend voor Yaro, omdat hij op die manier zicht krijgt op het aandeel van de verschillende betrokkenen in bepaalde situaties (actie-reactie). 	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner stelt zich de vraag of ondersteuning vanuit het ONW en vanuit de school voor gewoon onderwijs kunnen volstaan voor Yaro. De ondersteuner denkt dat het aangewezen is om de overstap te maken naar een type 3-school (BuO).

⁸¹ Over de opstart van de ondersteuning dit schooljaar geeft de ondersteuner geen informatie.

Casus ID	T3-M-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Sofie (meisje, 12 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en ev. wijzigingen in ondersteuningsnood)	Type 3: Sofie heeft de diagnose ADHD, waardoor ze nood heeft aan ondersteuning bij (1) plannen en organiseren (bv. examens) en bij (2) leerstofverwerking (bv. hoofd- en bijzaken, kernwoorden in een definitie). Daarnaast heeft Sofie ook dyslexie, maar de ondersteuning (type 3) richt zich (voornamelijk) op de ADHD-problematiek.
Informanten	Sofie (leerling), mama van Sofie, ondersteuner . Het perspectief van de leerkracht is niet in kaart gebracht, omdat de school/leerkracht niet wenste deel te nemen aan het onderzoek. Sofie en haar mama werden geïnterviewd in april 2019 (paasvakantie). Het gesprek met de ondersteuner vond plaats na de paasvakantie (mei 2019).

Achtergrondinformatie	<p>In het gesprek met de mama van Sofie lag de focus eerder op de noden gerelateerd aan haar dyslexie. De ondersteuner verduidelijkte tijdens het interview dat zij als ondersteuner geen ondersteuning kan(/mag) bieden voor leerproblemen. De ondersteuner probeert in de type 3-begeleiding wel aandacht te hebben voor de (bijkomende) moeilijkheden ten gevolge van dyslexie. Er werd bijvoorbeeld gewerkt met Sprint (ondersteunend programma bij lees- en schrijfproblemen).</p>
Samenvatting	<p>Sofie krijgt ondersteuning voor type 3 (diagnose ADHD), meer specifiek rond planning/organisatie en leerstofverwerking. Het doel van de ondersteuning is 'leren leren' (bv. hoofd- en tussentitels) en leren plannen (bv. examenplanning). De ondersteuning gebeurt steeds uit de klas en individueel. Sofie krijgt twee uur ondersteuning per week. De ondersteuner biedt uitsluitend ondersteuning gericht op de leerling, er is geen contact met de leerkrachten. Volgens de ondersteuner gebeurt dit niet omdat de school en de leerkrachten hier in het algemeen niet voor openstaan.</p> <p>De mama van Sofie was betrokken bij het bepalen van het doel van de ondersteuning. Bij de concrete invulling is niemand anders betrokken dan de ondersteuner zelf. De communicatie tussen de ondersteuner en de mama van Sofie gebeurt per mail of telefonisch. Voor de ondersteuner volstaat de huidige mate van communicatie met de mama van Sofie, de mama van Sofie is echter van mening dat deze communicatie te beperkt is. De leerling wordt niet echt betrokken bij de beslissingen rond de ondersteuning. Afgezien van het feit dat zij het tijdstip van de ondersteuning liever anders zou zien, heeft ze er geen nood aan om meer betrokken te worden bij de ondersteuning.</p> <p>De belangrijkste betrokkenen bij de ondersteuning zijn de ondersteuner en een externe hulpverlener. Mama beschouwt de ondersteuner als belangrijkste ondersteuningsfiguur, Sofie ziet de externe hulpverlener eerder als belangrijkste betrokkene. Samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkrachten (en tussen de ondersteuner en de externe hulpverlener) is (quasi) afwezig. Gelijkaardige ondersteuning door de school werd stopgezet omwille van overlap.</p> <p>Wat het effect van de ondersteuning voor de leerling betreft merken zowel de mama van Sofie als de ondersteuner op dat het plannen, in het bijzonder rond de examenperiode, een geruststellend effect heeft op Sofie (psychosociaal). Op sociaal vlak is geen (duidelijk) effect. De leerling benoemt zelf eerder het effect op schools vlak, nl. het maken van schema's en samenvattingen verloopt vlotter. Mama merkt echter geen effect op academisch functioneren. Ze baseert zich hiervoor op de schoolresultaten van Sofie, die erop achteruit zijn gegaan ten opzichte van haar resultaten bij de start van het schooljaar. De ondersteuning heeft volgens de ondersteuner geen effect op de leerkrachten en/of de school.</p> <p>Aan de verwachtingen van mama rond de ondersteuning werd niet beantwoord. Ze wijst vooral op het gebrek aan opvolging (bv. opdrachten geven en hierover terugkoppelen) van Sofie door de ondersteuner. De verwachtingen van de ondersteuner zijn deels</p>

	<p>vervuld. Ze heeft het gevoel dat ze een vertrouwenspersoon kan zijn voor Sofie, maar ze twijfelt of Sofie ook echt toepast wat ze leert tijdens de ondersteuning.</p> <p>Tevredenheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend ontevreden) De mama van Sofie is overwegend ontevreden. Ze merkt weinig tot geen effect van de ondersteuning. Ook is de communicatie met de ondersteuner te beperkt en volgt de ondersteuner Sofie onvoldoende op volgens haar. Bovendien is ze niet akkoord met de visie van de school en het beperkte aanbod van maatregelen/zorg op school. Mama geeft slechts enkele positieve opmerkingen over de ondersteuning aan Sofie. - (matig tevreden) De leerling zelf is matig tevreden met de ondersteuning. Ze voelt zich wel geholpen met de ondersteuning, vooral bij het maken van samenvattingen en het opstellen van plannings, maar toch twijfelt ze over het nut van de ondersteuning. Ze verkiest de ondersteuning door de externe hulpverlener boven de ondersteuning vanuit het ONW. Ten slotte vindt ze het niet fijn dat de ondersteuning doorgaat tijdens een 'leuke les'. - (overwegend tevreden) De ondersteuner ten slotte is overwegend tevreden met de ondersteuning. Zij heeft de indruk dat ze een positieve bijdrage kan leveren aan het welbevinden van de leerling, vooral bij het werken rond de planning tijdens de examenperiode. Ze beschikt over voldoende expertise voor deze casus, al maakt ze hierbij de kritische bedenking dat er vermoedelijk problematieken zijn die beter zouden aansluiten bij haar vooropleiding en kennis.
DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - (1) 'leren leren' (bv. hoofd- en tussentitels) en (2) leren plannen (bv. examenplanning: studietijd voor elk leerstofonderdeel) - Verloop: De doelen werden bepaald op de startvergadering begin oktober. Er werd vertrokken van de zorgvraag van de mama van Sofie. Vervolgens werden de doelstellingen van de ondersteuning in samenspraak geformuleerd. - Betrokkenen: Op de startvergadering waren de mama van Sofie, de leerlingenbegeleider (school) en de ondersteuner aanwezig. Aangezien Sofie in het secundair onderwijs zit, waren de verschillende leerkrachten niet aanwezig. De leerlingenbegeleider zou hen nadien informeren over de gemaakte afspraken. Het initiatief om de vergadering te plannen kwam van de ondersteuner. Het CLB was niet aanwezig omdat Sofie over een recent gemotiveerd verslag beschikte, dat voldoende informatie bevatte voor de ondersteuner.

Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Voor de kerstvakantie werd er vooral gewerkt rond (1) agendagebruik (bv. Hoe kan ik mijn agenda het beste invullen? Waarop moet ik letten?), (2) het structureren van cursussen en (3) het werken met Smartschool. - Rond de periode november-december ging er meer tijd naar het leren plannen in functie van het examenrooster.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Tot aan de paasvakantie was er steeds een vast moment per week, gedurende 50 minuten (1 vast lesuur, plastische opvoeding). Vanaf de paasvakantie gebeurde de ondersteuning eerder op wisselende tijdstippen. Door bijvoorbeeld een verlofdag op school was het nodig om de ondersteuning naar een andere dag in de week te verplaatsen. - De ondersteuning gebeurt steeds individueel, buiten de klas.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - In het algemeen wordt er heel functioneel gewerkt tijdens de ondersteuning in functie van opdrachten en testen. Als er bijvoorbeeld een test gepland staat, dan maken Sofie en de ondersteuner samen een samenvatting van de lesinhoud. - Werken met Sprint (voorleessoftware) komt sinds de periode rond de paasvakantie minder aan bod, omdat Sofie weinig initiatief nam om ermee te werken. De focus van de ondersteuning is verschoven naar het leren samenvatten van leerstof (bv. hoofd- en bijzaken, essentie uit een tekst halen) en het leren om leerstof met voldoende diepgang te verwerken (bv. leerstof herhalen en verbanden leggen in cursusmateriaal). - Verder is er geen wijziging geweest in de aanpak van de ondersteuning noch de ondersteuningsnood.
Eerdere ondersteuning	Sofie krijgt pas vanaf dit schooljaar ondersteuning.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	Niet van toepassing
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - Er is geen ondersteuning gericht aan de leerkracht(en)/de school. Het contact met de leerkrachten bestaat eruit dat de ondersteuner de leerkrachten soms aanspreekt over de opbouw van een cursus (bv. als die minder duidelijk gestructureerd is). Zo leert de ondersteuner de opbouw en inhoud van de cursus beter kennen en kan ze Sofie nadien gerichter helpen met het structureren van deze cursus. - Omgekeerd gebeurt het niet dat leerkrachten de ondersteuner aanspreken met vragen. In sommige gevallen zou dit wel nuttig kunnen zijn, volgens de ondersteuner. Bij de examens zou het bijvoorbeeld goed zijn dat de ondersteuner alle toezichters van het eerste jaar kan informeren over de aandachtspunten voor Sofie (bv. opletten dat ze alle vragen invult). Momenteel gebeurt dit niet omdat de school en de leerkrachten hiervoor volgens de ondersteuner niet openstaan. 	

C Ondersteuning algemeen
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er was geen inspraak van mama rond het tijdstip van de ondersteuning. Mama heeft hier begrip voor, maar ze bracht de ondersteuner toch op de hoogte van het feit dat Sofie het minder fijn vond/vindt dat de ondersteuning plaatsvond/-vindt tijdens een 'leuke' les. (<i>ouders</i>) - Bij de invulling van de ondersteuning zijn er geen anderen betrokken dan de ondersteuner zelf. Het gebeurt wel dat mama de ondersteuner telefonisch contacteert met de vraag om de aanpak van de ondersteuning aan te passen. Verder wordt er niet veel met mama gecommuniceerd. Toch volstaat deze communicatie voor de ondersteuner. Enkel als er een vraag is of er is iets 'opvallend' gebeurd, dan wordt er contact opgenomen, via mail of telefonisch. (<i>ondersteuner</i>)
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerling wordt niet echt betrokken bij beslissingen rond de ondersteuning, maar ze heeft daar ook geen behoefte aan. Wel zou ze het fijn vinden, mocht de ondersteuning op een ander moment (andere les) kunnen doorgaan. Ze durft dit niet aan te geven aan de ondersteuner. (<i>leerling</i>) - De ondersteuner communiceert met de leerling tijdens de ondersteuningsmomenten en via Smartschool (bv. mail met volgende afspraak, mama wordt in cc gezet). (<i>ondersteuner</i>)
Rollen van de betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Betrokkenen</u>: ondersteuner, externe hulpverlener (logopediste), leerkrachten (beperkte rol) - Mama beschouwt de ondersteuner als de belangrijkste ondersteuningsfiguur, omdat zij Sofie frequenter (2u/week) ziet dan de externe hulpverlener (1u/week). Bovendien staat zij 'dichter' bij de school, zij kan bijvoorbeeld examens inkijken en hierover terugkoppelen naar de ouder(s). (<i>ouder</i>) - De leerling duidt dezelfde ondersteuningsfiguren aan als mama, maar ze voegt hieraan ook nog de leerkrachten toe. Zij helpen haar met de schrijfwijze van moeilijke woorden of het voorlezen van teksten. In tegenstelling tot mama is de logopediste (externe hulpverlener) voor Sofie de belangrijkste ondersteuningsfiguur: ze maken samenvattingen en studeren samen. (<i>leerling</i>) - Rond november werd de ondersteuning door de school ('studiebegeleiding') stopgezet, omdat deze inhoudelijk te sterk overlapt met de ondersteuning door de ondersteuner. (<i>ouder, leerling, ondersteuner</i>) - De ondersteuner van Sofie is op de hoogte van de externe hulpverlening die Sofie krijgt (1u/week, zaterdag). (<i>ondersteuner</i>)

Samenwerking en communicatie (tussen ouders, ondersteuner, leerkracht en/of school)	
<ul style="list-style-type: none"> - Mama heeft geen zicht op de evolutie die haar dochter maakt. De communicatie die er is met de ondersteuner is volgens mama minimaal en te beperkt. Communiceren gebeurt enkel op initiatief van mama en uitsluitend per mail. Mama heeft nood/behoefte aan meer communicatie met de ondersteuner. De communicatie die er is, verloopt wel vlot. (bv. De ondersteuner heeft op vraag van mama de examens van het eerste trimester ingekeken en haar bevindingen aan mama gecommuniceerd). Mama geeft geen informatie over de communicatie met de leerkrachten, wat doet vermoeden dat er geen rechtstreekse communicatie is met de leerkrachten. (<i>ouders</i>) - De ondersteuner geeft aan dat ze niet rechtstreeks communiceert met de leerkrachten. Er lijkt ook geen informatiedoorstroom of wisselwerking te zijn tussen de leerkrachten en de ondersteuner. Communicatie met de school verloopt voornamelijk via de leerlingenbegeleider. De ondersteuner ziet haar wekelijks, voor alle leerlingen met SOB op school. De ondersteuner maakt niet concreet wat er dan precies besproken wordt. Het is wel lastig volgens de ondersteuner om een vergadering gepland te krijgen op de school, met alle verschillende betrokkenen. (<i>ondersteuner</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Mama merkt dat de examenplanning een geruststelling en houvast betekent voor Sofie. - <i>Citaat: [...] Dus dat gebruikte ze wel. Dus dat heeft haar wel houvast gegeven. Dus dat heeft wel een goed effect op haar gehad, denk ik. Maar, ja, ik denk buiten die planning dat er eigenlijk... Ook de ondersteuner merkt een gelijkaardig effect op het welbevinden van Sofie, ze is kalmer en gerustgesteld. - Citaat: Omdat wat we doen, een bijdrage levert op het welbevinden van de leerling.</i> - Sofie zelf benoemt dit effect niet specifiek, maar ze voelt zich wel geholpen. - Op sociaal vlak heeft de ondersteuner geen zicht op het mogelijke effect van de ondersteuning. Ze denkt wel dat Sofie zich geïnteresseerd zou kunnen voelen als de ondersteuning in de klas zou doorgaan. Nu zegt Sofie dat ze naar de studiebegeleiding gaat. Sofie zelf doet hier geen uitspraak over.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Mama heeft niet echt de indruk dat de ondersteuning effect heeft op het academisch functioneren van Sofie. <i>Citaat: Nee, ik heb niet het gevoel dat het effect heeft. Uhm, Sofie is begonnen met 78 procent. En nu had ze 56 procent. Dus ik heb het gevoel dat, uh, ja, dat het niet werkt.</i> - Sofie vindt dat het maken van schema's en samenvattingen vlotter gaat dankzij de ondersteuning. <i>Citaat: [...] nog niet zo vlot als de anderen, maar wel al voldoende.</i> - Ook de ondersteuner geeft aan dat de ondersteuning niet cruciaal is voor de participatie aan het lesgeven. Al zorgt de ondersteuning er wel voor dat Sofie rustiger is over haar examens, wat een gunstig effect zou kunnen hebben op haar academisch functioneren.

Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam
- Er is volgens de ondersteuner geen effect voor de betrokken leerkracht(en), noch voor de school.
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - Aan de verwachtingen van de mama van Sofie is niet beantwoord. Ze had verwacht dat de ondersteuner Sofie opdrachten zou geven (bv. Maak eens een samenvatting voor geschiedenis) en dat ze Sofie nadien hierover feedback zou bezorgen (bv. juiste kernwoorden, niet te veel volzinnen). Mama vraagt zicht af of de ondersteuner Sofie wel voldoende opvolgt (bv. nakijken van samenvattingen). - Aan de verwachtingen van de ondersteuner is deels beantwoord. Zij wilde in de eerste plaats een vertrouwenspersoon kunnen zijn voor Sofie. Naar haar gevoel is dit gelukt. Echter de verwachting dat Sofie wat ze leert tijdens de ondersteuning ook echt toepast, is niet vervuld. Of Sofie de tips van de ondersteuner wel echt toepast, is niet duidelijk voor de ondersteuner. Sofie is in dat opzicht wat hardleers, hoewel ze wel steeds aanwezig is op de ondersteuningsmomenten. De ondersteuner vermoedt dat de leeftijd van Sofie en de (te) zware studierichting hierin een rol spelen. Sofie moet heel veel energie investeren om deze resultaten te behalen.
Opvolging effectiviteit ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> - De opvolging van de effectiviteit van de ondersteuning gebeurt door de ondersteuner. Zij schrijft na elke ondersteuning een kort verslagje over de inhoud van de ondersteuning en eventueel enkele opvallende zaken. - Daarnaast wordt er een eindevaluatie gepland met de ouders en de school om na te gaan of de doelstellingen behaald zijn en hoe de ondersteuning naar volgend schooljaar toe georganiseerd moet worden.

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner,...
Perspectief ouders	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Algemeen niet tevreden: De ondersteuning heeft weinig tot geen effect, de doelen worden niet bereikt. Mama ziet het huidige schooljaar als een 'verloren' jaar. - <i>Citaat: Het heeft eigenlijk, het is een verloren jaar geweest in mijn ogen.[...]</i> - (-) Gebrek aan communicatie (o.a. over inhoud): Mama heeft onvoldoende zicht op de inhoud van de

		<p>ondersteuning. Sinds november is er geen overleg meer geweest. Op vraag van mama zou er rond de paasvakantie een nieuw overleg gepland worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (-) Rol ondersteuner - te weinig opvolging van de leerling: Het is aan de ondersteuner om Sofie opdrachten te geven (bv. samenvatting, lijsten maken met de werkwoorden voor Frans) en hierover terug te koppelen naar haar. Recent heeft mama dit terug opgenomen met Sofie (bv. Maak een lijst met alle werkwoorden die je dit schooljaar geleerd hebt), wat een ongunstig effect heeft op de relatie tussen mama en Sofie. De positie van ondersteuner is meer geschikt om dergelijke verwachtingen te stellen aan Sofie. Bovendien heeft de ondersteuner (meer) zicht op de schoolagenda van de leerlingen. - (-) Late opstart ondersteuning: De ondersteuning is pas opgestart eind oktober-begin november. - (-) Visie school: Voor wiskunde is het niet toegelaten om symbolen te gebruiken in definities in plaats van deze woordelijk uit te schrijven. Deze maatregel zou zinvol zijn volgens mama. - (-) Uitbouw van maatregelen en zorg = schoolafhankelijk: De zorg op de school van Sofie is minder uitgebreid dan op de school van de zus van Sofie. Er zou op nationaal niveau een zorgplan met mogelijke maatregelen gemaakt moeten worden per type problematiek, zodat er minder verschil is tussen de scholen voor gewoon onderwijs.
Perspectief leerling	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Beoordeling: 8/10 <ul style="list-style-type: none"> o Sofie voelt zich geholpen door de ondersteuning. - <i>Citaat: Ja, omdat dat echt, mij wel echt heel goed helpt. Maar, ja, dat is, je kunt niet een tien op tien geven vind ik, want dat is niet echt een wonder wat je doet. Dus, maar dat helpt wel echt goed.</i> o De ondersteuning helpt haar vooral bij het maken van samenvattingen en het opstellen van een planning voor de examenperiode. <i>Citaat: [...] Dat is, ja, daar heb ik die wel fel mee nodig.[...] Ja, echte samenvattingen. Daar helpt die mij echt heel fel mee.</i> - (-) Twijfels over het nut van de ondersteuning - <i>Citaat: Ja, ik vind niet echt dat ik daar iets bijleer. Allee, ik vind dat een beetje nutteloos. [...] Maar, ik weet het eigenlijk niet, als ik daar zo op dat moment ben, dan wel. Maar ik weet niet wat de nagevolgen zijn. [...], wat dat ik zou doen of hoe het zou zijn als ik die niet had.</i> - (-) Vorm - tijdstip ondersteuning: De ondersteuning gaat door tijdens een 'leuke' les. - (-) Voorkeur ondersteuning door externe hulpverlener: Sofie voelt zich meer geholpen met de ondersteuning van de logopediste dan van de ondersteuner. Ze vindt de ondersteuning van de ondersteuner ook niet fijn. -

		<p><i>Citaat: [...] Ik vind dat niet fijn om daar naartoe te gaan, want, ja, die, die is wel lief en zo, maar ik heb daar niet echt, allee, die doet niets verkeerd, maar [...] Dus ik haat dat altijd om naar daar te moeten gaan. [...] Want die pakt ook altijd de fijne les en dat is ook niet fijn.[...] En, ja, bij die andere dan is het zo de hele tijd werken en dan is dat ook echt saai, maar dan onthoud je niet veel.</i></p> <p>- Gevoelens: <i>niet bevraagd</i></p>
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	/
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Doel: 6/10 of 7/10 - De gestelde doelen zijn moeilijk meetbaar. Of Sofie consequent en systematisch samenvattingen maakt van de leerstof kan je nagaan, maar het effect van het maken van samenvattingen is moeilijker te 'meten'. Een positief effect zou zich moeten vertalen in betere schoolresultaten (wat niet het geval is), maar anderzijds zijn er allerlei storende variabelen, zoals haar diagnose ADHD (kind-factor), maar ook externe factoren zoals de nieuwe school(omgeving). - Invulling: 8/10 - <i>Citaat: [...] 'Omdat wat we doen, een bijdrage levert op het welbevinden van de leerling'.</i> - (+) Expertise ondersteuner: Rond bepaalde domeinen beschikt de ondersteuner zeker over de nodige expertise (bv. leren leren, socio-emotioneel welbevinden). Rond ADHD en de gevolgen ervan heeft de ondersteuner een minder uitgebreide kennis. Met de juiste opleiding en ervaring zou ze meer tools/hulpmiddelen kunnen aanreiken aan Sofie. De ondersteuner vindt het wel jammer dat ze op deze problematieken wordt ingezet. Bij deze casus is er ook deels sprake van leerproblemen wat binnen het domein van haar vooropleiding (logopedie) ligt, maar mocht Sofie een uitgesproken ADHD-beeld vertonen zou de ondersteuner zich minder comfortabel voelen. De ondersteuner benadrukt dat dit louter gebaseerd is op een eigen aanvoelen, ze heeft noch van de ouders noch van de leerkrachten/directie dergelijke signalen gekregen. - (+) Opstart ondersteuning: Sofie is aangemeld door de school, ze was een nieuwe leerling. Voordat de startvergadering had plaatsgevonden, is de ondersteuning al gestart. Het heeft uiteindelijk ongeveer één maand geduurd vooraleer de vergadering met alle betrokken partijen kon doorgaan.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen die beter of anders ingevuld/georganiseerd zouden worden
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Werken rond de (planning van de) examenperiode is het meest helpend, volgens de ondersteuner. Dankzij een goede planning is Sofie gerustgesteld en minder zenuwachtig. 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Vorm en flexibiliteit: Ondanks de goede inschatting van de ondersteuningsnoden van Sofie zou het beter zijn dat de ondersteuner tijdens bepaalde perioden (bv. examens)

		<p>frequenter zou kunnen langsgaan op school. Ze zou de examenvragen kunnen verduidelijken en Sofie eraan herinneren dat ze goed moet nakijken dat ze alle (deel)vragen beantwoordt. De mama van Sofie verwacht dit eigenlijk wel al van de ondersteuner, maar dit is praktisch moeilijk haalbaar.</p>
--	--	--

Casus ID	T7(stos)-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	David (jongen, 12 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	David krijgt type 7-ondersteuning (stos; spraak- en taalstoornissen) , omwille van zijn diagnose dysfagie ⁸² . De ondersteuningsnood van David bestaat uit begeleiding bij veranderingen ten gevolge van de overstap van het lager onderwijs naar het secundaire onderwijs (bv. veranderingen van leslokalen, meer mondelinge instructies, meer en complexere taalvakken).
Informanten	David (leerling), mama van David, leerkracht⁸³ en ondersteuner

⁸² Dysfagie verwijst naar aangeboren spraak- en taalontwikkelingsstoornissen. Eén of meerderen aspecten van de taalontwikkeling kunnen hierdoor vertraagd en/of afwijkend ontwikkelen. (Bron: BuLO Spermalie (z.j.), *Spraak- en taalontwikkelingsstoornis – Dysfagie*. Geraadpleegd via <http://www.de-kade.org/PortaalDeKade/Structuur-De-Kade/BuLO-Spermalie/Aanbod/Buitengewoon-onderwijs/Spraak-en-taalontwikkelingsstoornis--Dysfasie>)

⁸³ Doorheen het gesprek geeft de leerkracht vaak casusonafhankelijke informatie. Deze informatie werd niet opgenomen in deze casusbeschrijving.

	<p>Het gesprek met David en met zijn mama vond plaats in de paasvakantie (april 2019). Het gesprek met de leerkracht en met de ondersteuner gebeurde respectievelijk voor en na de paasvakantie (april 2019).</p>
<p>Achtergrondinformatie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - David zit in het eerste jaar van het secundair onderwijs. (<i>ondersteuner</i>) - Sinds dit schooljaar krijgt hij ondersteuning van de huidige ondersteuner. (<i>ouder</i>) - De leerkracht merkt op dat de ondersteuningsnood van David niet zo groot is in vergelijking met andere leerlingen. Soms is het zelfs David die een andere leerling uit de klas helpt. De leerkracht merkt echter op dat zij als leerkracht wiskunde heel weinig problemen ziet bij David, maar vermoedelijk heeft hij meer nood aan ondersteuning tijdens bijvoorbeeld de les Nederlands. Volgens de leerkracht werkt David heel zelfstandig. (<i>leerkracht</i>) - Vroeger ging David naar een logopediste (externe hulpverlening). Omdat het goed ging, werd dit stopgezet. (<i>ouder</i>)
<p>Samenvatting</p>	<p>David krijgt type 7-ondersteuning (stos), omwille van zijn diagnose dysfagie. De ondersteuningsdoelen zijn: structuur en planning opstellen, werken aan studievaardigheden, ondersteunen bij taalvakken en adequaat leren communiceren. Concreet wordt er volgens de leerkracht van David op drie grote domeinen gewerkt, nl. het controleren van de agenda, het controleren van (de volledigheid van) cursussen en het opstellen van een planning. Om op deze domeinen te werken, krijgt David individueel één uur ondersteuning per week. De ondersteuning vindt hoofdzakelijk plaats buiten de klas, tijdens de les plastische opvoeding, aangezien de inhoud van de ondersteuning vraagt om een rustige omgeving. Sporadisch biedt de ondersteuner hulp tijdens de les, bijvoorbeeld bij een groepswerk. De ondersteuning is flexibel qua inhoud (bv. Er ging extra aandacht uit naar leren plannen bij de start van het schooljaar, nu neemt David dit zelfstandig op.) en vorm (bv. Tijdens de examenperiode komt de ondersteuner vaker langs om examens samen met David te overlopen).</p> <p>Het doel van de ondersteuning aan de leerkracht(en) is informatieverstrekking, in de vorm van een inleef- en een informatiesessie aan de leerkrachten. Verder verloopt de informatieverstrekking vraaggericht. Volgens de leerkracht bestaat de leerkrachtenondersteuning uit de ondersteuner die de rol van aanspreekpunt opneemt.</p> <p>De ouders zijn steeds aanwezig op de overlegmomenten, onder andere op de startvergadering over de doelbepaling van de ondersteuning (mate van betrokkenheid ouders). De mening van de ouders over beslissingen rond de ondersteuning wordt steeds gevraagd, op deze overlegmomenten of per mail. Daarnaast wordt David zelf ook betrokken bij de ondersteuning (mate van betrokkenheid leerling). Zo werd de startvergadering met hem voorbereid, na akkoord van mama. Op het tweede overlegmoment kon</p>

hij aanwezig zijn, indien hij dit wenste, volgens de ondersteuner. Onder andere in verband met het tijdstip van de ondersteuning (bv. les plastische opvoeding) betreft, werd Davids mening gevraagd en gerespecteerd. David zelf is onduidelijk over de mate waarin hij inspraak krijgt, maar hij drukt zich wel expliciet uit over het feit dat hij geen nood heeft aan meer betrokkenheid bij de ondersteuning.

De **betrokkenen bij de ondersteuning** aan David zijn: de ondersteuner, de leerkrachten, de zorgbegeleider, de directie en soms de klasgenoten. Deze laatsten worden enkel door David aangeduid. David en zijn mama beschouwen de **ondersteuner** als belangrijkste ondersteuningsfiguur. Mama verwijst hierbij naar de gedrevenheid van de ondersteuner en het feit dat zij vaak initiatief neemt. Volgens de ondersteuner krijgt David vanuit de school GOK (gelijke onderwijskansen)-begeleiding, gedurende één uur per week, waarbij er gewerkt wordt rond het voorbereiden van lees- en luisteroefeningen. De leerkracht echter zegt dat David deze begeleiding niet krijgt. David geeft zelf aan dat hij soms werkt aan de voorbereiding van de lees- en luisteroefeningen, maar niet systematisch. De leerkracht en de ouders wijzen beiden op het feit dat er enkele zorgmaatregelen vastgelegd zijn voor David, zoals het gebruik van voorleessoftware tijdens examens.

Samenwerking en communicatie: De samenwerking tussen de leerkracht(en) en de ondersteuner blijft beperkt tot overleg over waarbij zij ondersteuningsnoden ervaren. Met de zorgbegeleider is er een nauwe samenwerking en communicatie, volgens de ondersteuner. Ook mama wijst op de rol van de zorgbegeleider als belangrijke schakel in de communicatie naar de leerkrachten. De communicatie tussen mama en de zorgbegeleider blijft beperkt tot de overlegmomenten waarop ook de ondersteuner aanwezig is, verder is er tussen beide geen rechtstreeks contact. De ondersteuner heeft contact met de ouders op de overlegmomenten en per mail. Enkel indien nodig wordt er telefonisch gecommuniceerd of via David. Tussen mama en de leerkracht is er weinig tot geen contact, volgens beide bevrageden. Ten slotte is er schriftelijke en mondelinge communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten. Ook met de geïnterviewde leerkracht is er kort informeel contact met de ondersteuner bij de leswissel. Het belangrijkste moment in de communicatie met de leerkrachten is, volgens de geïnterviewde leerkracht, de klassenraad.

De bevrageden zijn unaniem over het gunstig **effect van de ondersteuning op het academisch functioneren** van David (o.a. schrijven, leerstofbegrip, participatie lesgebeuren). Enkel de leerkracht schrijft de goede cijfers van David minder expliciet toe aan de ondersteuning en wijst er vooral op dat David zelfstandig werkt en geen grote nood heeft aan de ondersteuning. Mama en David noemen geen **effect op psychosociaal vlak**. De leerkracht heeft de indruk dat de ondersteuning een opluchting en geruststelling betekent voor David. Op sociaal vlak is er volgens haar maar een beperkt effect, David ligt gewoon goed in de groep. Volgens de ondersteuner is het zelfvertrouwen van David toegenomen dankzij de ondersteuning. Zij wijst op het houvast die ondersteuning biedt voor hem. Volgens haar heeft de ondersteuning wel een gunstig effect op de sociale participatie (bv. werken rond incidenten in de klas).

De ondersteuning is volgens de ondersteuner in de eerste plaats helpend voor de **leerkrachten** omdat de ondersteuner een aanspreekpunt vormt bij vragen/onduidelijkheden (**effect voor de leerkrachten**). De ondersteuner merkt daarnaast een toename in de handelingsbekwaamheid van sommige leerkrachten. De leerkracht voelt zich deels ontlast door de ondersteuning, doordat ze bijvoorbeeld weet dat de ondersteuner de cursus van David controleert op volledigheid.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De **mama** van David is in het algemeen tevreden over de inhoud en de vorm van de ondersteuning, ondanks het feit dat een extra uurtje ondersteuning zinvol zou kunnen zijn. Ze is tevreden met de mate van betrokkenheid van de ouders, de communicatie met en het profiel van de ondersteuner (gedreven, gemotiveerd, neemt initiatief, flexibel). Ze kan geen negatieve ervaringen met de ondersteuning noemen.
- **(overwegend tevreden)** Ook **David** is overwegend tevreden met de ondersteuning. Hij beoordeelt ze met 9/10. Net zoals mama zou een extra uur ondersteuning nuttig kunnen zijn, maar volgens hem enkel tijdens de examenperiode. Hij heeft positieve gevoelens bij de ondersteuning (blij, trots). Zoals mama is hij positief over de mate waarin hij betrokken wordt bij de ondersteuning en kan hij geen negatieve ervaringen met de ondersteuning opnoemen.
- **(overwegend tevreden)** De **leerkracht** beoordeelt de invulling van de ondersteuning aan de leerling, de ondersteuning aan de leerkracht en de communicatie/samenwerking met respectievelijk een 8/10, 8/10 en 7/10. De leerkracht vindt het jammer dat de ondersteuner niet vaker op school aanwezig is voor informeel contact. Inzake communicatie en samenwerking rond de ondersteuning heeft de leerkracht geen duidelijk zicht op de rol van de ouders.
- **(overwegend tevreden)** De **ondersteuner** is tevreden over het doel en de invulling van de ondersteuning aan de leerling (8/10). De ondersteuning aan de leerkracht beoordeelt ze met een 9/10. Net zoals de leerkracht verwijst ze hierbij naar haar beperkte fysieke aanwezigheid op school, wat de drempel om een vraag te stellen bij leerkrachten mogelijk verhoogt. Ze is eveneens positief over het profiel van de ondersteuner, over de communicatie met de leerkracht en de ouders en over de samenwerking, in het bijzonder met de zorgbegeleider. De opstart van de ondersteuning verliep dit schooljaar door omstandigheden minder vlot dan andere schooljaren.

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning

A Ondersteuning aan de leerling

Doel van de ondersteuning

- De ondersteuningsdoelen zijn:
 - o structuur en planning opstellen (bv. meer huiswerk in vergelijking met in het lager onderwijs)

	<ul style="list-style-type: none"> ○ werken aan studievaardigheden (bv. minder memoriseren, efficiënt leren studeren) ○ ondersteunen bij taalvakken (bv. Frans) ○ adequaat leren communiceren (bv. David heeft moeite om zich in te leven in anderen, waardoor het moeilijk is om een 'correcte' mail naar een leerkracht op te stellen. Ook in contact met medeleerlingen kan hij niet altijd goed inschatten hoe een bepaalde uitspraak overkomt.) <p>- <u>Verloop en betrokkenen</u>: Het doel van de ondersteuning werd bepaald op de startvergadering. Op deze vergadering waren de ondersteuner, de mama van David en de zorgbegeleider van de school aanwezig. Er was ruimte voor de hulpvragen van de ouders van David. David zelf was niet aanwezig, maar met hem werd apart overlegd (bv. Waar verwacht je dat je het moeilijk mee zal hebben?), na akkoord van mama.</p>
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Waaraan er concreet gewerkt wordt, is sterk afhankelijk van de agenda van David. Als er een test staat ingepland, wordt er daarrond gewerkt. - Doel 'adequaat leren communiceren': David bespreekt incidenten in de klas met de ondersteuner (bv. Wat kan anders? Hoe pak ik dit beter aan in de toekomst?). Hij heeft niet altijd zicht op hoe een bepaalde uitspraak overkomt. David generaliseert moeilijk naar vergelijkbare situaties en/of andere contexten. - In het algemeen wordt er gewerkt rond drie grote domeinen: het controleren van de agenda, het opstellen van een planning en het controleren van de (volledigheid van de) cursussen van David*.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - David krijgt 1u/week ondersteuning, buiten de klas en individueel. Bij andere leerlingen werkt de ondersteuner vaak in de klas, maar de aard van de ondersteuning aan David vraagt om een rustige omgeving. Bovendien bleek uit de observatie van de ondersteuner in het begin van het schooljaar dat David vlot meewerkte en volgde in de les. - Af en toe helpt de ondersteuner in de klas tijdens een groepswork, omdat er dan aandacht kan gaan naar adequate communicatie (bv. mening durven formuleren). - Mama en David geven aan dat de ondersteuning gebeurt tijdens plastische opvoeding. (<i>ouder, leerling</i>)
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Afhankelijk van zijn noden is er variatie in de hoeveelheid ondersteuning die David krijgt (vorm). Tijdens de examenperiode gaat de ondersteuner vaker langs op school om de examens samen met hem te overlopen. Ook de inhoud is sterk afhankelijk van de nood van David, die vaak wordt vastgesteld op basis van zijn agenda. Bij de start van het schooljaar was werken rond planning belangrijker. Omdat David dit nu zelfstandig opneemt, ligt de focus momenteel op een dysfagievriendelijke studiemethode. - Bij de start van het schooljaar observeerde de ondersteuner in de klas (bv. Begrijpt David de instructies in de les? Zit het tempo goed?). Nadien was de aanwezigheid van de ondersteuner in de klas niet meer nodig.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg David ondersteuning van een collega-ondersteuner.

<p>Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vanaf kleuterleeftijd werd David begeleid door een logopediste (externe hulpverlener). In het vierde leerjaar focuste de logopediste specifiek op spelling, onder andere op aangeven van zijn toenmalige leerkracht. - In het vijfde leerjaar kreeg David GON-begeleiding. Hij kon in de klas bijgevolg ook hulpmiddelen gebruiken (bv. David kon 'afschrijfkaarten' gebruiken tijdens dictee) en er werden enkele aanpassingen ingevoerd voor hem (bv. David mocht een tekst voor begrijpend lezen vooraf doornemen).
<p>B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Het doel van ondersteuning aan de leerkrachten is informatieverstreking. Concreet zijn deze doelen als volgt geformuleerd: (1) de leerkrachten bewust maken van wat dysfagie precies is, met aandacht voor individuele verschillen tussen leerlingen met dysfagie en (2) de leerkrachten ondersteunen in hoe zij hun lessen kunnen aanpassen aan de noden van David, zodat dit ook positief is voor andere leerlingen in de klas. <i>(ondersteuner)</i> - <u>Inhoud en vorm</u>: Er werd een inleefsessie georganiseerd voor de leerkrachten met oefeningen en concrete tips. Er werd ook een informatiesessie georganiseerd. Daarnaast is er op de extra klassenraden voor de zorgleerlingen altijd ruimte om concrete vragen en eventuele onduidelijkheden te bespreken met de ondersteuner. Verder wordt de ondersteuning aan de leerkrachten vraaggericht ingevuld: leerkrachten kunnen via Smartschool contact op nemen met de ondersteuner. Afhankelijk van de periode van het schooljaar wordt er ten slotte via Smartschool een 'tip van de ondersteuner' online geplaatst (bv. rond mogelijke aanpassingen van vraagstelling op examens). <i>(ondersteuner)</i> - De rechtstreekse ondersteuning aan de leerkracht bestaat volgens de leerkracht uit de beschikbaarheid van de ondersteuner als aanspreekpunt. - <i>Citaat: Ik kan altijd bij de ondersteuner terecht als het nodig is.</i> (leerkracht) 	
<p>C Ondersteuning algemeen</p>	
<p>Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning</p>	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mama van David was aanwezig op de startvergadering. Er was ruimte voor de hulpvragen van de ouders. <i>(ondersteuner)</i> - De ouders zijn aanwezig op de overlegmomenten, maar ook per mail wordt hun mening gevraagd over beslissingen rond inhoud en vorm van de ondersteuning. <i>(ondersteuner, ouder)</i> Een voorbeeld: Toen de ondersteuner suggereerde om de ondersteuning even stop te zetten, gaf mama aan dat ze liever had dat die verdergezet werd. De ondersteuner hield rekening met de visie van mama. <i>(ouder)</i> - De mening van de ouders wordt steeds gevraagd over beslissingen rond de ondersteuning. – <i>Citaat: Ja, ze vraagt dat altijd hoor. Want ik zeg het: ik krijg dikwijls mails van: is het goed dat ik dat doe? Ze vraagt zelfs: is het goed dat ik hem dat ander lesuur een keer ga meenemen?</i> <i>(ouder)</i> 	

Mate van betrokkenheid leerling

- Na akkoord van Davids mama werd de startvergadering met hem voorbereid. Op de tussentijdse vergadering was David niet aanwezig op vraag van hem, maar ook dit overleg werd met hem voorbereid. (*ondersteuner*)
- Bij de beslissing rond het tijdstip van de ondersteuning gaf David aan dat hij liever geen ondersteuning kreeg tijdens de lessen lichamelijke opvoeding. Hiermee werd rekening gehouden. (*ondersteuner*) David gaf ook aan dat hij liever niet wilde dat de ondersteuning in de les gebeurde. Hiermee werd eveneens rekening gehouden. (*ouder*)
- David is onduidelijk over de mate van inspraak in de invulling van de ondersteuning. Hij geeft wel expliciet aan dat hij geen nood heeft om meer betrokken te worden bij beslissingen rond de ondersteuning. (*leerling*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, zorgbegeleider, leerkrachten, directie, klasgenoten (soms)⁸⁴
- Mama vindt de **ondersteuner** de belangrijkste betrokkene: ze is heel gedreven en ze neemt initiatief. (*ouder*) Ook David duidt haar aan als belangrijkste ondersteuningsfiguur. (*leerling*)
- **Zorgbegeleider:** De zorgbegeleider is betrokken bij het bepalen van de invulling van de ondersteuning aan de leerling en de leerkrachten. (*ondersteuner*) David zelf heeft niet de indruk dat de zorgbegeleider hem helpt. (*leerling*)
- **Leerkrachten:**
 - o Op de klassenraden wordt er met alle leerkrachten van David besproken waarbij zij extra ondersteuning nodig achten, voor David individueel of in de klas. (*ondersteuner, leerkracht*)
 - o David voelt zich geholpen door de leerkrachten omdat zij hem extra uitleg geven als hij iets niet begrijpt. (*leerling*)
- **Directie:** De ondersteuner licht de directie altijd in over de ondersteuning. (*ondersteuner*)
- **Klasgenoten:** De klasgenoten van David helpen hem door soms hun oefeningen nog eens uit te leggen of hun notities te tonen aan David. (*leerling*)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o David krijgt 1u GOK-begeleiding (gelijke onderwijskansen) per week. De leerling kan zelf aangeven waarrond hij/zij wil werken. David vult dit lesuur als volgt in: vooraf lezen van teksten voor begrijpend lezen en vooraf luisteroefeningen beluisteren. Deze GOK-begeleiding is complementair aan de ondersteuning door de ondersteuner. (*ondersteuner*) David zegt dat hij deze ondersteuning soms krijgt, maar niet systematisch. (*leerling*)
 - o Volgens de leerkracht staat David niet op de lijst van de GOK-begeleiding. Volgens haar is dat ook niet nodig. (*leerkracht*)

⁸⁴ Enkel genoemd door de leerling.

- De school neemt eigenlijk wel veel **zorgmaatregelen** die niet specifiek voor leerlingen met SOB bedoeld zijn, bijvoorbeeld: examens worden zo veel mogelijk in eenvoudige stappen opgesteld, wekelijks wordt de agenda klassikaal overlopen. (*leerkracht*) Het gebruik van voorleessoftware bij examens is een maatregel die wel specifiek is voor leerlingen met SOB en ook bij David werd toegepast. (*leerkracht, ouder*)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking

- **Leerkrachten:** De samenwerking met de leerkrachten bestaat uit overleg rond extra ondersteuning die ze nodig achten, al dan niet in de klas. (*ondersteuner, leerkracht*)
- **Zorgbegeleider:** Doordat de leerlingenbegeleider een maand afwezig is geweest, viel het de ondersteuner op hoe sterk de samenwerking (en communicatie) met haar was. (*ondersteuner*) Volgens mama vormt de zorgbegeleider – naast de ondersteuner in de eerste plaats - een belangrijke schakel in de afstemming en samenwerking met de leerkrachten van David. (*ouder*)
- **GOK-leerkracht:** Als er een bepaald thema dat behandeld werd tijdens het GOK-uur niet volledig is afgerond, dan werkt de ondersteuner dit verder af tijdens het vaste ondersteuningsmoment of tijdens een extra moment (bv. middag). De ondersteuner stemt dit vooraf af met de betrokken leerkracht. (*ondersteuner*)

- Communicatie

○ **Ouders:**

- Naast de vaste overlegmomenten met de ouders van David verloopt de communicatie met de ondersteuner per mail. (*ondersteuner, ouder*) Enkel als er zich een probleem stelt, neemt de ondersteuner telefonisch contact met hen op. De ouders van David doen dit op dezelfde manier. Ten slotte verloopt de communicatie ook vaak via David. Dat kan omdat hij erg plichtsbewust is. (*ondersteuner*)
- De leerkracht heeft het minste contact met de ouders van David in vergelijking met de andere betrokkenen. (*leerkracht*) Ook mama geeft aan dat ze quasi geen contact heeft met de leerkrachten. De klastitularis van David ziet mama enkel tijdens het oudercontact. (*ouder*)
- Ook de mama van David geeft aan dat ze het meeste contact heeft met de ondersteuner. (*ouder*)

○ **Leerkrachten:**

- De ondersteuner plaatst regelmatig informatie over David in het leerlingenvolgsysteem. Op die manier hoopt de ondersteuner dat leerkrachten die nu misschien minder gemakkelijk met een vraag tot bij haar komen, de positieve ervaring met de ondersteuning zullen merken en hierdoor gestimuleerd zullen worden. (*ondersteuner*)
- Communicatie tussen de leerkrachten en de ondersteuner gebeurt zowel mondeling als schriftelijk (mail). (*ondersteuner*)
- Er is wekelijks contact tussen de leerkracht (klastitularis) en de ondersteuner rond de ondersteuning aan David tijdens de leswissel. Meestal toetst de ondersteuner af bij de leerkracht of er specifieke behoeften zijn of dat er zich iets belangrijks heeft voorgedaan. De ondersteuner overloopt ook kort waarrond er tijdens de ondersteuning gewerkt werd. (*leerkracht*)
- De ondersteuner is aanwezig op de klassenraden. Dit zijn belangrijke momenten volgens de leerkracht, omdat alle informatie hier samenkomt. (*leerkracht*)

○ **Zorgbegeleider:**

- De zorgbegeleider is op de hoogte van de ondersteuning. (*leerkracht*)
- Mama ziet de zorgbegeleider meestal samen met de ondersteuner tijdens de vaste overlegmomenten. Verder is er geen contact tussen mama en de zorgbegeleider, maar dat is ook niet nodig volgens mama. (*ouder*)

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Op psychosociaal vlak noemen noch mama, noch David een effect van de ondersteuning.
- De leerkracht heeft de indruk dat het een **opluchting** en een **geruststelling** is voor David te weten dat (onder andere) zijn cursus in orde is en dat er iemand beschikbaar is voor hulp, – *Citaat: 'Ik weet waar ik naartoe kan' [...] 'Als ik begin te studeren weet ik dat mijn map in orde is, ik kan eraan beginnen'. [...] Hij voelt zich niet slecht daardoor.* Op sociaal vlak wordt er slechts heel af en toe gewerkt met David tijdens de ondersteuningsmomenten, dit effect blijft dus eerder beperkt. David ligt gewoon goed in de klas, hij is aanvaard.
- De ondersteuner heeft de indruk dat David zich goed voelt. Volgens haar is hij geëvolueerd van schuchter en bang (bv. zich vastklampen aan zijn broer) naar iemand zelfverzekerd (**zelfvertrouwen**), onder andere op schools vlak omdat hij weet dat hij een goede planning heeft. Bovendien is hij ook geruster dankzij de ondersteuning, omdat hij weet dat hij altijd bij de ondersteuner terecht kan (**houvast**). Ten slotte wordt er rond **sociale participatie** gewerkt met en rond incidenten in de klas, ook dit heeft een gunstig effect.

Academisch

- Mama merkt dat David dankzij de ondersteuning vooruitgang heeft geboekt op het vlak van **schrijven**. Hij begrijpt de leerstof ook beter en behaalt goede cijfers (**leerstofbegrip, schoolresultaten**). – *Citaat: Ja, betere punten en dat hij beter studeert, sinds hij ondersteund wordt. Hij doet het goed, maar als hij een keer eventjes van de weg gaat, zetten zij hem er weer op.*
- David merkt dat hij betere **schoolresultaten** behaalt sinds de ondersteuning. David geeft een voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning: dankzij een schema van de ondersteuner behaalde hij goede resultaten op een toets. Ook **schrijven** gaat ook beter dankzij de ondersteuning.
- David behaalt goede **cijfers**. Volgens de leerkracht heeft hij weinig nood aan ondersteuning en is hij heel zelfstandig.
- Voornamelijk het werken rond studiemethode heeft een gunstig effect. David behaalt goede resultaten en hij weet hoe hij moet studeren. David kan ook beter mee in de les (**participatie lesgebeuren**) doordat hij weet dat hij bepaalde leerstof tussentijds moet herhalen (bv. Extra tussentijds herhalen van de leerstof zorgt ervoor dat David de volgende les vlot de oefeningen kan maken).

Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam

- De ondersteuning aan de **leerkrachten** is volgens de ondersteuner helpend omdat de aanwezigheid van de ondersteuners ervoor zorgt dat er iemand beschikbaar is

<p>om vragen te stellen (aanspreekpunt). Dit is nodig omdat de leerkrachten een divers publiek in de klas hebben. (<i>ondersteuner</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner merkt dat sommige leerkrachten zich meer bewust zijn van hoe ze hun les kunnen aanpassen en hoe ze visuele ondersteuning kunnen implementeren (handelingsbekwaamheid). Een voorbeeld: In het begin van het schooljaar gaf de leerkracht Nederlands mondelinge instructies aan de klas. Nu voorziet ze afgedrukte instructies voor de hele klasgroep. (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht zelf vindt dat de ondersteuning haar in zekere zin ontlast, omdat ze bijvoorbeeld weet dat de cursus van David gecontroleerd wordt op volledigheid. – <i>Citaat: Dat zijn toch al drie grote taken die van ons worden overgenomen. Ze vindt het ook fijn om te merken aan David dat de ondersteuning nuttig is geweest. – Citaat: Hij was weer mee en hij begreep het beter. Ik denk dat dat voor hem ook wel een meerwaarde is. (leerkracht)</i> - Ook de directie en de zorgbegeleider hebben meer kennis verworven over dysfagie (effect voor de school). (<i>ondersteuner</i>)
<p>Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Het effect van de ondersteuning komt overeen met de verwachtingen van de ondersteuner bij de opstart van de ondersteuning. Wat de leerkrachten betreft: zij weten wat dysfagie is en ze voeren de nodige aanpassingen door. (<i>ondersteuner</i>) - Bij de start van de ondersteuning kwam (het effect van) de ondersteuning niet overeen met de verwachtingen van de leerkracht, maar ondertussen is dit wel het geval omdat de ondersteuners nu meer in de klas werken⁸⁵. (<i>leerkracht</i>) - Mama had geen concrete verwachtingen bij de opstart van de ondersteuning, ze hoopte gewoon op vooruitgang. Het effect van de ondersteuning beantwoordt wel aan deze verwachting. (<i>ouder</i>)
<p>Opvolging effectiviteit ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner houdt voor elke leerling een agenda bij. Hierin noteert ze wekelijks waarrond ze gewerkt hebben in de ondersteuning en koppelt ze dat aan de doelen. Op die manier houdt de ondersteuner overzicht van waarrond er bijvoorbeeld extra gewerkt moet worden. (<i>ondersteuner</i>) - De leerkracht heeft geen zicht op hoe de evaluatie van de ondersteuning formeel gebeurt. Informeel vraagt de ondersteuner haar sporadisch hoe het loopt in de klas en of er nog zaken zijn waarrond er gewerkt moet worden. (<i>leerkracht</i>)

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart

⁸⁵ De leerkracht beantwoordt de vraag naar de overeenkomst tussen haar verwachtingen en het eigenlijk effect van de ondersteuning niet specifiek voor deze casus.

		van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is positief over de ondersteuning, qua inhoud en vorm. – <i>Citaat: Ik vind het wel goed, hetgeen wat ze doet.</i> Een extra uurtje ondersteuning zou wel goed zijn volgens mama. <ul style="list-style-type: none"> o (+) Vorm - tijdens ‘minder belangrijke’ les: - <i>Citaat: Liever dan dat het bv. tijdens Frans of wiskunde is.</i> o (+/-) Vorm - extra uur ondersteuning: Mama zou één uur extra ondersteuning per week goed vinden, vooral bij de start van het schooljaar. Nadien kan het aantal uren ondersteuning gereduceerd worden. Mama beschrijft dit niet als een uitgesproken nood van David. - (+) Mate van betrokkenheid: De mama van David vindt dat ze voldoende betrokken wordt bij beslissingen rond de ondersteuning. De ondersteuner heeft volgens mama het meeste zicht op zijn gedrag op school, waardoor zij ook het meeste geschikt is om voorstellen te formuleren en vervolgens de ouders om hun mening te vragen. - (+) Profiel ondersteuner: De mama is positief over de ondersteuner: ze is gemotiveerd, gedreven en ze neemt initiatief. – <i>Citaat: Ze is een hele goede, die is supergemotiveerd. Zij heeft ook alle leerkrachten daarop aangesproken dat hij veel spellingsfouten schrijft. Ze stelt zich ook flexibel op.</i> – <i>Citaat: Het gebeurt dikwijls dat ze weg moet, en dat gaat ze echt proberen voor een andere keer in de week. [...] En dan gaat zij echt op een ander moment, omdat hij toch wel, ja hij heeft daar deugd van. [...] Met X (naam GON-begeleider) was ik ook heel tevreden hè, maar nu is dat echt wel extreem goed.</i> - (+) Geen negatieve ervaringen rond de huidige ondersteuning⁸⁶ - (+) Communicatie met ondersteuner: Dit loopt goed volgens mama. Met de leerkrachten is er quasi geen communicatie. Dit is ook niet nodig volgens mama.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 9/10: David beoordeelt de ondersteuning in het algemeen met een 9/10, omdat het aandeel van de leerkrachten in de ondersteuning klein blijft. Vooral de ondersteuner speelt een belangrijke rol. David kan echter niet aangeven wat de leerkrachten meer kunnen doen. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm - extra uur ondersteuning tijdens de examenperiode: David vindt dat het aantal uren ondersteuning volstaat, maar tijdens de examens zou een extra uur ondersteuning zinvol zijn. - (+) Positieve gevoelens – ‘dankbaar’ en ‘trots’: David is dankbaar omdat de ondersteuner hem helpt. Hij is trots op haar. – <i>Citaat: Trots... op haar, eigenlijk. Dat ze tijd maakt voor mij eigenlijk, dat is wel lief.</i> - (+) Geen negatieve ervaring met de ondersteuning - (+) Mate van betrokkenheid: David is tevreden met de huidige mate van betrokkenheid.

⁸⁶ Mama geeft een voorbeeld van een positieve ervaring met de eerdere GON-begeleider, namelijk het feit dat David zijn teksten voor begrijpend lezen vooraf kon doornemen tijdens de begeleiding.

Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling⁸⁷ invulling 8/10: De leerkracht vindt de ondersteuning een 'grote meerwaarde'. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Beperkte aanwezigheid van ondersteuner op school: Wel vindt de leerkracht het jammer dat de ondersteuner slechts af en toe op school aanwezig is (bv. in de leraarskamer) omdat ze maar enkele leerlingen begeleidt. Omdat de nood van David niet zo uitgesproken is, heeft de leerkracht minder nood aan dergelijk informeel contact. Dit wordt opgevangen door communicatie per mail. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 8/10: <i>Citaat: Naar zorg toe doen ze wat ze kunnen doen.</i> - (+) Communicatie en samenwerking met de verschillende betrokkenen 7/10: De communicatie en de samenwerking rond de ondersteuning aan David verlopen heel goed. Het is enkel soms onduidelijk voor de leerkracht in welke mate de ouders betrokken zijn bij de ondersteuning. De leerkracht vermoedt dat er wel meer contact is tussen de ouders en de ondersteuner, dan tussen de ouders en de leerkracht(en). De leerkracht ervaart geen nood aan meer communicatie met de ouders, aangezien alles vlot verloopt.
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 8/10: De ondersteuner verwijst hier naar de mate waarin het doel van de ondersteuning bereikt wordt. Dit beoordeelt ze met een 8/10 (cf. effecten)⁸⁸. - (+) Beoordeling invulling 8/10: De ondersteuner kent geen hogere score toe aan de invulling van de ondersteuning omdat de ondersteuningsnood van David het niet toelaat om klasondersteunend te werken. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 9/10: De leerkrachten op deze school staan echt open voor de ondersteuning. Zo werd er vrij snel een maximaal aantal inschrijvingen bereikt voor de inleefsessie voor de leerkrachten. De leerkrachten stellen ook vlot vragen aan ondersteuner. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Beperkte aanwezigheid van ondersteuner op school: Als minpuntje hierbij haalt de ondersteuner aan dat ze niet altijd fysiek aanwezig kan zijn op de school, wat de drempel om een vraag te stellen rond de ondersteuning voor sommige leerkrachten misschien verhoogt. - (+) Communicatie met leerkrachten en ouders: De communicatie met de meeste leerkrachten verloopt goed. De leerkrachten van de eerste graad nemen volgens de ondersteuner echter wel meer initiatief (bv. spontaan vragen stellen aan de ondersteuner) in vergelijking met de leerkrachten uit de derde graad. Deze laatste verwachten meer zelfstandigheid van de leerling en laten de communicatie dus gemakkelijker via de leerling zelf verlopen. De communicatie met de ouders gaat ook vlot. - (+) Samenwerking met verschillende betrokkenen, in het bijzonder met de zorgbegeleider

⁸⁷ De tevredenheid met de gestelde ondersteuningsdoelen werd niet bevraagd.

⁸⁸ De ondersteuner beoordeelt niet in welke mate de gestelde doelen volgens haar overeenkomen met de noden en behoeften van David.

		<ul style="list-style-type: none"> - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner werkt al vier jaar met leerlingen met dysfagie. Ze beschikt bijgevolg over voldoende kennis rond deze problematiek. Als ze vragen heeft, kan ze steeds bij collega-ondersteuners terecht (bv. intervisiemomenten). - (+/-) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning dit schooljaar verliep moeilijker dan eerdere jaren. Door omstandigheden⁸⁹ wist de ondersteuner pas eind augustus dat zij David ondersteuning zou moeten bieden. Pas in de derde week van het schooljaar kon de kennismaking met de school en de leerkrachten doorgaan. Nadien moest er ook nog een overleg met de ouders ingepland worden.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- (+) Het controleren of de cursussen van David volledig zijn, is volgens de leerkracht het meest helpende onderdeel van de ondersteuning.	- De leerkracht kan geen onderdelen noemen die beter of anders ingevuld/georganiseerd moeten worden.
Perspectief ondersteuner	- (+) De verschillende doelen waarrond gewerkt wordt, zijn helpend voor David.	- Door de aard van de ondersteuning (bv. samen schema's maken) kan er niet meer klasondersteunend gewerkt worden. Bij andere leerlingen probeert de ondersteuner ook meer op klasniveau te werken.
Casus ID	T7(stos)-J-SO	
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Bram (jongen, 15 jaar, secundair onderwijs)	
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Bram krijgt type 7 -ondersteuning (spraak- en taalstoornis), omwille van zijn dysfagie ⁹⁰ . Er is nood aan ondersteuning op twee domeinen, namelijk sociaal-emotioneel welbevinden en leerstofverwerking voor Frans en biologie.	
Informanten	Bram (leerling), ouders van Bram , ondersteuner De gesprekken met Bram, met zijn ouders en met de ondersteuner vonden plaats tijdens de paasvakantie (april 2019).	
Achtergrondinformatie	- De klastitularis van Bram wenste niet deel te nemen aan het interview rond de ondersteuning.	

⁸⁹ Voor alle leerlingen die de ondersteuner zou begeleiden, kreeg de ondersteuner pas eind augustus informatie. Dit was niet enkel voor deze casus het geval.

⁹⁰ Dysfagie verwijst naar aangeboren spraak- en taalontwikkelingsstoornissen. Eén of meerdere aspecten van de taalontwikkeling kunnen hierdoor vertraagd en/of afwijkend ontwikkelen. (Bron: BuLO Spermalie (z.j.), *Spraak- en taalontwikkelingsstoornis – Dysfagie*. Geraadpleegd via <http://www.de-kade.org/PortaalDeKade/Structuur-De-Kade/BuLO-Spermalie/Aanbod/Buitengewoon-onderwijs/Spraak-en-taalontwikkelingsstoornis---Dysfasie>)

	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner geeft bij het begin van het gesprek aan dat deze school openstaat voor de ondersteuning, maar dat ze nog sterk 'zoekende' is naar een goede aanpak. Ook de papa van Bram benadrukt dat deze school 'gekend' staat in haar open houding ten opzichte van kinderen met bepaalde moeilijkheden. <i>(ondersteuner, ouder)</i> - Volgens de ondersteuner voelt Bram zich niet goed in zijn vel. Om die reden zal er psychologische begeleiding opgestart worden door een externe hulpverlener. Bram heeft in het algemeen veel tijd nodig om te leren omgaan met aanpassingen. Hij krijgt gemakkelijk het gevoel dat anderen hem niet begrijpen. Er zou sprake zijn (geweest) van pestgedrag in de klas van Bram, maar het is voor de ondersteuner niet duidelijk welke proporties dit aanneemt. Voornamelijk de zorgbegeleider volgt dit op. <i>(ondersteuner)</i> - Bram volgde de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs les op een andere school. Vanaf dit schooljaar zit hij op zijn huidige school, met ondersteuning van de geïnterviewde ondersteuner. <i>(leerling)</i>
--	---

Samenvatting	<p>Bram krijgt type 7-ondersteuning (spraak- en taalstoornis) omwille van zijn dysfagie. Hij krijgt ondersteuning op twee domeinen, namelijk sociaal-emotioneel welbevinden en leerstofverwerking voor Frans en biologie. Het doel is om ervoor te zorgen dat Bram zich goed voelt op school en dat hij slaagt voor Frans en biologie, mits redelijke aanpassingen. De ondersteuner vervult de rol van vertrouwenspersoon en daarnaast werkt ze met Bram rond het aanbrengen en structureren van de leerstof. Bram krijgt 2u/week ondersteuning, tijdens de middagpauze. Volgens de ondersteuner vindt de ondersteuning plaats buiten de klas op vraag van Bram. Bij deze casus gebeurt er geen ondersteuning gericht aan de leerkracht(en). De ondersteuner vertelt wel dat er het komende semester een informatiesessie gepland staat om de leerkrachten meer inzicht te geven in de problematiek van Bram.</p> <p>Volgens de ondersteuner worden beslissingen rond de ondersteuning steeds in overleg met (onder andere) de ouders genomen, telefonisch of tijdens de formele overlegmomenten. De huidige mate van betrokkenheid van de ouders volstaat voor hen: zij zijn aanwezig op deze overlegmomenten en kunnen per mail, via Smartschool of telefonisch contact opnemen met de andere betrokkenen. Wat de mate van betrokkenheid van Bram betreft, wijst de ondersteuner op de mogelijkheid die hij kreeg om aanwezig te zijn op het tweede overlegmoment. Ook zijn mening rond de verhoging van de ondersteuning (1 extra uur/week) werd gevraagd. Bram zelf zegt dat hij aan de ondersteuner kan aangeven waarrond hij wil werken. Zij zou hiermee soms rekening houden. Hoewel Bram zich hierover niet uitdrukt, lijkt deze mate van betrokkenheid voor hem voldoende te zijn.</p> <p>Naast de ondersteuner, de ouders en Bram zelf zijn de andere betrokkenen bij de ondersteuning: de leerkrachten, de zorgbegeleider, de externe hulpverlener (logopediste, 1u/week) en het CLB. Volgens Bram en zijn ouders vervult de ondersteuner de belangrijkste rol. De rol van de leerkrachten blijft beperkt tot het op een 'gepaste' manier omgaan met Bram, volgens mama. Naast de redelijke aanpassingen (bv. meer tijd voor examens) op school voorziet de zorgbegeleider extra ondersteuning in de vorm van opvolging (en eventueel begeleiding) van het pestgedrag.</p>
---------------------	--

Alle beslissingen rond de ondersteuning gebeuren volgens de ondersteuner in overleg, onder andere met de ouders (**samenwerking**). Er is een nauw contact tussen de zorgbegeleider en de ondersteuner door een wekelijks overleg. Volgens de ondersteuner neemt de ondersteuner de leiding tijdens deze overlegmomenten en uiteindelijk beslist zij welke doelstellingen haalbaar zijn voor Bram. Over de **communicatie** tussen beide is de ondersteuner heel positief: de communicatie met de zorgbegeleider verloopt vlot en snel. Ook met de leerkrachten zegt de ondersteuner veel contacten te hebben. Ze informeert hen regelmatig per mail over de noden van Bram en ze benadrukt telkens de mogelijkheid om haar aan te spreken bij vragen. De communicatie tussen de ondersteuner en de ouders verloopt telefonisch en tijdens de overlegmomenten. Beide partijen zijn hierover tevreden.

Bram en zijn ouders zijn niet bevraagd over de **effecten van de ondersteuning**. De ondersteuner heeft de indruk dat de ondersteuning en de redelijke aanpassingen in de eerste plaats **rust** bieden voor Bram (psychosociaal). De presentatie die Bram gaf rond zijn problematiek heeft volgens de ondersteuner positief bijgedragen op sociaal vlak. De sterke stemmingsschommelingen van Bram bemoeilijken echter de relaties met zijn klasgenoten. Onder andere hierrond zal gewerkt worden tijdens de externe psychologische begeleiding. Op **academisch** vlak is het effect van de ondersteuning **beperkt**. Bram vertoont volgens de ondersteuner heel wat weerstand om vakinhoudelijk te werken. De ondersteuner heeft geen zicht op het (mogelijk) effect van de ondersteuning voor de leerkracht(en)/school.

Tevredenheid

- **(matig tevreden)** De **ouders** van Bram zijn matig tevreden over de ondersteuning. Over de socio-emotionele begeleiding die Bram krijgt, zijn ze tevreden maar de ondersteuning inzake leerstofverwerking volstaat niet. Positief zijn het tijdstip van de ondersteuning (middagpauze), de samenwerking en communicatie met de verschillende betrokkenen en de mate waarin zij als ouders betrokken worden. Ze kunnen geen voorbeeld geven van een negatieve ervaring met de ondersteuning. Over de school voor gewoon onderwijs zijn de ouders tevreden wat betreft de visie en de manier waarop het pestgedrag in de klas van Bram is aangepakt en opgevolgd. Ze zijn daarentegen ontevreden over het feit dat de leermethoden onvoldoende wordt aangepast aan de noden van Bram, dat de leerkrachten onvoldoende zijn opgeleid om met specifieke problematieken om te gaan en dat de leerkrachten onvoldoende draagkracht hebben om voldoende aandacht te hebben voor alle leerlingen in de diverse klasgroep van Bram.
- **(overwegend tevreden)** De **leerling** is overwegend tevreden over de ondersteuning die hij krijgt. Over de vorm van de ondersteuning is hij positief wat betreft het aantal uren ondersteuning en het tijdstip ervan.
- **(geen deelname)** De leerkracht wenste niet deel te nemen aan het interview.

	<ul style="list-style-type: none"> - (matig tevreden) De ondersteuner is matig tevreden met de ondersteuning aan Bram. Ze is positief over de gestelde ondersteuningsdoelen (8/10) en de opstart van de ondersteuning. De invulling van de ondersteuning beoordeelt zij echter met een 6/10, omdat Bram weerstand toont tegenover het vakinhoudelijk werken. Ook zou een extra uur ondersteuning volgens haar nuttig kunnen zijn, maar Bram gaat hiermee niet akkoord. Over haar eigen profiel als ondersteuner is zij gematigd tevreden, omdat zij zich bij de socio-emotionele begeleiding minder comfortabel voelt gezien haar opleiding als logopediste. Ten slotte zou meer continuïteit in de ondersteuning (tussen leerjaren en onderwijsniveaus) zinvol kunnen zijn volgens de ondersteuner.
--	--

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel van de ondersteuning aan Bram is ervoor zorgen dat hij zich goed voelt op school (1) en slaagt voor de vakken Frans en biologie mits redelijke aanpassingen (bv. Bram hoeft niet steeds alles te noteren tijdens de les) (2). - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Het doel van de ondersteuning aan Bram werd bepaald in overleg met de ouders, de zorgbegeleider, de ondersteuner en Bram zelf. Op het eerste overleg met de verschillende betrokkenen was Bram niet aanwezig. Voor het tweede overleg besliste Bram zelf dat hij liever niet deelnam. Dit overleg werd vooraf voorbereid met hem.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Socio-emotionele begeleiding</u>: De ondersteuner neemt de rol op van vertrouwenspersoon. Ze biedt Bram ruimte om te ventileren, om te vertellen hoe zijn week verlopen is ... (1) - <u>Leerstofverwerking</u>: Er wordt gewerkt rond het aanbrenge van structuur in cursussen. De ondersteuner stimuleert hem ook om zo veel mogelijk dingen zelfstandig op te zoeken. Voor Frans wordt er concreet gewerkt rond uitspraak, inoefenen van leerstof, overlopen van woordenschat en extra uitleg bij grammatica. Voor biologie wordt de leerstof overlopen, waarbij extra aandacht uitgaat naar structuur en visuele ondersteuning van de theorie. (2) - De ouders van Bram geven aan dat er naast de socio-emotionele begeleiding (1) gewerkt wordt rond studieplanning (2).
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds september 2019 krijgt Bram individuele ondersteuning à rato van 2u per week. De ondersteuning gebeurt tijdens de middagpauze, omdat het voor Bram essentieel is dat hij de lessen volgt. - Op vraag van Bram vindt de ondersteuning niet plaats in de klas.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt regelmatig geëvalueerd of de ondersteuning goed loopt, volgens de ondersteuner. Als het nodig is, wordt er een extra overleg ingepland om de doelen eventueel bij te stellen. Zo werd bijvoorbeeld de afspraak gemaakt rond de nood aan externe

	psychologische begeleiding. <i>(ondersteuner)</i>
Eerdere ondersteuning	- Op zijn vorige school kreeg Bram vorig schooljaar ondersteuning van een andere ondersteuner. Inhoudelijk merkt hij geen (grote) verschillen met de huidige ondersteuning. <i>(leerling)</i>
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Bram krijgt vanaf het vierde leerjaar ongeveer begeleiding van zijn logopediste (externe hulpverlener). <i>(ouder)</i> - Tot het derde leerjaar ging Bram voltijds naar een revalidatiecentrum, waar hij ook onderwijs kreeg. Door wijzigingen aan de voorwaarden vanuit de overheid maakte Bram plotseling geen aanspraak meer op dit type van gecombineerd onderwijs. In het revalidatiecentrum werd er op verschillende domeinen ingezet (bv. spraak, emotionele stabiliteit) tijdens meerdere begeleidingsmomenten per week. - In het vijfde en zesde leerjaar ging Bram naar een lagere school voor gewoon onderwijs, daar kreeg hij GON-begeleiding. De ouders zijn hierover heel positief. – <i>Citaat: Ja, qua GON-begeleiding absoluut, geen verkeerd woord. (ouder)</i> - Tot en met het eerste middelbaar kreeg Bram GON-begeleiding van dezelfde GON-begeleider als in de lagere school. <i>(leerling)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
- Ondersteuning aan de leerkrachten (en de school bij uitbreiding) is op het moment van het interview volgens de ondersteuner niet van toepassing. Volgend semester zal er wel een informatiesessie plaatsvinden om de leerkrachten meer inzicht te geven in wat de problematiek van Bram precies inhoudt. <i>(ondersteuner)</i>	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
Mate van betrokkenheid ouders	
<ul style="list-style-type: none"> - Er is regelmatig telefonisch contact met de ouders van Bram. Beslissingen worden in overleg met (onder andere) de ouders genomen. <i>(ondersteuner)</i> - De ouders verwijzen naar de overlegmomenten waarop zij aanwezig zijn. Op die momenten is er bijvoorbeeld ook ruimte voor de ouders om informatie te geven over de thuissituatie. Daarnaast is er ook contact via mail, Smartschool en telefonisch. Ze worden voldoende betrokken bij de ondersteuning. <i>(ouders)</i> 	
Mate van betrokkenheid leerling	
<ul style="list-style-type: none"> - Bram kon deelnemen aan het tweede tussentijds overlegmoment, maar hij wenste niet aanwezig te zijn. Zijn mening werd ook gevraagd rond de nood aan een extra uur ondersteuning. Bram ging hiermee niet akkoord, waardoor dit uur niet ingevoerd werd. <i>(ondersteuner)</i> - Bram heeft de indruk dat hij weinig betrokken wordt bij de invulling van de ondersteuning geboden door de ondersteuner (bv. socio-emotionele begeleiding). Soms houdt de ondersteuner wel rekening met zijn wensen. Hij kan zich niet herinneren of en wanneer de ondersteuner zijn mening gevraagd heeft over de 	

ondersteuning in het algemeen (bv. Wat vind je nuttig? Wat vind je leuk/niet leuk?). (*leerling*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner⁹¹, leerkrachten (volgens de mama van Bram in het bijzonder zijn klastitularis), zorgbegeleider, externe hulpverlener (logopediste), CLB-medewerker
- Brams ouders en Bram zelf beschouwen de **ondersteuner** als belangrijkste betrokkene. (*ouders, leerling*) Met de ondersteuner heeft Bram meer aantal uren contact, bovendien is dit contact individueel. (*leerling*)
- **Leerkrachten:** De leerkrachten zouden zich volgens mama inspannen om te luisteren naar Bram en te ontdekken wat hij lastig vindt. Ze hebben bijvoorbeeld geleerd dat het nodig is om hem even met rust te laten als hij het moeilijk heeft. Nadien wordt de situatie besproken. Er zijn verschillende leerkrachten met wie hij een goede band heeft en kan praten als dat nodig is. Initieel waren de leerkrachten niet bekend met de problematiek van Bram, maar ze hebben kennis rond deze problematiek vlot verworven. (*ouder*)
- **School:** Voor het komende semester is er een inleefsessie gepland op school, zodat de leerkrachten meer inzicht kunnen verwerven in de problematiek. (*ondersteuner*)
- **CLB-medewerker:** Papa heeft weinig zicht op het aandeel van het CLB. Hij heeft de indruk zij vroeger een grotere rol speelden. (*ouder*)
- **Externe hulpverlener:** Eén keer per week gaat Bram naar de logopediste. (*ouder, leerling*) Ze maken plannings en/of samenvattingen van de leerstof. (*leerling*)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o De **zorgbegeleider** volgt het pestgedrag in de klas van Bram op. In tegenstelling tot de ondersteuner is zij steeds op school aanwezig. Zij kan bijgevolg sneller dan de ondersteuner ingrijpen als Bram een voorval signaleert. Deze ondersteuning is deels overlappend met de ondersteuning (socio-emotionele begeleiding) door de ondersteuner. (*ondersteuner*)
 - o De **redelijke aanpassingen** door de school, zijn: meer tijd bij examens en de mogelijkheid om Sprint, een computerprogramma voor leerlingen met lees-, schrijf- en spellingsproblemen, te gebruiken. (*ondersteuner, ouder*)
 - o Bram kan langsgaan bij de zorgbegeleider als hij zich minder goed voelt. Op dit moment in het schooljaar maakt hij minder gebruik van deze mogelijkheid. (*leerling*)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- **Samenwerking**
 - o Alle beslissingen rond de ondersteuning worden in overleg met de verschillende betrokkenen genomen. (*ondersteuner*)
 - o **Ouders:** De samenwerking met mama beoordeelt de ondersteuner met een 8/10 of 9/10 als het specifieke en concrete afspraken betreft. (*ondersteuner*)

⁹¹ De ouders van Bram verwijzen in het gesprek naar de GON-begeleider in plaats van naar de ondersteuner.

- **Zorgbegeleider:** De ondersteuner staat in nauw contact met de zorgbegeleider door een wekelijks overleg, waarop de ondersteuner het voortouw neemt. Zij bepaalt welke doelstellingen haalbaar zijn voor Bram. *(ondersteuner)* De zorgbegeleider en de ondersteuner samen hebben Bram kunnen overtuigen van het belang van de psychologisch begeleiding. *(ouder)*
- Communicatie
 - **Leerkrachten:** De ondersteuner heeft veel contacten met de leerkrachten van Bram. Regelmatig wordt er een mail verstuurd naar alle leerkrachten met informatie over de noden van Bram. Er wordt telkens toegevoegd dat de ondersteuner gecontacteerd kan/mag worden bij vragen of onduidelijkheden. *(ondersteuner)*
 - **Zorgbegeleider:** Wekelijks overleggen de ondersteuner en de zorgbegeleider. De communicatie met de zorgbegeleider loopt bijzonder vlot en snel volgens de ondersteuner. Ze beoordeelt die met 10/10. *(ondersteuner)*
 - **Ouders:** Er is regelmatig telefonisch contact tussen de ondersteuner en de ouders van Bram. *(ondersteuner, ouders)* De ondersteuner geeft de manier waarop zij naar mama communiceert een 8/10. Mama beoordeelt de communicatie met de ondersteuner met een 7/10. *(ondersteuner)* De ouders overleggen 3 à 4 keer per jaar met (onder andere) de ondersteuner en de zorgbegeleider op de overlegmomenten. *(ouders)*
 - **Externe hulpverlener:** De ondersteuner beoordeelt deze communicatie met een 7/10: beiden houden elkaar op de hoogte, maar er is geen nauw contact. *(ondersteuner)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevroegd tijdens het gesprek met de ouders en met de leerling</i> - Volgens de ondersteuner bieden de ondersteuning en de redelijke aanpassingen rust voor Bram. Bijvoorbeeld door de visuele ondersteuning bij de leerstof (theorie) moet hij zich niet uitsluitend baseren op geschreven tekst tijdens het studeren. Inzake sociale participatie is de situatie complex volgens de ondersteuner. Bram ervaart sterke stemmingsschommelingen. Bovendien is hij erg aanwezig en druk, wat het contact met de klasgroep bemoeilijkt⁹². De presentatie die Bram gegeven heeft aan zijn klasgroep rond zijn problematiek heeft wel positief bijgedragen aan de sociale participatie. De medeleerlingen stelden vragen en waren geïnteresseerd. Dit leidde tot meer inzicht en begrip voor Brams situatie. Effect op lange termijn blijft echter af te wachten. De pesterijen zouden volgens de ondersteuner al verminderd zijn.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevroegd in het gesprek met de ouders en met de leerling</i>

⁹² De psychologische begeleiding door een externe hulpverlener is ook bedoeld om hierop een invloed uit te oefenen.

	- Op academisch vlak blijft het effect van de ondersteuning eerder beperkt , aangezien Bram weerstand toont rond het vakinhoudelijk werken. Hoewel zijn cijfers voor Frans niet hoog zijn, is hij wel geslaagd voor dit vak.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
	- De ondersteuner heeft geen duidelijk zicht op wat het effect van de ondersteuning is voor de betrokken leerkrachten. (<i>ondersteuner</i>)
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
	- De verwachtingen van de ondersteuner zijn tot op zekere hoogte waargemaakt. (<i>ondersteuner</i>)
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
	- Er vinden drie formele overlegmomenten plaats: een startvergadering, een tussentijdse evaluatie (bv. Welke doelstellingen blijven behouden?, Is het nodig om nieuwe doelstellingen te formuleren?) en een eindevaluatie. (<i>ondersteuner</i>)

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+/-) Algemene tevredenheid: <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Inhoud – (+) socio-emotionele begeleiding en (-) leerstofverwerking: De ouders zijn tevreden over het feit dat de ondersteuner extra aandacht heeft voor Bram op emotioneel vlak. – <i>Citaat: [...] door die dysfagie he... hij ontploft nogal snel of zit heel snel emotioneel in de knoop en dan heeft hij heel bijzondere aandacht nodig, en dat geeft die GON-leerkracht hem wel, dus dat verloopt wel goed.</i> Papa vindt dat er te weinig gewerkt wordt rond de kern van de moeilijkheden van Bram wat de leerstof betreft. o (+) Vorm - ondersteuning tijdens de middagpauze: Vorig schooljaar kreeg Bram ondersteuning tijdens een les die hij 'leuk' vond. De ouders stelden voor om de ondersteuning dit schooljaar tijdens de middagpauze te laten

		<p>doorgaan zodat Bram geen lessen hoefde te missen. Mama wijst erop dat de ondersteuner zich op dit gebied zo veel mogelijk probeert aan te passen aan Brams behoeften.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Samenwerking en communicatie: De huidige mate van samenwerking en communicatie is in orde voor de ouders. – <i>Citaat: Ja, zeker, dat is super.</i> - (+) Mate van betrokkenheid: De ouders zijn tevreden over de mate waarin zij betrokken en geïnformeerd worden rond de ondersteuning aan Bram. - (+) Geen negatieve ervaringen met de ondersteuning vanuit het BuO - <i>Citaat: Niets dan lof voor de GON-leerkrachten</i> - (+/-) School voor gewoon onderwijs <ul style="list-style-type: none"> o (+) Aanpak pestgedrag op school: Papa is positief over het feit dat de school snel heeft ingespeeld op de pestproblematiek bij de start van het schooljaar. Het lerarenteam is dit ook blijven opvolgen nadat de situatie uitgeklaard was. Ook over het algemeen is papa ervan overtuigd dat het een goede school is. – <i>Citaat: Ja, daar waren ze heel sterk in. [...] Ik ben ervan overtuigd dat het een hele goede school is.</i> o (-) Leermethodologie voor wetenschappelijke vakken onvoldoende afgestemd op noden/behoeften van de leerling: Ondanks Brams hoge performante IQ-score behaalt hij minder goede cijfers voor wiskunde (50%) en fysica (47%). Papa wijt dit aan de gebruikte leer methode die niet aansluit bij de noden van Bram. Er wordt onvoldoende rekening gehouden met het feit dat Bram moeite heeft met wiskunde in de vorm van vraagstukken. – <i>Citaat: Maar geeft hem dan een vergelijking waar je niet de vergelijking moet afleiden van de vraag, dan lukt dat perfect. Maar die omzetting van het taalkundige naar het wiskundige, dat is moeilijk. [...]</i> Daarnaast is papa ook ontevreden over de structuur van handboeken, waarin hoofd- en bijzaken onvoldoende duidelijk onderscheiden worden van elkaar. o (-) Leerkrachten - onvoldoende opgeleid n.a.v. M-decreet en (te) diverse klasgroepen: De papa van Bram vindt dat de specifieke leeraanpak voor Bram ontbreekt. Volgens hem zijn de leerkrachten hiervoor onvoldoende opgeleid. – <i>Citaat: Dus die leerkrachten zijn van goede wil, maar die mensen zijn daar niet voor opgeleid. Dus ik ben geen fan van het M-decreet, maar goed.</i> Volgens papa is het ook niet mogelijk voor de leerkracht om aan elke leerling specifieke aandacht te besteden, omdat in de eerste plaats de leerplandoelstellingen gehaald moeten worden. In de klas van Bram zitten bovendien meerdere leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Bijkomend is de problematiek van Bram minder bekend, waardoor er minder tijd besteed wordt aan hem in vergelijking met de andere leerlingen. - (-) Organisatie ONW – onduidelijkheid rond recht op ondersteuning: De ouders wijzen op de onduidelijkheid rond het eind van het schooljaar over de mogelijkheid op ondersteuning tijdens het volgende schooljaar.
--	--	--

Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Vorm <ul style="list-style-type: none"> o Voldoende ondersteuning: Bram vindt dat er zeker voldoende ondersteuning is. Met vragen kan hij ook altijd bij zijn ouders of klasgenoten terecht. Soms is de ondersteuning naar zijn gevoel niet nodig. o Tijdens middagpauze: Bram vindt het soms minder fijn dat hij ondersteuning krijgt tijdens de middagpauze omdat hij liever met zijn vrienden luncht. Toch verkiest hij in het algemeen deze vorm boven ondersteuning tijdens een les, zodat hij geen leerstof mist. - (+/-) Gemengde gevoelens⁹³ bij de ondersteuning: Bram heeft twijfels over de noodzaak van de ondersteuning. Toch vindt hij de (individuele) begeleiding tijdens de ondersteuning handig.
Perspectief leerkracht	Geen deelname	/
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 8/10: De ondersteuner beoordeelt het ondersteuningsdoel op vlak van socio-emotioneel welbevinden (1) met een 8/10. Dit is volgens haar de belangrijkste doelstelling van de ondersteuning, hoewel ze niet gemakkelijk te bereiken is. - (+/-) Beoordeling invulling 6/10: De ondersteuner vindt het jammer dat Bram weerstand biedt tegen het vakinhoudelijk werken (2). Ze heeft een hoger cijfer geven zonder de 'medewerking van de leerling' te betrekken in haar beoordeling. De ondersteuner heeft ook de indruk dat een extra uur ondersteuning nuttig zou zijn, maar Bram is het hierover niet eens. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is midden september gestart. Dit is iets later dan normaal, omdat de type 7-ondersteuning voor spraak- en taalstoornissen is overgegaan naar het brede type. - (+/-) Profiel ondersteuner: De ondersteuner is logopediste in bijberoep. Ze heeft met andere woorden zicht op de diagnose dysfagie. Wat de socio-emotionele begeleiding betreft, heeft ze echter het gevoel dat ze tekortschiet. De school voor BuO zal bekijken op welke manier dit opgevangen kan worden (bv. externe spreker uitnodigen, overleg met collega's die over de nodige expertise beschikken op dit domein). Om die reden werd ook beslist om psychologische begeleiding door een externe hulpverlener in te schakelen. - (+/-) Meer continuïteit in de ondersteuning: Volgens de ondersteuner zou het beter zijn, mocht er meer continuïteit zijn in de ondersteuning tussen het lager onderwijs en het secundair onderwijs. Het traject zou door dezelfde ondersteuner opgevolgd moeten kunnen worden.
Onderdelen van de	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd

⁹³ Bij deze leerling werd de vraag rond gevoelens niet expliciet gesteld door de student. Ook de schaalvraag inzake algemene tevredenheid, aan de hand van de graadmeter, kwam niet aan bod.

ondersteuning		
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	- (+) De meest helpende onderdelen van de ondersteuning zijn de visuele ondersteuning bij de theorie en de redelijke aanpassing dat Bram niet steeds alles moet noteren tijdens de les.	- (-) Nood aan psychologische begeleiding door een externe hulpverlener: De ondersteuner merkt op dat het nodig is voor Bram om de tijd meer af te bakenen. Hij is geneigd om te blijven vertellen, waardoor er vaak geen ruimte is om inhoudelijk te werken. Om die reden is er nood aan externe psychologische begeleiding. De bedoeling daarvan is dat hij minder sterke emotionele schommelingen ervaart en zal leren omgaan met zijn emoties. Deze begeleiding zal worden opgestart.

Casus ID	T9-M-LO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Jana (meisje, 10 jaar, lager onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Jana krijgt type 9-ondersteuning omwille van haar diagnose ASS (autismespectrumstoornis). Jana heeft nood aan ondersteuning rond haar sociaal-emotioneel welbevinden: het is nodig om te werken rond sociale vaardigheden en het omgaan met emoties.
Informanten	Jana (leerling), mama van Jana, ondersteuner De leerkracht van Jana gaf geen toestemming om deel te nemen aan het interview rond de ondersteuning aan Jana. Het gesprek met Jana, met de mama van Jana en met de ondersteuner vonden plaats begin juni 2019.

Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Jana heeft naast de diagnose ASS ook de diagnose DCD⁹⁴. Ten gevolge van beide diagnoses ondervindt Jana op schools (spelling, rekenen en automatisatie) en sociaal vlak moeilijkheden. <i>(ouder)</i> - De ondersteuner merkt op dat in deze school de zorg(leerkracht) de zorgvraag formuleert aan het ONW. Normaal gezien zou het initiatief van de leerkracht moeten komen. <i>(ondersteuner)</i> - Bij deze casus gebeurt er geen ondersteuning in de klas. <i>(ondersteuner)</i> - In het algemeen merkt de ondersteuner op dat de samenwerking met de school ook intenser wordt als er meer noden zijn. In de school van Jana zijn er enkele leerlingen met grotere noden, waardoor er meer aandacht naar hen uitgaat. De ondersteuner begrijpt wel dat de ouders van Jana meer nood hebben aan communicatie en ondersteuning.
Samenvatting	<p>Jana krijgt type 9-ondersteuning omwille van haar diagnose ASS (autismespectrumstoornis). Jana heeft nood aan ondersteuning rond haar sociaal-emotioneel welbevinden. Volgende ondersteuningsdoelen zijn geformuleerd: leren omgaan met leeftijdsgenoten, functioneren in groep en omgaan met/erkennen van eigen emoties. Inhoudelijk bestaat de ondersteuning voor een belangrijk deel uit het uitpraten van conflicten in de klas/op school en het werken aan sociale vaardigheden. Jana krijgt ondersteuning samen met leerlingen met een gelijkaardige ondersteuningsnood, gezien de aard van haar problematiek (sociale vaardigheden). Gemiddeld genomen krijgt Jana 2u ondersteuning per week. Zowel qua vorm (bv. tijdstip, duur) als inhoud is er sprake van flexibiliteit in de ondersteuning. Ondersteuning aan de leerkracht is quasi afwezig.</p> <p>Volgens de ondersteuner blijft de rol van de ouders beperkt tot de aanwezigheid op de overlegmomenten. Mama zelf voelt zich te weinig betrokken bij de ondersteuning aan Jana (mate van betrokkenheid ouders). Volgens de ondersteuner zorgt de huidige organisatie van het ONW (nl. ondersteuningsvragen worden geformuleerd door de school in plaats van door de ouders) ervoor dat er weinig rechtstreeks contact is tussen de ondersteuner en de ouders. De ondersteuner vraagt Jana regelmatig naar haar mening rond de ondersteuning (mate van betrokkenheid leerling).</p> <p>Naast de ondersteuner worden de zorgleerkracht, de externe hulpverleners van het revalidatiecentrum, de leerkrachten en klasgenoten aangeduid als betrokken bij de ondersteuning. Mama en Jana beschouwen de hulpverlening vanuit het revalidatiecentrum als belangrijker dan deze vanuit het ONW. Mama wijst hierbij naar de brede aanpak van het revalidatiecentrum: er is aandacht voor Jana's welbevinden én haar schools functioneren. Op school vindt Jana dat de ondersteuner haar het meeste helpt. Wat extra ondersteuning vanuit de school betreft, vermelden de ondersteuner en de mama van Jana dat de zorgleerkracht soms</p>

⁹⁴ DCD staat voor **D**evelopmental **C**oordination **D**isorder of coördinatie-ontwikkelingsstoornis. Leerlingen met DCD hebben vaak moeite om bewegingen vloeiend uit te voeren. De coördinatie van alledaagse taken (bv. schrijven) loopt moeilijk. Leerlingen met DCD worden vaak omschreven als 'onhandig'. (Bron: UGent, z.j. *Wat is DCD?*. Op dcd.ugent.be. Geraadpleegd op 27 juni 2019 via http://bib-informatievaardigheden.thomasmore.be/uploads/8/9/4/3/89433886/stijlwijzer_3de_uitgave_augustus_2018.pdf)

individueel werkt met Jana rond bepaalde leerstof. Deze zorgbegeleiding gebeurt niet systematisch.

Samenwerking en communicatie: Er is slechts een beperkte samenwerking tussen de leerkracht en de ondersteuner. De ondersteuner informeerde de leerkracht bijvoorbeeld wel over het stappenplan waarmee ze met Jana en het groepje medeleerlingen gewerkt had rond het oplossen van conflicten, zodat hij hiernaar kan verwijzen in de klas. De samenwerking met de school verloopt in de eerste plaats verder via de zorgleerkracht (bv. informatie doorgeven over voorvallen op de speelplaats). Er is eveneens (zeer) weinig communicatie tussen de leerkracht en de ondersteuner (bv. wanneer worden de leerlingen uit de klas gehaald). Ook de communicatie tussen de mama van Jana en de leerkracht is beperkt. De ondersteuner en mama hebben de indruk dat de leerkracht weinig meegaat in de ondersteuning. Mama communiceert met de ondersteuner op de overlegmomenten en oudercontacten. Soms spreekt mama de ondersteuner rechtstreeks aan.

Mama en Jana zelf merken een gunstig **effect van de ondersteuning** op haar **sociaal functioneren**. De ondersteuner hoopt dat Jana elementen uit de ondersteuning opneemt, maar ze heeft de indruk dat Jana het geleerde onvoldoende omzet in de praktijk. Op het niveau van het psychosociaal welbevinden is het effect volgens de ondersteuner eveneens onduidelijk. De ondersteuning beoogt geen effect op het vlak van academisch functioneren.

Tevredenheid

- **(matig tevreden)** De **mama** van Jana is in het algemeen matig tevreden met de ondersteuning. Over het profiel van de ondersteuner (kennis en ervaring) en de opstart van de ondersteuning is ze tevreden. Ze is matig tevreden over het doel en de vorm van de ondersteuning. Er is geen ruimte om het ondersteuningsdoel bij te sturen doorheen het schooljaar. Vormelijk vindt mama het werken met Jana in een groepje leerlingen positief omdat het een mogelijk stigma verlaagt, anderzijds zou Jana nood hebben aan individuele ondersteuning. Volgens mama stelt er zich geen uitgesproken tekort aan ondersteuning, maar Jana zou wel baat hebben bij extra uren ondersteuning. Ten slotte is mama duidelijk ontevreden over de communicatie en samenwerking met de school. De school zou onvoldoende gevolg geven aan de zorgvragen van mama, er is geen samenwerking met het revalidatiecentrum en mama krijgt te weinig feedback van de school. Mama zou enkel informatie krijgen van de school als ze hiernaar vraagt. Ook de communicatie met de ondersteuner is te beperkt en mama wenst in het algemeen meer betrokken te worden bij de ondersteuning aan haar dochter.
- **(overwegend tevreden)** Jana zelf is overwegend tevreden over de ondersteuning die ze krijgt. Ze beoordeelt deze met een 9,5/10 en heeft er positieve gevoelens bij.
- **(geen deelname)** De leerkracht nam niet deel aan het interview.
- **(matig tevreden)** De **ondersteuner** is eveneens matig tevreden over dit ondersteuningstraject. Over de opstart van de ondersteuning en het ondersteuningsdoel is de ondersteuning tevreden. Ze is echter matig tevreden over de invulling van de ondersteuning: ze wenst meer (samen) te werken met de leerkracht, in en met de klasgroep (bv. één-tegen-allenspel). De visie

	<p>van de leerkracht strookt volgens de ondersteuner niet met het idee van ondersteuning in de klas. Ze hoopt dat ze doorheen de jaren vaardigheden zal verwerven om de ondersteuning gemakkelijker tot op de klasvloer te brengen (profiel ondersteuner).</p>
<p>DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning</p>	
<p>A Ondersteuning aan de leerling</p>	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doelen</u>: De ondersteuningsdoelen zijn leren omgaan met leeftijdsgenoten, functioneren in groep en omgaan met en erkennen van eigen emoties. - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De ondersteuningsdoelen werden vastgelegd op het startoverleg in september. Eerst gebeurde er een overleg met de zorg op school en de ondersteuner over alle leerlingen met SOB. Nadien volgde een specifiek gesprek rond Jana, waarop beide ouders, de zorg op school, de leerkracht en de ondersteuner aanwezig waren. Normaal gezien is de verantwoordelijke van het revalidatiecentrum waar Jana begeleid wordt ook aanwezig op de overlegmomenten, maar dat was niet het geval op het startoverleg.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoudelijk bestaat de ondersteuning voor een belangrijk deel uit het uitpraten van conflicten in de klas/op school. De ondersteuner werkt met een stappenplan waarop Jana en de andere leerlingen kunnen terugvallen. Door de regelmatige conflicten op de speelplaats zijn er samen met de ondersteuner afspraken gemaakt. - Er wordt ook gewerkt aan sociale vaardigheden (bv. Hoe ga ik op een gepaste manier om met mijn klasgenoten?). - Er zijn geen andere betrokkenen bij de invulling van de ondersteuning. - <u>Hulpmiddel</u>: koptelefoon
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens de eerste weken werd er individueel gewerkt met Jana, onder andere om een band met de ondersteuner op te bouwen. Nadien is er een groepje gevormd van leerlingen met een gelijkaardige ondersteuningsnood. Op vraag van de leerkracht is er nadien nog een andere leerling, zonder ondersteuningsnood, aangesloten bij het groepje leerlingen. Gezien de aard van de problematiek (moeite met sociale vaardigheden) oordeelde de ondersteuner dat het niet zinvol was om individueel met Jana te werken. Bovendien krijgt Jana in het revalidatiecentrum individuele begeleiding/therapie. - De ondersteuner probeert zoveel mogelijk regelmaat te brengen in het moment van de ondersteuning. - Gemiddeld genomen krijgt Jana 2u ondersteuning per week, maar dit kan variëren in functie van haar noden. - De ondersteuning vindt plaats buiten de klas. Hierbij merkt de ondersteuner op dat de visie van de huidige leerkracht niet echt strookt met het idee van ondersteuning op de klasvloer.

	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning gebeurt tijdens momenten dat er in de klas met 'leereilanden' gewerkt wordt. Op die manier mist Jana geen nieuwe leerstof. <i>(ouder)</i>
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Als de nood aan ondersteuning groot is, trekt de ondersteuner meer tijd uit voor Jana (duur). Als de leerkracht aangeeft dat de ondersteuning niet kan doorgaan omdat er bijvoorbeeld een belangrijke test gepland staat, dan past de ondersteuner haar eigen planning aan zodat Jana op een ander moment diezelfde week ondersteuning krijgt (tijdstip). - Door herhaaldelijke conflicten met enkele klasgenoten werden zij tijdelijk betrokken bij de ondersteuning. - Doorheen het schooljaar, na overleg op een evaluatiemoment, bleek dat Jana wat chaotisch is en moeite heeft met plannen. Daarrond heeft de ondersteuner enkele keren individuele begeleiding voorzien (inhoud).
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Vorig schooljaar kreeg Jana ondersteuning van een andere ondersteuner. <i>(ondersteuner)</i>
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens het eerste en het tweede leerjaar kreeg Jana GON-begeleiding. Wekelijks had Jana een individueel gesprek met de GON-begeleider. <i>(ouder)</i>
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning aan de leerkracht is quasi afwezig. <i>(ondersteuner)</i> 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De rol van de ouders blijft beperkt tot de aanwezigheid op de overlegmomenten. De ouders zouden volgens de ondersteuner eigenlijk meer betrokken moeten worden. Door de huidige organisatie worden ondersteuningsvragen door de school geformuleerd en is er bijgevolg minder tot geen rechtstreeks contact tussen de ondersteuner en de ouders. <i>(ondersteuner)</i> - Mama zegt dat de doelen bepaald werden tijdens de startvergadering. Ondanks de aanwezigheid van beide ouders, voelde mama zich hierbij minder betrokken. <i>(ouder)</i> 	

Mate van betrokkenheid leerling

- De ondersteuner vraagt Jana regelmatig waarrond ze wil werken bijvoorbeeld, maar het is niet makkelijk voor Jana om aan te geven waar ze moeilijkheden ervaart en/of waar ze bijkomende hulp wenst. Tijdens het laatste ondersteuningsmoment van het schooljaar voorziet de ondersteuner ruimte voor de leerlingen om zelf aan te geven wat ze van de ondersteuning vonden, hoe ze zich erbij voelden ... (*ondersteuner*)
- Op vraag van Jana gebeurt het af en toe dat de ondersteuner individueel tijd voor haar vrij maakt. (*ondersteuner*)
- Soms vraagt de ondersteuner Jana's oordeel over de ondersteuning. (*leerling*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- Betrokkenen: ondersteuner, zorgleerkracht, externe hulverleners (revalidatiecentrum), leerkracht en klasgenoten⁹⁵
- De begeleiding die Jana krijgt in het **revalidatiecentrum** is volgens mama en Jana belangrijker dan de ondersteuning vanuit het ONW. (*ouder, leerling*) In het revalidatiecentrum wordt er breed gekeken: er is aandacht voor het algemeen welbevinden van Jana (bv. gesprekken met een psycholoog) en voor het schools functioneren (bv. spelling, rekenen). (*ouder*) Op school helpt de ondersteuner Jana het meeste. (*leerling*)
- **Zorgleerkracht**: De zorgleerkracht neemt volgens mama een coördinerende rol op in de ondersteuning aan Jana. (*ouder*)
- **Externe hulverleners uit het revalidatiecentrum**: Jana krijgt twee keer per week 1,5 uur individuele begeleiding per week. (*ouder*)
- **Leerkracht**: Als Jana bijvoorbeeld stress heeft, dan mag ze van de leerkracht even een boek lezen of uit de klas gaan. (*leerling*)
- **Klasgenoten**: Jana noemt twee klasgenoten die haar soms helpen als ze vragen heeft tijdens de les. (*leerling*)
- **Extra ondersteuning vanuit de school**: De ondersteuner vermoedt dat de **zorgleerkracht** soms individueel leerstof voor rekenen herhaalt met Jana. Dit is volgens de ondersteuner al enkele keren gebeurd, maar het gebeurt niet systematisch.
- (*ondersteuner*) Ook volgens mama krijgt Jana af en toe begeleiding van de zorgleerkracht. Er wordt dan vooral gewerkt rond sociale vaardigheden. Mama vindt het jammer dat de zorgleerkracht vaak wordt ingeschakeld bij afwezigheid van collega-leerkrachten, waardoor de zorguren naar mama's aanvoelen niet optimaal worden benut. (*ouder*)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking
 - o **Leerkracht**: Er is slechts beperkte samenwerking tussen de ondersteuner en de leerkracht. Het stappenplan dat Jana aangeleerd kreeg rond het omgaan met conflicten werd opgehangen in de gang. De ondersteuner informeerde de leerkracht over dit stappenplan zodat ze ernaar kan verwijzen indien nodig. (*ondersteuner*)
 - o **School**: Op deze school gebeurden de aanvragen tot ondersteuning door de zorgleerkracht. De mentaliteit op school, in het bijzonder bij de zorgleerkracht, is om

⁹⁵ Enkel Jana duidt haar leerkracht en haar klasgenoten aan als betrokkenen bij de ondersteuning.

het socio-emotioneel welbevinden van de leerlingen goed op te volgen. De zorgleerkracht is bijvoorbeeld ook steeds aanwezig op de overlegmomenten. *(ondersteuner)*

- Communicatie

o **Leerkracht:**

- Er is (zeer) weinig communicatie tussen de ondersteuner en de leerkracht. De ondersteuner geeft informatie aan de leerkracht rond belangrijke gebeurtenissen (bv. conflict op de speelplaats) of het gebruik van het stappenplan (zodat de leerkracht hiernaar kan verwijzen). Ook als er andere leerlingen deelnemen aan de ondersteuning, gebeurt dat in samenspraak met de leerkracht, maar er is geen wekelijkse communicatie over de inhoud van de ondersteuning. De ondersteuner merkt op dat de leerkracht van Jana een ervaren leerkracht is, die absoluut kwaliteit toont in zijn lesgeven en heel duidelijk grenzen kan stellen in de klasgroep. Jana heeft echter meer nood aan een leerkracht die aandacht heeft voor het welbevinden van de leerling. *(ondersteuner)*
- Het mailverkeer met de leerkracht verloopt goed, hoewel de leerkracht volgens mama weinig geneigd is om mee te gaan in het 'ondersteuningsverhaal'. De leerkracht hanteert volgens haar eerder een strikte en behoudsgezinde visie op het schoolsysteem. *(ouder)*

o **School:**

- De communicatie tussen de school en de ondersteuner verloopt goed. De school informeert de ondersteuner als er bijvoorbeeld conflicten waren op de speelplaats. Op die manier kan de ondersteuner erop inspelen tijdens de ondersteuning. *(ondersteuner)*
- Ook het e-mailverkeer tussen mama en de zorgleerkracht verloopt vlot. *(ouder)*

- o **Ouders:** De communicatie tussen de ondersteuner en de ouders gebeurt op de overlegmomenten en de oudercontacten. *(ondersteuner, ouder)* Mama spreekt de ondersteuner soms ook rechtstreeks aan als ze op school is (mama is CLB-arts). Mama ervaart de twee oudercontacten per jaar als te beperkt. Bovendien is het tweede oudercontact facultatief. *(ouder)*

Effect van de ondersteuning voor de leerling

Psychosociaal

- Mama merkt een positief effect van de ondersteuning op het vlak van **sociaal functioneren**. Jana leerde bijvoorbeeld dat ze haar vriendinnen niet kan 'claimen'.
- Dankzij de ondersteuning merkt Jana een gunstig effect op **sociaal vlak** (bv. minder ruzies).
- De ondersteuner hoopt dat Jana zaken meeneemt uit de ondersteuning en dat de ondersteuning er op zijn minst voor zorgt dat ze zich goed voelt. Jana (en de andere leerlingen van het groepje) zouden wel uitkijken naar het ondersteuningsmoment. De ondersteuner vindt het moeilijk om uit te maken of de ondersteuning effect heeft op het psychosociaal welbevinden van Jana, mede omdat haar stemming heel wisselend is (bv. boos, verdrietig). Op sociaal vlak kent Jana de gemaakte afspraken rond bijvoorbeeld het samenspelen, maar volgens de ondersteuner past Jana ze maar weinig toe.

Academisch	- De ondersteuning beoogt geen effect op het academisch functioneren van Jana. (<i>ondersteuner</i>)
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
- Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner wegens tijdsgebrek.	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Of het effect van de ondersteuning overeenkomt met de verwachtingen van de ondersteuner is moeilijk te zeggen voor de ondersteuner, aangezien het effect van de ondersteuning weinig zichtbaar is. (<i>ondersteuner</i>) - Mama heeft geen duidelijk zicht op wat haar verwachtingen waren. Vermoedelijk zijn ze gedeeltelijk waargemaakt. (<i>ouder</i>) 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
- Drie keer per jaar wordt er een formeel overlegmoment georganiseerd (begin schooljaar, januari, einde schooljaar). Als er meer overleg nodig blijkt, wordt er een extra overleg gepland. (<i>ondersteuner</i>)	

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+/-) Doel - geen ruimte tot bijsturing: Mama is matig tevreden over het ondersteuningsdoel, omdat er volgens haar geen ruimte is om dit bij te sturen doorheen het schooljaar. - (+/-) Vorm <ul style="list-style-type: none"> o Werken met groepje leerlingen: Positief aan het werken met een groepje leerlingen is dat het mogelijk minder stigmatiserend werkt dan individuele ondersteuning. Toch lijkt Jana soms net nood te hebben aan individuele hulp, zoals ze in het revalidatiecentrum krijgt, omdat ze dan vrijuit kan spreken met de ondersteuner. Mama

		<p>vindt het positief dat er toch ook soms individueel met Jana gewerkt wordt, hoewel de frequentie van deze individuele momenten doorheen het schooljaar is afgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Voldoende uren: Mama maakt niet expliciet dat het huidige aantal uren ondersteuning onvoldoende is voor Jana, maar volgens haar zou Jana wel baat hebben bij meer ondersteuning. - (-) Communicatie met school en met ondersteuner - enkel op initiatief van ouder en voornamelijk te weinig feedback van de school/leerkracht: Informatie rond het schools functioneren van Jana door de school en de ondersteuner wordt alleen verstrekt als mama hierin initiatief neemt. Toch zou de ondersteuner zich volgens mama wel inspannen om haar zo veel mogelijk in te lichten. Het is voornamelijk het tekort aan feedback van de school/leerkracht waarover mama minder tevreden is. - (-) Samenwerking met de school/leerkracht: Mama maakt zich zorgen over Jana. Volgens mama is het nodig om met Jana te werken met een tafelkaart. De school voerde deze zorgmaatregel nog steeds niet in voor Jana. Mama vreest voor een mogelijk negatief effect op het zelfbeeld van Jana. Volgens mama loopt de samenwerking met de school bij Jana minder goed dan bij haar andere kinderen (die eerder naar deze school gingen) omdat Jana geen gedragsmoeilijkheden vertoont, waardoor ze de klas niet stoort en de nood aan ondersteuning minder groot/dringend is. Mama heeft de indruk dat de school 'weinig oor heeft naar de zorgen die zij zich als ouder maakt'. Ook de samenwerking tussen de school en het revalidatiecentrum (externe hulpverlening) verloopt niet optimaal. – <i>Citaat: Er wordt precies op eilandjes gewerkt, zonder dat hierrond afspraken gemaakt worden.</i> De ondersteuner zou volgens de mama een coördinerende rol kunnen spelen in deze samenwerking en er is nood aan meer en flexibel overleg tussen beide, waarbij ook de ouders betrokken worden. - (-) Mate van betrokkenheid - tekort aan overleg: Mama vindt dat er een tekort aan overleg is. Op het eindoverleg waren de ouders niet aanwezig en voor zover mama op de hoogte is, is er geen tussentijds overleg geweest rond Jana's traject. De zorgleerkracht gaf mama wel de kans om vragen/bedenkingen door te geven aan haar, zodat ze die op het overleg over de broer van Jana (die ook ondersteuning krijgt van deze ondersteuner) kon voorleggen. - (+) Profiel ondersteuner - kennis en ervaring: Mama is heel tevreden over de kennis en de ervaring van de huidige ondersteuner. - (+) Opstart ondersteuning: Dit schooljaar startte de ondersteuning tijdig op. Zeker voor kinderen met ASS is dit volgens mama essentieel.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 9,5/10: Jana beoordeelt de ondersteuning in het algemeen met een 9,5/10. - (+) Positieve gevoelens ('enthousiast'): Jana duidt 'enthousiast' aan als gevoel bij de ondersteuning, ze vindt het leuk om naar de ondersteuningsmomenten te gaan.

Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	/
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doel 7/10: De ondersteuner is tevreden met de gestelde doelen, maar het zou beter zijn als de ondersteuning zich ook zou richten tot de leerkracht en de klas van Jana. - (+/-) Beoordeling invulling – vorm te weinig betrokkenheid van leerkracht en klasgroep: De ondersteuner kan de invulling van de ondersteuning niet beoordelen met een cijfer. Ze vindt het positief dat ze met de werkvormen die ze nu gebruikt, tot op zekere hoogte resultaat ziet. Toch zou de ondersteuner graag meer werken met de leerkracht en binnen de klas (bv. met een proactieve cirkel of een één-tegen-allenspel samen met de leerkracht). Zo zou de leerkracht graag het werken met het stappenplan uitbreiden naar de volledige klasgroep, en eventueel ook de volledige school. De ondersteuner wenst op die manier ook meer preventief te werken. Dit werd reeds besproken met de school - (+/-) Visie leerkracht: De ondersteuner wijst op het feit dat de visie van de leerkracht van Jana niet volledig strookt met het idee van ondersteuning op de klasvloer. - (+/-) Profiel ondersteuner: Dit is het eerste jaar dat de ondersteuner haar huidige functie vervult. Voordien was ze leerkracht in het buitengewoon onderwijs. Daarvoor werkte ze als GON-begeleider. De ondersteuner heeft dit schooljaar al veel bijgeleerd, maar volgend schooljaar zou ze nog verder kunnen geraken en meer proberen om de ondersteuning tot in de klas te brengen. - (+) Opstart ondersteuning: De opstart van de ondersteuning in september verliep vlot.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Het leren omgaan met emoties en het kunnen ventileren (<i>Citaat: [...] een plekje waar Jana ruimte heeft om te vertellen waar ze mee zit.</i>) zijn twee belangrijke onderdelen van de ondersteuning die helpend zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Nood aan ondersteuning bij rekenen volgens de ouders: Recent vertelden de ouders van Jana op het oudercontact aan de ondersteuner dat Jana ook moeilijkheden heeft met rekenen. De ondersteuner heeft dit met de leerkracht en de zorg op school besproken, maar geen van beide heeft deze ondersteuningsnood kenbaar gemaakt aan de ondersteuner. Bijgevolg werd hierrond niet gewerkt tijdens de ondersteuning. De ondersteuner nuanceert: het is niet zozeer de school die niet open staat voor

		(meer) ondersteuning, maar wel het feit dat de school prioriteiten moet stellen omdat er veel leerlingen zijn met ondersteuning(snoden).
--	--	--

Casus ID	T9-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Thijs (jongen, 13 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Thijs krijgt type 9-ondersteuning omwille van zijn ASS-diagnose (autismespectrumstoornis). Er is nood om te werken met Thijs rond het stellen van sociaal aanvaardbaar gedrag op school.
Informanten	Thijs (leerling), mama van Thijs, ondersteuner De leerkracht van Thijs wenste niet deel te nemen aan het interview. Het gesprek met Thijs en met zijn mama vonden plaats in de paasvakantie (april 2019). De ondersteuner werd begin mei 2019 geïnterviewd.
Achtergrondinformatie	- Thijs zit in het eerste jaar middelbaar onderwijs.

	<ul style="list-style-type: none"> - Zowel de mama van Thijs als de ondersteuner geven aan dat een heroriëntering naar een aangepaste school voor Thijs nodig is. Noch de school, noch de ondersteuner lijken invloed te kunnen uitoefenen op het gedrag van Thijs (bv. Hij noteert niet, hij stoort de les, hij volgt instructies niet op). Volgens de ondersteuner is Thijs wel een aangename jongen, maar hij heeft meer noden dan opgevangen kunnen worden met de huidige ondersteuning. Zo heeft hij het bijvoorbeeld erg moeilijk met het respecteren van afspraken en regels op school waar hij niet achterstaat. - Thijs heeft moeilijkheden met impulscontrole, al dan niet ten gevolge van zijn ASS, zegt mama. Volgens haar is dit de reden dat de ondersteuning niet aanslaat en dat hij steeds dezelfde acties blijft stellen. Ook de vroegere privé-hulpverlening zorgde niet voor vooruitgang. - Het gesprek met Thijs leverde weinig tot geen bruikbare informatie. De aard van zijn problematiek en zijn negatieve houding ten opzichte van school spelen hierin een rol.
--	---

Samenvatting	<p>Thijs krijgt type 9-ondersteuning omwille van zijn ASS-diagnose. Het doel van de ondersteuning aan Thijs is het leren stellen van sociaal aanvaardbaar gedrag op school. Thijs krijgt gemiddeld één uur ondersteuning per week, al kan dit meer of minder zijn afhankelijk van zijn noden. Deze ondersteuning neemt de vorm aan van individuele gesprekken met de ondersteuner, waarin die in de eerste plaats probeert zicht te krijgen op de leefwereld van Thijs. Initieel zou er meer aandacht moeten uitgaan naar schoolgerelateerde thema's (onder andere naar aanleiding van voorvallen in de klas), maar dit is moeilijk door een gebrek aan medewerking van Thijs. Zowel inhoudelijk als vormelijk is de ondersteuning flexibel. Bovendien werd er in januari beslist om Thijs enkele lessen niet meer te laten meevolgen en hem individueel en zelfstandig bepaalde leerstof te laten verwerven. Deze afspraak werd genomen omdat het gedrag van Thijs in sommige lessen onaanvaard was, met een negatief effect op de klas en de leerkracht.</p> <p>De ondersteuning aan de leerkrachten wordt vraaggericht georganiseerd. Leerkrachten kunnen bij de ondersteuner terecht voor advies. Op vraag van een leerkracht deed de ondersteuner eerder dit schooljaar bijvoorbeeld ook een klasobservatie.</p> <p>De ouders van Thijs krijgen wekelijks informatie rond het functioneren van hun zoon. De ondersteuner neemt regelmatig telefonisch contact op en de graadirecteur licht de ouders in over voorvallen op school of naar aanleiding van voorstellen van de school (bv. andere aanpak, afspraak om Thijs regelmatig buiten de klas zelfstandig leerstof te laten verwerken). Het akkoord van de ouders wordt steeds gevraagd. Dit kan ook op de overlegmomenten rond de ondersteuning aan Thijs (mate van betrokkenheid ouders). Volgens de ondersteuner wordt Thijs betrokken bij de invulling van de ondersteuning: tijdens de individuele gesprekken kan hij zelf richting geven.</p> <p>De belangrijke betrokkenen bij de ondersteuning aan Thijs zijn: de ondersteuner, de graadirecteur, de klastitularis, de leerkrachten, de agendabuddy (klasgenoot) en de externe hulpverlener (orthopedagoge). Volgens mama vervullen de ondersteuner en de</p>
---------------------	---

graaddirecteur een cruciale rol in de ondersteuning. De extra ondersteuning die vanuit de school geboden wordt, bestaat uit het regelmatig contact dat Thijs heeft met de graaddirecteur. Als Thijs zelfstandig bepaalde leerstof verwerkt, zit hij op het bureau van de graaddirecteur. Daarnaast heeft hij regelmatig gesprekjes met de graaddirecteur over wat moeilijk loopt. Volgens mama is de graaddirecteur de voornaamste vertrouwenspersoon.

Samenwerking en communicatie: De samenwerking tussen de school, in het bijzonder de graaddirecteur, en de ondersteuner verloopt goed. Er is een vlotte communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten, zowel vis-à-vis als per mail. Met de zorg op school heeft de ondersteuner wekelijks contact op het zorgoverleg. De communicatie tussen de ondersteuner en de ouders verloopt eveneens open en goed, zowel per mail als op de overlegmomenten. Ten slotte heeft mama contact met de school via de graaddirecteur (mail/telefonisch) en met de leerkrachten op de oudercontacten.

Het **effect van de ondersteuning** op het psychosociaal welbevinden en op het academisch functioneren is volgens de verschillende bevroegden quasi afwezig. Enkel de ondersteuner neemt aan dat de ondersteuning Thijs in zekere zin helpt omdat hij toch steeds op de overlegmomenten aanwezig is.

De ondersteuner wijst ook op een gunstig **effect van de ondersteuning voor de leerkrachten**. Het feit dat de leerkrachten met de ondersteuner kunnen spreken als ‘onafhankelijke’ partij en zij op die manier de rol van vertrouwenspersoon kan opnemen is helpend. Ten slotte merkt de ondersteuner een gunstig effect op de handelingsbekwaamheid van sommige leerkrachten: ze passen de tips van de ondersteuner toe.

Tevredenheid

- **(overwegend ontevreden)** De **mama** van Thijs is overwegend ontevreden over de huidige situatie. Ten eerste is zij over het algemeen ontevreden met de **invulling van de ondersteuning**, met uitzondering van het relationele aspect. Hoewel de school en de ondersteuner onder andere respect tonen en Thijs aanvaarden zoals hij is, voldoet de inhoud van de ondersteuning niet aan de verwachtingen van mama. Er ligt te weinig focus op het academisch functioneren van Thijs en er gebeurt geen opvolging van gemiste leerstof. Ook over de vorm van de ondersteuning is mama ontevreden. Thijs mist leerstof omdat de ondersteuning plaatsvindt tijdens de lessen. Bovendien wordt Thijs niet geholpen met het inhalen van de leerstof die hij wekelijks mist. Ook het aantal uren ondersteuning (1u/week) is absoluut onvoldoende volgens mama. Ten tweede verloopt de **samenwerking met de school en met de leerkrachten** niet zoals gehoopt. De afspraken die gemaakt zijn met de leerkrachten in hoe ze best omgaan met Thijs in de les zijn ‘te schools’ en onvoldoende. Ook de houding van sommige leerkrachten (geïrriteerd) heeft geen gunstige impact op Thijs’ gedrag op school. Wel positief vindt mama de extra zorg die Thijs krijgt

	<p>vanuit de school van de graadirecteur. Een derde aspect waarover mama haar ontevredenheid uit, is de organisatie van het onderwijs- en ondersteuningssysteem. Volgens mama is er nood aan een uitbouw van het zorgsysteem in het regulier onderwijs (bv. autiklas, auticoach verbonden aan de school). De leerkrachten en de school beschikken daarnaast zelf over onvoldoende capaciteiten om met leerlingen met SOB om te gaan. Elementen waarover mama ten slotte wel tevreden is, zijn de mate waarin zij als ouders betrokken worden bij de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning en het feit dat er ondanks alle moeilijkheden toch aandacht uitgaat naar de positieve eigenschappen die Thijs bezit.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (weinig/geen bruikbare informatie) Het gesprek met Thijs levert onvoldoende informatie op om zicht te krijgen op zijn tevredenheid met de ondersteuning. - (geen deelname) De leerkracht wenste niet deel te nemen aan het interview rond de ondersteuning aan Thijs. - (matig tevreden) De ondersteuner is in het algemeen matig tevreden met dit ondersteuningstraject. Ze is positief over de communicatie en samenwerking met de school en de ouders, de opstart van de ondersteuning en haar eigen profiel (nodige expertise) als ondersteuner. Ook het gestelde ondersteuningsdoel is volgens haar afgestemd op de nood van Thijs (8/10 of 9/10). De ondersteuner kan de inhoud en vorm van de ondersteuning niet goed beoordelen, omdat Thijs meer noden heeft dan opgevangen kunnen worden met de huidige ondersteuning. Om aan zijn noden te kunnen beantwoorden is er nood aan meer ondersteuningsuren, hoewel dit volgens haar de mogelijkheden van het ONW overstijgt. Aansluitend daarbij zou meer fysieke aanwezigheid van de ondersteuner op school positief zijn om de drempel om de ondersteuner aan te spreken voor sommige leerkrachten (meer) te verlagen.
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel van de ondersteuning is ervoor zorgen dat Thijs leert sociaal aanvaardbaar gedrag te stellen op school. - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Op het overleg bij de start van de ondersteuning waren de ouders van Thijs, de zorg van de school en de ondersteuner aanwezig. Het CLB en de leerkrachten waren niet aanwezig. De zorgleerkracht van de school wou de leerkrachten op dat ogenblik niet belasten met dergelijk overleg.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Thijs en de ondersteuner bespreken voorvallen uit de klas/op school en de ondersteuner probeert Thijs te leren welk gedrag sociaal (on)aanvaardbaar is. Een voorbeeld van een voorval uit de klas: Als de leerkracht aan de leerlingen vraagt om hun agenda te

	<p>nemen, dan weigert Thijs dit te doen. De ondersteuner besprak dit voorval met Thijs. Die bleek uiteindelijk wel te beseffen dat dit 'ongepast' gedrag is, maar hij stelde geen 'gepast' gedrag omdat hij het leuk vindt om sommige leerkrachten uit te dagen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Volgens mama neemt zij de rol op van vertrouwenspersoon. (<i>ouder</i>)
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds september 2019 krijgt Thijs gemiddeld één uur per week ondersteuning van de ondersteuner. Doorgaans vindt deze ondersteuning plaats tijdens een lestijd Frans, buiten de klas. - De ondersteuning neemt voornamelijk de vorm aan van individuele gesprekken tussen Thijs en de ondersteuner. Eerder dit schooljaar deed de ondersteuner een klasobservatie naar aanleiding van moeilijkheden tussen Thijs en één van zijn leerkrachten.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Aanvankelijk kwam de ondersteuner meteen 'to the point' in de individuele gesprekken met Thijs. De ondersteuner merkte echter op dat Thijs niet meewerkte wanneer er over school gesproken werd. Hij antwoordde bijvoorbeeld niet op haar vragen. Ze probeert in de gesprekken schoolgerelateerde thema's zo te doseren dat de relatie met Thijs niet in het gedrang komt. (inhoud). (<i>ondersteuner</i>) De ondersteuner nam initieel het bijhouden van Thijs' agenda mee op, maar nu gebeurt dit niet meer. (<i>ouder</i>) - Ook wat de vorm betreft, is er sprake van flexibiliteit. Gemiddeld krijgt Thijs 1u/week ondersteuning, maar afhankelijk van zijn noden kan dit meer of minder zijn. Doorheen het schooljaar bleek er ook meer nood aan ondersteuning, omdat er hogere eisen aan de leerlingen gesteld werden naarmate het schooljaar vorderde. - Aangezien het gedrag van Thijs in sommige lessen onaanvaardbaar is en een negatief effect heeft op de klas en de leerkracht, werd er rond januari in team beslist om Thijs tijdens enkele lessen individueel en zelfstandig de leerstof te laten verwerken. De zorgcoördinator en de school werken aan een nieuw actieplan voor Thijs, waarin opgenomen wordt welke lessen verplicht zijn voor hem en welke niet (maatregel van de school). (<i>ondersteuner, ouder</i>)
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds dit schooljaar krijgt Thijs ondersteuning vanuit het ONW.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Thijs kreeg GON-begeleiding in de lagere school, met uitzondering van het zesde leerjaar. - Privé kreeg Thijs vroeger gedurende drie jaar begeleiding van een auticoach.
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Er werden geen concrete doelen op leerkrachtniveau bepaald. De leerkrachten en de ondersteuner spraken af dat de leerkrachten haar zouden aanspreken als ze er nood aan hadden. (<i>ondersteuner</i>) - <u>Inhoud en vorm</u>: De ondersteuning aan de leerkrachten wordt vraaggericht ingevuld. Sommige leerkrachten vragen de ondersteuner advies over hoe ze 	

bijvoorbeeld bepaalde zaken kunnen verduidelijken voor Thijs. De ondersteuner merkt op dat de leerkrachten eigenlijk al het mogelijke doen (bv. Ze zijn vriendelijk met hem en ze proberen bepaald ongepast gedrag door de vingers te zien). Bij één leerkracht liep het in de klas bijzonder moeilijk met Thijs. Op haar vraag heeft de ondersteuner een **klasobservatie** gedaan. (*ondersteuner*)

C Ondersteuning algemeen

Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning

Mate van betrokkenheid ouders

- Ongeveer wekelijks krijgen de ouders informatie over de ondersteuning aan Thijs. De ondersteuner neemt regelmatig telefonisch contact op en de graadirecteur informeert hen over escalaties op school of over voorstellen van de school rond de aanpak van Thijs' problematiek. Het akkoord van de ouders rond beslissingen over de ondersteuning wordt steeds gevraagd. – *Citaat: Elke keer begint hij met goede moed daaraan en vraag ons: 'is dat goed voor jullie, want dan gaan we dat met Thijs uitproberen en daarna evalueren we het'*. Soms zijn er ook formele overlegmomenten, waarop de verschillende betrokkenen aanwezig zijn (ondersteuner, zorgcoördinator, directeur, ouders, klastitularis). (*ouder*)
- De ouders van Thijs maken elk weekend een weekplanning op voor testen en taken. (*ouder*)

Mate van betrokkenheid leerling

- De ondersteuning krijgt vorm in de gesprekken tussen de ondersteuner en de leerling. (*ondersteuner*)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, zorgcoördinator, klastitularis, leerkrachten, agendabuddy (klasgenoot), graadirecteur, externe hulpverlener (orthopedagoge)
- Mama beschouwt de **ondersteuner** en de **graadirecteur** van de school als de belangrijkste ondersteuningsfiguren. – *Citaat: Vertrouwen, de graadirecteur, omdat die Thijs niet op zijn vingers tikt. Hij pakt hem voor wie hij is. Maar... de ondersteuner is natuurlijk wel ervaringsdeskundige, dus ik kan daar moeilijk over oordelen.* (*ouder*)
- **Zorgcoördinator:** De zorgcoördinator is ook een trekkende kracht, maar zij heeft geen rechtstreeks contact met Thijs. (*ouder*)
- **Klastitularis:**
 - o De klastitularis was niet aanwezig op de startvergadering. Op latere tussentijdse overlegmomenten doorheen het schooljaar was ze wel aanwezig. De ondersteuner vermoedt dat zij regelmatig gesprekjes heeft met Thijs. (*ondersteuner*)
 - o Volgens mama probeert de klastitularis Thijs regelmatig te betrekken, maar beseft ze ook dat ze niet (volledig) tot hem doordringt. De klastitularis speelt

daarnaast een belangrijke rol in het samenwerken met andere leerkrachten van Thijs (bv. afspraken rond agenda). Naar aanleiding van vele opmerkingen van leerkrachten in de agenda van Thijs (bv. Thijs heeft tijdens de les geen medewerking getoond, pennenzak niet genomen...) heeft de klastitularis afgesproken met de andere leerkrachten om uitsluitend in zijn agenda te noteren welke taken Thijs nog moet maken/afwerken. *(ouder)*

- **Leerkrachten:** De leerkrachten van Thijs zijn aanwezig op de klassenraden. De ondersteuner werkt deels met de informatie die ze krijgt van de leerkrachten over voorvallen in de klas. *(ondersteuner)*
- **Agendabuddy:** Thijs wordt geholpen bij het invullen van zijn agenda door een agendabuddy (klasgenoot). *(ouder)*
- **Externe hulpverlening:** Sinds januari 2019 gaat Thijs naar een orthopedagoge, om de twee weken op woensdagnamiddag. *(ouder)*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Thijs heeft regelmatig contact met de **graaddirecteur** (eerste graad). Als Thijs zelfstandig bepaalde leerstof verwerkt, zit hij bij hem op het bureau. Thijs heeft met hem ook regelmatig gesprekjes over wat er moeilijk loopt. Qua vorm (gespreksvoering) is deze begeleiding overlappend met de ondersteuning door de ondersteuner, maar qua inhoud (gespreksonderwerp) is deze verruimend. *(ondersteuner)*
 - o Mama zegt dat de **graaddirecteur** voornamelijk de rol van **vertrouwenspersoon** opneemt en probeert zicht te krijgen op de belevingswereld van Thijs (bv. Wat vind je leuk? Waar denk je dat je goed in bent?). Het doel van deze ondersteuning is rust inbouwen voor Thijs.– *Citaat: Wat de graaddirecteur vooral doet, is voornamelijk met Thijs praten, proberen te begrijpen waarom hij bepaalde handelingen doet. En daar vooral als luisterend oor... [...] Maar hij is niet het belerende type, hij wil vooral behouden dat hij vertrouwenspersoon blijft. (ouder)*

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking
 - o **Ondersteuner en school:**
 - In het algemeen staat de school erg open voor de ondersteuning. De samenwerking tussen de school en de ondersteuner verloopt bijzonder vlot. Beide partijen kennen elkaar vanuit het vroegere GON-systeem. *(ondersteuner)* Volgens mama is er een heel nauwe samenwerking tussen de ondersteuner en de graaddirecteur in het bijzonder. *(ouder)*
 - In samenspraak tussen de klastitularis, de leerkrachten, de zorgleerkracht en de directie wordt gezocht naar aanvaardbare manieren om Thijs het leerstofpakket te laten volgen. *(ondersteuner)*
- Communicatie
 - o **Ouders:** De communicatie tussen de ouders en de ondersteuner verloopt goed en open. Er wordt frequent gemaïld en de ouders zijn aanwezig op de

<p>overlegmomenten. (<i>ondersteuner, ouder</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ School: <ul style="list-style-type: none"> ▪ De ondersteuner communiceert vlot met de school en de leerkrachten. Veel communicatie met de leerkrachten verloopt vis-à-vis. Op het wekelijks zorgoverleg is er contact met de zorgleerkracht. Met de leerkrachten en de directie wordt er veel per mail gecommuniceerd. (<i>ondersteuner</i>) ▪ Mama communiceert met de graadirecteur per mail of telefonisch. Er is ongeveer wekelijks contact tussen de mama van Thijs en de school. De meeste leerkrachten ziet mama op de oudercontacten. (<i>ouder</i>) 	
<p>Effect van de ondersteuning voor de leerling</p>	
<p>Psychosociaal</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Op psychosociaal vlak merkt mama geen effect van de ondersteuning. – <i>Citaat: Neen, hij haat school hè. Hij is nu dertien en het is nog niet in hem opgekomen om te spijbelen, maar ik zie dat binnen een paar jaar wel gebeuren.</i> - Thijs heeft niet het gevoel dat de ondersteuning hem helpt. - De ondersteuner vermoedt dat de ondersteuning in zekere zin helpend is voor de leerling. Ze leidt dit af uit het feit dat hij steeds correct aanwezig is op de ondersteuningsmomenten en dat hij vlot spreekt in de gesprekken met de ondersteuner. Op sociaal vlak heeft Thijs veel problemen met zijn medeleerlingen. De huidige ondersteuning is hier momenteel niet op gericht⁹⁶.
<p>Academisch</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mama merkt geen effect van de ondersteuning op het academisch functioneren van Thijs. – <i>Citaat: Neen. [...] Hij kan de leerstof moeilijk volgen en hij ziet het allemaal als een straf en werken en saai en...</i> - Thijs heeft niet het gevoel dat de ondersteuning hem helpt. - Bij Thijs is het effect van de ondersteuning op de participatie aan het lesgebeuren niet hoog, volgens de ondersteuner⁹⁷.
<p>Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner hoopt dat de ondersteuning helpend is voor de leerkrachten. Ze merkt op dat deze casus complexer is dan gemiddeld en moeilijk loopt, waardoor het effect op de leerkrachten ook beperkt(er) blijft. De ondersteuner geeft het voorbeeld van de leerkracht techniek die een gesprek met haar naar haar gevoel als een opluchting heeft ervaren. Ook voor de leerkrachten is het volgens de ondersteuner belangrijk dat ze met een ‘buitenstaander’ kunnen spreken over de problemen die ze in de klas ervaren (vertrouwenspersoon). Hun eigen directie is hiervoor minder geschikt aangezien zij de leerkrachten ook moeten evalueren. (<i>ondersteuner</i>) 	

⁹⁶ Bij andere casussen voorziet de ondersteuner een klasuitleg rond de problematiek van de leerling. Ze geeft dan bijvoorbeeld leerlingen tips rond hoe ze een gesprek kunnen beginnen met een klasgenoot met ASS. Bij Thijs gebeurde dit niet.

⁹⁷ Bij andere leerlingen merkt de ondersteuner een grote vooruitgang in de mate waarin zij participeren aan het lesgebeuren dankzij de ondersteuning. Helpend bij deze leerlingen is dan dat de ondersteuner niet ‘verbonden’ is aan de school. In tegenstelling tot de leerkrachten beoordeelt de ondersteuner de leerlingen niet, wat het voor hen makkelijker maakt om te praten. – *Citaat: Ik geef geen punten hè.*

- Op het vlak van handelingsbekwaamheid van de leerkrachten, merkt de ondersteuner een gunstig effect. De leerkrachten passen de tips van de ondersteuner toe (bv. instructies formuleren in deelstappen). Natuurlijk speelt de persoonlijkheid van de leerkrachten en de mate waarin ze openstaan voor de ondersteuning hierin een rol. <i>(ondersteuner)</i>
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning
- <i>Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner wegens tijdsgebrek.</i> - Mama hoopte dat Thijs het leren en het schoolse zou aanvaarden. Op sociaal vlak had ze geen verwachtingen. Mama had goede hoop op basis van de gesprekken voor de start van het schooljaar. <i>(ouder)</i>
Opvolging effectiviteit ondersteuning
- <i>Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner wegens tijdsgebrek.</i>

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Beoordeling invulling ondersteuning: <ul style="list-style-type: none"> o (+) Inhoud - relationeel aspect: Mama is tevreden over het relationele aspect van de ondersteuning: de ondersteuner en de school geven aandacht, tonen respect en aanvaarden Thijs zoals hij is. o (-) Inhoud - te weinig focus op academisch functioneren en geen opvolging van gemiste leerstof: Mama vindt het jammer dat de ondersteuner niet meer werkt rond studeren en plannen van leerstof. Ook de opvolging van gemiste leerstof gebeurt niet. De ondersteuner zou er bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat Thijs ingevulde cursussen krijgt. – <i>Citaat: Redelijk weinig geënt op zijn studeren en plannen van studeren. Ik had eerder gehoopt dat... omdat wij hadden verwittigd dat hij het moeilijk zou hebben [...]. Behalve wat de agenda betreft, heeft hij</i>

		<p><i>een agendabuddy. [...] Dan is die agenda zagezegd op punt, maar hij wordt niet op inhoudelijk vlak betreffende de lessen geholpen. Bijvoorbeeld: Wat moet ik doen wanneer ik leerstof mis, hoe moet ik die inhalen? Ik had wel gehoopt dat dat meer het geval zou zijn.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ (-) Vorm - tijdens een lesuur waardoor Thijs leerstof mist: De ondersteuning door de ondersteuner vindt steeds plaats buiten de klas, tijdens een vast lesuur. Het nadeel daarvan is volgens mama dat Thijs op die manier leerstof mist, die hij nadien moet inhalen maar waarvoor hij geen begeleiding krijgt (cf. inhoud). ○ (-) Vorm - te weinig uren ondersteuning: Eén uur ondersteuning per week door de ondersteuner is absoluut onvoldoende volgens mama. Gelukkig vangt de graadirecteur dit tekort gedeeltelijk op. – <i>Citaat: Maar een praatuurkje in de week, ik minimaliseer eigenlijk... Stel dat de graadirecteur niet deed wat hij doet [...] Het is aan de zorg... aan de ondersteuner om dat te doen. Eén uur in de week, een praatuur... Wat lost dat op? Die andere 25 uur dat hij op school zit, is hij doodongelukkig. Daar kan zij niets aan doen.</i> - (+) Mate van betrokkenheid bij de ondersteuning - (+) Opstart ondersteuning: Om een vlotte opstart van de ondersteuning te garanderen heeft mama eind vorig schooljaar al contact opgenomen met de school voor overleg. In augustus kreeg Thijs een rondleiding op school. - (+) Aandacht voor positieve eigenschappen van Thijs: Als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning wijst mama erop dat de school en de ondersteuner aandacht hebben voor zijn positieve eigenschappen en optimistisch ingesteld blijven. – <i>Citaat: Als wij er bijna onderdoor gaan, krijgen we toch te horen dat Thijs ook goede eigenschappen heeft en dat hij er wel gaat komen.</i> - (-) Samenwerking met de school en met de leerkrachten: <ul style="list-style-type: none"> ○ (-) Gemaakte afspraken met de leerkrachten - te schoolse aanpak en onvoldoende: Mama vindt de afspraken die gemaakt zijn met de leerkrachten te schools en onvoldoende. In het charter met afspraken staat als eerste punt 'als de leerkracht merkt dat de aandacht van de leerling afdwaalt, dan geeft hij/zij een tik op de bank'. Als Thijs zijn focus kwijt is, is er volgens mama meer nodig en dan heeft dat wellicht ook een reden. Bovendien worden er door de school geen maatregelen genomen rond het feit dat Thijs soms niet noteert in de les, waardoor hij onvolledige cursussen heeft. – <i>Citaat: Ja, Thijs gaat dat niet vragen dus moet hij zelf maar zien... dus hij mist soms hele hoofdstukken.</i> ○ (-) Houding van sommige leerkrachten ten opzichte van Thijs: Sommige leerkrachten tolereren Thijs' gedrag niet, waardoor hij soms niet welkom is in hun les. Mama is hiermee niet tevreden, maar ze begrijpt wel dat Thijs af en toe erg lastig gedrag stelt. Een ander voorbeeld dat mama geeft, zijn de veelvuldige opmerkingen van enkele leerkrachten in Thijs' agenda (bv. handboek vergeten). – <i>Citaat: Laat een kind met ASS af en toe eens een handboek vergeten. Moet dat zo met een uitroepteken en in het rood in de agenda staan? Ik vind dat heel</i>
--	--	--

		<p>teleurstellend. [...] De leerkrachten, je ziet aan die geïrriteerde berichten in zijn agenda, ze zijn gewoon geïrriteerd. Daarna herpakken ze zich wel, maar intussen heeft het wel in de agenda gestaan, of is er gebeld of gemaaild. Later in het interview spreekt mama over een 20/80 verhouding wat de intenties van de leerkrachten op school betreft: 20% van de leerkrachten (inclusief de directie) heeft goede intenties, 80% daarentegen raakt geïrriteerd door het gedrag van Thijs. Mama gelooft niet dat inclusie van Thijs mogelijk is als niet het volledige schoolpersoneel begrip kan opbrengen voor de situatie van Thijs. – Citaat: <i>Ik geloof absoluut niet in het M-decreet, niet voor ons kind. Inclusie is bijna niet mogelijk als je niet een overgroot deel van het personeel hebt die begrip heeft voor de situatie. Met begrip bedoel ik, je erover zetten dat hij een moeilijk kind is. [...] als de school daar niet van doordrongen is, [...] dat het gewoon niet gaat werken.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o (+) Extra zorg vanuit de school door en cruciale rol van de graadirecteur: Mama benadrukt de cruciale rol van de graadirecteur op school. – Citaat: <i>Al we hem niet hadden dan... had de school hem al proberen buiten te kijken. Dat is mijn gevoel, je weet dat niet hè.</i> - (-) Organisatie onderwijs- en ondersteuningssysteem <ul style="list-style-type: none"> o (-) Nood aan uitbouw zorgsysteem in regulier onderwijs: Mama is van mening dat er in elke grote school bijvoorbeeld een autiklas, een auticoach en een stille ruimte zou moeten zijn. Momenteel proberen de ouders Thijs in te schrijven in een aangepaste school, maar de plaatsen zijn beperkt. o (-) Onvoldoende capaciteiten bij leerkrachten en school voor gewoon onderwijs: Mama denkt dat de scholen voor gewoon onderwijs en de leerkrachten niet de nodige capaciteiten hebben om voldoende aandacht te hebben voor leerlingen met SOB, naast de andere leerlingen in de klas. – Citaat: <i>Ik denk dat die scholen de capaciteiten niet hebben en ik denk ook... als zij niet alle leerkrachten een opleiding geven hoe ze moeten omgaan met hem, dan gaat het net lukken. Dan werkt het niet.</i>
Perspectief leerling	Weinig/geen bruikbare informatie	/
Perspectief leerkracht	Geen deelname	/
Perspectief ondersteuner	Matig tevreden	- (+) Beoordeling doel 8/10 of 9/10: De ondersteuner vindt dat het ondersteuningsdoel is afgestemd op de nood van Thijs. – Citaat: <i>Dit is echt hét probleem van Thijs. Hij kan zich geen houding geven in de klas, naar de leerkrachten toe.</i>

		<ul style="list-style-type: none"> - (+/-) Beoordeling invulling: De ondersteuner kan de invulling van de ondersteuning niet beoordelen, omdat Thijs meer noden heeft dan opgevangen kunnen worden met de huidige ondersteuning. <ul style="list-style-type: none"> o (+/-) Vorm - te weinig uren ondersteuning: Om te kunnen beantwoorden aan de noden van Thijs zou de ondersteuner eigenlijk voltijds op school aanwezig moeten zijn voor frequentere ondersteuning. Dit overstijgt volgens haar echter de mogelijkheden van het ONW. - (+/-) Beoordeling ondersteuning aan de leerkrachten - meer fysieke aanwezigheid van de ondersteuner: Als de ondersteuner kijkt naar wat er mogelijk is gezien de situatie bij deze leerling, zou ze een hoge score⁹⁸ geven. De drempel om de ondersteuner aan te spreken is absoluut niet hoog. Wel zou het beter zijn, mocht de ondersteuner vaker op school zijn. Dit zou het voor sommige leerkrachten eenvoudiger maken om de ondersteuner effectief aan te spreken. - (+) Communicatie en samenwerking met de school en de ouders - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner bevestigt dat ze over de nodige expertise beschikt voor dit type ondersteuning. Bovendien heeft ze de nodige kanalen om (extra) steun te vinden indien nodig. - (+) Opstart ondersteuning: Er was veel informatie voorhanden aangezien Thijs eerder GON-begeleiding kreeg. Eind augustus vond er een gesprek met de school plaats, waardoor de ondersteuning in september onmiddellijk is gestart.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	<i>Geen concreet antwoord van de ondersteuner</i>	- (-) De ondersteuner vindt het jammer dat ze niet elk ondersteuningsmoment effectief kan benutten. Als ze over schoolgerelateerde thema's probeert te spreken, werkt Thijs vaak niet mee. Waarschijnlijk zal een aangepaste school nodig zijn (bv. Type 9-school of OV 4-school ⁹⁹).

⁹⁸ De ondersteuner maakt dit niet concreet.

⁹⁹ In een OV 4-school (opleidingsvorm 4) wordt het programma van het gewoon secundair onderwijs gegeven, maar de doelstellingen en ondersteuning op school worden aangepast aan de problematiek van de leerling. (Bron: Onderwijskiezer (2019), *BUSO: Opleidingsvorm 4 (OV4)*). Geraadpleegd via https://www.onderwijskiezer.be/v2/secundair/sec_buso_ov4.php

Casus ID	T9-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Lennert (jongen, 13 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Lennert krijgt type 9 -ondersteuning omwille van zijn ASS-diagnose (autismespectrumstoornis). Lennert heeft een grote zintuiglijke gevoeligheid en denkt heel rechtlijnig, waardoor hij veel nood heeft aan rust en structuur. Er is ook behoefte aan ondersteuning bij het maken van huiswerk: extra verduidelijking bij leerstof en steun bij het maken van groepsopdrachten*.
Informanten	Lennert (leerling), mama van Lennert, leerkracht, ondersteuner Het gesprek met Lennert en dat met zijn mama vonden plaats tijdens de paasvakantie (april 2019). Het gesprek met de leerkracht en de ondersteuner gebeurde in de periode mei 2019.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - Naast de diagnose ASS heeft Lennert ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). Hij heeft ook moeite met fijne en grove motoriek (bv. fietsen, snel gedesoriënteerd). In het derde of vierde leerjaar werd de ASS-diagnose gesteld. - Dit schooljaar zit Lennert in het tweede middelbaar, moderne wetenschappen (aso).

	- De geïnterviewde leerkracht is de klastitularis van Lennert, ze geeft 4u Frans per week in deze klas. Er is ook een co-klastitularis, die godsdienst (2u/week) en geschiedenis (2u/week) geeft.
--	---

Samenvatting	<p>Lennert krijgt type 9-ondersteuning omwille van zijn ASS-diagnose. Hierdoor heeft hij onder andere nood aan rust, structuur en ondersteuning bij het maken van schoolwerk. De voornaamste ondersteuningsdoelen zijn: ervoor zorgen dat Lennert zich goed voelt op school, hem leren om zelfstandig te werken en leren plannen en organiseren en hem leren om inzicht te krijgen in en na te denken over bepaalde situaties. Lennert kan hiervoor gebruik maken van diverse hulpmiddelen (bv. koptelefoon) en hij krijgt ondersteuning van de ondersteuner, zowel individueel buiten de klas als in de schoolwerkklas¹⁰⁰. De informatie van de ondersteuner en de leerkracht over het exacte aantal uren ondersteuning verschilt.</p> <p>De ondersteuning aan de leerkracht bestaat uit informatieverlening (o.a. tijdens de klassenraad) en wordt vraaggericht ingevuld. Leerkrachten kunnen de ondersteuner steeds aanspreken voor tips en adviezen. De ondersteuner merkt op dat niet alle leerkrachten open staan voor de ondersteuning.</p> <p>Wat de mate van betrokkenheid van de ouders betreft, wijst de ondersteuner op een goede samenwerking met de mama van Lennert. Mama is aanwezig op de overlegmomenten en tussentijds is er soms telefonisch contact. Mama bevestigt dit, ze wordt steeds op de hoogte gehouden door de ondersteuner (bv. regelmatig verslag via de ondersteuner). Ook de leerkracht zegt dat de mama van Lennert inbreng heeft. Op de overlegmomenten geeft ze bijvoorbeeld informatie over Lennerts functioneren thuis. De ondersteuner be vraagt Lennert zelf regelmatig rond wat hij haalbaar vindt. Volgens de leerkracht kan Lennert dit goed aangeven, zowel tijdens de les als op een overlegmoment. Lennert zelf en zijn mama geven geen informatie rond de mate waarin Lennert betrokken wordt.</p> <p>Naast Lennert en zijn ouders zijn de andere betrokkenen bij de ondersteuning: de ondersteuner, de klastitularis, de co-klastitularis, de school (onder andere de graadcoördinator), het CLB en de auticoach (externe hulpverlener). Mama duidt de ondersteuner aan als de belangrijkste figuur voor de ondersteuning op school. Lennert ziet haar ook als één van de belangrijkste betrokkenen. Lennert krijgt geen extra ondersteuning vanuit de school. De school probeert wel zo veel mogelijk hulpmiddelen (standaard) in te voeren en de leerkracht wiskunde sprak af met de ondersteuner dat zij zelf extra aandacht zou besteden aan Lennert bij bepaalde leerstofonderdelen¹⁰¹.</p>
---------------------	--

¹⁰⁰ De schoolwerkklas vindt plaats na de schooluren en is bedoeld om leerlingen te begeleiden bij het maken van hun schoolwerk. De ondersteuner voorziet samen met een collega-ondersteuner begeleiding in de schoolwerkklas.

¹⁰¹ Vorig schooljaar voorzag de ondersteuner ondersteuning aan Lennert tijdens de lessen wiskunde voor meetkunde.

Samenwerking en communicatie: De ondersteuner vermeldt dat de school zelf initiatief neemt om zorgmaatregelen te voorzien zodat Lennert zoveel mogelijk kan deelnemen aan het klas- en schoolgebeuren (bv. projecten). De samenwerking met de school verloopt voor een groot deel via de graadcoördinator. Op het zorgoverleg geeft de ondersteuner via de graadcoördinator advies aan de school over hoe er best omgegaan kan worden met Lennerts problematiek (bv. mogelijke aanpassingen, hulpmiddelen). **Communicatie** tussen de ondersteuner en de leerkrachten gebeurt op klassenraden of informeel in de leraarskamer. Via mail is de ondersteuner ook steeds bereikbaar voor de leerkrachten. De leerkracht, tevens klastitularis van Lennert, heeft ook rechtstreeks contact met de ondersteuner (bv. Ze spreekt de ondersteuner zelf aan). Zowel de leerkracht als de ondersteuner communiceren met mama op de overlegmomenten, op de oudercontacten en eventueel telefonisch/per mail.

Alle bevroegden noemen een gunstig **effect van de ondersteuning op psychosociaal vlak**. Lennert voelt zich geholpen, maar hij kan dit niet toelichten. Mama, de leerkracht en de ondersteuner wijzen bijvoorbeeld unaniem op het feit dat de ondersteuning voor rust zorgt bij Lennert. De ondersteuning is niet gericht op zijn sociaal functioneren. Wat het **effect op academisch functioneren** betreft, kan Lennert ook niet toelichten op welke manier hij zich precies geholpen voelt. Mama daarentegen vindt het voornaamste effect van de ondersteuning het feit dat Lennert schoolloopt in het regulier onderwijs. Ook de leerkracht en de ondersteuner wijzen erop dat de ondersteuning positief bijdraagt aan de manier waarop Lennert participeert aan het lesgebeuren.

Volgens de ondersteuner ervaren de leerkrachten de ondersteuning als een grote hulp (**effect ondersteuning voor leerkrachten**). De leerkracht wijst concreet op meer rust, comfort en (zelf)zekerheid in het omgaan met de problematiek van Lennert dankzij de ondersteuning.

Tevredenheid

- (**overwegend tevreden**) De **mama** van Lennert is in het algemeen tevreden met de ondersteuning én met het feit dat deze ondersteuning vanuit het ONW er is. Vormelijk vindt mama het positief dat er (ook) individueel met Lennert gewerkt wordt. Mama benadrukt het belang van de individuele ondersteuning meermaals doorheen het gesprek. Over het profiel van de ondersteuner, de communicatie rond en de opstart van de ondersteuning dit schooljaar is mama ook positief. De ondersteuner zorgt er ook voor dat mama zelf minder stress ervaart, omdat ze voor advies steeds bij haar terecht kan. Ten slotte wijst mama op de aandacht die de school en de ondersteuner schenken aan de sterke kanten en het functioneren van haar zoon.
- (**overwegend tevreden**) **Lennert** zelf is ook tevreden. Hij beoordeelt de ondersteuning met een 9,5/10. De huidige ondersteuning is voldoende voor hem, hij heeft geen nood aan extra ondersteuning. Hij is blij dat hij geholpen wordt door de ondersteuner.
- (**overwegend tevreden**) De **leerkracht** en tevens klastitularis van Lennert is eveneens tevreden met de ondersteuning over

	<p>heel de lijn . Ze quoteert de ondersteuning aan de leerling en aan de leerkracht beide met een 10/10. Concreet verwijst ze naar de correcte houding van de ondersteuner ten opzichte van de leerkrachten, gericht op samenwerking. De algemene samenwerking en de communicatie met de ondersteuner in het bijzonder verlopen vlot, onder andere doordat de ondersteuner regelmatig op school is (bv. in de leraarskamer) en daardoor vlot aanspreekbaar. Ook over de opstart van de ondersteuning is de leerkracht tevreden. Ten slotte wijst ze op het feit dat de ondersteuner volgens haar de ‘juiste’ persoonlijkheid heeft om goed te kunnen samenwerken met Lennert en op het belang van de ondersteuner als schakel in het contact tussen de school en de ouders.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (overwegend tevreden) De ondersteuner¹⁰² is tevreden over het ondersteuningstraject van Lennert, wat volgens haar een geslaagd traject is. Ze is in het bijzonder tevreden over de samenwerking met de klastitularis en de co-klastitularis, die volgens haar een belangrijke rol spelen. Ook de samenwerking met de mama van Lennert beoordeelt de ondersteuner positief.
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De voornaamste ondersteuningsdoelen zijn: ervoor zorgen dat Lennert zich goed voelt op school, hem leren om zelfstandig te werken, hem leren plannen en organiseren en hem leren om inzicht te krijgen in en na te denken over bepaalde situaties. (<i>leerkracht</i>) - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De doelen van de ondersteuning werden vorig schooljaar in kaart gebracht in samenspraak met de leerkrachten. Dit schooljaar zijn er geen ‘nieuwe’ doelen opgesteld volgens de leerkracht. (<i>leerkracht</i>) Aanwezig op de overlegmomenten zijn de mama van Lennert, Lennert (soms)¹⁰³, de ondersteuner, de klastitularis, de co-klastitularis en de graadcoördinator¹⁰⁴.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Individuele ondersteuning: Tijdens de individuele ondersteuning is er ruimte om situaties te bespreken met de ondersteuner (bv. veranderingen in uurrooster, naderende examens) of om moeilijkheden met leerstof aan te pakken*.

¹⁰² Bij de selectie van de casussen via de ondersteuningsnetwerken konden ondersteuners zelf casussen opgeven. De ondersteuner koos bewust voor deze ‘positieve’ casus. Er zijn casussen die moeilijker lopen en waarbij de verwachtingen van ouders niet (volledig) ingelost worden. De ondersteuner gaf regelmatig eerder algemene informatie rond haar ervaringen als ondersteuner. Ze gaf slechts in beperkte mate concrete informatie over haar tevredenheid met dit ondersteuningstraject.

¹⁰³ Lennert was enkel aanwezig op het tweede overlegmoment dit schooljaar.

¹⁰⁴ De graadcoördinator is ook een leerkracht van Lennert.

	<ul style="list-style-type: none"> - Schoolwerkklas: In de schoolwerkklas kan Lennert zijn huiswerk maken samen met andere leerlingen. Er is begeleiding door de ondersteuner en een collega-ondersteuner. - <u>Hulpmiddelen</u>: Lennert heeft diverse hulpmiddelen. Gericht op prikkelreductie kan hij gebruik maken van een koptelefoon in de klas, heeft hij een groene bril (filterglazen) en heeft hij een extra bank in de klas. Door zijn moeilijkheden op vlak van motoriek gebruikt Lennert een laptop in de les. Hij kan ook geruit papier gebruiken met grote ruitjes dan gemiddeld.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Dit schooljaar krijgt Lennert 5u ondersteuning per week (<i>ondersteuner</i>). Op het moment van de les muzische opvoeding en de zwemles krijgt Lennert 2u individuele ondersteuning (buiten de klas). De overige 3u ondersteuning krijgt hij tijdens de schoolwerkklas (op maandag, dinsdag en donderdag na school). - Sporadisch krijgt Lennert ondersteuning in de klas, bijvoorbeeld voor het vak techniek of tijdens de les wiskunde (bv. De ondersteuner heeft hem geholpen met het vastschroeven van schakelingen door zijn moeilijkheden met fijne motoriek). - De leerkracht spreekt slechts over 1u individuele ondersteuning en 2u ondersteuning tijdens de schoolwerkklas*.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuning wordt flexibel ingevuld, afhankelijk van de noden van Lennert*.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Sinds vorig schooljaar (1ste middelbaar) krijgt Lennert ondersteuning vanuit het ONW. Hij kreeg toen onder andere ondersteuning tijdens de les meetkunde.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	<ul style="list-style-type: none"> - Pas in het zesde leerjaar kreeg Lennert GON-begeleiding. (<i>ouder</i>) Lennert zelf bevestigt dit. Hij vindt de huidige ondersteuning beter dan de eerdere GON-begeleiding. Hij legt niet uit waarom precies. (<i>leerling</i>) - Lennert heeft een goede intelligentie waardoor hij bijvoorbeeld zijn rechtlijnigheid in denken goed kan compenseren. Bovendien is hij erg stressbestendig in het feit dat hij 'anders' is door zijn diagnose(s). Om die redenen kreeg Lennert volgens de ondersteuner voordien geen GON-begeleiding. De zorg die hij kreeg, was ingebed in de brede zorg van de school. (<i>ondersteuner</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Er zijn geen specifieke doelen geformuleerd voor de ondersteuning aan de leerkrachten. (<i>leerkracht</i>) - <u>Inhoud en vorm</u>: <ul style="list-style-type: none"> o Op de eerste klassenraad, voor de start van het schooljaar, gaf de ondersteuner informatie over de situatie (moeilijkheden en ondersteuning) van Lennert en over de manieren waarop de leerkrachten hiermee rekening kunnen houden. (<i>leerkracht</i>) o Doorheen het schooljaar bestaat de ondersteuning aan de leerkrachten voornamelijk uit het aanspreekbaar zijn (tips en kleine informele gesprekjes) en wordt ze dus vraaggericht georganiseerd. (<i>ondersteuner, leerkracht</i>) Een voorbeeld: De ondersteuner geeft tips aan de leerkrachten rond hoe ze Lennert op weg kunnen helpen bij de aanpak van ruimere opdrachten die meer creativiteit van de leerling vergen. (<i>leerkracht</i>) 	

<ul style="list-style-type: none"> ○ Niet alle leerkrachten staan echter open voor de huidige aanpak rond de ondersteuning, volgens de ondersteuner. Er is bijvoorbeeld een leerkracht die vindt dat Lennert moet leren om groepswerken te maken ongeacht zijn ASS-diagnose. <i>(ondersteuner)</i>
<p>C Ondersteuning algemeen</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning</p>
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ouders van Lennert zijn betrokken bij de ondersteuning. Op de overlegmomenten probeert de ondersteuner steeds te starten met de visie van de ouders, in dit geval hoofdzakelijk de mama van Lennert, en van de klastitularis. Soms is er telefonisch contact met mama. Er is een heel fijne samenwerking met de mama van Lennert, vindt de ondersteuner. Mama weet ook dat ze de ondersteuner steeds kan opbellen. <i>(ondersteuner)</i> - Volgens de leerkracht geeft mama informatie over Lennerts functioneren thuis en toelichting over zaken die Lennert als lastig ervaart. <i>(leerkracht)</i> - Mama wordt volledig op de hoogte gebracht op de overlegmomenten en tussentijds per telefoon. Mama ontvangt ook regelmatig verslagen van de overlegmomenten via de ondersteuner. <i>(ouder)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner vraagt regelmatig aan Lennert wat er haalbaar is voor hem. Zo gaf hij recent aan dat het lastig is voor hem om samen met de klas naar het klaslokaal te gaan als de bel gaat. Dat is een druk moment en hij heeft nadien extra tijd nodig om zich aan te passen als de les start. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht vindt dat Lennert ondertussen zelf goed kan aangeven wat hij moeilijk vindt, ook tijdens de les. Als Lennert aanwezig is op een overlegmoment slaagt hij er bovendien in om zich duidelijk uit te drukken. <i>(leerkracht)</i> - Lennert weet niet goed in welke mate hij inspraak heeft in de ondersteuning¹⁰⁵. <i>(leerling)</i>
<p>Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, klastitularis, co-klastitularis, school (onder andere graadcoördinator), CLB, auticoach (externe hulpverlener) - De ondersteuner speelt de belangrijkste rol in de ondersteuning aan Lennert op school volgens mama. – <i>Citaat: Zij (d.i. ondersteuner) is diegene die het op school allemaal in goede banen leidt en zij is de belangrijkste spilfiguur op school, absoluut.</i> Lennert zelf plaatst de ondersteuner, de leerkrachten en de graadcoördinator op gelijke hoogte. <i>(leerling)</i> - School (o.a. graadcoördinator): Alle mensen op school zijn betrokken bij de ondersteuning aan Lennert, zelfs de mensen van het secretariaat. Iedereen spant zich in om ervoor te zorgen dat Lennert zich veilig kan voelen op school. <i>(ondersteuner, leerkracht) – Citaat leerkracht: We zorgen allemaal voor hem hè.</i> De taak van de graadcoördinator is het plannen van overlegmomenten/vergaderingen, het opvolgen van het zorgtraject en het doorgeven van informatie aan anderen op school.

¹⁰⁵ Lennert lijkt de vraag rond de mate waarin hij betrokken wordt bij de ondersteuning niet volledig te begrijpen.

(leerkracht)

- **CLB:** De rol van het CLB is moeilijk te bepalen door de recente reorganisatie dit schooljaar, vindt de ondersteuner. Het CLB zou wel proberen wekelijks op het zorgoverleg van de school aanwezig te zijn. (ondersteuner)
- **Auticoach** (externe hulpverlener): *geen verdere informatie*
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Lennert mag veel hulpmiddelen gebruiken. De school probeert standaard om dergelijke hulpmiddelen zo veel mogelijk aan te bieden, ook aan leerlingen zonder SOB (bv. gebruik koptelefoon). (ondersteuner)
 - o Vorig schooljaar kreeg Lennert ondersteuning tijdens de les meetkunde. Dit schooljaar werd ervoor gekozen om Lennert deze les gewoon te laten meevolgen, ondanks de problemen die hij ondervindt met zijn executieve functies¹⁰⁶ ten gevolge van zijn ASS. De leerkracht wiskunde zou zelf voor remediëring zorgen, mocht dat nodig blijken. (ondersteuner)
 - o Lennert krijgt geen aparte zorgbegeleiding op school. (leerkracht)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- Samenwerking
 - o **School:** De ondersteuner heeft de school zien evolueren. De school neemt nu zelf het initiatief om zorgmaatregelen te nemen. Er werd bijvoorbeeld extra begeleiding en een voorbereiding vooraf voorzien voor Lennert zodat hij toch kon deelnemen aan een project op school. De ondersteuner benadrukt dat ze steeds de school zo veel mogelijk probeert te betrekken in de ondersteuning aan Lennert. – *Citaat: Het is een samen-verhaal. Ik probeer altijd op zoek te gaan naar waar kan ik de tandem zijn.* De samenwerking met de school verloopt voor een groot deel via de graadcoördinatoren. Zorg op school vertrekt steeds vanuit het zorgoverleg (graadcoördinatoren) waarop de ondersteuner advies geeft rond de aanpak van leerlingen die zij ondersteunt. (ondersteuner)
 - o **Ondersteuner en auticoach:** Mama merkt dat de ondersteuner en de auticoach van Lennert dezelfde visie delen. (ouder) Het is onduidelijk of en in hoeverre er sprake is van samenwerking tussen beiden.
- Communicatie
 - o **Ouders:**
 - De ondersteuner heeft contact met de mama van Lennert op de overlegmomenten en (soms) per telefoon. De ondersteuner is ook steeds aanwezig op de oudercontacten. (ondersteuner) Mama kan zelf ook bij de ondersteuner terecht. (ondersteuner, ouders)
 - De communicatie tussen de leerkracht en de ouders gebeurt op de overlegmomenten, op de oudercontacten. Over praktische zaken wordt er ook gemaild of gebeld. (leerkracht)

¹⁰⁶ Executieve functies zijn cognitieve processen die we nodig hebben om acties te plannen of problemen doelgericht op te lossen. Ze zijn nodig voor impulscontrole of het aanpassen van strategieën. (Bron: Participate! (2019), *Executieve functies*. Geraadpleegd via <https://www.participate-autisme.be/go/nl/autisme-begrijpen/wat-is-autisme/theorieen-over-autisme/executieve-functies.cfm>)

<ul style="list-style-type: none"> ○ School <ul style="list-style-type: none"> ▪ De communicatie tussen de leerkrachten en de ondersteuner gebeurt op de klassenraden. Eind vorig schooljaar werd er voor Lennert een mini-klassenraad georganiseerd waarop de ondersteuner de leerkrachten de eerste informatie rond Lennerts problematiek en noden doorgaf. Als het nodig blijkt, worden er bijkomende klassenraden georganiseerd. Verder probeert de ondersteuner zo vaak mogelijk in de leraarskamer aanwezig te zijn (informele gesprekjes). <i>(ondersteuner, leerkracht)</i> Ook via Smartschool is ze vlot bereikbaar. – <i>Citaat: Ik ben maar één Smartschoolbericht verwijderd.</i> Op vraag van de leerkrachten wordt er soms een overlegmomentje ingepland. <i>(ondersteuner)</i> ▪ De ondersteuner communiceert rechtstreeks met de (co-)klastitularis en met de graadcoördinator, afhankelijk van de situatie. De leerkracht stelt ook zelf vragen aan de ondersteuner. Vaak zijn dit concrete vragen, maar soms wil de leerkracht gewoon haar verhaal kwijt aan de ondersteuner rond een voorval in de klas (bv. Lennert begon te wenen en de leerkracht had geen idee wat de aanleiding ervan was). Er is ook communicatie met de leerkrachten en de ondersteuner op de overlegmomenten waarop ook mama aanwezig is. Er is altijd ruimte voor de verschillende betrokkenen om hun mening te geven of wensen te uiten. <i>(leerkracht)</i> 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - Mama denkt dat de ondersteuning rust brengt voor Lennert. Hij heeft ook meer zicht op zijn eigen noden en behoeften (bv. Lennert weet zelf wanneer hij zijn koptelefoon in de klas best opzet.) - Ook op socio-emotioneel vlak helpt de ondersteuner Lennert. Lennert zelf kan dit niet verder toelichten. - De leerkracht heeft de indruk dat Lennert meer zelfinzicht heeft verworven door de individuele begeleiding van de ondersteuner. De leerkracht denkt dat ze het onmiddellijk zou merken als de ondersteuner niet meer beschikbaar zou zijn hiervoor. Daarnaast zorgt de ondersteuner voor rust bij Lennert, omdat hij weet dat hij bij haar terecht kan bij stress. Ten slotte heeft de leerkracht geen duidelijk zicht of de ondersteuning een gunstig effect heeft op sociale participatie: de medeleerlingen tonen begrip voor Lennerts problematiek, maar hij heeft geen echte vrienden in zijn klas. Hij gaat wel vaak om met een andere leerling met ASS in zijn klas. - De ondersteuner merkt dat Lennert enorm gegroeid is. Natuurlijk zijn er een aantal basismoeilijkheden die niet 'opgelost' kunnen worden. Dan is rust brengen vooral belangrijk. Volgens de ondersteuner gaat Lennert graag naar school, onder andere omdat het hele schoolteam ervoor zorgt dat hij zich veilig kan voelen. – <i>Citaat: Lennert zegt bijvoorbeeld 'ik mag zo mezelf zijn bij u, ik kan op u terugvallen'.</i> De rust en het zich veilig voelen, verbeteren zijn psychosociaal welbevinden. – <i>Citaat: In die zin is het een beetje GON 2.0, maar soms is dat ook nodig.</i>
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Mama vindt het voornaamste resultaat van de ondersteuning dat Lennert in het regulier onderwijs zit. - <i>Citaat: Dat is, vind ik, toch wel het belangrijkste en het meest fantastische resultaat dat er door is, want hij werkt er hard voor.</i> Concreet heeft hij manieren geleerd om leerstof te verwerken. Hij weet nu bijvoorbeeld hoe hij aan bepaalde opdrachten moet beginnen. - Lennert voelt zich geholpen met de ondersteuning (bv. stappenplannen), maar hij kan dit niet verder uitleggen.

	<ul style="list-style-type: none"> - Lennert is op schools vlak erg goed georganiseerd volgens de leerkracht. Voor 95% van de tijd kan Lennert meedraaien in de klas (participatie lesgebeuren). Deelname aan bepaalde klasuitstappen en groepswerken maken, blijven (te) moeilijk voor Lennert. - De ondersteuner vindt dat Lennert goed geïntegreerd is in de klas, dankzij zijn hulpmiddelen (participatie lesgebeuren). Lennert behaalt heel wisselende resultaten omdat thuis voor school werken vaak te moeilijk is voor hem na een vermoeiende schooldag. Of en in welke mate de ondersteuning hierin een rol speelt, blijft onduidelijk.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De leerkrachten ervaren de ondersteuning als een grote hulp volgens de ondersteuner. De ondersteuner vindt het fijn dat Lennert graag gezien is op school en dat de school een manier heeft gevonden om met hem om te gaan. <i>(ondersteuner)</i> - De leerkracht voelt zich heel erg geholpen door de ondersteuning. – <i>Citaat: Zonder de ondersteuning zou het niet gaan met Lennert in de klas, dat zou heel moeilijk zijn. Nu bolt het allemaal.</i> De ondersteuning brengt in de eerste plaats rust en meer (zelf)zekerheid bij de leerkracht, omdat ze weet hoe ze met bepaalde situaties kan omgaan. Daarnaast zorgt het voor een zeker comfort voor de leerkracht. – <i>Citaat: Je weet dat er iemand is die daarover meer weet, iemand met kennis van zaken.</i> <i>(leerkracht)</i> 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner</i> - De leerkracht had geen duidelijke verwachtingen bij de start van het schooljaar. Ze had geen eerdere ervaring met leerlingen met SOB die ondersteuning kregen. <i>(leerkracht)</i> - Mama had geen concrete verwachtingen, ze hoopte alleen dat Lennert zijn huidige richting zou kunnen blijven volgen. Haar verwachtingen zijn waargemaakt. <i>(ouder)</i> 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd in het gesprek met de ondersteuner</i> - De leerkracht heeft weinig zicht op hoe de effectiviteit van de ondersteuning wordt opgevolgd. Op de overlegmomenten en klassenraden komt dit wel aan bod volgens haar. <i>(leerkracht)</i> 	
DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning

Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: Mama is over heel de lijn tevreden met de ondersteuning én met het feit dat er ondersteuning is. – <i>Citaat: Alles. Ik ben heel blij dat we die hebben en ik ben daar heel gelukkig mee. Ik zou het verschrikkelijk vinden als dat ooit wegvalt.</i> - (+) Vorm - individuele ondersteuning en contact met de leerling: Mama vindt het positief dat de ondersteuner in contact staat met de leerling. Mocht de ondersteuning enkel gericht zijn op de leerkrachten, dan zou de leerling er geen baat bij hebben volgens mama. Bovendien zou er dan volgens haar belangrijke informatie verloren gaan. Mama benadrukt het belang van het individuele contact met Lennert meermaals in het gesprek. – <i>Citaat: Voor mij werkt het volledig, maar als ze de nieuwe regels gaan toepassen gaat dat niet meer [...] dan is er geen contact meer met Lennert en dat zou niet oké zijn. [...] Dus ik heb chance dat zij nog wel werkt met de kinderen, want eigenlijk zou het zo niet meer zijn, dacht ik verstaan te hebben.</i> - (+) Communicatie: Mama heeft met de verschillende betrokkenen een goede communicatie. Er deden zich nog geen problemen voor. - (+) Profiel ondersteuner: Mama is heel tevreden met de ondersteuner. - (+) Betekenis ondersteuner voor ouders - stressreductie: Mama kan zelf raad vragen aan de ondersteuner. Dit verlaagt de stress bij haar. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning is (vorig schooljaar) onmiddellijk opgestart op deze school. - (+) Kenmerk huidig systeem - aandacht voor functioneren en sterktes van de leerling: Mama vindt het positief dat er ook voldoende aandacht is voor de sterke eigenschappen van Lennert. – <i>Citaat: Dat ze vooral gingen kijken naar dingen waar hij goed in was en die dan ook benadrukken en dat doen ze wel, ze zien ook wel de dingen waar hij sterk in is. [...] zijn sterke kanten, dus dat is wel fijn dat dat niet alleen op het negatieve gericht is, maar vooral het positieve.</i>
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid 9,5/10: Lennert geeft geen 10/10, want 'niemand is perfect'. Hij licht dit niet verder toe. - (+) Invulling - voldoende ondersteuning: De huidige mate van ondersteuning volstaat voor Lennert. Hij heeft geen behoefte aan meer ondersteuning. - (+) Positief gevoel ('blij'): Lennert is blij als hij naar de ondersteuning gaat, omdat zij hem helpt. - Geen voorbeeld van positieve/negatieve ervaring: Lennert kan geen voorbeeld geven van een positieve of negatieve ervaring met de ondersteuning.

Perspectief leerkracht	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - Beoordeling doelen: <i>niet bevraagd</i> - (+) Beoordeling invulling 10/10: <i>Citaat: De ondersteuning is eigenlijk perfect.</i> De enige bedenking of bezorgdheid van de leerkracht is dat Lennert naar volgende schooljaren (en de arbeidsmarkt) toe wel zal moeten leren om zelfstandig en met minder ondersteuning/hulpmiddelen te leren functioneren. - (+) Beoordeling ondersteuning aan de leerkracht 10/10 – in het bijzonder de correcte houding van de ondersteuning ten opzichte van de leerkrachten gericht op samenwerking: De leerkracht geeft dit cijfer vanuit haar eigen ervaring als leerkracht. In de ondersteuning aan de leerkracht(en) neemt de ondersteuner steeds de ‘juiste houding’ aan. Zo zal de ondersteuner zich nooit verwijtend opstellen, probeert ze zich in te voelen in de visie van de leerkrachten en probeert ze vervolgens samen met de leerkracht te zoeken naar oplossingen voor problemen. – <i>Citaat: Ze schippert tussen de verschillende partijen.</i> - (+) Communicatie met en aanwezigheid van ondersteuner: De communicatie tussen de leerkracht en de ondersteuner verloopt goed. De ondersteuner is zeer aanspreekbaar: ze is vaak aanwezig op school (leraarskamer), doordat ze meerdere leerlingen begeleidt. - (+) Samenwerking met de verschillende betrokkenen: De samenwerking loopt prima. Alle betrokkenen krijgen de kans om hun mening en visie te delen. Informatie wordt doorgegeven, indien nodig. - (+) Profiel ondersteuner – persoonlijkheid en schakel in contact tussen school en ouders: De leerkracht vindt het moeilijk om de ondersteuner te ‘beoordelen’. Ze heeft wel de indruk dat er op persoonlijk vlak een klik is tussen Lennert en de ondersteuner. Lennert kan goed met de ondersteuner praten, waardoor hij onder andere zichzelf beter heeft leren kennen. Daarnaast is de leerkracht er ook positief over dat de ondersteuner de schakel vormt tussen de ouders van Lennert en de school. Dit zorgt bij beide partijen voor meer begrip. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning die Lennert vorig schooljaar al kreeg, liep dit schooljaar gewoon door.
Perspectief ondersteuner ¹⁰⁷	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: De ondersteuner¹⁰⁸ geeft aan dat Lennert al een intensief traject gelopen heeft. Het is een geslaagd traject. Dit is ook de reden waarom ze deze casus heeft aangeleverd. - (+) Samenwerking met klastitularis en co-klastitularis: De ondersteuner benadrukt de grote rol die de klastitularis en co-klastitularis van Lennert gespeeld hebben. – <i>Citaat: [...] een grote pluim naar de klastitularis en de co-klastitularis van Lennert.</i> - (+) Samenwerking met mama van Lennert: Met mama is er een heel positieve samenwerking. - (?) Beoordeling invulling van de ondersteuning: De ondersteuner geeft geen cijfer inzake haar tevredenheid met de invulling van de ondersteuning.

¹⁰⁷ De ondersteuner beantwoordde sommige vragen algemeen in plaats van specifiek voor deze casus. Ook na doorvragen bleef haar antwoord soms algemeen.

¹⁰⁸ Bij de selectie van de casussen via de ondersteuningsnetwerken konden ondersteuners zelf casussen opgeven. De ondersteuner koos bewust voor deze ‘positieve’ casus. Er zijn casussen die moeilijker lopen en waarbij de verwachtingen van ouders niet (volledig) ingelost worden.

		- (?) Opstart ondersteuning: De ondersteuner merkt op dat geen enkel traject start in het begin van het schooljaar, zodat de leerkrachten eerst zicht kunnen krijgen op het functioneren van de leerling. De ondersteuner drukt zich niet expliciet uit over de opstart van de ondersteuning bij deze casus.
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- (+) De leerkracht denkt dat Lennert vooral geholpen is bij het leren omgaan met zijn hulpmiddelen. Ook de individuele ondersteuning is zeker helpend voor hem.	- Volgens de leerkracht is het niet nodig om de ondersteuning anders in te vullen. Aangezien er al veel vooruitgang is geboekt met deze ondersteuning, is dit waarschijnlijk wat Lennert nodig heeft.
Perspectief ondersteuner	<i>Geen concreet antwoord van de ondersteuner</i>	<i>Geen concreet antwoord van de ondersteuner</i>

Casus ID	T9-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Yassin (jongen, 18 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Yassin krijgt type 9-ondersteuning ten gevolge van zijn diagnose ASS (autismespectrumstoornis). Hij heeft nood aan ondersteuning bij de overstap van het buitengewoon onderwijs naar het regulier onderwijs, in functie van zijn ASS (en slechthorendheid, cf. infra).
Informanten	Yassin (leerling), ouders van Yassin , leerkracht en ondersteuner Het gesprek met Yassin en met zijn ouders gebeurde tijdens de paasvakantie (april 2019). Het gesprek met de leerkracht (klastitularis) en de ondersteuner vonden plaats respectievelijk na (mei 2019) en voor de paasvakantie (april 2019).
Achtergrondinformatie	- Yassin krijgt naast zijn type 9- ook type 7-ondersteuning (auditief) omwille van zijn slechthorendheid. De ondersteuner werd in de eerste plaats geïnterviewd over de type 9-ondersteuning die zij aanbiedt. De ondersteuner voorziet eveneens type 7-ondersteuning aan Yassin. - Dit schooljaar (2018-2019) maakte Yassin de overstap van het buitengewoon naar het regulier secundair onderwijs. Bovendien ging hij van een tso- naar een aso-studierichting. Hij zit momenteel in het vierde jaar, aso wetenschappen. Voordien liep Yassin school in Nederland.

- Het contact tussen de ondersteuner en de ouders van Yassin verloopt hoofdzakelijk via Yassins papa.
- De geïnterviewde leerkracht is de klastitularis van Yassin. Ze geeft 3u per week fysica aan de klas van Yassin.
- De ouders van Yassin zijn over het algemeen tevreden met de ondersteuning aan hun zoon. Ze lijken echter slechts in beperkte mate betrokken te zijn bij en zicht te hebben op de ondersteuning aan hun zoon. Yassin is aanwezig terwijl het interview met de ouders plaatsvindt. De ouders vragen hem regelmatig naar concrete inhoudelijke en vormelijke elementen van de ondersteuning (bv. aantal uur, tijdstip).

Samenvatting

Yassin krijgt **type 9-ondersteuning** omwille van zijn ASS-diagnose. In functie van deze diagnose heeft hij nood aan begeleiding bij de overstap van het buitengewoon onderwijs naar het regulier onderwijs dit schooljaar. Algemeen is het ondersteuningsdoel ervoor zorgen dat Yassin zijn schoolse aanpak afstemt op de verwachtingen in het regulier onderwijs, wat onder andere een hogere mate van zelfstandigheid inhoudt. Inhoudelijk wordt er concreet gewerkt met Yassin rond studiehouding en -methode, het omgaan met stress, het verhogen van zijn werktempo... Wat de vorm van de ondersteuning aan de leerling betreft wordt er in de eerste plaats individueel en buiten de klas met Yassin gewerkt, omdat de ondersteuner niet van alle leerkrachten toestemming krijgt om aanwezig te zijn in hun les. Enkel tijdens de labolessen van fysica en chemie vindt de ondersteuning in de klas plaats. In totaal krijgt Yassin wekelijks 2u ondersteuning. Deze ondersteuning is flexibel qua inhoud (bv. extra aandacht voor het maken van een planning tijdens de examenperiode) en de ondersteuningsdoelen worden regelmatig bijgesteld volgens de ondersteuner.

Ondersteuning aan de leerkrachten gebeurt enkel bij de leerkrachten die ervoor opstaan, in dit geval de leerkrachten chemie en fysica (klastitularis). Enerzijds worden zij onrechtstreeks geholpen door de ondersteuner door het feit dat zij tijdens hun labolessen Yassin individueel begeleidt. Anderzijds geeft de ondersteuner hen ook tips en adviezen. Beide vormen van ondersteuning gebeuren op vraag van deze leerkrachten (**vraaggericht**). Hoewel de andere leerkrachten van Yassin niet of weinig openstaan voor de ondersteuning polst de ondersteuner regelmatig bij hen of er vragen/noden zijn.

Inzake de **betrokkenheid van de ouders** bij de ondersteuning verwijst de ondersteuner naar het contact met (voornamelijk) Yassins papa op de overlegmomenten en de oudercontacten en naar de communicatie per mail. Op die manier worden de ouders op de hoogte gebracht van het verloop van de ondersteuning en bepaalde aandachts- en werkpunten. De ouders geven zelf weinig aan waar zij noden ervaren. Volgens de leerkracht van Yassin werkt zijn papa niet volledig en/of actief mee: hij zou bepaalde afspraken rond de ondersteuning niet nakomen en hij zou Yassin onvoldoende stimuleren in zijn zelfstandigheid. Yassin speelt geen actieve rol in de ondersteuning (**mate van betrokkenheid leerling**). Hij neemt weinig initiatief, maar voert opdrachten wel plichtsbewust uit. De ondersteuner geeft geen informatie over de mate waarin Yassin inspraak heeft betreft de (invulling van de) ondersteuning. Yassin daarentegen zegt dat hij soms zelf aangeeft waar hij moeilijkheden ervaart en soms ook vragen stelt tijdens de ondersteuning. Hij heeft

de indruk dat de ondersteuner rekening houdt met zijn mening.

De **betrokkenen** bij de ondersteuning zijn: de ondersteuner, de klastitularis (leerkracht fysica), enkele andere leerkrachten, de zorgcoördinator, het CLB, de bijlesleerkracht (externe hulpverlener). Zowel Yassin als zijn ouders duiden de **ondersteuner** aan als de belangrijkste ondersteuningsfiguur. De extra ondersteuning vanuit de school gebeurt door enkele leerkrachten van Yassin, onder andere de klastitularis. Vanuit hun vakinhoudelijke expertise geven ze bijles aan Yassin. Deze ondersteuning vanuit de school is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW.

Samenwerking en communicatie: Volgens de ondersteuner melden sommige leerkrachten problemen aan haar die zich stellen in de klas. Ze bundelt deze met haar eigen indrukken tijdens de ondersteuningsmomenten en koppelt dit vervolgens terug aan papa en de klastitularis. De ondersteuner geeft ook informatie door aan de leerkracht die Yassin bijles geeft op school (bv. extra aandacht aan bepaalde thema's). De **communicatie** tussen de ouders van Yassin en de ondersteuner verloopt telefonisch, per mail of tijdens de overlegmomenten en oudercontacten. De leerkracht (klastitularis) vindt dat de communicatie met de papa van Yassin stroef verloopt. Buiten het contact met de klastitularis hebben de ouders geen contact met de school, alle communicatie verloopt verder via de ondersteuner. De ondersteuner communiceert met de leerkrachten in de leraarskamer of per mail. Met de leerkrachten fysica en chemie is er soms contact bij een leswissel (labolessen).

De ouders van Yassin en de ondersteuner merken een gunstig **effect** van de ondersteuning (reductie stress/spanning, vrolijker) op het niveau van het **psychosociaal welbevinden** van Yassin. Yassin zelf benoemt geen effect op psychosociaal vlak¹⁰⁹. Daarnaast wijst de ondersteuner op het feit dat de beschikbaarheid van een aanspreekpunt (d.i. de ondersteuner) een houvast voor Yassin betekent. Zowel de leerkracht als de ondersteuner geven aan dat er niet gewerkt wordt rond sociale participatie, onder andere omdat Yassin aangeeft dat hij geen nood heeft aan sociaal contact. Alle bevroagden merken een positief effect van de ondersteuning inzake **academisch functioneren**. Yassin, zijn ouders en de leerkracht verwijzen expliciet naar vooruitgang in studieplanning en het stellen van hulpvragen.

De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkrachten die openstaan voor de ondersteuning zich hiermee geholpen voelen (**effect ondersteuning leerkrachten**). De klastitularis van Yassin zou ook positief geëvolueerd zijn inzake handelingsbekwaamheid. De ondersteuner vindt het wel jammer dat ze niet meer leerkrachten heeft kunnen ondersteunen. De leerkracht zelf beschrijft het effect van de ondersteuning op haar als een geruststelling en een hulp (een 'extra paar handen').

¹⁰⁹ Gezien de ASS-diagnose van Yassin heeft hij zelf mogelijk weinig zicht op zijn psychosociaal welbevinden en/of kan hij dit moeilijk onder woorden brengen.

Tevredenheid

- **(overwegend tevreden)** De **ouders** van Yassin zijn over het algemeen tevreden met de ondersteuning aan hun zoon. Ze zijn zeer positief over de ondersteuner: zij helpt hen veel en ze neemt zelf initiatief. Over de opstart van de ondersteuning en de communicatie zijn ze ook positief. Ze kunnen geen negatieve ervaringen noemen rond de ondersteuning.
- **(overwegend tevreden)** Net zoals zijn ouders is **Yassin** over het algemeen (heel) tevreden met de ondersteuning. Hij heeft geen negatieve gevoelens bij de ondersteuning. Hij kan enkel een voorbeeld geven van een positieve ervaring met de ondersteuning. Negatieve ervaringen noemt hij niet.
- **(overwegend ontevreden)** De **leerkracht** van Yassin is daarentegen overwegend ontevreden over de ondersteuning. Ze heeft onvoldoende zicht op de ondersteuning om de invulling ervan te beoordelen, maar ze wijst wel op het belang van de ondersteuning voor Yassin. Toch vindt de leerkracht de huidige ondersteuning onvoldoende voor leerlingen die de overstap maken van het buitengewoon naar het regulier onderwijs, in het bijzonder om de achterstand op inhoudelijk vlak (onvoldoende basiskennis) op te vangen. De ondersteuning aan de leerkrachten blijft ook te beperkt: de leerkracht heeft nood aan meer en realistischere tips en adviezen. De ondersteuner beschikt volgens de leerkracht wel over de nodige expertise rond thema's zoals planning en studiemethode, maar niet over vakkennis. Ook de opstart van de ondersteuning verliep niet zoals gewenst, aangezien het CLB-verslag ontoereikend was en de leerkracht (en tevens klastitularis) bijgevolg over onvoldoende informatie beschikte bij de start van het schooljaar. Ten slotte is de leerkracht ontevreden over het beleid op haar school (gewoon onderwijs): er is nood aan gestructureerd overleg om meer overzicht te kunnen bewaren op het traject van de leerlingen met SOB (o.a. Yassin), alle leerkrachten moeten betrokken zijn en een inclusiegerichte houding aannemen en er is nood aan duidelijkheid over de exacte rol en het takenpakket van de leerkracht en van de ondersteuner.
- **(overwegend ontevreden)** Ook de **ondersteuner** is overwegend ontevreden. De invulling van de ondersteuning beoordeelt de ondersteuner met een 8/10 of 9/10, maar ze is ontevreden over de vorm van de ondersteuning. Ze verwijst hierbij naar het tijdsgebrek dat ze ervaart ('brandjes blussen') en de complexiteit om haar agenda te plannen (bv. leerlingen uit verschillende scholen). De ondersteuning aan de leerkrachten – die ondersteuning in de klas toelaten – beoordeelt de ondersteuner eveneens met een 8/10 of 9/10. Over opstart van de ondersteuning en haar profiel als ondersteuner is de ondersteuner neutraal. Er is volgens de ondersteuner een erg goede samenwerking met de leerkrachten die openstaan voor de ondersteuning, in het bijzonder met de klastitularis. Ze is echter uitgesproken negatief (3/10) over enkele leerkrachten die niet meewerken, die geen ondersteuning in de klas toelaten en die geen redelijke aanpassingen willen doorvoeren. Ten slotte benoemt de ondersteuner, net zoals de leerkracht, het gebrek aan een inclusiegericht beleid op de school voor gewoon onderwijs. De ondersteuner ziet het als de verantwoordelijkheid van de school (d.i. de directie) om de houding van de leerkrachten om te buigen in de richting van inclusie.

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning

A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Het algemene doel van de ondersteuning aan Yassin is ervoor zorgen dat hij kan functioneren in het regulier onderwijs. Concreet houdt dat in dat hij zijn eigen aanpak, onder andere planning en organisatie, moet aanpassen om te kunnen functioneren in het regulier onderwijs (bv. groepswerken, examens) en dat hij zelfstandiger moeten leren werken. - <u>Verloop en betrokkenen</u>: Eind september werd Yassin aangemeld bij het ONW. De klassenraad merkte dat hij moeite had op school. Toen werd de vraag aan het ONW gesteld om de nodige aanpassingen te voorzien om zijn traject in het regulier onderwijs toch mogelijk te maken. Hierop volgde een verfijningsgesprek met de zorgcoördinator, de ondersteuner, het CLB, de klastitularis en de papa van Yassin. Er werd afgesproken dat de ondersteuner de precieze moeilijkheden van Yassin in kaart zou brengen en dit nadien aan de leerkrachten en de school zou communiceren. De leerkrachten zouden hetzelfde doen in verband met de problemen in de klas. Op die manier werden de doelen bepaald, zoals leren samenwerken bij een groepswerk.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoudelijk werkt de ondersteuner rond thema's zoals omgaan met stress en vermoeidheid, verspreiden van studielast, verhogen van werktempo (bv. Yassin had moeite om zijn testen af te werken binnen een bepaalde tijd), aanpakken van examens/groepswerken en studiehouding en -methode (bv. hoofd- vs. bijzaken, beknopt formuleren, cursussen structureren). - De ondersteuner lichtte ook de klas in over de problematiek (ASS en gehoorproblemen) van Yassin.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft enkel de toestemming om in de labolessen chemie en fysica aanwezig te zijn. De ondersteuner werkt verder individueel met Yassin buiten de klas, in een apart lokaal. - Yassin krijgt 2 uur ondersteuning per week. De ondersteuner zegt dat ze in totaal wekelijks ongeveer 5 uur werkt rond deze casus (bv. feedback geven aan de leerkrachten rond exameninstructies, informatie zoeken rond bijles, afstemmen met de ouders).
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn doelen bepaald die de rode draad vormen doorheen het schooljaar. Tijdens piekmomenten, zoals examens, wordt de focus verlegd naar wat zich aandient (bv. het opstellen van een planning, zorgen dat Yassin op tijd kan gaan slapen). - De doelen worden regelmatig bijgesteld, bijvoorbeeld tijdens de tussentijdse evaluatie na de eerste examenperiode. - Halverwege het schooljaar startte de ondersteuning tijdens de labolessen, op aangeven van de ondersteuner. In het eerste deel van het schooljaar was deze ondersteuning er nog niet omdat de labolessen toen nog niet doorgingen*.
Eerdere ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Yassin krijgt ondersteuning sinds eind september 2018.
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de	<ul style="list-style-type: none"> - Tot en met vorig schooljaar (2017-2018) ging Yassin naar het buitengewoon (secundair) onderwijs. - De ouders verkiezen de huidige ondersteuning boven de eerdere begeleiding in de school voor buitengewoon onderwijs. Yassin

school voor BuO)	wordt volgens hen veel beter opgevolgd en de ouders worden meer betrokken. (<i>ouders</i>) Yassin zelf vindt beide vormen van begeleiding goed, hij kan geen voorkeur aangeven. Hij heeft soms de indruk dat hij nu meer ondersteuning krijgt dan in het buitengewoon onderwijs. (<i>leerling</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<p>- <u>Inhoud en vorm:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De ondersteuning aan de leerkracht chemie en de leerkracht fysica (klastitularis) gebeurt tijdens de labolessen (<i>ondersteuner, leerkracht</i>). De klas wordt verdeeld in duo's en de leerlingen voeren proefjes uit. De ondersteuner begeleidt Yassin door hem duidelijke en stapsgewijze instructies te geven. Hij moet leren zelfstandig het volledige stappenplan te doorlopen en te anticiperen op de volgende stappen in het proefopzet. De aanwezigheid van de ondersteuner tijdens de labolessen is afhankelijk van de vraag van de leerkrachten (vraaggericht). (<i>ondersteuner</i>) ○ Naast deze onrechtstreekse ondersteuning aan de leerkrachten chemie en fysica biedt de ondersteuner hen ook rechtstreeks hulp. Deze bestaat uit terugkoppeling van het verloop van de labolessen en het geven van tips en adviezen. (<i>ondersteuner, leerkracht</i>) Ook deze vorm verloopt vraag-gericht. Zo stuurt de leerkracht fysica haar examen door aan de ondersteuner voor feedback rond de vraagstelling. (<i>leerkracht</i>) ○ Bij leerkrachten die niet of minder openstaan voor de ondersteuning, probeert de ondersteuner wel regelmatig langs te gaan en te vragen of en wat er nodig is. (<i>ondersteuner</i>) 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
<p>Mate van betrokkenheid ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft een goed contact met de papa van Yassin. Tijdens overlegmomenten wordt papa geïnformeerd over het verloop van de ondersteuning en de aandachts- en werkpunten voor Yassin. (<i>ondersteuner</i>) De ouders worden ook per mail op de hoogte gehouden door de ondersteuner. Bovendien is zij steeds aanwezig op het oudercontact. (<i>ouders</i>) - De leerkracht merkt op dat de papa van Yassin niet volledig en/of actief meewerkt aan de doelen waarrond de school en de ondersteuner willen werken. Papa zou Yassin onvoldoende stimuleren in zijn zelfstandigheid en hij zou gemaakte afspraken ook niet altijd nakomen. Zo werd er afgesproken dat papa met Yassin zou oefenen om te leren fietsen ter voorbereiding op de projectweek op school, maar papa heeft dit uiteindelijk niet gedaan. Hetzelfde gebeurt bij gemaakte afspraken rond leerstof, volgens de leerkracht. (<i>leerkracht</i>) 	
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yassin speelt geen actieve rol bij de invulling van de ondersteuning. Opdrachten die hij krijgt voert hij plichtsbewust uit, maar hij neemt weinig tot geen initiatief. 	

(leerkracht) Yassin zegt echter dat hij soms ook zelf vragen stelt tijdens de ondersteuning van de ondersteuner. Hij krijgt de kans om zelf aan te geven aan de ondersteuner als hij moeilijkheden ondervindt. Hij heeft het gevoel dat de ondersteuner rekening houdt met zijn inbreng. (leerling)

Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)

- **Betrokkenen:** ondersteuner, klastitularis (leerkracht fysica), enkele andere leerkrachten, zorgcoördinator, CLB-medewerker, bijlesgever (externe hulpverlener)
- De ouders en Yassin beschouwen de **ondersteuner** als de belangrijkste betrokkene. (ouders, leerling)
- **Klastitularis:** De klastitularis spant zich erg in om Yassin te helpen bij zijn moeilijkheden. Zij geeft soms informatie (bv. tips/adviezen van de ondersteuner) door aan de andere leerkrachten. (ondersteuner)
- **Zorgcoördinator, CLB-medewerker:** Zij waren aanwezig op het verfijningsgesprek betreffende de ondersteuningsdoelen. (ondersteuner)
- **Bijlesgever** (externe hulpverlener): Yassin krijgt bijles vanuit een externe instantie op woensdag en zaterdag. (ouders, leerling)
- **Extra ondersteuning vanuit de school:**
 - o Yassin krijgt regelmatig remediëringslessen door de vakleerkrachten. Na de paasvakantie zal er met hem ook gewerkt worden rond het leren maken van samenvattingen. Dit zal opgenomen worden door een taalleerkracht. (ondersteuner)
 - o De leerkracht spendeerde in het begin van het schooljaar veel tijd aan bijles fysica. (leerkracht, ouders) Ze deed dit in haar vrije tijd, op woensdagnamiddag. Ook de opdrachten van de projectweek en haar eigen examens heeft de leerkracht met Yassin overlopen, hoewel ze hiervoor eigenlijk geen ruimte had in haar agenda. (leerkracht)
 - o Deze ondersteuning vanuit de school vraagt vakinhoudelijke expertise en is complementair aan de ondersteuning vanuit het ONW. (ondersteuner, leerkracht)

Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)

- **Samenwerking**
 - o **Leerkrachten:** Leerkrachten melden bepaalde problemen aan de ondersteuner. De ondersteuner bundelt deze problemen met de werkpunten die zij opmerkt tijdens de ondersteuning aan Yassin. De ondersteuner koppelt dit terug naar Yassins papa en de klastitularis tijdens een overlegmoment. (ondersteuner)
 - o **'Bijlesleerkracht' (intern):** De ondersteuner geeft feedback aan de bijlesleerkracht van Yassin, zodat zij weet aan welke leerstof zij extra aandacht moet besteden. (ondersteuner)
- **Communicatie**
 - o **Ouders:**
 - Het contact tussen de ondersteuner en de papa van Yassin verloopt meestal via mail of per telefoon. (ondersteuner, leerkracht, ouders) De ouders zien de ondersteuner ook tijdens overlegmomenten en oudercontacten op school. (ouders)
 - De communicatie tussen papa en de leerkracht verloopt stroef. – *Citaat: Papa heeft er geen oren naar.* Papa komt gemaakte afspraken onvoldoende na volgens de leerkracht. (leerkracht)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ De ouders hebben enkel contact met de klastitularis van Yassin. Met de overige leerkrachten is er weinig contact. De communicatie verloopt hoofdzakelijk via de ondersteuner. (<i>ouders</i>) ○ Leerkrachten: Communicatie met de leerkrachten verloopt in de leraarskamer of per mail. (<i>ondersteuner, leerkracht</i>) Met de leerkrachten fysica en chemie is er soms contact na de ondersteuning tijdens de labolessen. (<i>ondersteuner</i>) 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - De ouders van Yassin merken dat hun zoon veel minder spanning en stress ervaart en dat hij vrolijker is sinds de ondersteuning (psychosociaal welbevinden). De ondersteuning is zeker nodig (geweest) voor Yassin om de verandering van school te kunnen accepteren. - Op psychosociaal vlak noemt Yassin geen effect van de ondersteuning. - De leerkracht probeerde Yassin in het begin van het schooljaar te stimuleren inzake sociaal contact, maar ze hield hiermee op omdat hij hieraan geen nood bleek te hebben. De ondersteuning focust niet op sociale participatie, waardoor er op dit vlak ook geen effect merkbaar is. Tijdens de labolessen werkt Yassin wel aan zijn onderdeel van het groepswork, maar er is geen sprake van echte samenwerking. De medeleerlingen mijden Yassin tot op zekere hoogte. - Op sociaal vlak wordt er niet gewerkt tijdens de ondersteuning. De ondersteuner zegt dat Yassin eigenlijk liever geen sociaal contact heeft op school. Wat hem wel een houvast biedt, is het hebben van één aanspreekpunt (d.i. de ondersteuner). Dankzij de ondersteuning is het stressniveau van Yassin gedaald: hij is veel rustiger en blijer volgens de ondersteuner (psychosociaal welbevinden).
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Yassin heeft volgens zijn ouders vooruitgang geboekt in het plannen van zijn leerstof. Vroeger startte hij vaak te laat met studeren, maar nu gaat dit veel beter. Yassin stelt ook gemakkelijker hulpvragen. - Yassin merkt dat zijn werktempo is verhoogd en dat hij beter is in het maken van een planning. Hij neemt ook meer initiatief, bijvoorbeeld in het stellen van hulpvragen. - De leerkracht merkt dat Yassin zelf leerstofoverzichten en plannings maakt. Hij schrijft zijn vragen op tijdens de les en stelt deze individueel aan de leerkracht na afloop van het lesuur. - De ondersteuner heeft de indruk dat de ondersteuning voor Yassin ontzettend helpend is voor hem. Yassin gaat volgens de ondersteuner goed aan de slag met de punten waarrond er gewerkt wordt. Hij past veel zaken zelfstandig toe.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner heeft de indruk dat de leerkrachten die openstaan voor de ondersteuning (in het bijzonder de klastitularis) geholpen zijn. Ze merkt dit aan hun 	

<p>dankbaarheid, het feit dat er steeds meer vragen tot bij de ondersteuner komen, meer toegankelijkheid en spontaniteit. – <i>Citaat: [...] Ik ben blij dat je er bent, want anders was het mij zeker niet gelukt. De handlingsbekwaamheid van de klastitularis van Yassin is toegenomen. (ondersteuner)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner vermeldt dat niet alle leerkrachten openstaan voor ondersteuning. Alleen de leerkrachten fysica en chemie laten de ondersteuner toe tijdens de labolessen. <i>(ondersteuner)</i> - Voor de geïnterviewde leerkracht is de ondersteuning in de eerste plaats een geruststelling en een hulp ('extra paar handen'). Anders zou de leerkracht zich 'aan haar lot overgelaten voelen'. <i>(leerkracht)</i>
<p>Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd in het gesprek met de leerkracht wegens tijdsgebrek.</i> - Het effect van de ondersteuning beantwoordt zeker aan de verwachtingen van de ondersteuner. Eigenlijk overtreft Yassin de verwachtingen van de ondersteuner. <i>(ondersteuner)</i> - De ouders hadden geen concrete verwachtingen over het effect van de ondersteuning. <i>(ouders)</i>
<p>Opvolging effectiviteit ondersteuning</p>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Niet bevraagd in het gesprek met de leerkracht wegens tijdsgebrek.</i> - De ondersteuner probeert de leerkrachten regelmatig te bevragen over het functioneren van Yassin en over zijn resultaten. Op die manier verifieert de ondersteuner of de huidige aanpak volstaat en/of waar er nog bijgestuurd kan worden. <i>(ondersteuner)</i>

DEEL 2		Tevredenheid met de ondersteuning
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid: De ouders zijn heel tevreden over de ondersteuning. Ze vinden het positief dat Yassin bepaalde zaken gemakkelijker aanvaardt van haar. – <i>Citaat: Wij zijn heel tevreden. Ze helpen mij. Nee, echt, soms zeg ik dingen tegen hem en hij luistert niet. Hij luistert meer naar X (naam ondersteuner) dan naar mij. [...] Hij heeft echt hulp in alles gekregen. Meer kan eigenlijk niet.</i> - (+) Profiel ondersteuner – veel hulp en neemt initiatief: De ouders zijn heel tevreden over de ondersteuner. Ze krijgen heel veel hulp van haar. – <i>Citaat: Ik krijg heel veel hulp van haar eigenlijk. [...] Wij waarderen het heel erg. De</i>

		<p>ouders merken ook op dat de ondersteuner zelf veel initiatief neemt. – <i>Citaat: Zij doet het uit zichzelf.</i> Als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning verwijzen de ouders naar de extra bijles die de ondersteuner voor Yassin geregeld heeft.</p> <ul style="list-style-type: none"> - (+) Opstart ondersteuning: De ouders hebben de indruk dat de ondersteuning vrij snel is opgestart. - (+) Geen negatieve ervaringen rond de ondersteuning - (+) Communicatie: De ouders communiceren bijna uitsluitend via de ondersteuner. Dit volstaat voor hen.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene tevredenheid 7/10, 8/10 of 9/10: De leerling zou een cijfer geven aan de 'blijke kant' van de graadmeter inzake zijn tevredenheid. Hij vindt het moeilijk om echt één cijfer te geven - <i>Citaat: Ik ben over het algemeen wel content. Ik kan momenteel nog niets zeggen wat ik niet tof vond.</i> - (+) Positieve of neutrale gevoelens¹¹⁰: Yassin vindt het niet lastig dat de ondersteuner voor hem komt. - (+) Positieve ervaringen, geen negatieve ervaringen met de ondersteuning: Yassin geeft het werken rond zijn examenplanning als voorbeeld van een positieve ervaring met de ondersteuning. Hij heeft al veel fijne ervaringen gehad met de ondersteuning en hij kan geen negatieve ervaringen noemen.
Perspectief leerkracht	Overwegend ontevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling invulling: De leerkracht kan geen cijfer toekennen aan de invulling van de ondersteuning, omdat ze hierop onvoldoende zicht heeft. Ze is wel overtuigd van de absolute noodzaak van deze ondersteuning. <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - onvoldoende ondersteuning: De huidige ondersteuning is onvoldoende om de overstap van het BuSO naar het regulier onderwijs te maken volgens de leerkracht, omdat de leerlingen te weinig basiskennis hebben. Het is volgens haar onmogelijk om dit tekort aan basiskennis op te vangen. Zeker met het oog op de overstap naar de derde graad zal meer ondersteuning nodig zijn. - (+/-) Ondersteuning aan de leerkracht - meer en realistischere tips en adviezen: De leerkracht wenst meer en realistischere tips en adviezen om haar lessen aan te passen aan de noden van leerlingen zoals Yassin. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om het tempo te vertragen om te beantwoorden aan de noden van één leerling. - (+/-) Profiel ondersteuner: De ondersteuner beschikt over de nodige expertise over de thema's waarrond zij nu werkt met Yassin (bv. planning). Ze heeft echter onvoldoende vakinhoudelijke expertise, maar dit behoort ook niet tot haar opdracht. - (-) Opstart ondersteuning: In het begin van het schooljaar was er heel weinig informatie. Het verslag van het CLB was slordig en ontoereikend. De school nodigde Yassins ouders uit om de problematiek duidelijk te stellen. - (-) Beleid school gewoon onderwijs: De leerkracht geeft aan dat een gestructureerd (maandelijks) overleg met het

¹¹⁰ Gezien de ASS-diagnose van Yassin is het mogelijk moeilijk voor hem om emoties/gevoelens bij de ondersteuning te beschrijven.

		<p>volledige lerarenteam handig kan zijn voor meer overzicht op het traject van de leerling(en) met SOB. Bovendien kan dit positief bijdragen aan een attitude- of mentaliteitswijziging bij haar collega-leerkrachten. Het is voor de leerkracht onduidelijk wat ze vakinhoudelijk (bv. bijles) zelf moeten opnemen en waarvoor ze het ONW of andere externe instanties kan inschakelen. Ook hierrond kunnen op dergelijk overleg afspraken gemaakt worden.</p>
<p>Perspectief ondersteuner</p>	<p>Overwegend ontevreden</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (?) Beoordeling doel ondersteuning: De ondersteuner geeft geen beoordeling over de gestelde doelen. - (+/-) Beoordeling invulling 8/10 of 9/10: De ondersteuner quoteert de ondersteuning aan Yassin met een hoog cijfer, omdat Yassin veel vooruitgang boekt. <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - tijdsgebrek en complexiteit rond de agendaplanning van de ondersteuner: Echter wat de vorm van de ondersteuning betreft is de ondersteuner eerder ontevreden. Ze wijst op tijdsgebrek, het beperkt aantal uren waarop de leerlingen uit de les gehaald kunnen worden en de combinatie van leerlingen uit verschillende scholen. Hierdoor krijgt de ondersteuner het gevoel dat ze vaak 'brandjes aan het blussen is'. - (+/-) Beoordeling ondersteuning aan de enkele leerkrachten 8/10 of 9/10: Er is veel ruimte voor terugkoppeling naar de leerkrachten, maar enkel naar degenen die openstaan voor de ondersteuning (bv. verloop van de labolessen). - (+/-) Opstart ondersteuning: De opstart van een nieuw ondersteuningstraject verloopt in het begin vaak wat moeizaam, omdat de ondersteuner eerst moet observeren alvorens concreet te starten met de ondersteuning. Bij Yassin was dit ook het geval, maar er deden zich geen ongewone moeilijkheden voor. - (+/-) Profiel ondersteuner: Op dit ogenblik voelt de ondersteuner zich comfortabel in haar functie. Ze voelt zich echter nog geen expert, in het bijzonder in de type 7-ondersteuning. De ondersteuner heeft met steun vanuit het ONW veel kennis kunnen verwerven. - <i>Citaat: Al had ik in september niet de rugzak met inzichten die ik nu heb. Ik ben me heel bewust gaan bijscholen [...] en dat komt voornamelijk door het ONW.</i> - (+/-) Samenwerking met de leerkrachten <ul style="list-style-type: none"> o (+) Samenwerking met de zorg en de klastitularis 8/10 of 9/10: De klastitularis wil echt vooruitgang boeken met Yassin. Ze spant zich erg in om Yassin te helpen. Vanuit haar vakkennis en als klastitularis maakt ze veel tijd voor hem vrij. o (-) Samenwerking met enkele andere leerkrachten 3/10: <ul style="list-style-type: none"> ▪ (-) Geen medewerking: De ondersteuner is ontevreden over de houding van sommige leerkrachten ten opzichte van de ondersteuning, in het bijzonder de ondersteuning gericht aan de leerkracht en het werken in de klas. – <i>Citaat: Er zijn enkele leerkrachten die hun deur willen toehouden, die geen hulp willen (aanvaarden). Dat is ook letterlijk gezegd dat ik niet welkom ben in hun klas, dat maakt het soms heel moeilijk. Je kan niet ondersteunen over heel de lijn. Het blijft wat gesprokkel en er blijft heel veel focus op</i>

		<p>de leerling zelf.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ (-) Geen toestemming voor redelijke aanpassingen: Sommige leerkrachten geven geen toestemming om redelijke aanpassingen in te voeren. – Citaat: <i>Maar als je de leerkracht dan aanspreekt over deze redelijke aanpassing zegt die ‘hij zit in een sterk wiskundige richting en hij moet dat gewoon kunnen’ of ‘hij zit in een vierde middelbaar, dus hij moet dat in de hogeschool ook kunnen’.</i> - (-) Visie van de school voor gewoon onderwijs – gebrek aan inclusiegericht beleid: Volgens de ondersteuner verwacht de school voor gewoon onderwijs dat de ondersteuner individueel werkt met de leerlingen. Sommige leerkrachten zijn niet bereid tot meewerken (cf. supra). De ondersteuner vindt dat de directie van de school verantwoordelijk is om deze houding van sommige leerkrachten bij te sturen. – Citaat: <i>En zij (d.i. sommige leerkrachten) sluiten hun deur en zij krijgen daar ook de ruimte voor. Dat is dus eigenlijk vanuit het beleid: er is niemand die aan de leerkrachten kadert dat wij ondersteuning aanbieden in de klas, ook in het secundair en dat dat een meerwaarde is. En wat ik nu zie, een jongen die heel sterk in zijn schoenen staat, die heel hard wil werken, die een sterk karakter heeft, maar hard aan het afzien is omdat sommige leerkrachten hem niet willen helpen. De weg had veel minder zwaar moeten zijn en dat is jammer.</i>
Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	- De leerkracht noemt geen concrete onderdelen van de ondersteuning.	<ul style="list-style-type: none"> - (-) Nood aan inhoudelijke begeleiding door externe instantie: Het tempo van de lessen in een aso-studierichting ligt behoorlijk hoog volgens de leerkracht. Naast de ruimte die er nu is om te differentiëren heeft Yassin behoefte aan extra bijlessen. Voor wiskunde en fysica werd die ondertussen aangevraagd bij een externe instantie. - (-) Nood aan medewerking van alle leerkrachten: Het volledige lerarenteam van Yassin zou hulpmiddelen en aanpassingen voor Yassin moeten voorzien. Momenteel is dit sterk afhankelijk van de ‘goodwill’ van individuele leerkrachten.
Perspectief ondersteuner	- (+) Het plannen van de leerstof en opdrachten, zodat deze voldoende gespreid wordt doorheen de week, is het onderdeel van de ondersteuning dat het meest helpend is voor Yassin.	- (-) Nood aan aangepast beleid vanuit de school voor gewoon onderwijs: De ondersteuner heeft het gevoel dat de ondersteuning moeizaam loopt omdat er vanuit de school voor gewoon onderwijs geen beleid is waarbij de ondersteuning een

		deel van het geheel is. Bovendien zijn niet alle leerkrachten op de hoogte van wat de functie is van een ondersteuner en wat het ONW kan betekenen.
--	--	---

Casus ID	T9-J-SO
Pseudonaam (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau)	Gerben (jongen, 13 jaar, secundair onderwijs)
Ondersteuningsnood (en eventuele wijzigingen in ondersteuningsnood)	Gerben krijgt type 9-ondersteuning omwille van zijn diagnose ASS. Hij heeft voornamelijk nood aan ondersteuning bij executieve functies zoals planning, organisatie en werkhouding. Ook rond het leren zelfstandig hulpvragen stellen is er een hulpvraag. Er is geen actuele nood op sociaal vlak.
Informanten	Gerben (leerling), mama van Gerben, ondersteuner De leerkracht (klastitularis) van Gerben nam niet deel aan het interview. Het gesprek met Gerben en met zijn mama vonden plaats eind mei 2019. De ondersteuner werd half juni 2019 geïnterviewd.
Achtergrondinformatie	<ul style="list-style-type: none"> - De school van Gerben werkt niet met een klassieke schoolsetting. Elke leerling heeft een individueel uurrooster. (<i>ondersteuner</i>) Er wordt gewerkt met opdrachten en projecten, waaraan de leerlingen tijdens de schooluren werken. Ze plannen zelf hoeveel tijd ze aan de verschillende opdrachten spenderen. Leerlingen werken met andere woorden zelfstandig, onder supervisie van een leerkracht/(vak)coach. (<i>ouder</i>) - Elke leerling op school heeft een zorgcoach. Hij/zij is naast leerkracht ook het eerste aanspreekpunt voor de leerling. - Gerben zit in het twee jaar middelbaar onderwijs. - Gerbens ouders zijn gescheiden.
Samenvatting	Gerben krijgt type 9-ondersteuning omwille van zijn diagnose ASS. Hij heeft voornamelijk nood aan ondersteuning bij executieve functies zoals planning, organisatie en werkhouding. Er is ook een hulpvraag rond het zelfstandig leren hulpvragen stellen. Op sociaal

vlak is er geen actuele nood. De ondersteuningsdoelen zijn (1) het welbevinden van Gerben bewaken door ervoor te zorgen dat hij niet te veel prestatiedruk ervaart en (2) ondersteuning bieden bij studieplanning. De ondersteuner overloopt de studieplanner met Gerben, ze helpt hem met hoe hij bepaalde opdrachten best kan uitvoeren, welke structuur nodig is bij welke opdracht,... Algemeen probeert de ondersteuner Gerben aan te sturen en te begeleiden in het zelfstandig werken. Gemiddeld genomen krijgt Gerben 2u ondersteuning/week. Het tijdstip, de duur en de inhoud van de ondersteuning zijn flexibel, afhankelijk van de studieplanner en noden/behoefte van Gerben.

Ondersteuning aan de leerkrachten is gericht op sensibilisatie. Door het atypische schoolsysteem is het niet mogelijk om ondersteuning te bieden in de klas. Daarom probeert de ondersteuner de leerkrachten/vakcoachen zo veel mogelijk in te lichten over de ondersteuning die zij aan Gerben biedt. Verder wordt de ondersteuning aan de leerkracht ingevuld op basis van wat zich aandient (**vraaggericht**).

Volgens de ondersteuner zijn de ouders doorheen het schooljaar meer betrokken geworden bij de ondersteuning (**mate van betrokkenheid ouders**). Dit bleek nodig omdat Gerben thuis vaak nog veel tijd nodig had voor schoolwerk. Nadat de ouders meer betrokken waren, konden de doelen en noden van Gerben beter op elkaar afgestemd worden. Mama heeft het gevoel dat er voldoende rekening gehouden wordt met de inbreng van beide ouders. Mama voelt zich bijvoorbeeld gehoord in het belang dat zij hecht aan het feit dat Gerben in het regulier onderwijs blijft functioneren. Bij de inhoud en vorm zijn de ouders niet betrokken, maar dat is volgens mama ook niet nodig. Wat de **mate van betrokkenheid van de leerling** betreft, wijst de ondersteuner op de aanwezigheid van Gerben op de tussentijdse overlegmomenten. Dit maakt dat zijn noden veel transparanter worden volgens de ondersteuner. Gerben zegt dat hij tot op zekere hoogte kan aangeven waarrond hij wil werken. De ondersteuner zou hem niet vragen wat hij van de ondersteuner vindt, maar hij heeft daaraan ook geen behoefte.

Naast de ondersteuner zijn de zorgcoach, de leerkrachten en een klasgenoot betrokken bij de ondersteuning. Mama beschouwt de **ondersteuner** en de **zorgcoach** als belangrijkste betrokkenen. Beiden zijn volgens haar evenwaardig, maar de zorgcoach zou een meer coördinerende rol opnemen dan de ondersteuner. Gerben zelf duidt zijn **klasgenoot** en de **ondersteuner** aan als respectievelijk de belangrijkste en tweede belangrijkste betrokkenen. Vanuit de school krijgt Gerben begeleiding van de zorgcoach. Zij neemt gelijkaardige taken op als de ondersteuner. Goede wederzijdse afstemming zorgt ervoor dat deze begeleiding complementair is met de ondersteuning vanuit het ONW.

Samenwerking en communicatie: De ondersteuner ervaart veel openheid voor onder andere de ondersteuning op deze school. Er is veel bespreekbaar en de nodige zorgmaatregelen zijn mogelijk. De visie van deze school ligt volgens de ondersteuner volledig in lijn met het inclusie-idee. De zorgcoach is erg betrokken bij de ondersteuning aan Gerben. De ondersteuner 'coacht' haar: ze legt accenten en geeft tips. Ze overleggen regelmatig zodat hun ondersteuning/begeleiding niet overlappend is. Voor de communicatie met de school fungeert de zorgcoach van Gerben als eerste aanspreekpunt voor de ondersteuner. Via mail en op de overlegmomenten is er contact

tussen de ondersteuner, de leerkrachten en de vakcoaches. Ten slotte ontvangen de ouders van Gerben wekelijks een mail van de zorgcoach en twee à drie keer per maand een aanvullende mail van de ondersteuner met specifieke aandachtspunten of om bijvoorbeeld door te geven aan de ouders dat het nodig is om Gerben extra te motiveren voor een bepaald vak. Mama wenst echter meer face-to-face interactie met de ondersteuner.

Volgens mama helpt de ondersteuner Gerben om gemotiveerd te blijven voor school (**effect ondersteuning voor de leerling, psychosociaal**). De ondersteuner wijst op de **basisrust** die de ondersteuning biedt, in het bijzonder de duidelijkheid en structuur die ze oplevert. Op sociaal vlak zijn er geen noden. Gerben zelf noemt geen effecten op psychosociaal vlak. Op **academisch** vlak noemt mama het feit dat Gerben erin slaagt om in het regulier onderwijs te functioneren. Gerben voelt zich geholpen bij het verwerken van leerstof en de ondersteuner zegt dat Gerben dankzij het kader van de ondersteuning vooruitgang boekt en dat hij vaardigheden verwerft. Volgens de ondersteuner zorgt de ondersteuning ervoor dat leerkrachten zich gesteund voelen en minder werklast ervaren. Leerkrachten lijken situaties ook beter te begrijpen en ze passen tips ook toe bij andere leerlingen. Of de leerkrachten verder effectief iets 'bijleren', is onduidelijk voor de ondersteuner.

Tevredenheid:

- **(overwegend tevreden)** De **mama** van Gerben is overwegend tevreden met de ondersteuning. Ze beoordeelt deze met een 9/10 (bv. voldoende uren ondersteuning en voldoende betrokken bij de ondersteuning). Mama noemt de samenwerking met de zorgcoach en de ondersteuner positief: beide ouders zijn steeds volledig en correct geïnformeerd en de school is heel laagdrempelig waardoor ze rechtstreeks kunnen communiceren. Ook over de visie van de zorgcoach en de ondersteuner is mama positief. De leerling wordt actief betrokken bij de ondersteuning en zorg wordt op maat van de leerling geboden. Communicatie met de school verloopt open en vlot. Wat de communicatie met de ondersteuner betreft, wenst mama meer face-to-face communicatie. Ook een betere planning van overlegmomenten zou handig zijn voor mama gezien haar drukke agenda. De opstart van de ondersteuning gebeurde iets later dan normaal, maar de reden daarvan is onduidelijk. Ten slotte heerst er bij mama een lichte onzekerheid over de mogelijkheid tot ondersteuning voor het volgende schooljaar. Ze benadrukt hierbij het belang van continuïteit in de ondersteuning en de ondersteuner.
- **(overwegend tevreden)** Ook **Gerben** zelf is heel tevreden over de ondersteuning (10/10). Hij heeft positieve gevoelens bij de ondersteuning ('blij' en 'dankbaar').
- **(geen deelname)** De leerkracht nam niet deel aan het onderzoek.
- **(overwegend tevreden)** De ondersteuner is eveneens overwegend tevreden met de ondersteuning. Zij is positief over haar eigen profiel als ondersteuner (expertise) en de opstart van de ondersteuning. De ondersteuningsdoelen beoordeelt ze met 9/10. Over de invulling van de ondersteuning is ze tevreden (7/10), maar ze merkt op dat het door tijdsgebrek soms niet mogelijk is om voldoende grondig aan de ondersteuningsdoelen te werken. Er zijn te weinig uren per leerling en er is te weinig

	<p>overlegtijd. Ook de samenwerking met de school in het algemeen wordt volgens haar vertraagd door tijdsgebrek, ondanks het feit dat deze school een heel open en inclusiegerichte visie hanteert. Ten slotte beoordeelt de ondersteuner de ondersteuning aan de leerkracht eveneens met 7/10. Volgens haar zorgt de hoge werklast bij de leerkrachten voor een trage samenwerking en vooruitgang.</p>
--	---

DEEL 1 Beschrijving van de ondersteuning	
A Ondersteuning aan de leerling	
Doel van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doelen</u>: De twee ondersteuningsdoelen zijn (1) het welbevinden van Gerben bewaken door ervoor te zorgen dat hij niet te veel prestatiedruk ervaart en (2) ondersteuning bieden bij studieplanning. (<i>ouder</i>) - <u>Verloop en betrokkenen</u>: De ondersteuningsdoelen werden bepaald op de startvergadering. De ondersteuner, de zorgcoach van de school en beide ouders waren aanwezig. Gerben zelf was niet op de startvergadering. Op de tussentijdse vergaderingen nadien was hij wel aanwezig. De ondersteuner vermoedt dat het CLB wel betrokken is geweest bij de ondersteuning, onder andere bij het opstellen van het gemotiveerd verslag, maar het CLB was niet aanwezig bij de doelbepaling.
Inhoud van de ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens het ondersteuningsmoment in het begin van de week ligt de focus op het overlopen van de individuele studieplanner van Gerben. Er is dan ook ruimte voor Gerben om kort te vertellen hoe bijvoorbeeld het weekend verlopen is. Op vrijdag plant de ondersteuner als ondersteuningsmoment een evaluatie in waarin Gerben en de ondersteuner bekijken hoe de week verlopen is, waaraan extra tijd besteed moet worden, enz. - In de ondersteuningsmomenten doorheen de week probeert de ondersteuner in te spelen op de noden van Gerben door hem te helpen bij vragen zoals 'Welke structuur gebruik ik best voor deze opdracht?', 'Hoe begin ik aan deze opdracht?'. Het gebeurt zelden dat de ondersteuner opdrachten samen met Gerben maakt. Ze stuurt hem eerder aan bij het zelfstandig uitvoeren ervan.
Vorm ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Gemiddeld genomen krijgt Gerben twee keer per week ondersteuning, zowel in het begin als op het einde van de week. De duur van de ondersteuning varieert van 10 tot 30 minuten, afhankelijk van de noden en agenda van Gerben. - Wanneer de leerlingen zelfstandig werken (vrije 'studie-uren'), zit de ondersteuner naast Gerben. De ondersteuning vindt niet plaats

	in een apart lokaal, maar er wordt wel individueel met Gerben gewerkt.
Flexibiliteit ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer Gerben ondersteuning krijgt, is afhankelijk van zijn individueel uurrooster. De ondersteuner is hierin zeer flexibel. Als de ondersteuner inhoudelijk iets wil opnemen met Gerben, dan plant ze bijvoorbeeld een blok van 50 minuten ondersteuning in. - Aanvankelijk bestond de ondersteuning uit het uitzoeken welke concrete moeilijkheden zich voordeden ten gevolge van Gerbens ASS-diagnose. De ondersteuning was laagintensief. Doorheen het schooljaar bleek echter dat Gerben op school vaak zijn moeilijkheden camoufleerde. De intensiteit van de ondersteuner werd opgevoerd.
Eerdere ondersteuning	- Vorig schooljaar (1 ^{ste} middelbaar) kreeg Gerben ondersteuning van een andere ondersteuner. (<i>ondersteuner</i>)
Eerdere begeleiding (GON-/ION-begeleiding of op de school voor BuO)	- In de lagere school kreeg Gerben GON-begeleiding. (<i>ondersteuner</i>)
B Ondersteuning aan de leraar/het lerarenteam/de school (algemeen)	
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Doel</u>: Het doel van de ondersteuning is het sensibiliseren van de leerkrachten. Het achterliggende idee is om samen met de leerkrachten te werken aan de ondersteuningsdoelen van de leerling. (<i>ondersteuner</i>) - <u>Inhoud en vorm</u>: <ul style="list-style-type: none"> o Door het atypische schoolsysteem is het niet mogelijk om als ondersteuner ondersteuning te bieden in de klas. De ondersteuner probeert zoveel mogelijk de leerling te begeleiden en nadien hierover terug te koppelen aan de leerkrachten en/of vakcoaches. (<i>ondersteuner</i>) o Daarnaast werkt de ondersteuner ook vraaggericht op basis van wat zich aandient (bv. vragen van de leerkracht). Volgens de ondersteuner is het belangrijk om alert te zijn en te blijven voor wat je wilt bereiken en daarop in te spelen als het zich voordoet. (<i>ondersteuner</i>) 	
C Ondersteuning algemeen	
Mate van betrokkenheid ouders en/of leerling bij de ondersteuning	
Mate van betrokkenheid ouders	
<ul style="list-style-type: none"> - Bij de start van het schooljaar waren de ouder van Gerben minder betrokken. Volgens de ondersteuner was er toen een discrepantie tussen de school- en thuissituatie: uit de tussentijdse evaluatie bleek dat Gerben thuis nog heel veel voor school werkte. De doelen en noden zijn nu beter op elkaar afgestemd omdat de 	

<p>ouders informatie geven rond hoe Gerben zijn huiswerk organiseert en welke werkhouding hij heeft. <i>(ondersteuner)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij de doelbepaling konden de ouders aangeven wat voor hen belangrijk was. De school heeft nadien bekeken wat er effectief mogelijk was. Volgens mama werd er rekening gehouden met de inbreng van beide ouders. Zo werd mama gehoord in het belang dat ze hecht aan het feit dat Gerben het curriculum van het regulier onderwijs kan volgen. Bij de inhoud en de vorm van de ondersteuning is mama niet betrokken, maar dat ik ook niet nodig. <i>(ouder)</i>
<p>Mate van betrokkenheid leerling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gerben was niet aanwezig op het eerste overlegmoment, maar wel op de daaropvolgende tussentijdse overlegmomenten. Dankzij zijn aanwezigheid werden zijn noden veel transparanter. Op deze school heerst in het algemeen het beleid om leerlingen zo veel mogelijk te betrekken. Gerben wordt betrokken bij overlegmomenten en zijn leertraject wordt met hem besproken. <i>(ondersteuner)</i> - Gerben kan tot op zekere hoogte aangeven waarrond hij wil werken. De ondersteuner vraagt hem niet wat hij van de ondersteuning vindt, maar Gerben heeft daar geen behoefte aan. – <i>Citaat: Nee, maar ik denk dat ze wel merken aan mij dat ik daar wel content mee ben. (leerling)</i>
<p>Rollen van betrokkenen bij de ondersteuning aan de leerling (eventueel extra ondersteuning vanuit de school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenen: ondersteuner, zorgcoach, leerkrachten, klasgenoot¹¹¹ - Mama beschouwt de ondersteuner en de zorgcoach als de twee belangrijkste ondersteuningsfiguren. Beiden zijn evenwaardig, maar de zorgcoach neemt een meer coördinerende rol op dan de ondersteuner. – <i>Citaat: De zorgcoach stuurt meer aan. (ouder)</i> Gerben zelf duidt een klasgenoot aan als belangrijkste betrokkene omdat die altijd op school is. Daarna volgen de ondersteuner en de zorgcoach. De ondersteuner is enkel op maandag en vrijdag op school, volgens Gerben. <i>(leerling)</i> - Leerkrachten: De leerkrachten Frans, Engels en Nederlands zijn ook betrokken bij de ondersteuning. <i>(ondersteuner)</i> - Klasgenoot: Gerben noemt een klasgenoot die hem vaak helpt. Ze volgen beiden ongeveer hetzelfde lessenkakket. De klasgenoot helpt Gerben als hij instructies niet gehoord heeft of als hij een vraag heeft bij een opdracht. <i>(leerling)</i> - Extra ondersteuning vanuit de school: <ul style="list-style-type: none"> o De zorgcoach neemt gelijkaardige taken op als de ondersteuner (bv. planning overlopen, vragen doornemen, motiveren). Er zijn ook vakcoaches bij wie leerlingen terecht kunnen met vakinhoudelijke vragen. Deze ondersteuning vanuit de school is complementair met de ondersteuning vanuit het ONW. <i>(ondersteuner, ouder)</i> o De andere zorgcoaches op school zijn ook op de hoogte van de ondersteuning. De directie komt enkel in beeld bij problemen, voorlopig is dat voor Gerben nog niet nodig geweest. <i>(ondersteuner)</i>
<p>Samenwerking en communicatie (ouders, leerkracht en/of school)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking

¹¹¹ Alleen Gerben duidt een klasgenoot aan.

<ul style="list-style-type: none"> ○ School: De ondersteuner benadrukt dat er veel openheid is op deze school, wat zeker niet op elke school het geval is volgens haar. Er is veel bespreekbaar en veel zorgmaatregelen zijn mogelijk. Toch houdt deze school het midden tussen de nodige en te veel aanpassingen. De visie van deze school ligt volledig in lijn met het inclusie-idee van het ONW. <i>(ondersteuner)</i> ○ De zorgcoach van Gerben is erg betrokken bij de ondersteuning aan Gerben. De ondersteuner coacht in zekere zin de zorgcoach: ze legt accenten en geeft tips over hoe de ondersteuning aan Gerben best gebeurt. De ondersteuner en de zorgcoach overleggen regelmatig en stemmen af waarrond ze zullen werken/gewerkt hebben, zodat hun ondersteuning zeker niet overlapt. <i>(ondersteuner)</i> - Communicatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Zorgcoachen: De zorgcoach van Gerben is het eerste aanpreekpunt voor de ondersteuner. Er is regelmatig overleg tussen de ondersteuner en de zorgcoach. <i>(ondersteuner)</i> ○ Leerkrachten en vakcoachen: De communicatie tussen de ondersteuner en de leerkrachten en vakcoaches verloopt goed, zowel mondeling tijdens overlegmomenten als schriftelijk per mail. <i>(ondersteuner)</i> ○ Ouders: <ul style="list-style-type: none"> ▪ De bedoeling is volgens de ondersteuner om de communicatie met de ouders via de zorgcoach te laten verlopen, maar dat blijkt moeilijk te zijn. <i>(Citaat: De regie ligt daar)</i> De ondersteuner wordt ook mee betrokken in het verhaal. Er wordt veel gemaïld met haar, zeker als de nood hoog ligt of toeneemt. <i>(ondersteuner)</i> ▪ Wekelijks ontvangen de ouders een mail van de zorgcoach rond welke opdrachten Gerben wel/niet heeft afgewerkt. Deze communicatie gebeurt voor alle leerlingen. Aanvullend mailt de ondersteuner twee à drie keer per maand met aandachtspunten of bijvoorbeeld als het nodig is om Gerben extra te motiveren voor een bepaald vak. Mama wenst meer face-to-face interactie met de ondersteuner. <i>(ouder)</i> 	
Effect van de ondersteuning voor de leerling	
Psychosociaal	<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner helpt Gerben om gemotiveerd te blijven voor school. – <i>Citaat. Ze houdt hem aan het leren.</i> Verder heeft mama niet de indruk dat de ondersteuning een effect heeft op Gerbens welbevinden. Dit is volgens haar eerder afhankelijk van hoe het gaat met zijn vrienden. Op sociaal vlak zijn er geen noden. - Op psychosociaal vlak noemt Gerben geen effect. - De duidelijkheid en structuur die de ondersteuning brengt, zorgen voor een 'basisrust' bij Gerben volgens de ondersteuner. Het maakt dat hij goed in zijn vel zit. Ook hulpvragen stellen gaat beter. Op sociaal vlak zijn er geen noden.
Academisch	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens mama is het doel om Gerben in het regulier onderwijs te laten functioneren behaald, aangezien hij op zijn laatste rapport geen grote tekorten had. Gerben werd zelfs aangeraden om wiskunde-wetenschappen te volgen volgend schooljaar. Gerben is rijper geworden in zijn studiehouding. - Gerben voelt zich het meeste geholpen door de ondersteuning bij leerstofverwerking.

	- Doordat de ondersteuning is opgedreven maakt Gerben vooruitgang. De ondersteuning is nodig om hem een kader te bieden waarbinnen hij zelfstandig vaardigheden kan leren.
Effect voor de leerkracht(en)/schoolteam	
<ul style="list-style-type: none"> - De ondersteuner vermoedt dat de leerkrachten in de eerste plaats niet meer het gevoel hebben er alleen voor te staan (steun). Daarnaast zorgt de ondersteuner ook voor een verlichting van de werklast. Ten slotte hoopt de ondersteuner dat de leerkrachten effectief iets bijleren, maar ze weet niet of dat het geval is. (<i>ondersteuner</i>) - Door zaken te benoemen, begrijpen leerkrachten situaties beter (begrip). Ze begrijpen bijvoorbeeld de nood van Gerben om soms in een apart lokaal te zitten. Ze passen bepaalde tips ook toe bij andere leerlingen. (<i>ondersteuner</i>) 	
Effecten in de lijn met de verwachtingen bij opstart ondersteuning	
<ul style="list-style-type: none"> - Bij de start van de ondersteuning was het niet meteen duidelijk hoe de ondersteuning vorm zou krijgen binnen het niet-klassieke schoolsysteem. De ondersteuner had bijgevolg heel lage verwachtingen gesteld. Op dit moment is de ondersteuner wel tevreden met wat Gerben bereikt heeft. De aard van de problematiek maakt dat bepaalde ondersteuningsdoelen nooit volledig bereikt kunnen worden. (<i>ondersteuner</i>) - De verwachtingen van mama zijn waargemaakt. Het belangrijkste was dat Gerben kon blijven functioneren in het regulier onderwijs. (<i>ouder</i>) 	
Opvolging effectiviteit ondersteuning	
- Op het einde van het schooljaar wordt de ondersteuning geëvalueerd op basis van de gestelde ondersteuningsdoelen. Ook uit de tussentijdse overlegmomenten, distilleert de ondersteuner werkpunten. (<i>ondersteuner</i>)	

DEEL 2	Tevredenheid met de ondersteuning	
Tevredenheid	Algemeen	Concrete opmerkingen rond de invulling (inhoud en/of vorm), het doel van de ondersteuning, de opstart van de ondersteuning, het profiel van de ondersteuner ...
Perspectief ouders	Overwegend tevreden	- (+) Algemene beoordeling 9/10: Mama beoordeelt de ondersteuning door de ondersteuner met een 9/10. In het algemeen is ze tevreden, ook wat doel, inhoud en vorm van de ondersteuning betreft. – <i>Citaat: Zonder</i>

		<p><i>ondersteuning zou hij verdrongen zijn in het regulier onderwijs en ook op deze school met dit systeem.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ (+) Vorm - voldoende uren ondersteuning: Meer uren ondersteuning kunnen volgens mama steeds nuttig ingevuld worden, maar mama is hierin realistisch. Het huidige aantal volstaat. Bovendien is de ondersteuner van Gerben ook tijdens de huiswerkklas op school aanwezig. ○ (+) Mate van betrokkenheid: Mama beoordeelt de mate van betrokkenheid met een 8/10. Meer overleg zou (nog) beter zijn. - (+) Samenwerking ouders, zorgcoach en ondersteuner: Mama noemt de interactie tussen hen als ouders, de zorgcoach en de ondersteuner als een positief aspect van de ondersteuning. Hoewel Gerbens ouders gescheiden zijn en er co-ouderschap is zijn beiden steeds volledig en correct geïnformeerd. De school is heel laagdrempelig, waardoor het makkelijk is om betrokkenen rechtstreeks aan te spreken. - (+) Visie zorgcoach en ondersteuner – betrokkenheid leerling: Mama vindt het positief dat er niet enkel gekeken wordt vanuit de leerstof, maar dat er ook voldoende aandacht uitgaat naar de leerling zelf. Hij wordt ook betrokken bij en is actief lid van de ondersteuning. – <i>Citaat: Er wordt niet boven zijn hoofd beslist.</i> Bovendien wordt er gewerkt op maat van de leerling. - (+) Communicatie met school: Er is een open communicatie tussen de ouders en de school. De school staat open voor suggesties. Op administratief vlak zou de school wat minder goed georganiseerd zijn. - (+/-) Communicatie met ondersteuner: De communicatie (per mail) tussen mama en de ondersteuner loopt goed, maar mama wenst meer face-to-face interactie met de ondersteuner. - (+/-) Planning ‘vaste’ overlegmomenten op school: Door de drukke agenda van mama zou het beter zijn, mochten de vaste overlegmomenten vooraf ingepland worden. Op die manier kan mama haar agenda daarop afstemmen. - (+/-) Opstart ondersteuning: Dit schooljaar startte de ondersteuning pas in oktober/november. De zorgcoach was wel betrokken vanaf september. Het is onduidelijk wat de oorzaak is van de ‘late’ opstart. - (+/-) Organisatie ONW – onzekerheid ondersteuning volgend schooljaar en belang continuïteit: Mama wijst op de onzekerheid die bestaat rond de ondersteuning voor volgend schooljaar. Daarnaast wijst ze op het belang van continuïteit in de ondersteuning: het is belangrijk dat dezelfde ondersteuner de ondersteuning van Gerben kan opnemen, onder andere voor en door de vertrouwensband tussen hen.
Perspectief leerling	Overwegend tevreden	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Algemene beoordeling 10/10: Gerben vindt de ondersteuning perfect zoals ze is. Hij heeft geen opmerkingen. De huidige ondersteuning volstaat, hij heeft geen nood aan meer of andere ondersteuning. - (+) Positieve gevoelens (‘blij’ en ‘dankbaar’): Gerben is blij en dankbaar met de hulp die hij krijgt van de ondersteuner. Dankzij haar behaalt hij betere punten. - (+) Positieve ervaring: Als positieve ervaring met de ondersteuner noemt Gerben een opdracht waarbij hij

		achterstond op zijn planning. Dankzij de ondersteuning raakte hij terug op schema.
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	/
Perspectief ondersteuner	Overwegend tevreden ¹¹²	<ul style="list-style-type: none"> - (+) Beoordeling doelen 9/10: De doelen van de ondersteuning zijn zo gericht mogelijk opgesteld. De ondersteuner merkt op dat er veel noden/doelen zijn, waaraan nooit volledig beantwoord kan worden. - (+) Beoordeling invulling 7/10: De ondersteuner vindt het positief dat op deze school voldoende openheid is rond de ondersteuning. Minder positief is het feit dat het lastig is om grondig te kunnen werken aan ondersteuningsdoelen, onder andere door tijdsgebrek (cf. infra). – <i>Citaat: Het is lastig om grondig te werken aan doelen en ze bijgevolg af te vinken. Soms voelt het een beetje als achterna hollen.</i> <ul style="list-style-type: none"> o (-) Vorm - te weinig ondersteuningsuren en te weinig overlegtijd: De ondersteuner merkt op dat er echt een tekort aan ondersteuningsuren is per leerling. Dit maakt het bijvoorbeeld ook moeilijk om grondig af te stemmen met de zorgcoach op school. Algemeen is er onvoldoende tijd om grondig te werken aan de ondersteuningsdoelen. Er is nood aan meer tijd en/of minder leerlingen per ondersteuning. – <i>Citaat: Er is eigenlijk echt wel een tijdgebrek. Dat is de rode draad door deze job.</i> - (+) Beoordeling ondersteuning aan leerkrachten 7/10, hoewel hoge werklast bij leerkrachten vooruitgang vertraagt: De ondersteuner merkt dat er ruimte is om te werken met de leerkrachten, maar een hinderende factor hierbij is de hoge werklast van de leerkrachten. Het feit dat er op deze school hoge eisen aan de leerkrachten gesteld worden, leidt er volgens de ondersteuner toe dat er heel traag vooruitgang geboekt wordt. Er is absoluut geen weerstand op deze school in tegenstelling tot andere scholen. - (+/-) Samenwerking met de school – lage snelheid door tijdsgebrek: De visie van de school ligt volledig in lijn met het inclusie-idee van het ONW. De school staat open voor de nodige maatregelen. Wat minder goed loopt, is de snelheid van werken. Deze wordt enorm vertraagd volgens de ondersteuner door het tekort aan tijd, onder andere voor overleg, om zaken grondig op te nemen en uit te werken. - (+) Profiel ondersteuner: De ondersteuner vindt dat ze over voldoende expertise beschikt. Voor de verschuiving van leerling- naar leerkrachtgericht werken, kreeg de ondersteuner een vorming vanuit het ONW. - (+) Opstart ondersteuning: De ondersteuning startte tijdig. Doorheen het schooljaar zijn de ondersteuningsnoden verder verfijnd en werd eigenlijk ook maar pas duidelijk waarrond er gewerkt moest worden. - <i>Citaat: De ondersteuning kwam zeker niet te laat. Aanvankelijk zou ik eerder zeggen te vroeg.</i>

¹¹² De ondersteuner zegt zelf overwegend tevreden te zijn met het verloop van deze casus. Over de casussen heen is er eerder matig tevreden met het huidige ondersteuningsmodel.

Onderdelen van de ondersteuning	Meest helpende onderdelen van de ondersteuning	Onderdelen beter of anders ingevuld/georganiseerd
Perspectief leerkracht	<i>Geen deelname</i>	<i>Geen deelname</i>
Perspectief ondersteuner	- (+) Duidelijkheid en structuur zijn het belangrijkste voor Gerben.	- (-) Nood aan meer uren ondersteuning of minder leerlingen per ondersteuner (cf. supra)

Bijlage 2: Overzichtstabel concrete vormgeving ondersteuning

Tabel 3

Overzicht van de concrete vormgeving van de ondersteuning aan de leerling en aan de leerkracht, per casus

Leerling	Doel	Inhoud	Vorm en omvang (aantal u/week)	Flexibiliteit	Ondersteuning aan de leerkracht	Betrokkenheid van ouders en leerling	Extra begeleiding vanuit de school (van wie?; voor wat?)
Jonas (T4-J-LO)	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeteren van computervaardigheden bij het gebruik van laptop (hulpmiddel) - Aanbrengen leerstof wiskunde 	<ul style="list-style-type: none"> - Instructies aan de leerling bij gebruik laptop - Parallel teaching 	<ul style="list-style-type: none"> - 1u, in de klas en tijdens de les (computer) - 1u, individueel en buiten de klas (wiskunde) 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: halverwege schooljaar opstart OND voor wiskunde - Geen wijzigingen qua aanpak 	<ul style="list-style-type: none"> - Vraaggericht: beantwoorden van en inspelen op vragen van leerkracht - Overleg voor/na ondersteuning aan de leerling - Afstemming parallel teaching 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: betrokken bij doelbepaling, aanwezig op overlegmomenten, tussentijdse feedback over verloop van huiswerk, vlotte communicatie per mail - <u>Leerling</u>: input van de leerling tijdens OND neemt O mee naar overlegmomenten 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen nood aan extra begeleiding vanuit de school
Emma (T4-M-LO)	<ul style="list-style-type: none"> - Aanleren van computervaardigheden (bv. software) bij het gebruik van laptop 	<ul style="list-style-type: none"> - Instructies aan de leerling bij het gebruik van de software - Zelfstandigheid hierin stimuleren door niet permanent naast de leerling te zitten (ook aandacht aan andere leerlingen) 	<ul style="list-style-type: none"> - 2u, in de klas - Ook hulp aan klasgenoten 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: in de loop van het schooljaar OND gericht op aandacht- en concentratie - Later overleg of de OND 'on hold' gezet kon worden, maar geen akkoord mama 	<ul style="list-style-type: none"> - Tips en tools aan de leerkracht - Gebruik van de laptop bespreken met de leerkracht¹¹³ 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: overlegmomenten en samenvattende mail met plan van aanpak, ruimte voor inspraak van de ouders, goedkeuring bij beslissingen - <u>Leerling</u>: O vraagt regelmatig de visie van de leerling, niet aanwezig op formele overlegmomenten 	<ul style="list-style-type: none"> - Socio-emotionele begeleiding: gesprek met zorgcoördinator om te ventileren door klas met sterke dynamieken en veel gedragsproblemen - Complementair met OND van ONW, valt niet binnen T4-OND
Simon (T4-J-LO)	<ul style="list-style-type: none"> - Aanleren studie- 	<ul style="list-style-type: none"> - Agenda 	<ul style="list-style-type: none"> - 2u, individueel 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: i.f.v. noden 	<ul style="list-style-type: none"> - Vraaggericht en 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: aanwezig op 	<ul style="list-style-type: none"> - Socio-emotionele

¹¹³ Volgens de ondersteuner wordt er niet op klasniveau gewerkt omdat de school voor gewoon onderwijs van Emma niet is aangesloten bij het ONW van waaruit de ondersteuner werkt.

SO)	en plannings-vaardigheden i.f.v. zwak werkgeheugen (bv. stappenplan, hoofd- vs. bijzaken)	overlopen - Studiebegeleiding i.f.v. taken/testen	en buiten de klas (vrijstelling voor les godsdienst)	leerling en feedback leerkrachten - bv. vorig schooljaar rond bijwerken van leerstof, dit schooljaar rond zelfstandig werken en theorie leren toepassen	informeel: tijdens wekelijks contact met leerkrachten in de leraarskamer (voor/na OND aan de leerling)	overlegmomenten (incl. bij doelbepaling) + oververloop van OND regelmatig terugkoppeling - <u>Leerling</u> : ruimte om mening te geven over de O + mogelijkheid tot aanwezigheid op overlegmomenten	begeleiding: gesprek met leerlingenbegeleider als vertrouwenspersoon (o.a. werken rond sociale vaardigheden) - Complementair met OND
Lucas (T4-J-SO)	- Leren werken met computerprogramma om wiskundige notities te maken - Indien nodig vakinhoudelijke ondersteuning	- Werken met computerprogramma - OND krijgt vorm via de vragen van de leerling	- 2u, individueel en buiten de klas (vrijstelling lichamelijke opvoeding door aandoening)	- Inhoud: focus van OND tijdelijke verlegd naar het werken rond een conflict op school n.a.v. de houding van enkele leerkrachten - Inhoud: na afwezigheid van leerling (ziekte) vakinhoudelijke OND, leerkrachten onvoldoende tijd	- Vnl. overleg tijdens klassenraden: oplossingen zoeken voor praktische problemen (bv. mondelinge examens) + inzicht brengen en zorgen voor bewustwording	- <u>Ouders</u> : betrokken, aanwezig op overlegmomenten + regelmatig rechtstreeks contact met O - <u>Leerling</u> : regelmatig ruimte voor mening tijdens OND, vragen van de leerling zijn uitgangspunt voor inhoud OND, expliciet mening gevraagd rond haalbaarheid van examenrooster	- Geen extra begeleiding vanuit de school - Zorgteam wel sterk betrokken bij het zoeken naar oplossingen en praktische regelingen (bv. lokalen, uurrooster)
Ellen (T2-M-LO)	- Initieel: aanbieden aangepast materiaal, verhogen zelfstandigheid, werken rond taal en rekenen	- Werken met aangepast projectmateriaal en werkblaadjes - Oefeningen op iPad	- 5u, individueel en in de klas - (Gezien Ellens cognitieve mogelijkheden volgt ze de lessen inhoudelijk maar weinig mee.)	- Doel: doorheen het schooljaar focus op sociale participatie en inclusie	- Heel beperkt (bv. overleg en tips rond hoe Ellen meer bij de les betrekken, soms hulp aan andere leerlingen)	- <u>Ouders</u> : mama is heel betrokken, mama neemt initiatief op overleg, vrijwilligers ingeschakeld door tekort aan uren vanuit ONW, praktische regelingen bij uitstap, 1dag/week thuisonderwijs - <u>Leerling</u> : weinig betrokken	- Geen extra begeleiding vanuit de school - Wel de nodige inspanningen, bv. sporadisch gesprekje met zorgleerkracht
Valérie (T2-	- Tekorten	- Werken met	- Initieel: 4,5u	- Flexibiliteit in	- Leerkracht stimuleren	- <u>Ouders</u> : niet betrokken,	- Socio-emotionele

M-SO)	ophalen om te beantwoorden aan norm deeltijds SO (eerder BuSO)	inhoud uit PAV-les die (te) moeilijk is (bv. aangepaste instructies)	- Nu: 1u, individueel of met andere leerlingen, in of buiten de klas	tijdstip en vorm (in/uit de klas) - Inhoud: afhankelijk van moeilijkheden die zich stellen met de leerstof	in eenvoudigere formulering van opdrachten, samen met O zoeken naar aangepaste instructies	leerling is meerderjarig - <u>Leerling</u> : aangeven ervaren moeilijkheden bij leerstof, steeds ruimte voor feedback over OND	begeleiding door leerlingenbegeleider - Complementair met OND
Matthias (T6-J-KO)	- Initieel bv. werken rond geheugen, zelfstandig leren werken - Nu: voorzien van aangepaste turnlessen	- Inspelen op de noden van de leerling tijdens de turnles	- 1u, tijdens turnles	- Doelen: meermaals geherformuleerd doorheen het schooljaar	- Tips en informatie rond aandachtspunten tijdens de turnles	- <u>Ouders</u> : weinig betrokken, weinig op de hoogte van de invulling van de OND - <u>Leerling</u> : niet betrokken door jonge leeftijd	- Geen extra begeleiding vanuit de school door geen beschikbaarheid van de zorgleerkracht (ingeschakeld als vervanging voor zieke leerkrachten)
Tuur (T6-J-KO)	- Deelname klas- en lesgebeuren - Voorbereiding 1ste leerjaar (braille leren)	- Aanbieden aangepast materiaal (bv. knutselen) - Begeleiding bij uitstappen - Braille aanleren	- 2 voor-middagen - In klas: werken met aangepast materiaal - Buiten klas: aanleren van braille (door nood aan concentratie, ¼ van de tijd)	- Praktisch: wijzigingen in uurrooster afhankelijk van situatie (bv. klasuitstap) - Vorm: uit de klas als leerling moe is - Inhoud: afhankelijk van noden die zich voordoen	- Hoofzakelijk vraaggericht en informatief: wekelijks (informeel) overleg en communicatie voor/na OND	- <u>Ouders</u> : weinig betrokken bij de ondersteuning - <u>Leerling</u> : heel beperkt door jonge leeftijd (weinig initiatief en volgzzaam)	- Geen extra begeleiding vanuit de school - Wel opvolging door zorgcoördinator en 1x/week werkt de leerkracht individueel met Tuur
Ward (T6-J-LO)	- Cognitief functioneren en leerhouding versterken - Verhogen zelfredzaamheid	- Herhalen klassikale instructies - Leren om hulpmiddelen te gebruiken - Kaderen van frustraties n.a.v. moeilijkheden op schools vlak	- 1u30 min - vnl. in de klas, soms buiten de klas om concentratie te faciliteren + als emotionele begeleiding	- Enkele hulpmiddelen zijn niet meer nodig - Inhoud: soms gaat er aandacht uit naar emotionele OND (niet wekelijks, enkel indien nodig)	- Wekelijks overleg (20 minuten) rond nodige vakinhoudelijk aanpassingen - Pre-teaching - Aanreiken van tips - Regelmatig mailcommunicatie	- <u>Ouders</u> : beperkt betrokken bij de ondersteuning, aanwezig op formele overlegmomenten + in grote lijnen op de hoogte (geen nood aan meer betrokkenheid) - <u>Leerling</u> : geen info	- Begeleiding voor lezen van de zorgleerkracht - Complementair met OND
Maarten	- Voorbereiding	- Werken rond	- 2u om de drie	- Omvang: reductie	- Vraaggericht, maar	- <u>Ouders</u> : heel betrokken	- Geen extra begeleiding

(T6-J-LO)	<p>op overstap naar SO (bv. contacten leggen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hulpvragen stellen - (in beperkte mate verdere verdieping digitale vaardigheden) 	<p>digitale vaardigheden (bv. sneltoetsen; beperkt door weinig nood) en administratie rond aanvraag digitale cursussen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hulpvragen stellen - Contacten leggen en voorbereidingen rond overstap naar SO 	<p>weken, individueel en buiten de klas</p>	<p>OND naar huidige aantal omdat leerling weinig visuele zorgnoden heeft, tenzij leerkracht expliciet om OND vraagt</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vorm: in de klas op vraag van leerkracht 	<p>heel beperkt</p>	<p>en aanspreekbaar, maar nemen weinig initiatief, weinig zich op concrete invulling van OND</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Leerling</u>: beperkt (maar voldoende) betrokken, in overleg bepaald rond welke vaardigheden nog gewerkt moet worden 	<p>vanuit de school</p>
Amir (T6-J-SO)	<ul style="list-style-type: none"> - Overgang naar de nieuwe school vergemakkelijken (1ste SO) - Aangepast materiaal voorzien - Ondersteuning tijdens de les ter compensatie van trager werktempo 	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandigheid stimuleren - Hulp bij notities (werktempo) + extra uitleg als dingen op het bord onduidelijk zijn - Oplösen van computerproblemen (bv. software) 	<ul style="list-style-type: none"> - 4u, vnl. in de klas 	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdstip: andere momenten OND tijdens examenperiode - Inhoud: afgestemd op noden leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - Sensibilisatie rond de problematiek - Vraaggericht (op school of per mail) 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: beperkt betrokken, wel ruimte voor feedback van de ouders en papa wordt zo veel mogelijk op de hoogte gehouden (bv. bij brengen/ophalen van school) - <u>Leerling</u>: regelmatig bevraagd door O, voldoende voor de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - Begeleiding leerlingenbegeleider (inhoud ?) - Vakinhoudelijke begeleiding door leerkracht wiskunde - Zorgmaatregelen op school (bv. tijdens les gaan de leerkrachten extra langs bij Amir) - Complementair met OND
Lander (T7(auditief)-J-LO)	<ul style="list-style-type: none"> - Werken rond dovencultuur - In mindere mate socio-emotionele ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> - Bv. aanleren vingeralfabet en spelletjes hierrond - Woensdagnamiddag-activiteit met andere doven en slechthorenden 	<ul style="list-style-type: none"> - 50 min om de 2 weken - individueel en buiten de klas 	<ul style="list-style-type: none"> - Eerder kreeg leerling inhoudelijke OND voor Frans; als hij een vraag stelt rond Frans wordt dit kort behandeld 	<ul style="list-style-type: none"> - Praktische ondersteuning bij gebruik FM-apparatuur leerling - Verder geen OND op leerkracht-niveau; leerkracht erkent noden van de leerling onvoldoende 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: voldoende betrokken; aanwezig op 3-jaarlijks overleg, ruimte voor feedback - <u>Leerling</u>: inhoud OND afgestemd op behoeften leerling, rekening met mening van de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgleerkracht: halftijds les aan de helft van de klas (parallel met vaste leerkracht), niet specifiek voor Lander, wel gunstig (achtergrondlawaai) - Complementair met OND
Louis	<ul style="list-style-type: none"> - Versterking 	<ul style="list-style-type: none"> - Spelletjes en 	<ul style="list-style-type: none"> - 2u, individueel 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: n.a.v. 	<ul style="list-style-type: none"> - Informatief; rond 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: aanwezig op 	<ul style="list-style-type: none"> - Pre-teaching door

(T7(auditief)-J-KO)	<p>auditieve vaardigheden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koppeling letters en gebaren + introductie van gebarentaal in de klaswerking - Na paasvakantie: verbeteren begrip rekentaal 	<p>oefeningen (bv. rijmen op klankniveau)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oefeningen rond uitspraak woorden - Introductie gebaar v/d week - Visueel maken van rekentaal 	<p>buiten de klas; oefenen auditieve vaardigheden vraagt rustige omgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indien mogelijk betreft O klasgenoten 	<p>zwakke score op rekentest ook werken rond rekentaal</p>	<p>gehoorproblemen en hulpmiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Halverwege schooljaar geen vragen meer v/d leerkracht; wel regelmatig overleg rond inhoud OND 	<p>overlegmomenten (bv. doelbepaling) of telefonisch contact, informatie over hoe het thuis verloopt (bv. lezen), ruimte om hulpvragen aan te geven</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Leerling</u>: heel beperkt door jonge leeftijd, wel rekening gehouden met reactie van de leerling tijdens OND 	<p>zorgleerkracht (bv. nieuwe woordenschat bij klasthema doornemen), niet specifiek voor Louis, 2u/week</p> <ul style="list-style-type: none"> - Complementair met OND
David (T7(stO)-J-SO)	<ul style="list-style-type: none"> - Structuur bieden (bv. planning) - Werken aan studievaardigheid en (o.a. bij taalvakken) - Adequaat leren communiceren 	<ul style="list-style-type: none"> - Controle agenda - Opstellen van planning - Controle van cursussen - Werken rond incidenten n.a.v. on gepaste formulering 	<ul style="list-style-type: none"> - 1u; individueel en buiten de klas - Af en toe in de klas, bv. adequaat communiceren bij groepswerk 	<ul style="list-style-type: none"> - Omvang: bv. meer OND tijdens examenperiode - Inhoud: afhankelijk van agenda van leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - Informatie- en inleefsessie (bv. concrete tips en oefeningen) - Vraaggericht (bv. klassenraden, via mail, O is beschikbaar als aanspreekpunt) 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: aanwezigheid op overlegmomenten (bv. startvergadering), ruimte voor hulpvragen ouders, per mail mening/visie van ouders gevraagd bij beslissingen - <u>Leerling</u>: mogelijkheid om aanwezig te zijn op overlegmomenten, startvergadering werd voorbereid met leerling, mening van leerling bevraagd over vorm OND (bv. tijdstip, in/uit klas); voldoende voor de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - 1u GOK-begeleiding (gelijke kansen)/week (?¹¹⁴); leerling kiest invulling (bv. lees- en luisteroefeningen voorbereiden) - Zorgmaatregelen op school; niet specifiek voor David (bv. voorleessoftware, agenda klassikaal overlopen) - Complementair met OND
Bram	- Sociaal-	- Individuele	- 2u, tijdens	- Na tussentijdse	- Niet van toepassing op	- <u>Ouders</u> : aanwezigheid op	- Opvolging pestgedrag

¹¹⁴ De bevraagden spreken elkaar tegen.

(T7(stO)-J-SO)	<p>emotioneel welbevinden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerstofverwerking voor Frans en biologie 	<p>gesprekken (vertrouwenspersoon, ventileren)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanbrengen structuur in cursussen, oefenen uitspraak, extra uitleg bij theorie,... 	<p>middagpauze</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van de leerling niet in de klas, geen leerstof missen 	<p>evaluatie: afspraak om externe psychologische begeleiding op te starten</p>	<p>het moment van interview; informatiesessie staat gepland</p>	<p>overlegmomenten + regelmatig telefonisch contact of per mail + beslissingen worden in overleg genomen + ouders geven informatie over thuissituatie; voldoende voor de ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Leerling</u>: mogelijkheid tot aanwezigheid op overlegmomenten, mening gevraagd rond extra OND, soms rekening gehouden met wensen, niet betrokken bij concrete invulling 	<p>door zorgbegeleider op school (steeds aanwezig op school); deels overlappend met socio-emotionele begeleiding van ONW</p> <ul style="list-style-type: none"> - Redelijke aanpassingen op school, bv. meer tijd bij examens, gebruik van ondersteunend computerprogramma - Facultatief: gesprek met zorgbegeleider
Thijs (T9-J-SO)	<ul style="list-style-type: none"> - Stellen van sociaal aanvaardbaar gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> - Individuele gesprekken n.a.v. voorvallen uit de klas/op school (vertrouwenspersoon) - Inzicht proberen te bieden in (on)gepast gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> - 1u, individueel en buiten de klas 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: focus van gesprekken niet exclusief schoolgerelateerd (weerstand leerling) - Omvang: 1u/week, maar varieert i.f.v. noden 	<ul style="list-style-type: none"> - Vraaggericht (bv. advies rond aanpak gedrag Thijs, klasobservatie n.a.v. moeilijkheden met specifieke leerkracht) 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: wekelijks informatie over OND (vaak telefonisch n.a.v. voorval), mening ouders bij beslissingen, aanwezigheid op formele overlegmomenten - <u>Leerling</u>: OND krijgt vorm in de gesprekken met de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> - Graadirecteur neemt rol van vertrouwenspersoon op; individuele gesprekken - Qua vorm overlappend, qua inhoud complementair met OND
Lennert (T9-J-SO)	<ul style="list-style-type: none"> - Leren zelfstandig werken - Plannen en organiseren + inzicht in situaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Schoolgerelateerde situaties bespreken (bv. veranderingen uurrooster, examens), moeilijkheden met leerstof aanpakken 	<ul style="list-style-type: none"> - 5u; waarvan 2u individueel en buiten de klas (vrijstelling voor muziek en zwemmen) en 3u schoolwerk-klas 	<ul style="list-style-type: none"> - Flexibel i.f.v. noden leerling (geen verdere info) 	<ul style="list-style-type: none"> - Info bij start van schooljaar over problematiek en hoe rekening houden met moeilijkheden - Verder vraaggericht: O is aanspreekpunt (tips, informele gesprekjes) 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: aanwezigheid op overlegmomenten, soms telefonisch contact; mening mama wordt gevraagd, mama geeft informatie over Lennerts functioneren thuis en toelichting bij zaken die moeilijk zijn; mama krijgt 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen extra begeleiding vanuit de school - Wel veel zorgmaatregelen (bv. koptelefoon, laptop); school probeert deze zo veel mogelijk standaard aan te bieden

		- Schoolwerkklas (begeleiding bij huiswerk)			- Opmerking: niet alle leerkrachten staan open voor en maken gebruik van de OND	regelmatig een verslag van de O omtrent OND - <u>Leerling</u> : soms aanwezig op overlegmoment, O vraagt Lennert regelmatig over noden/behoefte (bv. wat is haalbaar vs. (nog) lastig?)	
Yassin (T9-J-SO)	- Werken aan planning en organisatie - Schoolse aanpak afgestemd op functioneren in regulier onderwijs (bv. examens, groepswerken) - Zelfstandig(er) werken	- Verspreiden van studielast - Verhogen van werkt tempo (bv. testen afwerken binnen voorziene tijd) - Studiehouding en -methode (bv. hoofd- vs. bijzaken, beknopt formuleren), - Duidelijke, stapsgewijze instructies bij labolessen	- 2u; hoofdzakelijk individueel en buiten de klas - Enkel tijdens de labolessen chemie en fysica (enkel van deze leerkrachten toestemming)	- Inhoud: focus wordt verlegd i.f.v. wat zich aandient (bv. examenperiode) - Doelen regelmatig bijgesteld	- Vraaggericht: aanwezigheid O in laboles op vraag van de leerkracht + terugkoppeling over verloop laboles + feedback bij examens fysica - Opmerking: niet alle leerkrachten maken gebruik van de OND, O probeert regelmatig te polsen bij hen of ze vragen hebben	- <u>Ouders</u> : goed contact met de ouders, geïnformeerd op overlegmomenten over verloop van OND en aandachtspunten, tussentijds per mail en op oudercontacten extra informatie; papa komt gemaakte afspraken niet steeds na (bv. stimuleren van zelfstandigheid) - <u>Leerling</u> : geen actieve rol in invulling van OND, wel ruimte om mening te geven en er wordt rekening gehouden met inbreng; voldoende voor leerling	- Regelmatig remediëringslessen van de vakleerkrachten; intensief door klastitularis (begin schooljaar) - Complementair met OND
Gerben (T9-J-SO)	- Ondersteuning bij studieplanning	- Overlopen individuele studieplanner, ondersteuning bij aanpak projecten (bv. welke structuur gebruik ik best voor deze	- 2u; flexibel ingezet doorheen de week afhankelijk van nood - Individueel met de leerling in de	- Omvang: initieel was de ondersteuning laagintensief omdat leerling moeilijkheden camouflleerde, later werd intensiteit	- Sensibiliseren leerkrachten - Vraaggericht: inspelen op vragen en noden van leerkrachten wanneer deze zich voordoen	- <u>Ouders</u> : aanwezigheid ouders op overlegmomenten, rekening gehouden met inbreng van beide ouders - <u>Leerling</u> : aanwezig op tussentijds overlegmoment,	- Zorgcoach op school neemt gelijkaardige taken op als de ondersteuner (bv. planning overlopen, vragen doornemen, motiveren)

		opdracht?', 'Hoe begin ik aan deze opdracht?')	klas wanneer er zelfstandig gewerkt wordt aan projecten	opgevoerd		betrokkenheid bij leertraject, tot op zekere hoogte ruimte om aan te geven waarrond leerling wil werken; voldoende voor de leerling	- Complementair met O door goede afstemming tussen zorgcoach en O
Jana (T9-M-LO)	- Sociaal-emotioneel welbevinden: sociale vaardigheden en omgaan met emoties	- Uitpraten van conflicten in de klas/op school - Werken aan sociale vaardigheden (bv. Hoe ga ik op een gepaste manier om met klasgenoten?)	- 2u, maar varieert i.f.v. noden - Initieel individueel en nadien met een groepje leerling, buiten de klas (tijdens 'leereilanden' zodat Jana geen leerstof mist)	- Omvang: duur OND i.f.v. nood leerling - Vorm: klasgenoten werden betrokken bij OND na herhaaldelijke conflicten - Inhoud: enkele momenten individuele OND gericht op studieplanning	- Quasi afwezig	- <u>Ouders</u> : aanwezigheid op overlegmomenten; ondersteuner wijst op nood aan meer betrokkenheid ouders, ook mama voldoende zich maar weinig betrokken ondanks aanwezigheid op startvergadering - <u>Leerling</u> : leerling regelmatig bevroegd, op het einde van het schooljaar 'officiële' evaluatie van de OND door de leerling, op vraag van Jana meer individuele OND	- Zorgleerkracht werkt soms rond sociale vaardigheden of rekenen met Jana (?); dit gebeurt niet systematisch (volgens mama omdat zorgleerkracht wordt ingeschakeld voor vervangingen van afwezige leerkrachten)
Michael (TBA-J-LO)	- Behalen van leerdoelstellingen uit het IAC opdat hij kan doorstromen naar het regulier secundair onderwijs	- Hoofdzakelijk voorbereiden van spreek- en lees oefeningen en kijken wat haalbaar is + co-teaching - in mindere mate: aandacht naar angsten en redenen voor regelmatige	- 50 min; waarvan gemiddeld 40 min co-teaching en 10 min individuele ondersteuning	- Vorm: soms samen met klasgenoten - Inhoud: socio-emotionele begeleiding indien nodig, iets meer naarmate schooljaar vorderde	- Begeleiding bij opstellen en bijsturen van IAC - Co-teaching - Informatief: tips geven aan leerkracht zodat meer bewustwording van noden en mogelijke aanpak	- <u>Ouders</u> : aanwezigheid op overlegmomenten maar inbreng beperkt door onvoldoende zicht op nodige aanpak i.f.v. problematiek; regelmatig ingelicht over OND en beslissingen hieromtrent - <u>Leerling</u> : ruimte om aan te geven waarrond leerling wil werken, maar nog niet gebeurd	- Begeleiding voor rekenen en taal van leerkracht op school (individuele instructies en aangepaste werkbundels) - Complementair met OND

		afwezigheid op school (socio-emotioneel welbevinden)					
Amber (TBA-M-SO)	<ul style="list-style-type: none"> - Werken rond dyslexie - 'Leren leren' (bv. hulpmiddelen bij reproductie van informatie) - Leren plannen - Leesniveau verhogen - Inhoudelijke ondersteuning bij Frans - Emotioneel welbevinden bewaken (in mindere mate) 	<ul style="list-style-type: none"> - 'Leren leren', werken met schema's en onthoudkaarten/ ezelsbruggetjes + werken met Knooppunt (portaal voor digitaal lesmateriaal) en Quizlet (online leeromgeving) - Planning opstellen - Vakinhoudelijk werken rond Frans (bv. grammatica in schemavorm) 	<ul style="list-style-type: none"> - 2u; individueel en buiten de klas - Sporadisch ook andere leerlingen, 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: weinig aandacht voor emotioneel welbevinden (nood heel beperkt) - Inhoud: op laatste overlegmoment beslist om in te zetten op zelfstandig leren samenvatten en plannen (i.f.v. examens) 	<ul style="list-style-type: none"> - Afspraken rond het afleggen van testen (bv. Amber markeert de 'onduidelijke' vragen en krijgt de kans om hierbij extra uitleg te krijgen) - Vraaggericht: bij vragen van leerkrachten geeft de O expliciete instructies 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: mama volgt schools functioneren strikt op; regelmatig contact met O, aanwezigheid op zorggesprekken of overlegmomenten met ruimte voor mama om haar mening te geven - <u>Leerling</u>: tijdens OND ruimte om vragen te stellen aan de O, mogelijkheid om telefonisch met O contact op te nemen; mama heeft de indruk dat er rekening gehouden wordt met Amber 	<ul style="list-style-type: none"> - Volgkaartensysteem door zorgleerkracht of -coördinator - Afspraken met leerkracht zodat Amber extra uitleg krijgt bij toetsen - Veel zorgmaatregelen op school, al dan niet exclusief voor Amber: voorleessoftware, dyscalculiefiches, extra schema's, meer tijd op toetsen,... - Complementair met OND
Yaro (T3-J-LO)	<ul style="list-style-type: none"> - Eigen gedrag in vraag leren stellen en eigen aandeel zien in conflictsituaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Sociale situaties uitklaren met rollenspel, ruimte om te ventileren, bordschema actie-reactie-gevolg 	<ul style="list-style-type: none"> - 50 min (2x 25 min vanaf halverwege het schooljaar); individueel en buiten de klas 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: afhankelijk van gedrag leerling (bv. extra 'leuke' activiteit als beloning bij goed gedrag) 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht informeert O over voorvallen in de klas, zodat de O dit kan opnemen i.p.v. de leerkracht - Verder vraaggericht: leerkracht kan bij vragen of tips terecht bij O + O neemt soms de rol van vertrouwenspersoon op voor de leerkracht 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: aanwezig op overlegmomenten, mening wordt steeds bevraagd; ouders zouden geen 'samenwerkingsgerichte' houding aannemen - <u>Leerling</u>: onduidelijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht op school werkt rond socio-emotioneel functioneren (bv. straffen en belonen; zij is vaker aanwezig op school en belangrijk om de vertrouwensband tussen leerling en O niet te schaden) - Complementair met OND
Sofie (T3-M-	<ul style="list-style-type: none"> - Plannen en 	<ul style="list-style-type: none"> - Werken aan 	<ul style="list-style-type: none"> - 50 min; 	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: afhankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Ouders</u>: beperkt, enkel 	<ul style="list-style-type: none"> - Studiebegeleiding

SO)	<p>organiseren (bv. examens)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerstofverwerking 	<p>agendagebruik (bv. Hoe kan ik mijn agenda het beste invullen? Waarop moet ik letten?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structureren van cursussen - Werken met Smartschool 	<p>individueel en buiten de klas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Initieel vast moment, maar later eerder op wisselende tijdstippen 	<p>van agenda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inhoud: na paasvakantie minder werken met computerprogram ma omdat leerling weinig initiatief nam hierin, focus meer op leerstofverwerking 	<p>gericht aan de leerkrachten</p>	<p>contact met ouders als er iets opvallend gebeurt; voldoende voor de ondersteuner</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Leerling</u>: weinig betrokken, maar ook geen behoefte; leerling durft niet aan te geven dat ze liever zou hebben dat OND op ander tijdstip plaatsvindt 	<p>vanuit de school werd stopgezet doorheen het schooljaar wegend overlap met OND.</p>
-----	---	---	--	--	------------------------------------	--	--